

August Jakobson
VALITVD TEOSD

AUGUST JAKOBSON

VALITVD
TEOSED

2/45312

August Jakobson
OKTOOBRIUUL

II

August Jakobson

VALITUD
TEOSED

12

Eesti Riiklik Kirjastus

TALLINN
1959

August Jakobson

OKTOOBRI-
TVVL

II

(IGAVESED EESTLASED III)

Romaan

Eesti Riiklik Kirjastus

TALLINN

1959

Illustreerinud Richard Kaljo

*Kunstiliselt kujundanud
Paul Luhtein*

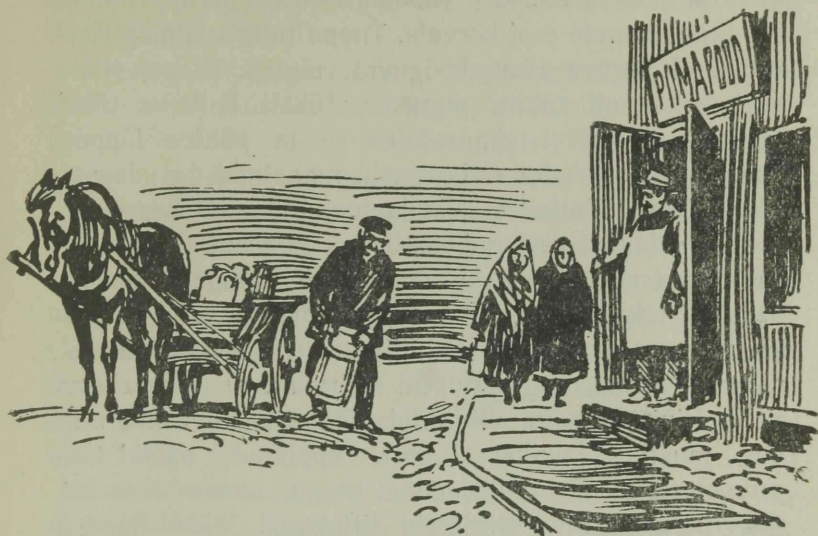
2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

45312

E S I M E N E J A G U

MUGAV HOMMIK

Sel ööl magas doktor Kubelik jälle üle hulga aja sügavasti ja rahulikult ning ärkas hommikul tundega, nagu oleks ta elus vahepeal mingi muutus sündinud või midagi väga meeldivat juhtunud. Ta ringutas, puudutas paljaste varvastega siledat vooditsa ja naeratas korraga heldinult: muidugi, muidugi täna on ju pühapäev, täna pole tal vaja kuhugi minna, täna võib ta puhata! Ja seda heana ning sõbralikuna tunduvat mõtet aina edasi mõlgutades vahtis ta tükike aega vastu järjest heledamaks muutuvat lage, mis näis veel valitsevast hämarusest pikkamisi välja kasvavat, pisut muhklik ja urbne nagu... nagu elava inimese elav ihu...

Säärane kauge ja mitte just sobiv võrdlus sundis teda jälle muigama, suurendas temas veelgi äsja tärganud

ebamäärast mõnutunnet. Ta ajas enda reipalt istukile, otsis jalgadega kobades voodiääre alt tuhvleid, tõmbas kardinad akende eest kõrvale. Tuppa tungis silmapilkselt suur hulk algava päeva hõõguvat valgust. Taevas silmapiiri kohal oli tükati punakas, tükati kollane, tükati suvise mere värvi sügavsinine, — ta võitles lõppeva pimedusega, surudes seda vastu maapinda ja udusesse lahetühjusse, kihutades seda laotuse mõõtmatusse, sundides seda tagasi vettinud mullasse pugema. Kõikjal oli nagu midagi ootamatult murdunud: nädalaid kestnud sadu oli lakanud. Põhjakaarde pöördunud tuul oli kaasa toonud esimese sügiskülma, iilingulise, ägedasti akendele rõhuva, seinu ning katuseid härmatava, varesekarva halli. Kivisöetuhaga sillutatud kõnniteed, mis olid alles eile mustalt läikivasse porri uppunud, näisid täna pronkspruunidena ja kõvadena; raagus puude okste küljes sillerdasid ning krigisesid tillukesed jääkübemed ja õhuke jääkord kattis samuti sillutise kulunud munakaid. Kauge äärelinna kohal voogas nagu laiguline ja ähvardav tulekahjukuma; suured hallid varesed, tagasi jõudnud oma mõisametsas asuvatelt ööbimiskohtadelt, lendasid kuidagi mõtlikult-aeglaselt mööda hommikust linna laiali, nagu samuti selle uue, üleöö toimunud muutuse üle imestust tundes ja harvu kraaksatusi vahetades: vaak, vaak ... vaak ... vaak!

Kuid säärane pühapäevahommikune sügav rahu kestis vaid üpris lühikest aega — varsti löikas valitsevasse vaikusse jälle esimesi tuttavaid, kõiki siinseid koidikutunde iseloomustavaid häälitsusi: mööda tänavat sõitis lähemale vana, juba aastaid neis paikades perenaistega vaikset äri ajav, traditsiooniliselt suurt vaskset kella helistav ja ikka ühtede ning samade sõnadega hobust sõimav halli habemega piimamees; aeg-ajalt kuuldus möödujate vaikset omavahelist vestlust; ja korraga hak-

kas kuskil koer haukuma — laisa heatahtliku häälega, nagu vaid selleks, et ka endast harjunud kombe kohaselt märku anda.

Doktor Kubelikule paistis, nagu peaks ta akna lahti lükkama ja tööst kühnus kuid lõbusale talutaadile paar sõbraliku tervitussõna hüüdma: «Hei, sina seal, vana, kuidas sa siis täna kah elad?» Ta silitas hajameelselt kuiva ning külma ruutu ja mõtles korraga üha kestva imeliku röömutundega, et ta läheb juba varsti jalutama — sellise ilmaga oleks lausa ülekohus toas kükitada. Väljas muutus veelgi valgemaks; kuskil paugutati jälle ust; keegi avas jälle raske hoovivärava, mis kriuksus sel korral nagu abi paludes; ja veel keegi hakkas lõbusat, hiljuti moodi läinud «Puhjenit» vilistama. Elav elu tuli taas välja oma umbsete seinte vahelt, oma kaitsvatest toakarbikestest, kuhu ta oli möödunud halbade nädalate jooksul varjule pugenud, piilus silmi kissitades ringi, hakkas jälle ettevaatlikult edasi vingerdama. Siis täitus valmiv hommik järsku metsiku lärmiga, mis oleks nagu kustki vihaselt esile hüpanud: suur tumehall hundi-koer, — arvatavasti toosama, kes oli äsja kuskil seal nii sõbralikult häälitseenud, — sööstis noolena nurga varjust välja, et tabada tagasihoidlikku ning alandlikku karjakrantsi, kes vilksatas aga värava alt läbi lähemasse hoovi ning vastas sealt nüüd julge ja väljakutsuva klähvimisega. Doktor Kubeliku nägu kõverdus kergest naeratusest: ta mõnusat meeoleolu ei suutnud täna häirida see jöhker vägivalla-aktki, — jälitataval õnnestus põgeneda, pika ninaga jäänud jälgija pettunud ilme oli aga nii koomiliselt naermaajav, et oleks olnud lausa ülekohus selle hädavarese peale veel vihastada!

Ja doktor Kubelik jätkas vaatlemist. Ta jättis häbistatud hundikoera küüntega planku kraapima, surus põse vastu karastavat jahedust hingavat aknaraami, et nõnda

hästi kaugele näha, silmitses jälle valge habemega piimameest. Taat oli vahepeal poe ette jõudnud, peatas hobuse, ronis vankrilt maha. Ta liigutas kuidagi nurgeliselt oma kauasest istumisest kangeks jäänud keha, näis peaaegu loomalikult tugevana, helistas veel kord oma vaskset kella, sülgas ja lõi siis piitsavarrega vastu suletud poeust. Tal paistis aega ülikülluses olevat, oojah, ta ei tõtanud, ta seisis seal kõnniteel pealtnäha hooletuna ja ükskõiksena, kaks tohutult laias säärikus jalga sammastena kividele toetatud, teine mütsikõrv nagu teraselt kuulates reipalt kikkis. Tuul liigutas aeg-ajalt ta ripnevaid kasukahõlmu ja need meenutasid raskeid tiibu, mis ei suuda ega suuda kuidagi õhku alla saada.

Kui kaupmees ikka veel avada ei kavatsenud, võttis piimamees kirjud labakindad pikkamisi käest ning hakkas paljaid pihke matsatavate hoopidega vastamisi taguma, et endale nõnda sooja teha. Varsti seejärel hobuseriistadki ainult kitsile talupojale omase hoolitseva põhjalikkusega üle vaadanud, kiskus ta viimaks taskust kõvera varrega piibu, mille hele plekk-kaas kõikus pendlina peenikese keti otsas edasi-tagasi, toppis selle tubakat täis, hakkas mõnusal ilmel suitsetama; ja alles nüüd viitsis ta veel kord põrutada, esmalt uksele ja kohe ka vastu musta plekiga kaetud aknaluuks, mis kõmisesid õõnsalt nagu tühjad tünnid.

Hakkas kogunema kaubatarvitajaidki — kühmus ja vimmas moore turukorvidega ning noori edevaid majateenijaid suurte savikruusidega, mille lilledised küljed läikisid lõbusalt läbi ootamatult alanud tiheda lumesaju. Kui kell doktor Kubeliku selja taga seitse lõi, avas täpsust armastav kaupmees ometi viimaks ukse. Paksuna ja auväärsena seisatas ta hetkeks ülemisel trepiastmel, tundis nõnda oma suurust ja tähtsust, hoidis käsi laia valge põlle all ja vastas tervitusele, millega teda ümb-

ritseti, sellise ilmega, nagu peaks tä neid täiesti endastmõistetavaiks ja isegi kohustuslikeks. Veel üks hilineanud perenaine tõttas põiki üle tänava — hea proua Näälik, kes oli vist veidi kauaks magama jäänud. Ja vaikselt sadav lumi muutis ümbruse aina heledamaks ning heledamaks, kuni kadusid selle alla viimaks kõige inetumadki konarused.

Võib-olla sellest vaikselt sadava lume valgest helen-
dusest, võib aga ka olla millestki muust, kuid äkki kaotas doktor Kubelik väljas edeneva igapäevase elu vastu jälle pisimagi huvi. Ta heitis tagasi voodisse, süütas paberossi, puhus ikka õhku suuri vallatud suitsurõngaid. Oli endiselt mõnus teada, et tal pole praegusel hetkel ühtki siduvat kohustust, — et ta võib teha, mida tahab, et ta võib veel mitu pikka ja mugavat tundi mure-
tult mööda saata, et ta on praegu nagu kogu maailmast välja suletud... kogu sellest närvilikust, närusest, kohutavat elu elavast, kuid kõigele vaatamata nii armsast maailmast, mis oli teda viimasel ajal lakkamatult segadusse ajanud... Ja sellest maailmast on praegu välja suletud kõik seegi, millega ta otseselt kokku puutus — kõik see, mida ta pidi nägema, kuulma või puudutama, kõik see, mis temasse tavalises olukorras ta viie mee-
le kaudu sisse hoovas... Oli pühapäev, oli hommik, väljas sadas esimest lund, siin oli tema elu ja kodu ja siin pikutas tema ise, putukas oma augukeses, peremees oma oleskelu üle. «Ohoh, vennas, kas siin pole tõesti tegemist eksitusega, kas see oled ikka päris tõesti sina, doktor Kubelik, vana väsinud ning tüdinud inimene, keda tohib igaüks taga ajada, käsutada ning mõnitada?» mõtles ta ülemeelikult. Ja kõike seda tundes ning tajudes jätkas ta ikka korrapäraste, otsekui imepeenest suitsulõngast põimitud rõngaste puhumist, kuni oli lõpuni põlenud seegi pabeross ja ta pidi selle tuhatooi viskama.

Siis jäi ta jälle veidiks ajaks magama. Kuid ta tänane uni polnud raske ja rahutu nagu nüüd harilikult, — see oli väga kerge ja põgus, ta keha ja meeli kattis nagu väga õhuke läbipaistvast marlist palakas, millest pole just kuigi suurt abi (mis ei soojenda õieti ega katagi õieti!), mis tekitab aga siiski mõnusa tunde omaette-olekust, kõigest muust eraldi asumisest. Ta oli nagu läbi sumeda metsaaluse minemas... ja tal oli nagu käes vaigune kuuseoks... ja helekollase pika rihma otsas vedas ta enda järel seda kõrgejalgset sõjakat hundikoera, kelle pettunud ilmet ta ennist läbi akna oli naernud... Ja ta laulis, ja koer puudutas koonuga ta paljaid õndlaid, kuna ta oli ihualasti, ja ta jalad olid nõtked nagu noorel poisil. Ja samblane maa ta varvaste all oli väga-väga soe, ja nagu just selle soojuse pärast pidi ta nüüd kohe lendama hakkama, kätega tugevaid järskke tõmbeid tehes, nagu osavusetu ujuja, kes purustab vett veel kõigi liikmetega asjatult piisku pillates.

Doktor Kubelik ärkas sellest, et keegi teda puudutas, — proua Näälik, kes oli jalutama tulnud samasse sumedasse metsa, samale soojale samblale... Ent silmi avades nägi ta, et tõepoolest oli see vaid vaibaserv, mis oli ta põsele libisenud ja kōdidas teda oma karvakestega. Lund puistavad pilved, vahepeal veelgi tihedamaks muutunud, katsid kogu taevast, läbi akna tuppa voolav valgus näis tuhmina, kuid meeldivalt pehmena. Väike mereäärne linn laiade kiviste tänavate kohal hakkas käratsema kord-korralt valjemini, paisates ühtlaselt ning tihedalt allaliuglevate räitsakate sekka kord vankri-rataste metallist pōrinat, kord tasast vestluskaja, kord tõttavat sammudekōminat, kord valje, ootamatuid, nagu vallatult esile hüppavaid hōigatusi.

Doktor Kubelikku segas neis unest laiskades vaatlustes järsku ebamäärane rahutustunne, mida ta tajus alati

siis, kui teda kõrvalt vaadati — jah, see oli nii, keegi oli vist temast märkamata tuppa astunud. Kärimesti pead pöörates nägi ta kohe proua Näälikut, — täpipealt sellisena, nagu see oli teda läbi ta unenäometsa saatnud. Hea perenaine seisis liikumatult vaheuksel, ei julgenud isegi hingata, silmitses teda ainiti. Ja doktor Kubelik küsis ärevalt, kuna ta pidi tahtmatult kujutlema, nagu oleks tema magamise ajal midagi halba juhtunud ja nagu oleks naine nüüd siin vaid selleks, et talle nimeetatud halvast sõna tuua:

«Nonoh, mis teie siis nüüd... nii hirmunud näoga...?»

Proua Näälik liigutas end kohe, tuli lähemale, peatus voodi ees. Valgus nihkus kogu ta näole, — laubast kuni kaelani, — ja doktor Kubelik nägi, et ta oli eksinud: naise ilme näis pigem pilkavana kui hirmununa. Ja proua Näälik ütles, istudes koduse endastmõistetavusega otse voodiäärele:

«Võtke heaks või pange pahaks, aga täna ma astusin siiski teie kangetest korraldustest üle ja saatsin ühe haige tagasi. See oli keegi eideke, kes kaebas seljavalu. Või õigemini: ma tulin teid küll kutsuma, te magasite aga nii õnneliku näoga, et ma ei tihanud kuidagi teie und segada. Ma ütlesin, et te olete vahepeal teadmata kuhu välja sõitnud, arvatavasti mõne suurema hädalise juurde, kui tema oma... seljavaluga.»

«Nii? Ja see eideke oma teie arvates tühise seljavaluga uskus teid ilma pikema jututa?» küsis doktor Kubelik naeratades.

«Uskus,» noogutas proua Näälik.

Doktor Kubelik muutus endalegi märkamatult veidi edevaks. Ta patsutas naist hellitades käeseljale ja ütles:

«Noh, tubli — ma ei tee teile antud korral etteheiteid,

sest täna tahaksin ma tõesti tegelda nii vähe kui võimalik haiguste ja hädadega.»

«Oleksite pidanud sellele juba ammu mõtlema!» ütles proua Näälük.

Doktor Kubelik võttis naise piha ümbert kinni ja püüdis teda endale veelgi lähemale tõmmata. Kuid proua Näälük tõrjus ta naeratades tagasi ja ta jättis kuulekalt need hellituskatsed. Ta naeratas ikka kuidagi õnnelikult-pehmelt ja sõnas, tehes näo, nagu poleks tal meeles olnud mitte midagi peale selle tühise ning muretu vestluse:

«Ma ei vaidle, arvatavasti on teil õigus, — viimase paari nädala jooksul tunnen ma end sagedasti pisut väsinud olevat. Nii et tuleks ehk tõesti ivake hinge tõmmata. Mis te arvate näiteks sellest, kui me läheksime pärast hommikueinet korraks jalutama. Ilm on külmale läinud — pole enam ei pori ega niiskustki tarvis karta.»

«Seda küll, maa on tõesti päris kõva, aina kõmises jalge all,» ütles proua Näälük.

Doktor Kubelik kordas küsimust:

«Jah, mis oleks, kui me korraks jalutama läheksime?»

«Eks me vaata, eks me vaata,» vastas proua Näälük põiklevalt, tõusis virgasti, kadus tagasi söögituppa.

Doktor Kubelik vaatas lahkujale järele, nägi naise tumedat seelikut veel kord läbi ukseprao vilkuvat. See juhuslik pilt jäi talle meelde kuidagi erilise teravusega. Kui ta silmad kinni pigistas, pidi ta tahes-tahtmata meenutama tühiseid üksikasju, mis olid tema enda ja selle elurõõmsa majaemanda vahel aset leidnud, ning neid üsna tühiseid üksikasju meenutades tundis ta end ka täna sügavasti õnnelikuna — inimesena, kes võib oma eluga rahul olla, mehena, kellel on oma vaikne kohakene, kuhu pugeda varju eriti rasketel silmapilkudel. Ning ta jäi veelgi edasi lamama — vaikselt, rahulikult,

hing ikka täis sooja pühapäeva-pidulikkust... kuni ta vanad jäsemed muutusid viimaks kangeks ja hakkasid kauasest paigalpüsimisest vastikult valutama.

Kui kell üheksa lõi, astus proua Näälik tagasi tuppa ja ütles:

«Noh, palun pugege oma pehmest pesast välja, toidud ootavad laual. Või pean ma teile siiasamasse serveerima?»

«Hm-m! See veel puudub! Ma pole ometi mõni sultan või paša, kes vajab leiva kõrvale isegi tantsu, laulu ja pika varrega vesipiipu!» vastas doktor Kubelik naerdes.

«Teietaolisele enesetapjale oleks ka säärane hoolitsemine veel liialt tagasihoidlik,» ütles proua Näälik ja naeratas samuti.

Kuni doktor Kubelik sokid jalga tõmbas, tõi usin pereemand talle kätte muudki rõivad, istus diivanile ja ootas. Nad lobisesid küll hoopis tavalistest asjakestest, — üha tõusvatest hindadest ja vend Justuse kopsupõletikust, — kuid doktor Kubelik tundis ka neist tavalistest asjakestest lobisedes, et kõik ta ümber on sootuks teisiti kui eile, kui tunaeile, kui... juba ammust aega... Jah, kas see polnud praegu nõnda, nagu oleks ta veel üsna väike laps ja nagu eksisteeriks kogu nähtav maailm oma mitmekesisuses üksipäinis selleks, et ta huvi pälvida, talle head teha, teda igal sammul hellitada? Harvad juuksekahtlud kõrvade juures siledaks kamminud, naeratas ta oma peegelpildile, pöördus poisikeseliku kergusega, võttis proua Nääliku küünarnukist kinni ja ütles tungival:

«Me lähme ju ometi jalutama? Palun, jah, ärge jon-nige, — kas lähme, Marie?»

Naine vaatas tast mööda, naeratas kohmetult, kuid ei lausunud midagi.

«Noh, ma ootan teie otsust!» sundis doktor Kubelik.

Proua Näälik kehtas pikkamisi õlgu, vaikis aga endiselt ja näis äkki kuidagi kohmetuna.

«Ei, pagana pihta, ärge tõrkuge sedasi! Vastake, vastake «jah»!» käis doktor Kubelik visalt peale.

Ja punastades nüüd kõrvuni, vastaski proua Näälik viimaks väga vaikse häälega, pilk põrandale pööratud, just nagu oleks tal endalgi häbi selle ebasünda järeleandmise pärast:

«Hea küll, ma ei tõrgu siis tõesti, kui te seda just nii väga soovite... ja kui te arvate, et teie heale nimele sellest halba ei teki!»

«Lollus, madaam, täielik lollus!» hüüdis doktor Kubelik rõõmsalt.

Valge habemega piimamees, kes oli tagasi koduteele asumast, jõudis maja kohale ja oleks nagu püüdnud aknast sisse vaadata; hobune viskas pea selga, puristas valjusti, heitis vastu ruute suuri vahupritseid.

Ent just samal hetkel, kui nad olid majast väljumast, tungis läbi vaikuse terav kellahelin, mis nõudis pealetükivalt, viivitust sallimata lahti tegemist. Ja proua Näälik, riputades mantli tagasi varna, et avama minna, ütles pettunult:

«Jumaluke küll!... Kes sealt's nüüd jälle peaks tulema...?»

«PEA SUU!» ÜTLEB MARTIN

Doktor Kubelik mõtles, et arvatavasti kipub temaga kokku saama keegi ta abitarvitajatest, et arvatavasti on see üks nendesinaste hulgast, kes tunnevad end pere-mehena nii tema ööde kui päevade üle. Kuid kui välisuks pisut hiljem valjusti mürtsatades selle kärsitu helistaja sisse laskis, taipas ta kohe oma eksitust: nõnda vägevalt ja enesekindlalt astuda ja häält tõsta võis ainult üks inime kogu maailmas — vennas Martin, mõisarentnik!

Säärase varajase külaskäigu pärast samuti tusaseks muutudes, läks ta kabinetti. Kuna selle aknad olid üleni higis ja lasksid valgust sisse vaid väga napilt, oli siin hoopis hämaram kui teistes tubades. Ja see tuhkjas, vana tumeda mööbli kohal voogav hämarus lausa võpatas, kui kaht ruumi teineteisest eraldavad vaheriided suure hooga lahti rebiti ja lävelt otsekui müristati:

«Ohhoo... ja tere-terekest kah, pratets!»

Doktor Kubelik pöördus, püüdis naeratada. Ent naeratuse asemel tekkis ta suu ümber vaid ebamäärane grimass ja ta ütles lühidalt:

«Jah, tervist.»

Proua Näälik süütas laelambid ja vennas Martin, mõisarentnik, muutus tekkivas eredas valguses kohe üleni nähtavaks. Ta tegi veel paar raksatavat sammu, hõõrus oma määratu suuri kämbelaid võidurõõmsalt vastamisi, norsatas vägevalt nagu hästisöönud hobune. Ta nägu punetas vingest põhjatuulest, ta niigi juba suur nina näis tavalisest veelgi suuremana, selle suure, laia pardinokka meenutava nina küljest kukkus üksteise järel alla mitu läikivat piisakest, mis jooksid väledaina ta uhkelt käharduvasse habemesse. Ta oli enda täna kuidagi liialdatult välja ehtinud: seljas kandis ta musta pääsusaba triibuliste pükstega; jalas olid tal tema igaveste säärsaabaste asemel ebaloomulikult teravate ninadega kamasid, mis surusid nähtavasti valusalt ta varvastele ning kandadele ja muutsid ta kõnnaku abitult komberdavaks; vestitaskust vestitaskusse kõverdus jäme kuldkest, mille lülid peegeldasid valgust nagu kollaseid sädemeid. Paksu mõisahärra varjust vilkus aga aeg-ajalt kitsas ning kõhn naisenägu — vennas Martini kuivetu, tikk-sirge ja linnuna kartlik eluseltsiline, kes pidas end alati väga hai-geks, ehkki ta oli voodis lamanud ainult mõni kord kogu elu jooksul — ainult siis, kui ta järjekordselt sünnitas.

Jalalt jalale vaarudes ja kannul tippivale naisele ikka tähelepanu osutamata, haaras vend Martin, mõisarentnik, doktor Kubeliku toolileenile toetuvast käest kinni, raputas seda tormiliselt ja pörutas jälle nagu läbi määratu suure plekkruupori:

«P-pagan ja p-põrgu... ja tš-šort paberii... kas sa

alati oma külalistega nõndaviisi ümber käid — ei viitsi lihasele vennakeselegi viisakalt sammu vastu astuda, hohohoo! No tere-tere ja terekest! Näe, mõtlesin ja kartsin, et oled viimaks kuhugi välja läinud, aga täna on kõik taevased väed siiski minu poolel. — Sa kurat, kus keeras ilma külma kaarde! Ja just sel a'al, kui ma pidin jälle sihukese paginaga linna sõitma!»

«Minu arvates on see külmakaare-ilm tüki meeldivam kui senine vettimine,» ütles doktor Kubelik kuidagi asjalikult ja ikka pisut liiga ametlikult.

«Tüki meeldivam? No nüüd leidsid tera, jah!» hüüdis Martin, pannes oma naeruga sel korral isegi lühtri laes kaasa helisema. «Jasno, jasno, kas ma's vaidlen! Häda on vot milles... Mina ja eit, me tulime ju välja liiga kerges kampsus, panimaajes! Sa oleks pidanud kuulama, kuidas ta mu kõrval terve tee aina krääksus... nagu kass ukse vahel, hohohoo! Mis sinul s-saadana-silmamunal viga või kitsikust — istud soojade seinte vahel nagu mõni vene knääs ja võid ennast soojendada küll ühe kannika poolt, küll teise kannika poolt... vott!»

Doktor Kubelik sai oma peenikesed linnainimese-sõrmed viimaks ometi venna kämmalde vahelt lahti, katsus kõigest hingest aina halvenevat meeolelu varjata, teretas vennanaistki, kes ootas veidi eemal. Osutades kušetile, ütles ta:

«Istuge, palun. See pidi tõesti hirmus tähtis asi olema, mis isegi teid nii ootamatult linna kihutas. Või on ehk midagi niisugust juhtunud, kus mina oma teadmisi näidata saaksin?»

«Ei... ei ole,» vastas väike emand peenikese lapsehäälega.

Martin norsatas jälle, mõirgas jälle naeru kogu oma tuultes ning tormides karastatud kopsude jõuga. Kui ta

uuesti hinge tõmmata sai, olid ta pungil põsed pisaratest lausa märjad.

«Ohhoo, või sina oma teadmisi!» hüüdis ta lækastades «Vott suukin sõnn — nagu ma ei oskaks oma koibi hõlmade alt välja õiendada ka ilma sinutaolistega asju ajamata. Haigus, kui ta meile kallale tahab tulla, on kas kärvamiseks või lihtsalt meie katsumiseks ja kiusamiseks... ja tõsine haigus juba sinutaolistest ei hooli, vott!»

Ja häbelik emand katkestas teda (vist küll esimest korda elus!) lapselikult-rõõmsalt, õnnehelgist suurte silmadega:

«Meie... meie... pojad... jõuavad ju täna pärale!»

«Mis sa lärmad, pea suu ja lase mind rääkida!» hüüdis vend Martin naise poole kurjalt silmi välgutades. «Näed, rikkusid nüüd terve mu jutumõnu ära... duura!»

«Nii-nii! See on ju tõesti suur uudis. Önnitlen!» ütles doktor Kubelik vennanaise kätt uuesti pihku võttes, ja nagu alati, nii hakkas teda ka täna vaevama kaastunne selle ammu araks kohutatud sõbraliku ning hea inimese vastu.

«Suur uudis?! Issand ja püha jumal... no nüüd meie tark tohtrihärra alles ütles... ho-ho-hoo!» hüüdis vend Martin. «Et suur uudis, seda pole sul tarvis mulle kõnelda, seda tean ma isegi! Jah, polkovnik Kubeljajev, või nagu ta soldatid teda nüüd ammu juba hüüavad — Skobeljev, Aleksandr Martõnõtš, — sõidab täna meie kiitšaka ja kitsaste rõõbaste raudruunaga jaama ette nagu kärts ja põmm, h-ho-hoo-hoo! Ja kapten Maksim Martõnõtš kah! Alles eile jõudis pärale nende ühine kiri! Usu, vana — p...li kukkusin, kui lugesin, — pidid ju mõlemad oma puhkeaja mööda saatma diviisi-kindrali enda mõisas... A'a mis seal teha, eks piibliski ju ole üteldud, et «tselojek pr-retpologajet, a'a bohh

r-raspologajet!» Või kui võtta ühe ilusa ja armsa laulu järgi: «Kõik ei või nõnda minna, kui välja mõteldud, kõik laevad ei lää randa, mis merel saadetud... Ho-ho-hoo!» Ja nagu kartes, et teda võidakse valesti mõista, seletas ta kohe ka pikemalt: «Polkovnik Skobeljevi pruut, diviisikindrali vanem tütar, olevat vahepeal ühes emaga hoopis mujale purjetanud, vist oma teisi mõisu vaatama, ja üks siis poisid perglid pöörasid ahtrid ümber ja jalainad siia poole. — Näed sa, vana, missuguste üllatustega ma sind täna rabasin, h-hohohoo!» lõpetas mõisarentnik Martin viimaks oma laiutava jutu, oli ise sellest higiseks läinud ja kuivatas suure ruudulise taskurätikuga kord oma jämedat kaela, kord tuulest pruune põski.

Doktor Kubelik kuulas venda näilise tähelepanuga ja noogutas kõikemõistva ilmega. Ta tuju paranes jälle pikkamisi, — Martini lai latramine hakkas talle üha enam nalja tegema.

«Ega sa siis ometi nende oma kangelastega juba täna tagasi maale sõida?» küsis ta viimaks.

«Täna?! Tagasi maale?! — Noh, kurrat!» vastas Martin. «Küsid kah lausa lollisti, ära pane pahaks! Polkovnik Skobeljevi puhkus kestab tervelt kuu aega, kapten Maksim Martõnõtšil samuti, nii et... pole meil, jumal tänatud, tänase saju ja tuisuga kuhugi rutata. Tulin praegu Henriku juurest läbi ja ütlesin talle, et nüüd, mu armsa ema-kadunukese vanem poeg, sea kolm kõige kenamat kambrit korda ja anna meile kõigile pehmed padjad pea alla! Ja tuubi oma venekeelseid laule veel nii põhjalikult, kak tvoja kolova pasvalääjet! Palju parema meelega viiksin ma nad muidugi Justuse juurde, aga mis pagan seal parata — vaene mees olevat ju praegu laatsakil maas nagu lestakala! Vaevalt see meeldiks polkovnik Skobeljevile ja kapten Maksim Martõnõtšile, kui

nad teaksid end asuvat haigetoa läheduses! Tõsi see ju müüdigü on, et Henrik, prokläätaja skuura, on natuke tuimavõitu ja mu poistel võib seal igav hakata, aga... tuleb läbi a'ada. Veel täna läkitan ma käskjala koju, — omæ mõisa, fähendab, — ja lasen seal ütelda, et nad saadaksid mulle järele nii vilte kui tekke... ja ühe vedruvankri kah. Noh, ilus, tee nüüd kähku ja hakkame aga kohe minema!»

«Kuhu, kuhu me peaksime kohe minema hakkama?!» küsis doktor Kubelik.

«Kuhu?! Vot durrak! No jaama, noh, jaa-ma peame kohe minema hakkama!» hüüdis Martin, vaatas kella ja ajas silmad kohkudes pungi. «Põrgu pihta, poole tunni pärast jõuab rong sisse! Henrik oma memmega ja noorperega läks juba ees minema, teeme, teeme meie kah kähku. H-ho-hohoo, mu poisid on igatahes imestanud, kui nad seda näevad, — terve suur suguselts seisab perroonil ja lehvitab mütse! Pa-ga-na kahju, et ma nende kirja varem kätte ei saanud, muidu seisaks täna vaksali ees kogu mu moonakatevägi, kubjas kepiga ninas ja karjapoiss pasunaga sabas! Jätsin kindla sõna koju, et neljapäeva lõunaks olgu mu häärber välja ehitud nagu pühademuna! Auvärad ja puha! Krantsid ja puha! Lipud ja puha! Kur-rat ja kaheksa, — mu poisid ei tohi ometi minu isiklikul krundil niisugust asja näha, et nende ette ei kummardata ja neid ei teenita... kui jälle püha piibli sõnu tarvitada, hohohoo... vo-o-ot!»

Doktor Kubelik pidi jälle tahtmatult naerma.

«Õige, täiesti õige!» noogutas ta. «Mina sinu asemel läheksin veelgi kaugemale.»

«Ah läheksid? Kui kaugele?» küsis mõisarentnik Martin.

«Ära pane pahaks, aga daamide juuresolekul ei saa ma sulle seda ütelda,» vastas doktor Kubelik lõbusalt.

«Oh, mina... Ega's mina midagi, kui see ikka mu lastele kiituseks on...» kogeles väike emand ja punastas äkki kõrvuni.

Mõisarentnik Martin pani oma vägeva häälega armatuuri prismakesed laes jälle klirisema.

«Või veel — daamide juuresolekul! Lase aga käia!» hüüdis ta ja tõukas iga sõna veel rusikaga tagant. «Mina ise olen igatahes niisugune mees, kes ei hakka oma jumalast loodud lõugadele maslat määrima või sõnu suus üle viksima, ära seda sinagi tee!» Ning jälle ärevalt kella vaadates: «Noh, ükskõik — eks me räägi pärast edasi! Nüüd aga, vana, vöö vööle ja sau kätte... ja kohe šagaitama!»

«Õigust ütelda — mis ma sinna ikka lähen. Vaevalt, et su pojad minu järele kuigi suurt igatsust tunnevad,» ütles doktor Kubelik ikka lõbusalt.

«Mis? Kurat ja põrgu! Või — ei — tunnel! Ja kui ei tunnegi, mis siis?!» hüüdis vend Martin. «See on ju õieti s i n u e n d a kohus, pagan sind võtaks, mis läheb seal korda minu poegade igatsusetundmine! Igatahes, — pea meeles, vana: kui sa tulemata jääd, haavad sa rängalt ja raskelt nii mu poisse kui mind ennast. Või kui ütelda lihtsamalt — sa ei pea meist küllalt lugu! — ne uvasaajess nass, jah! Aga kas see ei oleks sigadus, kurat ja põrgu? Sellepärast, et — kui omavahel päris otsekohene olla — kõik teie teised, olgu siis Kuheelikud, Kubelikud ja Kubbelichid, kes te neil siinseil mail sõnnikut teete, või Couvenhavenid ja MacCubelicud, kes kuskil seal merede ja ookeanide taga oma s...a maamullaga segamini ajavad, peaksite minule ja minu poistele niisama uhked olema, nagu mina ise ja mu proua, aga mitte neist kõrvale hoidma!»

«Teie... jah... kallis tohtrihärra... tulge päris tõesti...» ütles häbelik mõisaemand jälle omaltki poolt

ja meenutas nüüd kangesti lihtsat ning kohmakat talu-
naist, kes ta oli tõepoolest kunagi ka olnud.

«Mis sa palud! Ära palu midagi! Ma löön selle linna-
untsantsaka hauda nagu k-kas-si-poja, kui ta siin veel
kauem jonni ajab!» kurjustas mõisarentnik Martin
ülemeelikult silmi väljutades. «Aga kui ta, v-vemmal,
vabatahtlikult ei tule, võtan ma ta kinni, seon käed selja
taha ja vean ta endaga kaasa nagu tõrkosa maruhärja,
vott! Ja sean ta teistest suguseltsi liikmetest kolm
sammu ettepoole seisma ja näitan polkovnik Skobelje-
vile... ja ütlen: «Otkroi glasaa, mees, smotrii, — siin
tervitab sind üks sinu alandlikkudest onudest, vott! Ta,
sunnik, tahtis su eest plehku panna ja sellepärast tuli ta
oheliku otsa panna, vott! H-hohohoo! Sinaiida, Siinotška,
kas ma ei ütelnud seda praegu hästi ja ilusasti, ah?
H-hohohoo, oi seda naljakest, oi seda nalja küll!»

Doktor Kubelik andiski venna lärmakale pealekäimi-
sele järele («Kui nii, eks ma tule siis pealegi!») ja suun-
dus teiste ees eeskotta, et seal palitut selga tõmmata.
Suured asjamehed, kes teevad ajalugu, sõidavad omas-
tele külla, suurtele asjameestele tuleb tore vastuvõtt kor-
raldada, nõnda et nad sellest liigutatud on ja rõõmu
tunnevad, suured ja toredad asjamehed tervitavad ning
tänavad kõiki kättpidi: ««Hurraa, olge tänatud, me
peame seda meeles ega unusta seda ii-al-gi!» Polkovnik
Skobeljev ja kapten Maksim Martõnõtš! hurraa, hur-
raa!» mõtles doktor Kubelik. «Vahvad, kanged sõjame-
hed kaugeilt vaenuväljadelt on iga silmapilk meie pisi-
linna jõudmas: oh pühad neitsid, ärgake, ja võtke lam-
bid kaasa!» mõtles doktor Kubelik. «E-eh, pagan, muidugi
ei tunne nad igatsust mingisuguse tühise arstikese jä-
rele, polkovnik Skobeljev ja kapten Maksim Martõnõtš!»
mõtles ta ja pidi jälle tahtmata muigama.

Järsku katkestas doktor Kubelik hetkeks ümberrõivas-

tumise, tõmbas kulmud kortsu, — ta pidi sel hetkel meenutama üht teist Kubelikku, üht hoopis tähtsusetut ja halli K u h e l i k k u, kes pole saanud veel ainustki aumärki ja kes pole käinud viieteistkümne kuu jooksul veel kordagi puhkusel. Selle truu tsaariteenri särk on kindlasti täis söödikuid, ta munder täis pori, tema süda täis igatsust oma isikliku elunatukese järele! Seda truud tsaariteenrit ei võeta kord vastu kaugeltki nii toredalt ja teda ootavad, kui tal õnnestub ehk sealt tule ja terase märatsemisest kord tõesti tervena koju tagasi pöörduda, koguni halvad uudised...! «Nii, nii, polkovnik Skobeljev ja kapten Maksim Martõnõtš...!» pomises doktor Kubelik nüüd koguni kuuldavalt, ja just siis, kui ta seda tegi, tundis ta kanget tahtmist vend Martin ühes selle vaikse kaasaga uksest välja visata, ise aga tagasi voodisse pugeda, sügavale teki alla, et uinuda ja... jälle oma valusatest mõtetest rahu saada.

Kui mõisarentnik Martin teda valjusti kisades taga sundima hakkas, võttis doktor Kubelik enda peaaegu väevõimuga kokku, — ainult kurja uudishimu tõttu kõige selle vastu, mis ta lootis varsti näha saada. Ta noogutas proua Näälikule nagu vabandust paludes ja ütles tasakesi:

«Noh, näete, nõnda nendega vahel läheb, meie kaunite kavadega!»

Naine, seistes nukrana vaheuksel, noogutas mõistvalt:

«Jah, näen.» Ning küsis ohtes: «Nõnda et te peate selle kindlasti kaasa tegema?»

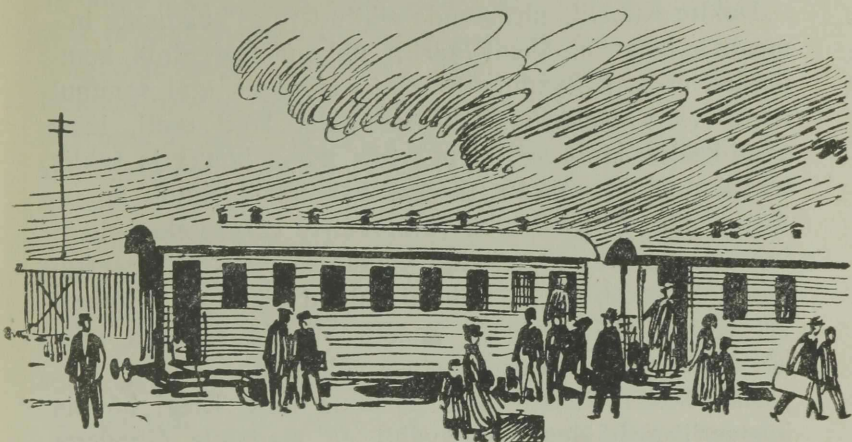
«Pole pääsu, pole pääsu,» vastas doktor Kubelik lootusetult.

«Aga kliinikusse minekuni on veel hea tükike aega,» ütles naine. «Te tulete ju ometi kodust läbi?»

«Ma kardan küll sattuda vaese sandi seisukorda, kelle tegemiste ja käimiste vastu hakkas kõrge kuningas huvi

tundma ja kes sattus seetõttu sauna asemel türmi. Aga — ma vannun teile, siiski, et ma tulen kodust läbi!» vastas doktor Kubelik ja lõi naljatades risti ette.

«Astu nüüd, astu. Pead sa kah iga Köögi-Triinuga juttu ajama!» torises vend Martin, kes ootas juba kärsitult väljas trepil.

INIMESD JAAMAESISEL

Kui doktor Kubelik oma külalistega jaama jõudis, oli seal juba rohkestikärstute nägudega ootajaid, kes vahtisid kõik kaelu õiendades piki õliseid rööpauid ühes ning samas suunas. Rong hilines, nagu nüüd ikka. Sellest hilinemisest erutatud ametnikud askeldasid siin-sinna, sügavad kortsud suu ümber, vastasid korduvatele järelepärimistele esmalt uhkelt-tähtsalt ja üleolevalt, tüdinesid siis, ei vastanud viimaks üldse enam. Noored tüdrukud, kelle kannul sumisesid mesilasparvena end seelikuküttidena kujutavad poisikesed ja oma vaba aega surnuks löövad sõdurid, näisid end kõikjal valitseva rahutu meeoleu tõttu üpriski hästi tundvat — nad kädistasid naerda, tõuklesid, hoidsid üksteist käealt, tegid näo, nagu poleks neil üldsegi aimu, mis nende ümber toimub. Ja kõikjal seina ääres, varjates end vireda tuule eest, seisis rohkesti mureliku näoga naisi ning väikesi

kõhnu lapsi: puhkusele tulevate sõdurite perekonnad, kes ootasid kannatlikult oma mehi ja isasid.

Doktor Kubelik surus enda sihitult ringi hulkuvate inimeste vahelt läbi. Vend Martin, uhke mõisarentnik, komberdas otse ta kannul, urises ja mõmises igal sammul nagu vana isakaru ja siunas naist kord eesti, kord vene keeles, kuna see kippus tast maha jääma ja tahtis maksku mis maksab ta kasukahõlmast kinni hoida. Keegi astus ta niigi juba valutavatele varvastele, kellegi jalutuskepp sattus ta jalge vahele ja oleks ta peaaegu pikali lasknud, keegi, kes oli tulnud siia oma tillukest äri ajama, pistis käe ta kaenla alla ja sosistas talle kõrva paar müüdava armastuse võlusõna.

Äkki kostis kuskilt hele karjatus ning keegi hüüdis hüsteerilise häälega linnavahti. Ja madalate õlgadega jändrik vanamees, kes kõmpis otse vend Martini kõrval, seletas ükskõikselt:

«Näe, kui peksavad. Eile löödi ühel nahk peaaegu külmaks. Teab, kes seal praegu sihukese usinusega udjata saab...»

«Mis seak teada! Loll! Eks varas ikka!» hõikas punase ninaga tüdruk, süljates märjast ja veidi rippuvast suunurgast nobedasti päevalille seemnekesti.

Teised Kubelikud olid koondunud üsna jaamahoone ukse kõrvale, ilmutasid üksteise võidu vajalikku väarikust, vastasid möödajalutavate tuttavate tervitustele vaid kangete peanoogutustega. Kõige silmapaistavamal kohal seisis kaubahärra Henrik, pikk ja pihast kange nagu ehtne härrasmees kunagi, liigutas kogu aeg oma kitsaid ninatiibu ja näis ka täna väga tigidana ning pahurana; ta oli seadnud enda hästi vastu seinale, otsekui kartes, et keegi võib ta selja taha hiilida, ta asetasku keharaskuse kord vasakult jalalt paremale, siis jälle paremalt jalalt tagasi vasakule. Pärast emand Emiliega juhtunud katast-

roofi oli ta keelanud oma naisel igasuguse seltskondliku tegevuse, kahtlustades teda poisikeseliku kiivusega: ta tahtis ikka midagi teada saada, kuna ta uskus, et tema eest midagi varjatakse; ka praegu oli ta enda osavalt ning otsustavalt kahe vana daami vahele poetanud, ei lasknud neid vahetada segamata ainustki sõna ja kõverdas oma kuivade kortsukestega kaetud suunurki põlglikuks muigeks, halastamatu nagu timukas, kes usub oma õigusse.

Emand Rosalie, seistes kaaslastest veidi eraldi, vaatas üksisilmi enda ette. Ta priske ning kollakas nägu näis täna peaaegu vahamaskina; ta tundis end samuti milleski süüdi olevat ja mõtles ööd kui päevad, et temast kõneldakse, et teda selja taga mõnitatakse, et ta kulul sündsusetut nalja heidetakse. Issand, sa vägev jumal, mida peab ta küll tegema ja ette võtma, et päästa enda ja oma perekonna hea nimi?! mõtles ta ikka jälle ning jälle, sellele näiliselt nii lihtsale küsimusele vastust leidmata. Ta oli kõigisse organisatsioonidesse oma ajutisest tagasitõmbumisest kirjaliku teadaande saatnud, teda oli otsemaid järelepärimiste ning küsimustega paksult üle külvatud: mis ta pidi neile küsijatele ja järelepärijatele vastama? millega ta pidi oma sammu üldsuse ees usutavalt põhjendama? Pealegi oli ta endamisi lausa kaljukindel, et mis päev edasi, seda raskemaks ja keerulisemaks ta vaesekese elu muutub, kuni tast jääb järele vaid purustatud aadetega inimene, kes kannatab süütult, algusest lõpuni vaid pahade ligimeste kurjuse ning südametuse tõttu!

Suurimaks löögiks oli olnud emand Rosaliele siiski Henriku ootamatu teguviis, — midagi säärast poleks ta kujutleda suutnud ka siis mitte, kui ta oleks tõesti milletki halvalt tabatud! Eile lõunasöögi ajal võttis vana kuri mees nõuks teda sügavalt solvata ja tegi kogu ru-

mala juhtumi lastelegi teatavaks. Issand, issand, kas ta suudab üldse kunagi veel unustada seda hirmsat hetke?! Poisid hoidsid kramplikult tagasi pealekippuvat naeru, («Vanaaegset valju karistust oleks neile ulakatele vaja, see on selgem kui selge!»), Aimi-Lie oli punane nagu vähk ja vahtis kohmetu pilguga taldrikul lebavat nuga ning kahvlit, Klaara turtsus ninatarka ja halvustavat naeru nagu väike siil ja otsis oma pilkavalt-julma pilguga ema pilku. Tekkis lausa hirmus vaikus ja läbi selle hirmsa vaikuse kostsid vaid mehe rahulikud ning tige-dad sõnad, mis näisid ta alasti kiskuvat, sorisid ta salajasemateski hingesoppides, määrisid ta üleni poriseks. Ja mis ta pidi vastama? mis ta pidi oma au puh-takspesemiseks ütlemagi? — kättemaksu teostav solva-tud abielumees rääkis ju vaid oma kõlvatust vennanai-sest ja mainis iga uue episoodi puhul ainult nagu muu-seas, et «jah, vaadake, kallid lapsed, sellest teadis ka meie ema ja selle- või tollekordset penipulma pidamist soodustas just meie ema oma maakleriosaga!» Oo, need õudsed hetked, mis tal tuli selle piinarikka lõuna-söögi ajal üle elada! oo, seda häbi! ja oo, oo, seda alandust, mis litsus teda praegugi veel nagu raske luupai-najal!

Doktor Kubelik pigistas tugevasti ning sõbralikult õnnetu emand Rosalie kätt, noogutas Aime-Liele, viipas vennapoegade poole, kes ootasid rongi vist kõige suu-rema kärsitusega. Ta kohtas Antoni hirmunud pilku ja naeratas selleleegi julgustavalt: «Pole midagi, vana sõ-ber, su ühe silmaga lipnik paraneb!» Otto ning Kunz seisid teistest pisut tagapool ja haudusid ikka veel hirm-sat veretasu, Erika võppus närvilikult, kartes end äre-vuse pärast otse lämbuvat. Ka lõbusameelne Klaara polnud nagu alati, — ta näis mõtlikuna ja tusasena, kangesti õnnetu juhtunud viperuste pärast. Ja ainult

Paul, see uljas tegevväe ohvitser, ujus tänagi oma tavalises tegutsemisihas: tõusis iga poole minuti järel kiki-varbaile, õiendas kaela ja kordas oma jämeda põriseva bassiga ikka ühtesid ning samu sõnu:

«Vott tš-ort! Mitte ei hakka paistma! Mitte... ei... hakka... paistma! Jah, näete — mit-te ega mitte ei hakka paistma, bess jevo vosjmii!»

«Sõja aeg... kust need rongidki siis nii täpipealt...» pomises emand Emilie, julgemata kellelegi otsa vaadata.

«R-r-ron-gid!» ütles Henrik halvustavalt, Pauli bassist veelgi jämedama häälega, mis tekitas tunde, nagu oleks kogu ta pikk ja kõhn keha ülevalt kuni alla täiesti õõnes ja täiesti tühi.

Doktor Kubelikul hakkas sellest naeruväärselt rumalast vanast inimesest jälle väga kahju, — kõik sugulased tundsid tema lugu ja kõik mõistsid teda selle loo pärast karmilt ning õiglaselt hukka. Kuulanud hetk aega Martini suurustlevat laiotamist, astus ta patuse vennanaise juurde ja küsis sõbralikult:

«Noh, kuidas Justusel läheb? Täna peaks tal juba vist veidi parem olema...»

«Ma ei tea... Aga... aga... aga halvem... tal vist... vist... kah ei ole...» vastas emand Emilie üksikute sõnade juures rängalt kokutades.

Doktor Kubelik ütles:

«Jah, tuleb loota, mis seal ikka. Ma kartsin algul, et põletikuprotsess on palju suurema ulatusega, õnneks aga eksisin ma sel korral. Praegu on muidugi vara ütelda, kuidas ja mismoodi... Kriis tuleb harilikult viiendal kuni seitsmendal päeval, täna on alles neljas... Kui ta süda vastu peab, võib ta end juba paari nädala pärast istukile ajada ja jälle hoopis rammusamatele toitudele üle minna.»

Ja äkki ütles vennanaine mingi vägivaldselt esile

purskuva lõõmaga, suunurgad veidralt allapoole tõmmatud, kuna ta võitles jälle nutuga:

«Jah... Jumal taevas... jumal taevas... kui ta o-me-ti kord terveks saaks! Ma ei tea küll, mis ma teeksin, kui ta... kui ta... o-me-ti... jälle... ter-ter-terveks sa-a-ks!»

«Peaasi — ärge ennast ülearu piinake! Esiteks ei aita see Justust küünevõrdki, teiseks võite te teda oma meeoludega kahtlema panna, ja kolmandaks on meil palju rohkem põhjust paranemist loota kui halba kartal!» ütles doktor Kubelik. «Te tulite ennast siia asjata väsitama ja oma närve kulutama. Aga noh — kui te kord juba siin olete... Martin käis peale, eks ole?»

«Jah... Ja ma mõtlesin, et... kui ma ise siin olen, jääb ehk mõ-mõ-mõni irvitamine irvitamata... ja... ja... ka Justus... tahtis ju nii kangesti, et ma...»

«Nojah, mis tehtud see tehtud,» noogutas doktor Kubelik. «Muuseas: ma tulen teda pärast lõunat vaatama. Kui teil aga minu teadmistesse vajalikku usku ei ole, võin ma endaga kaasa võtta veel mõne nimekama ametivenna.»

«Mi-miks mul teisse siis usku ei ole, on küll!» ütles emand Emilie ja kordas jälle, ikka aeg-ajalt raskelt kogeldes: «Jah... ma poleks tulnud siia ühegi hinna eest, kui mitte Justus... Ta... ta... ta käis nii kangesti peale, et... Hullemini veel ku-kui see Ma-Martin ise... Mine ja mine, mine ja mine! Martin oleks pidanud ometi teadma, kuidas meil kodus lood on... ja... ja... ja ülepea mitte oma nägu näitama. Ta on kah... edev nagu poisike.»

«No-jah, eks seda kah muidugi...» ütles doktor Kubelik.

Samal hetkel, kui sirgel ja raskel sammul edasi-tagasi jalutav Paul tahtis lausuda midagi hästi teravmeelset,

algas rahvahulgas ootamatu liikumine. Inimesed tungisid võidu perrooni äärelle, käratsesid, püüdsid üksteisest kaugemale upitada, üksteisest kaugemale näha. Kuuldus tasast kõminat — mingi hiigelloom oleks nagu järsku lõõtsutama hakanud ja meeletus hoos jalgu trampinud. Ametnikud manitsesid ootajaid, valjusti hüüdes ettevaatlikkusele; emad hoidsid lapsi tagasi, tirides neid kätest ja kahmates väiksemaid sülle; poisid leidsid paraja aja end veelgi lähemale suruda naeru kihistavatele tüdrukutele, et neist kinni haarata, neid üleannetult tõugata või vargsi näpistada. Vedur vilistas heleda häälega, nagu kiljuvatele piigadele vastu kiljudes, tormas puuriitade tagant nähtavale, uljas suitsujuga kõrgel korstna kohal, — ta oli nagu pisut peru hobune, kelle peale ei tea kunagi päris kindel olla. Ja siis veeres kogu pikk rong mürinal jaama ette, tasandas käiku ning peatus, raudseid puhvreid raginal vastamisi lüües.

Sõitjaid oli rohkesti ja vagunid näisid suuri pingutusi tegevate, et neid kõiki endist välja puistata. Kitsastel ustel tekkis rüselus, — kostsid rasked, vimmased, nuiadena löövad vandesõnad; hallides sinelites mehed vaatasid otsides ringi, küünitasid vahtima üle eesseisjate õlgade, viipasid ebakindlalt, nagu igaks juhuks. Mõned naised nutsid kuuldavalt; mõned neist (enamikus nooremad) pühkisid vargsi pisaraid; üks suurtükiväelane, sulgedes teistele hetkeks tee, tõstis kaenlasse kaks poisikest, kelle väikesed kõhnad näod punetasid uhkusest. Paljud lahkusid varjatud õnnest kergeks muutunud sammul; ja paljud käed tõusid nagu abitult pea kohale, et endast kojujõudnule märku anda. Pika rongi sisemus näis tühjaks ammutamatu, sest ikka uusi ning uusi nägusid ilmus-kerkis sealt esile, ja all perroonil kippus ruum viimaks päris napiks jääma.

Vend Martin lausa raevutses, kuna ta metsikud edasi-

pääsukatsed nurjusid lootusetult. Ta oli liiga lai ja lahmakas, et endale üha tihenevas rahvamurrus teed teha; ta tõukles siia ning sinna, ta rõhus enda ees seisjatele selga kogu oma suure raskusega, ta pidi aga ikka ja jälle tulist kurja vandudes tagasi tõmbuma. Hoolimata külmast tuulest, mis vuhises hoogude kaupa ümber pritsikuuri nurga otse jaamaesisele, auras ta nagu saunaline, — higi tilkus alla isegi mööda ta laia nina. Henriku põskedele ilmusid punased laigud; naised hoidusid jämeda kuulutustetulba varju; Kunz hõljutas Antoni poole ähvardavalt oma suurt kondist pead, meenutades härga, kes varitseb soodsat hetke vastasele surmahoobi andmiseks.

Emand Emilie, kelle mõtted viibisid ka praegu hoopis mujal, ütles doktor Kubelikule, kelle sõbralikkus teda julgustas:

«Justi on juba vana inimene ja ... sellepärast ma kõige rohkem kardangi. Aga teisest küljest on ta päris sitke tervisega ... Ma ei mäletagi, millal ta oleks üle paari päeva järjestikku pikali olnud. Nii et ... ma olen praegu tõesti väga, väga raskes seisukorras ... Süda valutab ja ... nagu põleb rinnus ...»

Doktor Kubelik patsutas teda jälle julgustades vastu käeselga.

«Noh, ei maksa, jätke juba kord see kartus!» ütles ta. «Minu tohtrinuhk ütleb mulle üsna kindlalt, et ta hakkab nüüd kiiresti paranema.»

«Annaks jumal ... annaks jumal ...» kogeles emand Emilie hajameelselt kikiparbaile tõustes ja üle eespoolseisjate peade vaadates.

Ja doktor Kubelik ütles, tõustes samuti kikiparbaile ja vaadates samuti üle eespoolseisjate peade:

«Pagana pihta, miks ta ei peaks siis andma, see teie armas jumal?! Justus on ju tubli mees, kes ei astu mee-

lega isegi kärbsele kannale. Peaasi — katsuge kõik üle-
arused ärritused temast eemal hoida, sest ennekõike
vajab ta praegu rahu, rahu ja ikka jälle rahu.»

Martin pühkis higi ning karjus Henrikule, kes seisis
tast vaid sammu kaugusel:

«Kurat ja põrgu — viidiš nüüd, vana! Kahju kohe,
et ma ei saanud enam mahti oma moonakaid ühes
tuual Ma oleksin neile vemblad pihku andnud ja küllap
sa oleksid näinud... oh-hoo! Pane tähele, sõbrake, pol-
kovnik ja kapten, mu pojad, ei märka meid ja lähevad
veel omateed... kudas klasaa klädätt. Kust pagan ma
neid siis veel otsida tean, h-hohoo, vaevalt tuleb neil
mõte pähe, et ma sinu juures peatun. Ja kui nad üldse
mäletavadki enam, kus sa elad ja kus sa asud... ja kes
sa neile ülepea oled, h-hohohoo!»

Niitševooo — varsti võid sa siin kurni visata,» kõmis-
tas Paul ning naeris omakorda nagu tõrrepõhjast.

Ja onu Martin, heites talle selle teravmeelsuse eest
vastutasuks vihase pilgu, sajatas sõjakalt:

«Varsti, varsti! Selle varstiga, p-poisike, võid sa oma
kõrgeaulist taguotsa pühkida! L-lipnik!»

Kuid Pauli õnneks polnud temperamentsel mõisa-
rentnikul enam aega juurde lisada mitte midagi mahla-
kat, kuigi ta oleks seda kõigi tundemärkide järgi meel-
sasti teha tahtnud: äkki haaras emand Rosalie lärmaka
küdi kasukakäisest kinni ja viipas kuhugi paremale.

Kogu Kubelikkude salk vaatas osutatud suunas. Lap-
sed kippusid rüsinal edasi; naised (nii noored kui va-
nad) kohendasid end loomusunniliselt siit ning sealt;
kes seadis tuulevarjuks üles tõstetud palitukraed, kes
pani mütsi otse pähe. Kaubahärra Henriku kuiv kõri-
sõlm tegi ootamatu jonksatuse allapoole, kadudes het-
keks sügavale kulunud sooblinaha varju, ja tõusis kohe
jälle kärmesti üles kuivade lõuapärade alla; Martin

mõisarentnik, hakkas endale veelgi ägedamalt teed raiuma, ähkides ning puhkides nüüd nagu suur härg; Paul tõmbas lõua tähtsalt vastu mundrikuue kaelust, ajas rinna nii kumeraks, et tal endal selle pärast varsti ebamugav hakkas ja ütles kolm korda järgemööda «Besobraasie, besobraasie, besobraasie!» Doktor Kubelik, asudes ühes teistega teele esimese klassi vagunite poole, toetas emand Emiliet jälle kaenla alt ja seletas kindla veendumusega:

«Meie, vanad eluaegsed arstid, võime vahel ka ette kuulutada. See tähendab — me võime kõigi olevate tundemärkide peale vaatamata ette aimata, kas inimene peab vastu või ei pea ta mitte vastu. Ja mina julgen teile kas või kätt piiblil hoides vanduda, et Justusega läheb kõik hästi. Nädala kahe või kolmega tuleb teil aga muidugi arvestada ...»

Emand Emilie kordas:

«Annaks jumal ... oh, annaks jumal!»

Ja doktor Kubelik kordas samuti oma äsjaseid sõnu:

«Pagana pihta, miks ta ei peaks siis andma, see teie armas jumal? Eriti veel praegu, meie kahe sõbraliku koostöö puhul, — oleme ju mõlemad oma asjas harjunud, mina tohterdamises, tema heategude tegemises. Ahah, näe, seal nad ongi, need meie suured sugulased, kelle auks me kõik siia kokku tulime.»

Kuna rahvahulk kitsal jaamaesisel kord-korralt hõredamaks jäi, pääsesid nad nüüd edasi ilma suurema vaevata. Doktor Kubelik vahtis teraselt kaht kõrgekasvulist ohvitserimundris meest, kelle taga seisid pakke ja kohvreid kandvad tentsikud; Martini kukal tõmbus punaseks ja näis hulga laiemaks paisuvat; kõhn emand ta käevangus ajas end aeg-ajalt västriku kombel kikivarbaile, hingeldades ise sealjuures katkendlikult. Tuul valjenes ja üksikud lumekeerised paiskusid vagunite vahelt esile,

vaibudes juba järgmisel silmapilgul sumiseva inimhulga raskete saabaste all. Üks tilluke ahastavate silmadega ratsaväelane käis rahva seas nobedasti ringi, leidmata nähtavasti seda, keda ta oli lootnud siin kohata. Ja mõisarentnik Martin, jõudes viimaks ometi esimese klassi vaguni kõrval seisvate ohvitseride juurde, kangestus valvelseisangusse ning kargatas nagu suurekaliibrilisest suurtükist:

«Tere! Tere tulemast! Tere-tere tulemast, mu kallid poisid! Do-o-broo po-ža-lo-vatj, doobrõje moolotšõi!»

Kaks pruuniks tuuldunud nägu tõmbusid heatahtlikult naerule, kaks kinnastatud kätt tõusid karakull-papaaha juurde, kaks keha kummardusid painduvalt ettepoole, kahed kannused kõlksatasid lõbusalt. Alampolkovnik Kubeljajev, (austava hüüdnimega Skobeljev), pikk sirge mees, teretas isa kaua ja hoogsalt, vajutas nii temale kui emale mõlemale põsele matsatava suudluse, ütles igale sugulasele paar ülileidlikku lausekest, mis ei jäänud aga kellelegi meelde. Tal olid väga teravad pruunid silmad, paksud tiibadena kaarduvad süsimustad kulmud ja kaheks kammitud niisama süsimust lõuahabe, mis läikis tugevasti, just nagu oleks teda alles hiljuti õliga võitnud. Ta hoidis vasakut kätt mõõgapäral, ja iga kord, kui ta oma nõksatavaid kummardusi tegi, joonistas relva tupe läikivast metallist ots tillukese tõusva kaare, nagu teri nokkiva kuke värviline sabasulg.

Jõudnud tere-järjega teistest vastuvõtjatest veidi kaugemal seisva doktor Kubeliku juurde, lõi alampolkovnik Kubeljajev (austava hüüdnimega Skobeljev) kontsad kokku eriti kuuldava klõpsatusega ja kõlistas nüüd kannuseid nii valjusti et ootajaile näis, nagu oleks ta valatult jalga raputanud. Ta naeris seejuures hambaid paljastades ja ütles:

«Oo, mis ma näen! Ka sina, onu, oled jälle soldatiks

hakanud. Ja mis ma veel näen! Sa oled ainsa aasta jooksul minust ettegi läinud, kuigi ma kannan mundrit pidevalt juba... palju kauem.»

«See on sellepärast, et ma olen isiklikult hoopis rohkem inimesi teise ilma äidanud, kui teie... isiklikult,» ütles doktor Kubelik. «Aga aumärke ja aukraade antakse ju peamiselt selle järgi.»

«Jah, kas sa kuulsid, polkovnik?» hüüdis kapten Maksim Martõnõtš vanemale vennale, naerdes kõlavalt.

Ja doktor Kubelik, tundes äkki mõlema noore karjeristi vastu heatahtlikku, veidi üleolevat poolehoidu, mui-gas samuti ning ütles:

«Härrad ärgu mõistku mind valesti, võimalik, et ma eksin.»

Kui kell üksteistkümmend lõi, soovis ta kõigile head päeva ja hakkas kohe minema, — ta oli niigi juba hilinenud, ta pidi jälle ruttama.

KLAARA NUTAB, ANTON KEHITAB ÖLGU

Kohe pärast doktor Kubelikku otsustas perroomilt lahkuda ka Anton, endamisi kaljukindel, et isegi Kunzil pole praegu mahti ta vastu huvi tunda. Ta nihutas enda kätatsevatest sugulastest tasapisi kaugemale, taganes ooteruumi, läbis selle ja läks ümber jaamahoone tagumise otsa. Ja ta hakkas kohe mööda lumist raudteeveert edasi sammuma, pea norgus, külmetavad käed sügavale taskutesse topitud.

Antoni meeleolu oli tänagi väga halb, — ta ei saanud kõigele vaatamata ikka veel unustada seda õnnetust sajuses pimeduses, õnnetust, mille oli esile kutsunud kindlasti just tema oma poisikeseliku kiivusega! Elu ta ümber oli muutunud järsku väga kohutavaks; uni pages tast eemale, ööd kui päevad vaevas teda ebamäärane ahastusetunne; mõtted, mida ta mõtles, valmistasid talle

valusaid kannatusi. Talle näis vahetpidamata, nagu peaks ta oma süü suurust millegagi leevendada katsuma, välja mõtlema midagi, mis võiks talle lunastust tuua, mis oleks võimeline kõik heaks tegema. Kuid ta teadis samal ajal, et ka kõige vägevam vägevate seas ei suudaks teda avitada ja et ta peab oma kahtlustes üksi jääma, oma kannatustest võitu saama vaid isikliku kõvadusega. Ning mida enam ta tolle hirmsa sündmuse kallal juurdles, seda sügavamale ummikusse tundis ta end vajuvat, kuni talle näis viimaks, nagu ei tohiks ta üldse enam ausatele inimestele otsa vaadata — kuri ja kaval koletis, kes külvab enda ümber vaid vihkamist ning õelust.

Sadu kestis, algas esimene tuisk, mille madalad lained veeresid järjest nobedamaks muutuva hooga üle sillutuskivide. Majade seinad kattusid pikkamisi õrna lumekorruga. See tungis kõigepealt kitsastesse lauapragudesse, et levida sealt visalt nagu sööv hallitus mujalegi. Antoni jalad hakkasid külma pärast valutama, selles külmavalus oli aga nagu midagi ärateenitut ja tal oli selle üle koguni heameel. «Inimese süda on väga salapärane... väga salapärane...!» ütles ta järsku kuuldavalt hiljuti loetud kauni juturaamatu sõnadega ja vaatas kohe kohkudes üle õla, paistes säärase kartlikkuse tõttu isegi endale naeruväärsena.

Pärast mõneminutilist kiiret käiku jõudis ta viimaks sadamasse viivale raudteeharule, vaatas pisut aega hajameelselt telliskividest depoohoonet, pöördus paremale ning jõudis laiale ja avarale tänavale. Tal hakkas kuum. Ta tõmbas kindad käest ja avas palitunööbid. Vali jääne tuul puhus talle suure hooga vastu rindu. «Oh, peaksin ma nüüd raskesti... ras-kes-ti... haigeks jääma!» mõtles ta nukralt. Ent õhk, mida ta endasse suurte sõõmudega ahmis, paistis teda ennemini karastavat kui talle midagi häda tegevat. Ja taibates viimaks

oma soovi asjatust, tõmbas ta hõlmad jälle kokku ning hakkas jalgadega kõvasti vastu kõnniteed peksma, kuni äsjane külmatunne varvastes kadus lõplikult, moondudes nüüd sama tugevaks soojatundeks, mis levis pikkamisi kogu kehasse.

Kui ta Behlingi apteegi juurde jõudis ja mööda Riia tänavat paremale pidi pöörduma, läbis teda hetkeks tahtmine tagasi koju minna, kõigist märkamata voodisse pugeda, sügavasti uinuda. Ta otsustas aga jälle kohe ümber ja jätkas teed.

Ta läks küüru tõmbudes teisele poole tänavat, kus polnud nii tuuline, katsudes nüüd loomusunniliselt mõtelda hoopis tähtsusetuist asjust, — sellest, et ometi viimaks on talv saabunud, et praegu sajab lund, et polkovnik Skobeljevi ilus habe ei olnudki väga must, vaid ebamääraselt tume. Aga needki hüppelised mõttemõttekesed ei suutnud teda päästa — valus kurbus ta südames aina suurenes ja kõik mälestused, mis ta erutatud aju nähtavale tõi, evisid ikka ühesugust naeruvärsuse-ilmet: kujutledes haiget isa, nägi ta ainult tema koomilist surmahirmu; kujutledes ema, kuulis ta ainult selle seosetuid ahastussõnu; kujutledes sõjast tulnud onupoegi, suutis ta neist meenutada ainult nende täispuhutud kukeilmet. Ja nõnda pidi ta kõigile püüdmistele vaatamata ikka ja jälle tagasi tulema, sama hingevaeva juurde, mille keerises ta seisis ja külmetas juba neljandat päeva, armetu hädavares, keda võiks päästa veel mõni raske veoauto oma halastavate ratastega...!

Olles parajasti veel kord läbi kaalumas mitmesuguseid vabaturma-viise, kuulis ta kedagi endale järele jooksvat ja hingeldades midagi hüüdvat. Ta teadis kohe, et see on Klaara, too salalik madu, kes oli juba korduvalt võimalust otsinud temaga kokku saada, kellest oli tal aga õnnestunud seni ikka eemale hoiduda!

Selle asemel et peatuda ja armsamat järele oodata, tõmbas Anton selja sügavalt vimma ja hakkas veelgi enam kiirustama; ja ta kõnnakusse sigis kohe rohkesti õnnetu inimese traagilist hoiakut: «Eks te vaadake, nähke, — siit läheb mees, kelle süda on kalgiks kiviks hangunud ja kellel pole enam rõõmsat sõna ei enda, ei teistegi tarvis!»

Kui tippivad sammud üsna Antoni selja taha jõudsid, ohkas ta hästi sügavalt ja hästi kuuldavalt: «Oojah, nii ta nüüd on, see õnnetu inimese äpardunud eluraasukel!» Ja poleks ta mitte samal hetkel õhukese lumekorruga kaetud jääl pikali prantsatanud, oleks ta ohanud kindlasti veel kord, — enesehaletsus oli juba täies hoos, magusad pisarad oma raske saatuse üle kõditasidki juba kurku. —

See libisemine (see tuhat korda äraneetud libisemine!) tuli täiesti ootamatult ja ta ei saanud end kaitsta isegi käte etteasetamisega. Ta kukkus kogu oma pikkuses nii tugevasti vastu kõnniteed, et lumi igale poole laiali lendas ja suured kivitahvlid kuuldavalt tümisesid. Kõva rummuga gümnasistimüts kargas peast ja lendas veereva ratta nobedusega rentslisse; ta nägu vajus suure hooga lumme nagu sõmera liiva sisse; ta lõug puudutas sillutust ja silmade ette kargasid sellest puudutusest purpurpunased rõngad, mis välgatasid pimestavalt ja kadusid jälle kohe. Ja kogu aeg (vaid silmapilguke, mis tundus talle aga tohutu pikana!), mis tal kulus enda põlviliupitamiseks, tõusmiseks ning mütsi otsimiseks, kuulis ta tüdruku heledat naeru häbistavalt kõrvetades endast üle jooksvat, — sillerdavat, südamlikku naeru, mis näis külmas tuules nõtkena siia-sinna paiskuvat ja suuri kaari joonistavat.

Viimaks ometi sai Anton enda jälle jalule, pugises veidralt nagu võitluseks valmistuv siil ja hakkas kämb-

latega tagudes oma pikka gümnaasistipalitud puhastama. Ta oli nii vihane, et ta oleks selle suure viha pärast kas või hambaid kiristanud ja valjusti uluma pistnud. Kui Klaara ikka edasi naeris, põrnitses ta tüdrukule süngelt kortsu tõmmatud kulmude alt tükk aega otse silmi, vingutas siis naljakalt lumist suud ja käratas:

«Kurat! Mis sa irvitad... kurat!»

«Ära nüüd tooreks mine, kallid inimesed!» keelas Klaara, kuid ei suutnud ikka veel tõsiseks jääda.

«Muidugi lähen! Lähen jah tooreks, kui... kui ise... tahan!» ütles Anton.

«Seda muidugi, et kui sa ise tahad, — kes sind siis keelata saab! Mehed on ju üleüldse looduse kuningad,» ütles Klaara nüüd lõbusalt silmi kissitades. «Aga mis mina seal parata võin, kui su l-lend oli nii naljakas, et...» Ja lisas kohe nagu end vabandada püüdes: «Kui mina oleksin niiviisi maha sadanud ja sina oleksid niiviisi naernud, poleks mina kindlasti sinu kombel sedasi sajatama hakanud. Sina aga kohe nagu... mõni tige pull.»

«Pea suu! See on... minu enda asi, mis ma teen!» ütles Anton ja näis kurgus nüüd lausa liiva krigistavat.

«Seda loo-mu-likult, et see sinu enda asi on! Ütlesin ju, ei teie, mehed, olete looduse kuningad,» noogutas Klaara, suutes ometi viimaks piiri pidada.

Anton raputas veel kord nagu moepärast palituhõlmu, andis neile harevile aetud sõrmedega jälle paar vihast vopsu, hakkas kohe edasi minema. Kuid samal ajal (nii tigesdas tujus, kui ta veel oligi!) liigahtas tas õige vaikne soovike, et tüdruk talle järele tuleks. Klaara asuski nagu endastmõistetavalt ta kõrvale, pidas temaga usinasti sammu, — pikakasvuline julge tüdruk, kes oli otsuseks teinud enda ja oma esimese armastuse vahelise arusamatuse nüüd maksu mis maksab lõpuni lahendada.

Kui piina valmistav vaikimine üha edasi kestis, pistis Klaara käe poisi kaenla alla ja ütles paluva häälega, kartmata isegi oma püha neitsiväärikuse pärast:

«Kuuled sa, kallid... võta heaks või pane pahaks, aga ma ei saa sinust üldse enam aru. Sellest hirmsast loost peale oled sa nagu peast põrunud. Eile käisin ma poole päeva jooksul neli või viis korda su ukse taga, sina aga ei teinud sellest väljagi. Sa olid kindlasti kodus, ma tean jul Seleta mulle vähemalt nüüdki, mis sa sel õhtul õieti ütelda tahtsid... ja ära ometi kujutle, et ma sinu jaburdusi niisama lihtsalt uskuda saan!»

«Jaburdusi?!» ütles Anton ootamatult jämeda häälega. «Mis — jaburdusi?! Mitte mina ei jaburda, sa ise jaburdad! Ma rääkisin sulle ju nii selgesti, et iga lollpeagi peaks sellest aru saama, — eksitus ja kõik! Ja et nüüd olgu lõpp... ja kõik! Pole seal enam mitte midagi... seletada või rääkida... ja kõik!»

«Jäta oma sonimine... ja kõik!» hüüdis Klaara osatades ja näis endas täna üldse väga kindel olevat. «Idioot oled — vaat sulle... ja kõik!»

«Sa ise sonid! Sa ise oled idioot!» ütles Anton.

«Sonid, sonid, jah! Ja idioot oled kah... just sina, aga mitte keegi teine... ära pane pahaks!» kordas Klaara. «Terve suvi otsa ei tulnud sa sellele, et meie armastus on eksitus, nüüd aga järsku said valgustatud, nagu see meie väga onu Keerich, hahaha!» Ja kohe siiralt: «Ärme krillime sedasi, kal-lis! Palun, palun, ärme krillime! Kerge pole niiviisi ei minul ega sinul. Sa oled ainult kangekaelne ja muud midagi!»

«Sina vist ei ole... kangekaelne!» ütles Anton jälle väga jämeda häälega — peaaegu sama jämeda häälega nagu Paul äsja jaama ees. Ta mõtles praegugi ühesilmalisest lipnikust. Ja ta lisas kohe kiuslikult, surudes käed taskus nii tugevasti rusikaiks, et sõrmedel sellest

valus hakkas: «Sa võid ju oma suures uhkuses mõtelda, mis sa tahad, aga mul pole sulle rääkida tõesti enam ei musta ega valget. Oleks ilus, kui sa mu rahule jätaksid. Või pean ma sinu pärast veel mõne mehe pimedaks lööma!»

Kuid juba järgmisel silmapilgul kahetses ta kangesti, et ta oli seda ütelnud, — milleks ennast reeta, milleks ennast lõpuks siiski selle truudusetu naise ees paljastada!

Klaara aga muutus kohe nagu sootuks uueks inimeks, vilistas tasakesi ja hüüdis võidurõõmsalt:

«Ahaa! Kunzi jutt peab siis paika, nagu näha!»

«Kunzi... jutt?» kordas Anton punastades.

Ja tüdruk seletas kohe pikemalt, nihkudes talle veelgi lähemale:

«Näed sa, Anton, nii kaua kui ma seda päris kindlasti ei teadnud, püüdsin ma samuti jonni ajada ja ennast sinust eemale hoida. Ma mõtlesin, et sul oli oma rumala loraga tōsi taga, ja sellepärast mul oli väga halb olla. Seal aga tuli Kunz mu juurde, tahtis mind õrritada ja rääkis algusest lõpuni, kuidas sa olid mind aias otsimas käinud, viimaks mu akna alla tulnud ja läbi eesriide augu sisse... vaadanud...» (Ta tahtis ütelda «piilunud», kuid mõtles ümber ja valis siiski sobivama sõna.) «Ta oli nimelt sinu kannul käinud. Noh, ja siis oligi mulle kohe selge, et me oleme teineteise vastu nagu kaks lolli... kõige enam aga just sina minu vastu! Ega's mina saa ometi härrat, kes pole mulle midagi halba teinud ja mu vastu väga viisakas on, pikema jututa läbi sõimata ja välja visata — ainult selle pärast, et ta tahab mulle oma galantseid kombeid näidata. Ja õigust ütelda — usu või ära usu, jah, tee nagu ise tahad! — ta ei tulnud ju sugugi mitte minu juurde, vaid Kunzi juurde. Aga Kunzi polnud kodus ja ta jäi ootama. Mina

aga ootasin omakorda seda, et ta... kaoks. Ja siis sa vist jõudsidki akna alla ja nägid, et me olime ponkse söönud.» Ning nüüd juba üpriski pilkava tooniga, naer silmis: «Aga ponkside söömine pole ometi truudusemurdmine, eks ju, armas?»

«Nii et... ta tuli siis Kunzi juurde?» küsis Anton ja pühkis kindaga üle otsaesise, kuna ta oli äkki higistama hakanud.

«Jah, just — ta tuli Kunzi juurde... võin sulle seda kas või vanduda, kui tahad!» hüüdis Klaara.

Vaikus.

«Mis asja tal's Kunziga ajada oli?»

«Või minagi tean. Küllap vist... võla asjad. Mu vend võõritseb nimelt rahalaenamistega... hädasolijatele.»

Anton ei lausunud jälle tükil ajal midagi, krimpsutas vaid suud ja mõtles valvsalt, et kaval tüdruk kavatseb teda tänagi vist tüssata. Ent ta ei saanud kõigele vaatamata hoiduda oma osa edasi mängimast, pettunud mehe traagilist osa, mis näis talle suurepäraselt sobivat. Ja ta ütles viimaks, tõmmates huuled pilkavale muigele ning viies pilgu kuhugi lõpmatusse, nagu olemise ja olematuse kaugeile piirimaile:

«Armas inimene, milleks me seda kõike siin praegu arutame? Oli asi kas nõnda või teisiti, see pole ju enam tähtis. Mu süda on surnud ja seda ei jaksa elavaks muuta enam ükski võim maailmas. Jah, jah, ma ei salga, see on õige — ma käisin sind otsimas, tahtsin sind üllatada ja nägin sind... selle teisega. Kui ta polnud seal sinu pärast, vaid Kunzilt võetud raha pärast, miks sa ta siis mu eest kõrvale toimetasid?»

«Kuidas ma ta kõrvale toimetasin?»

«Aga just nii, nagu sa seda tegid!»

«Seleta! Jumala eest, ma ei saa enam aru ei a-st ega b-st!»

«Näed, kuidas sa mulle jälle luisata tahad! Sa lasksid ta ju välja... läbi tagaukse!»

Tekkis jälle pinev paus.

Klaara hakkas järsku nutma. Ta põsed õhetasid, ta laskis pea kummargile ja tihkus kuuldavalt, ninaotski punane. Alles hulga aja pärast suutis ta oma kohmetusest jälle võitu saada ja kogeles tasakesi:

«Jah, lasksin küll, see on õige... Aga kas sa siis aru ei saanud, armas? Ma ei tahtnud, et sa teda näeksid ja minust halba mõtleksid.»

«Loril!» ütles Anton, jäljendades endalegi märkamata onu Hansu kõneviisi.

«Ei, paikene, see ei ole lori!» ütles Klaara ja püüdis kõnelda nii hellaalt, leplikult ning veenvalt kui vähegi võimalik. «Ma... ma ju tunnen sind ja teadsin, et sa võid minus kahtlema hakata. Ja ma ütlesin talle, sellele lipnikule, et paar sõbrannat on mulle külla tulnud ja et ta kui aumees peab kõik tegema... minu puhta nime päästmiseks. Oleksin ma kas või uneski aimanud, et sa teda juba näinud oled, siis ma... siis ma... ei oleks teda eluilmaski minema lasknud. No — küll on — ikka — õnnetus! Kui sa ainult kujutleda oskaksid, kuidas ma teda selle eest vihkan, seda.. seda... poisinoligikest! Paras talle... selle silma pärast!»

Anton muigas jälle väga traagiliselt-pessimistlikult ja vaatas ikka kaugusse. Kui tüdruk rahunes, ütles ta pikkamisi:

«Jah, — saatus, moira... fatum... Muuseas: mina isiklikult ei tunne ta vastu mitte mingisugust vaenu. Tema... ta oli meie tunnete proovimiseks nagu.. noh... lakmuspaber, temal endal pole kõigega mingit pistmist. Ja ma annaksin ei tea mis, kui ta mulle ainult andestaks. Aga seda ta ei tee, sest... Jah, seda ta ei tee! Ei — tee!»

«Muidugi, sest ta ei saagi ju seda teha — tal pole ju sulle midagi andestada. Ta ise noris tüli ja lööja oli Kunz, mis tal sinuga peaks pistmist olema!» hüüdis Klaara. Ning kohe jälle õrnalt, lepitust mangudes, pea-aegu paluvalt: «Usu mind, kallis, usu — mulle pole iialgi mõttesse tulnud sind petta ja su vastu truudust murda! Usu... kallis! U-su!»

«Lori!» ütles Anton. «Ja pealegi pole see siitpeale — nagu ma ju kogu aeg räägin — kuigi tähtis!»

«Oleme... oleme... nagu enne...» mangus Klaara.

«Ei, ma ei suuda seda enam!» ütles Anton, kujutledes end üha halastamatumaks. «Mu elu läks uperpalli ja see on... läbi! Mu süda on täitsa külm ja surnud... Varsti lähen ma... oma teed. Jah, ma ei taha enam kellegi jalus olla ja lähen varsti oma teed! Maaailm on küllalt suur ja lai ja minutaolinegi jäle inimene võib kuskil... paraja lõpu leida!»

«Uuh, ära räägi ometi niisuguseid koledaid sõnu!» hüüdis Klaara nutuse häälega.

Ja Anton ohkas ning kordas pikkamisi:

«Jah, ma lähen oma teed, sest sa peaksid ju aru saama, et mul muud võimalust enam ei ole. Mu elu on otsas... ma lähen oma teed.»

«Mihukest — oma teed?» küsis tüdruk viimaks pahanedes.

«Niisama... ja ükskõik... Igatahes — ma lähen oma teed!» vastas Anton.

Vaikus.

Klaara sai oma alatise südiduse pikkamisi tagasi ja muutus järjest rahulikumaks. Ta hakkas rääkima nüüd sellest, kuidas ta oli Antonile äsja jaama eest kuni siia välja järele jooksnud; ta katsus isegi naerda ja rääkis kärvesti:

«Ju-mal, jah, ma kihutasin nagu tiibadega. Niipea

kui ma märkasin, et sind enam kuskil näha pole, tundsin ma järsku, et ma pean sinuga juba täna rääkima. Ja ma lipsasin parajal silmapilgul tulema ja hakkasin sind otsima. Ja ma mõtlesin kohe, et küllap sa läksid onu Hansuga kaasa, ja sellepärast ma kihutasingi otse siia-poole. Ja siis viimaks nägingi ma läbi tuisu sinupik-kust meest ja haarasin sellel kohe käest kinni. See pol-nud aga sina... ja — kus — mul — oli — siis — alles — piinlik! Ja kui ma sulle lõpuks ikkagi järele jõudsin, olin ma nii väsinud, et... Kas sa ei kuulnud, kui ma sind hüüdsin?»

«Ei... kuulnud...» valetas Anton.

Ja Klaara, pühkides põskedelt äsjasest nutust tekkinud pisarate jäljed, teeskles nüüd omaltki poolt ükskõiksust. Ta võttis suure peotäie lund, hakkas seda isukalt sööma ja küsis korraga lausa solvava kergemeelsusega:

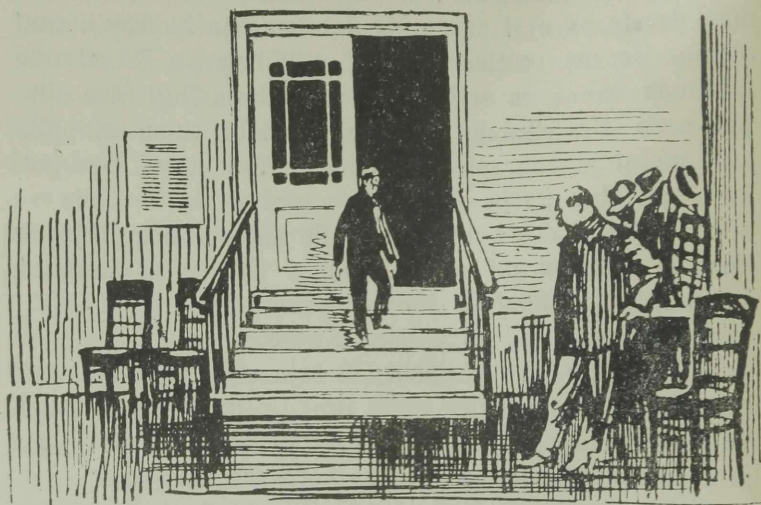
«Kuhu sa praegu õieti lähed? Siin on ju liiga tuuline ja liiga libe. Parem me võiksime jalutada veidi... kus-kil mujal...»

Anton kehitas õlgu.

«Kuhu ma lähen?» pomises ta tighedalt. «Haigema-jasse... loomulikult! Oma ohvrit vaatama... loomu-likult!»

«Loll!» ütles Klaara korraga väga vaikselt ja väga vihaselt.

Ja pöördudes tuulekiirusel, hakkas ta kohe tulnud teed tagasi minema, hõõguvate põskedega jonnakas naise-hakatus, pea kuklasse heidetud, selg sirge.

ANTON MUUTUB VEEL KORD ARAKS

Kui Anton vähe hiljem lähema tänavanurga juurde jõudis ja sealt tagasi vaatas, oli Klaara parajasti tihedasse sajuhallusse kadumas. Seistes näoga vastu tormipuhanguid ja seirates onutütre väledasti tippivaid jalgu, tundis Anton korruga tahtmist kõigest jõust jooksma pista ja armsamat tagasi kutsuda. Ta mõtles, et ta peaks kogu oma hingelise viletsuse teiste inimeste eest hoolega ära peitma — nii selle rumala tõsiasja, et ta tol saatuslikul õhtul pimeduse varjul läbi akna Klaara tuppa piilus, kui ka selle, et ta oli vaese lipnik Kääriku vastu vaid tühise poisikeseliku kiivuse tõttu viha kiskunud.

Ometi tundus talle samal ajal, nagu oleks tüdruk temalt äsja maha rebinud viimsegi riidehilbu ja nagu konutaks ta siin praegu häbiväärselt paljana: «Ennäe

narrikest ... ohoo, naerge teda ometi!» Ja järsku haaras teda hirmus tung kõigest jõust jooksma pista — kihutada läbi tuisuste tänavate, läbi üha enam lumme matuva linna, eemale, ee-ma-le kõigest senisest, kõigest sellest, mis oli teda hingepõhjani solvanud, talle nii palju kannatusi valmistanud!

Kuid õnneks tuli ta juba üsna pea mõistusele ja tajus täie selgusega selle kavatsuse poisikeselikku rumalust. Ta sammus veidi aega peatumata edasi, jäi viimaks seisma tühja vaateakna ees, vahtis seda pärani silmi, midagi siiski nägemata. Kustki hoovivärvast trügis lärmitsedes välja suur salk poisse ning tüdrukuid; mõned neist vaatasid teda tavalisest pisut tähelepanelikumalt; ta pidi kohe kujutlema, nagu peituks selles tähelepanus kahjurõõmsat pilget («Kahvlikangelane! Kahvlikangelane!»), ja tegi näo, nagu oleks tal tingi-ma-ta tarvis läbi lumise klaasi sisse näha. Kuid mustendavast vitriinisügavusest pegeldusid talle vastu ainult laastatud riiulid, kaetud ribadeks rebenenud värviliste paberitega, mis ei ulatunud enam varjama isegi hõõveldamata pindlaudade marraskil servi.

Sellisest kestvast rahutustundest kord-korralt tagant sunnitud, märkas Anton viimaks, et ta oli jõudnud põik-tänavasse, mille kaudu pääses onu Hansu juhatuse all töötava sõjaväehaigla juurde. Ta möödus väikestest kollastest majadest, nägi läbi ruutude paistvaid raagus toalilli ja halliks suitsunud kardinaid, mille mustrid vajutusid talle sügavale mällu, märkas siin-seal kahvatuid nägusid, mis piilusid teda uurides-usutledes ja nagu millegi pärast vihates. Tuul oli siia kokku keerutanud eriti rohkesti lund ja juba varsti pidi ta tammuma pahkluudeni hangedes, kust hõõgus ta jalgadesse tinast väsimust ... säärtest kuni puusadeni ... säärtest kuni puusadeni ...

Ja Anton, õnnetu mees, aina tõttas, tõttas, tõttas, suurte sammudega, pea norgus. Põiktänav lõppes; ta pidi jälle vasakule käänduma; «vasakule, jah, pagana pihta, nüüd pean ma ju jälle vasakule käänduma!» ütles ta kuuldavalt ning mõttetult. «Kuhu? Ah vasakule? Aga mispärast just vasakule, kulla mees?» küsis ta hetke pärast ikka sama mõttetult. Valgete sindlikatuste tagant ilmus nähtavale kohmakas kliinikuhoone, ja seda üksisilmi vahtima jäädes tundis ta pisaraid ootamatult silmi valguvat.

Ning Anton läks jälle edasi, ikka vaid edasi, ta läks aina edasi... «Ja õnnetu mees läks pead julgelt püsti hoides aina edasi... oma saatusele vastu, oma saatusele vastu!» «Millele vastu, palun?» «Oma saatusele, lollpea!» «Jah, ma olen tõesti lollpea!» pomises ta endaga nüüd lausa kuuldavalt rääkima hakates. «Õige, just nii peab see olema, ma lähen pead julgelt püsti hoides oma saatusele vastu!» ütles ta. «Humm-humm-humm...» ümises suurte vurrudega uksehoidja, kellest ta pidi mööduma, noogutas tuttavlikult, nühhkis musta rusikaga kord ninaotsa, kord kõrgeid põsekonte. «Ma lähen nüüd siit üles ikka pead püsti hoides, ikka oma saatusele vastu: tipa-tapa, tipa-tapa...» mõtles ta. «Humm-humm-humm...» ümises suurte vurrudega uksehoidja talle järele. Või ei ümisenud see määrdunud, nässus näoga mees üldse midagi, vahest see näis ainult nõnda? Ja küllap see nõnda oligi: kärmesti üle õla piiludes nägi ta habemikku vanameest ikka endise hooga oma lihavat ninaotsa ja kõrgeid põsekonte nühhkivat, usina agaru-sega, nagu oleneks sellest kogu ta edaspidine elukäik.

See häbi- ja hirmuhoog virgutas Antoni äkki nagu unest. Ta vaatas ringi ja märkas kohe, et kõikjal ümber- ringi voogas tänagi too imal-mõrkjas, kuskil sügaval-sügaval mälestustelademes tuhnima hakkav lõhnadesegu,

mille varjus oleks nagu keegi pikalt ning kaeblikult kisendada tahtnud. Hetkeks paistis talle koguni, nagu võiks ta seda lõhnadesegu isegi näha ja kombata — tarvitseks end vaid tublisti pingutada, oma hing ja keha hästi kõvaks muuta! Tas hakkas korraga kasvama ebaloomulik, mõttetu, peaaegu haiglane kujutus sinakaslillast narmaliste servadega vihmapiilvest, mille keskel helendab erekollane laik ja mille kihid asetsevad korrapäraselt-kontsentriliselt, — üksteise järel, üksteise järel, aina üksteise järel! Ning too veider, ebaloomulik, peaaegu haiglane kujutus vihmapiilve-taolisest lõhnadesegust paisus tas viimaks nii tugevaks, et ta pea sellest ringi käima hakkas ja ta end kokku võtma pidi, et kindlana jalul püsida, et ... et ... et mitte jälle kogu pikkuses pikali prantsatada, nagu juhtus temaga äsja väljas lumisel tänaval.

Ent nagu alati, nõnda suutis Anton tänagi end mehiselt kätte võtta, äigas vaid korraks käeseljaga üle lauba ja läks edasi. Peakoridori jõudnud, sattus ta vastamisi doktor Kubelikuga ja mõtles kohe, et loodetavasti ei hakka see teda tagasi hoidma, — ametliku külalistetunnini oli nimelt veel rohkesti aega. Ta naeratas kohmetult ja vaatas kordamööda kõiki lähenejaid: kõigepealt onu Hansu ennast, siis seda noort kurjade silmadega meest, kes liigutas lakkamatult oma kõhnu lõuapärasid, ja lõpuks väikest vilgast ülemõde, kelle range tõsidusilme tundus väga naljakana. Ja ta tegi onu poole nagu loomusunniliselt paar kerget kummardus-nõksatust, neelatas ja küsis kangesti peeneks moonduva häälega:

«Kas ma tohiksin ehk oma sõbra juurde minna?»

«Kel-le juurde? Oma sõbra juurde?» küsis doktor Kubelik vastu.

«Jah, oma sõbra juurde,» ütles Anton; ja kuna talle paistis, nagu oleks kõigi kolme nägudele ilmunud varja-

tud naeratus, lisas ta kohe: «See tähendab... lipnik Kääriku juurde.»

«Lip-nik Kää-ri-ku juurde?» venitas doktor Kubelik. Ning kohe hoogsalt: «Ah-jaa, õige — mul ei tulnud meeldegi. Noh, miks mitte, mine, mine!»

«Suur tänu... Ma siis...» kogeles Anton ja tahtiski kohe ära pöörduda.

Ent onu Hans võttis ta varrukast kinni ja ütles, miskipärast teist silma kissitades:

«Vaata, vennas, ma mõtlesin praegu hoopis kedagi teist, ja nimelt kapten Kubelikku. Jaa-jaa, Ku-be-likku, mitte Kubeljajevit ega ka Skobeljevi. Täna, kui me seal jaamaesisel seisime ja paraadi korraldasime, tahtsin ma sulle just ütelda, et ta on juba mitut korda su järele küsinud, kahjuks aga ajas su ema selle mu tahtmise nurja. Nii et kui sa oma privaatkäimised oled ära käinud, astu ta juurde kindlasti sisse, meie ühise tubli sugulase juurde, tähendab. Ma ise kavatsen samuti kohe pärast visiite temaga mõneks minutiks lobisema minna.»

«Jah, hea küll,» lubas Anton.

Ja onu Hans pilgutas talle jälle kavalalt ning ütles:

«Tänan! Tänan, mu sõber! Ja olgu sulle omavahel öeldud: sinu siiatulek saab täna ühe suure rõõmu aluseks. Suure rõõmu aluseks, mis... Aga olgu, jäägu see praegu saladuseks... Servus, mu härra, jätkakem oma teed, sina vasakule, mina paremale... kuni õnnerikka jällenagemiseni.» Ja vana kiilaspäine arst tõstis käe pea kohale ning liigutas lõbusalt sõrmi, nagu noor poiss, kes lehvitab lahkumiseks oma armsamale.

«Jah... head tervist, ma siis...» pomises Anton, viibates abitult vastu.

Kuid selle asemel, et oma kavatsust kohe teostada, tõmbus ta veelgi enam seinä äärde, nõjatuse vastu pimestavalt valget aknalauda ega julgenud äkki üldse enam

edasi minna. Seirates silmadega kolme valgesse rõivas-
tatud inimkogu, kes kaugesid tast kuidagi ängistavalt
vaikselt, peatas ta miskipärast isegi hingamise. Ja
kõik oli nüüd kuidagi erutavalt terav, kuidagi viirastus-
lik-viirastuslik, kuidagi ängistav ning hingele suruv. Ja
ta nägi, ja ta kuulis: lumi lõi ruutudele... Lumi lõi ruu-
tudele ja tuul puhus... Lumi lõi ruutudele ja tuul puhus
üle plekist katuserenni — uhuu... uuuu... uhuuu! Ja
pikk vaikne koridor lõhnas ikka eetri ning karbooli
järgi... ja see eetri ning karbooli lõhn oli ju... jah, see
oli ju toosama sinakasmust, konstantriilistest ringkihti-
dest koosnev vihmapihv erekollase südamikuga, mis oli
ta vaimusilma ette tõusnud juba äsja siia sisse astudes.
«Ehee, vale, pole mul siin seista midagi, ma pean nüüd
minema hakkama!» mõtles ta. «Jah, ma pean tõesti
nüüd kohe minema hakkama!» mõtles ta veel kord.
Kustki lähenesid mingisugused ebamäärased kahinad...
ja see oli jälle sinakasmust vihmapihv... ja see oli jälle
lume langemine ruutudele... ja see oli jälle tuul... ja
see oli jälle plekist katuserenn. «Noh, tuleb minema
hakata, tuleb ometi kord minema hakata!» kuulis ta end
pomisevat. Ja et oma ootamatult nõrgaks jäänud kehaga
üldse veel midagi ette võtta — et tõesti mitte kokku lan-
geda ja pikali prantsatada, — hakkaski ta minema, suure
hoolega jalga jala ette tõstes, nagu kardaks ta tõesti
kukkuda, kuigi tee ta ees oli sile, ühegi takistusega.

Korruga tardus ta kohale, tõusis kikivarbaile, surus
keeleotsa hammaste vahele: ta kõrvu kostis tasane, nagu
läbi imekitsa lõhe tungiv oigamine. Kui ta terasemalt
kuulama jäi, hakkas see oigamine kohta vahetama. Kus-
kil lükiti ritta tippivalt tõttavaid samme ja — see oiga-
mine oli temast paremal; need tippivalt tõttavad sam-
mud käändusid peakoridorist kõrvalkoridori ja — see
oigamine oli temast juba kaugel vasakul. Keda seal

praegu sõidutatakse — pikal ratasraamil, valge lina all? Pikal ratasraamil, valge lina all, mille nurgad liiguvad nagu lehvides...? edasi mööda kivipõrandaga koridori — kõrr-kõrr-kõr-r-r, nüüd vasakule ja nüüd paremale... pikal ratasraamil, valge lina all...?» sosistas ta jälle kuuldavalt. Ja äkki mõtles ta: «Näe, lund sajab vastu aknaklaase ja aknaklaasid on sellest päris märjad.» Ning mida enam Anton neid õudselt juhuslikke, kuidagi üksteisest kaugel seisvaid sõnu kordas ja neid ühegi loogikata esile kerkivaid mõtteid mõtles, seda selgemaks hakkas talle saama, et nõnda nagu eile ja tunaeile, nõnda lahkub ta siit tänagi... ühegi tagajärjeta, nagu kunagi argpüks.

Säärane ahastuslik-kindlusetu ja painajalikult katkendlik meeleolu aga kestis, aina kestis. Kuigi Anton katsus end jonnakalt veenda, et päev varem või hiljem peab ta niikuinii tolle piinliku külaskäigu teoks tegema, ei julgenud ta kuidagi seal eemal asetseva valge ukse juurde astuda, seda avada, selle kaudu sisse minna. Ent midagi ta julges siiski: uksest mööda kõndida — edasi-tagasi, edasi-tagasi, edasi-tagasi ja veel kord... edasi-tagasi! Kutsuvad kellahelinad rebisid end aeg-ajalt nagu vingerdades läbi kihilist vihmapiilve meenutava eetrilõhnalise vaikuse ja talitajad tõttasid nobedasti neile kellahelinatele järele, piiludes teda ajaviiteks loiu uudishimuga. Üks kühmus ja väga turjakas sanitar lükkas lõtvade noogutuste saatel tühja raudvoodit, mille tillukesed rattad libisesid kiviplaadilt kiviplaadile, ja Anton mõtles jälle kohe: «Mis siis, kurat sind võtaks, lükka aga pealegi!» Ning kuna ta oli samal ajal jälle saatuslikust palatiuksest kaugemale eemale jõudnud, tegi ta kandadel järsu täispöörde, laskus kergesti ettepoole vimma ja — pörkas kellegagi kokku, rind vastu rinda, hirmu pärast peaaegu kangeks muutudes.

«Vabandage... vabandage mind...» pomise ta kokunult ja tundis end üleni külmetama hakkavat.

«Mis siin vabandada, pidid mu selili jooksma,» ütles doktor Kubelik ja noogutas naljaka tõsidusega.

Ja sellest jälle julgust juurde saades noogutas Anton samuti ning ütles:

«Jah, vabanda mind väga, ma ei pannud sind tähele. Ja imelik, et ma su tulekutki ei kuulnud.»

«Meie siin oskame vaikselt liikuda, meist vaiksemalt oskab liikuda veel ehk ainult Tema Ise, — see tähendab peremees surm,» sõnas onu. «Sest see maja pole ju teatavasti eluasemeks mõeldud niisugustele inimestele, kelle närvid on nagu trossid... Veider, eks ole — inimesi purustatakse just kõige suurema mürina saatel, meie, arstid, peame neid aga — kui nad juba purustatud on — kaitsma ka kõige tühisemate hääliitsuste eest, et nad saaksid kas ilma suurema kärata teise ilma kolida või uuesti kosuda ja sinna hakkmasinasse tagasi minna. Noh, kas käisid juba oma lipnik Käärikut vaatamas?»

«Jah, näed sa...» venitas Anton ja tahtis juba pike-malt seletama hakata, miks nimelt pole ta tänagi veel mahti saanud «oma ohvri» juurde sisse astuda.

Ent doktor Kubelik sai tast nähtavasti valesti aru ja hüüdis rõõmsalt:

«Nii? See on tore, vennas, see on tore! Ajasite juttu? Leppisite ära? Naersite isegi oma kukelahingu üle? Ma käisin siit läbi umbes pool tundi tagasi, siis ta kavatses magama heita, praegu oli aga ikka veel ärkvel, eks ole?»

«Jah, ta oli ärkvel...» ütles Anton, kuigi ta ei teadnud, miks nimelt ta niiviisi mõttetult valetas. Aga seda valetamist oli temalt nagu soovitud ja oodatud ning sellepärast ta liskas kohe viivitades: «Ta ütles, et... ta olevat mind oodanud juba paar päeva tagasi...»

«Noh, näed nüüd!» hüüdis onu.

Anton vaatas aknast välja, üle kaugusest paistvate hallide majakobarate, läbi hajuvate suitsupilvekeste, mis tõusid siin-seal vastu hämust sügistaevast. Ta mõtles: «Kas luisata edasi, kas jääda lõpuni lurjuseks?» Ja ta ruttas nobedasti seletama, kuigi onu polnud talle enam otsesest küsimust esitanud:

«Peaasi on see, et ma täna... teada sain. Jah, see on peaasi, sest seni ma mõtlesin ju ikka, et ma olen tõesti... lurjus. Paul ja Kunz, nad rääkisid mulle kogu aeg jumal teab missuguseid asju... Lipnik Käärrik aga ütleb selge sõnaga, et...»

Doktor Kubelik vaatas nüüd omakorda kõrvale. Ta ei tahtnud, et poiss edasi valetab ja sellistesse üksikasjadesse süveneb, millega opereerimine võib kergesti alatuseks kasvada. Katsudes endas tekkivat ebamugavustunnet maha suruda, patsutas ta Antonile sõbralikult õlale ja hüüdis:

«Selge, selge, vennas! Siis ei ole enam muud midagi, kui hakkame aga number kuuenda poole astuma. Oota ivake. Ma lähen silmapilguks oma tuppa ja tulen kah kaasa.»

Anton vaatas jälle aknast välja, — äsjane hädavale hakkas teda üha enam vaevama. Ta ütles nagu vabandades:

«Kahju... aga ma täna siiski ei saa... Jah, mul ei ole praegu tõesti enam aega...»

«Jäta, jäta jutt!» hüüdis doktor Kubelik. «Minutit paar leidub sul kindlasti! Aimi-Lie on praegu venna juures ja nad ootavad sind. Sa lähed ju, eks ole?»

Anton muutus jonnakaks.

«Ei, ma ei lähe!» ütles ta järsult ja raputas pead.

Doktor Kubelik pistis käe õnnetu vennapoja kaenla alla, — oli ju kindel, et see noor inimesehakatus vajab

lohutust, et keegi, kellel on oskust ja kannatust, peab talle abiks hakkama, et ta endagi tänane eksisamm tollele ebameeldivale ja asjatule valetamisele meelitamise näol tuleb uute ja tugevamate muljetega kinni katta! Kuid oli samuti kindel, et poiss oli liiga isemeelne ja uhke tavalise kaasahalisemise jaoks ja et säärane kaasahalisemine tõukaks teda veelgi suuremasse segadusse. Ja ta ütles naerdes, katsudes mõjuda õnnetusse hädavaresesse oma tavalise näilise muretusega:

«Aa, mõistan — veri kisub kõrgemasse seltskonda, — tahad polkovnik Skobeljevi ja kapten Maksim Martõnõtsi seiklusi pealt kuulata?»

«Ei... mitte seda, aga...» ütles Anton.

Doktor Kubelik heitis käega:

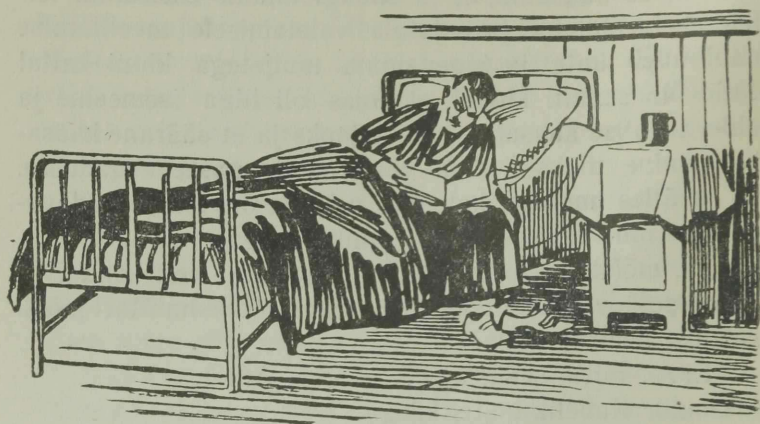
«Selge, selge, vennas, selge! Kas mina sind siis keelata tahan!»

Sel hetkel julges Anton jälle enda ees seisvale vanahärrale otsa vaadata, nägi selle silmis sügavat kurbuseilmet ja tundis endas korruga ebamäärast rõõmu tärkavat. Midagi rasket ja vaevalist oli lõppemas, mööda jõudmas. Ta naeratas tahtmatult ja ta silmad valgusid jälle pisaraid täis.

«Heakene's küll... Natukeseks ajaks ma ju võiksin kah...» ütles ta tasakesi.

«Ahah, ahah, vaat see on juba hoopis teine jutt!» ütles doktor Kubelik.

Lumi lõi vastu ruute. Lumi lõi vastu ruute ja tuul ulus. Lumi lõi vastu ruute, tuul ulus ja plekist vihmaveetoru undas nagu suur pasun: uu, u-u-uu, uhuu-u-u!

KAPTEN KUBELIK PARANEB

Esimesed päevad kodulinna olid kapten Kubelikule niisama rasked ja hirmsad nagu palavikus sonimine kochutavalt ülekuhjatud rindelaatsaretis, nagu unenäoline hõljumine sanitaarrongi koikus.

Ta viibis ikka veel nagu poolunes. Kogu elu tundus lohutuna ning nukrana: lohutu ning nukker oli magamine, lohutu ning nukker oli ärkvelolek! Ta tajus oma keha vastu aeg-ajalt seletamatut vastikust: siruliaetud jalgade vastu, mis toetusid vooditsale, käte vastu, millega ta end kohendas, valutavate puusade vastu, mis vahel lausa hõõgusid kauasest lamamisest. Oli hetki, mil ta oleks meelsasti endale otsa teinud, vilets mehike, kes ei suuda enam lamadagi tõelise inimese kombel! Ja vaikesetel ning umbselt palavatel palatiöödel, kui seltsimehed oma voodites magama jäid, oigas ta tasakesi läbi ristis hammaste häbistava jõuetuse pärast, mis alandas teda ja teotas kuni hingepõhjani.

Kuid ööl vastu pühapäeva, mil senine udu ja pori andis maad esimesele tõelisele talvepäevale, oleks ka tema seisukorras äkki nagu järsk pööre toimunud. Juba hommikul ärgates näis talle, et ta võiks nüüd kohe püsti tõusta ja kindlal rõõmsal sammul oma teed minna. Ta hinge täitis kummaline usaldusetunne kõige vastu; ta pea oli selge, nagu kunagi inimesel, kes on enda hästi välja puhanud; mõtted tekkisid ja sündisid selle kirka täpsuse ning kergusega, mis annab kogu ümbritsevale maailmale meeldiva ilme. Ta naeratas ühegi põhjusega, ringutas, liigutas end mõnuldus — jalg, mis sirutus vastu kõva madratsit, ei valmistanud talle praegu pisi-matki piinatunnet; ta tõstis käe ja tõmbas sõrmedega läbi juuste — see oli jälle t e m a e n d a julge ja otsustav käsi... jalaväekapten August Kubeliku käsi... ta võis teda liigutada... selles liigutuses polnud enam väsimust ega tuska! Ta ringutas veel kord ning veel kord ja ajas pea kuklasse — o j a a, n õ n d a end hommikul ärgates välja sirutada suudab ainult mees, kes teab, mida ta tahab ja kellele endale on täiesti selge, kuhu poole ta püüab. Ja kuna paksude kardinatega peidetud tuba oli ikka veel pimedusse maetud, haaras ta kohe nagu ülemeelikult juubeldades kellanupu järele, mis rippus otse ta pea kohal, seinasse löödud naela küljes.

Ta helistas ja naeris endamisi; kuid kedagi ei tulnud, ja ta helistas veel kord ning naeris jälle endamisi. Kui aga koridoris selgi korral kõik vaikseks jäi, mõtles ta, et kell peaks kindlasti juba seitse või pool kaheksa olema, ja helistas uuesti. Ja siis kuulas ta hinge pidades. Suur vaikne maja oleks nagu teda läbi pimeduse vaadelnud ja ta mõtles kohe edasi: arvatavasti on tänavad juba valged, arvatavasti on elu linnas juba ammugi alanud! Keegi suur ja sõbralik näis end ta läheduses tasakesi liigutama hakkavat, ei, pagana pihta, kas see polnud vii-

maks onu Hans, kelle und ta oli oma helistamisega ehk seganud?!

Kapten Kubelik polnud seda soojendavat kujutlust veel lõpetanud, kui läbi vaikuse kostis kerge sammudekaja. See sammudekaja tuli kärmesti lähemale, uks avanes, suur kandiline lapp koridorivalgust otsekui kukkus üle läve tuppa. Ja alles nüüd — nagu selle üle läve tuppa kukkunud valguse mõjul — tuli kapten Kubelikule meelde, et ta oli teki endalt kõrvale lükanud, ning sirutades mõlemad käed pimeduses õieli, hakkas ta end kärmesti katma — oli ta ju haritud härrasmees, kes peab viisakust säilitama isegi kõigega harjunud ja oma suurte harjumuste tõttu pisut küüniliste õdede ja arstide suhtes!

Sel hetkel süttis laelamp põlema. Kapten Kubelik pigistas silmad teolt tabatud poisikese impulsiga kinni, tõstis siis veidi pead, piilus kassis laugude vahelt. Talitaja, pikakasvuline tugev naine, tuli lähemale ja küsis:

«Kas teie helistasite?»

«Jah, andke andeks, see olin mina,» vastas kapten Kubelik...

«Mis teil vaja on?» küsis talitaja, ja kapten Kubelik nägi nüüd, et ta silmad olid väga unised ja väga väsinud.

Tundes end selle unise ja väsinud inimese ees süüdlasena, katsus kapten Kubelik kähku välja mõtelda mõnd kaalukat põhjust, mis oleks ta tegu õigustanud. Kuid talle ei tulnud meelde mitte midagi usutavat, mitte midagi sellist, mis poleks paistnud juba talle endalegi liiga rumalana ja liiga tühisena. Ja ta ütles siiralt, kuna tal oli tunne, nagu peaks ta oma rõõmu kellegagi jagama:

«Ärge pahandage, palun... Mul on praegu väga hea

olla... ja ma oleksin teile tõesti, tõesti tänulik, kui te mulle... paar raamatut tooksite.»

Talitaja vaatas teda üllatunud ilmel, muigas äkki heatahtlikult, muutus sellest muigest ise hoopis virgemaks ja raputas pead.

«Ei-ei, seda ei saa,» ütles ta. «Armas aeg, härra kapten — kell on ju alles pool kuus, teie aga tahate juba raamatuid!»

«Pool — kuus?» venitas kapten Kubelik. «Oo, siis vabandage... veel kord. Mulle paistis nimelt, et aeg peaks juba hoopis hilisem olema.»

«Ei-ei, kell on tõesti alles pool kuus,» kordas naine.

Ja kapten Kubelik ütles, tundes end jälle ulakust teinud poisikesena, kelle kavatsustest on läbi nähtud:

«Rumal lugu, nagu näete! Andke andeks, et ma teid ilmaasjata äratasin.»

«Ooh, pole midagi! Ma olen rõõmus, et te ennast jälle paremini tunnete...» ütles naine ja ta hääl kõlas nüüd kuidagi eriti soojalt ning eriti pehmelt-paitavalt. Kuid ta näis ikka ootavat, et teda kohe jälle minna lastakse. Ja et haiges seda ebasobivat muljet leevendada, jätkas ta sama tooniga: «Lugemisele ärge küll nii varasel tunnil mõtelge, see võib teid väsitada ja palaviku jälle kõrgemale tõsta. Ma kustutan lambi, küllap te uinute veel mõneks ajaks magama.»

«Ei, palun jätke see siiski põlema,» ütles kapten Kubelik.

«Nagu soovite,» noogutas talitaja.

Kui naine juba lahkumas oli, küsis kapten Kubelik:

«Kas te võiksite mulle ütelda, millal mu õde siia jõuab?»

«Teie õde? Ta ongi siin,» vastas talitaja.

«Nii? Kas tal on siis öövalve?»

«Jah, tal on valvekord.»

Vaikus.

Kapten Kubelik ütles:

«Täna teid väga. Ja palun veel kord vabandust.»

Talitaja lahkus, kaugenes piki koridori. Isegi ta tasakesi kõpsivates sammudes võis aimata nüüd suurt, emalikkude kaastunnet, kuid ka suurt väsimust ja suurt unevaeva. Kapten Kubelik ohkas, nihutas enda pikkamisi teisele küljele, vaatas poolhämarias palatis ringi. Ühe jalaga leitnant Afanasjev magas, suu lahti, süsimustad juukseahlad padjale laiali vajunud, — ka temale oli esimene talveöö veidi rohkem rahu toonud kui kõik eelmised ööd; kaelast haavatud kahurväekapten Smirnov kiristas unes hambaid; valguselaigud paksudel aknaeesriietel püsisid liikumatult paigal. Siis ilmus laua alt suur hall rõskusputukas, ronis risti-rästi mööda põrandat ringi, kadus hetkeks tooli varju, jooksis nurka, paistis seda nuusutama hakkavat. Veekaravin öölaual peegeldas jämedaid tulesädemeid, mis hüplesid sedamööda, kuidas vesi pudelis aeg-ajalt värahtas ning võpatas.

Kapten Kubelik surus käe põse alla ja mõtles laisalt, et ta peaks tõesti veel väheks ajaks magama jääma. Kuid uni ei tulnud enam. Vaikivas vanas majas oli ikka midagi väga pidulikku, ja see pidulik tegi kõik ta meeled rahutuks. Ta lükkas teki jälle kõrvale, nii hakkas aga varsti jahe, ta tõmbas põlved kõveraks ja põristas paar korda sõrmedega tasakesi vastu toolipõhja. Haav sügeles, ja see sügeleminegi tundus kuidagi heana ning rõõmustavana: küllap on paranemisprotsess ootamatult kiiremaks muutunud, mõtles ta, — purustatud koed kosuvad, nihkuvad õigele kohale, moodustavad juba varsti uued tihedad lihastekimbud, pisut armistunud, ent seda tugevamad, täiesti piisavad edaspidiseks eluks ja tegevuseks. Kui ta juhuslikult pead tõstis, silmas ta kahe voodi vahele põrandale libisenud raamatut ja otsustas selle

sealt kätte saada, et viita kõige kiuste vähemalt veidigi neid rõõmsalt tühje tunnikesi, mis lahutasid teda veel haigla ametlikust hommikust.

Ta nihutas ülakeha tasapisi üle sängiveere ja tajus seda tehes vaid õige tühist ebamugavust; siis toetas ta kämbla öökapi servale ja pingutas ettevaatlikult. Soo, see oli tehtud, raamatu lõdvaks loetud, sadadest sõrmedest rasvalaiguline pära oli ta käes, lahti ta seda enam ei lase! Ta tõmbus tagasi padjale ja taipas alles nüüd, et see tilluke jõukatsumine tähistab ju ta elus tõepoolest uut ajastut — ta oli jälle rakendada ja läbi viia suutnud omaenda tahet, ta oli jälle midagi teinud, ta oli maailmas jälle iseseisvalt, ilma kellestki olenemata oma mõtte realiseerinud! Lõõtsutades kogu keha täitva väsimuse pärast, lebas ta veidi aega liikumatult, tundis end siis pikkamisi rahunevat ja avas raamatu. Ta noogutas ning ütles: «Ahaa, Dickens, vanapoiss, või sina'p see siis olidki, kes nõndaviisi siin tolmus püherdas!» Ning ta seadis enda otsustavalt asendisse, mis näis talle lausa ülilmõnusana, ja hakkas süvenenult kohe vaese väikese David Copperfieldi saamis- ja arenemislugu jälgima, lehekülge lehekülje järele, vahele jätmata ainustki reakest.

Kapten Kubelikul polnud aimugi, millal ta uuesti uinus. Korraga kuulis ta õige tasast põrinat ja mõtles kohe vaenulike lennukite rünnakule.

Ta vinnas enda kohkunult istukile ja nägi: eesriided olid üles tõmmatud, väikest tuba täitis lai valgus. Kustki imbus talle ninna teravat tubakasuitsu ja veel midagi, mis meenutas mustas väliköögis podisevat sõdurisuppi. Üle ruutude libisesid laiad lumeräitsakad, — tihedad, vaiksed, nagu valged varjud. Põrin, millest ta oli virgunud, kostis nüüd hoopis tugevasti, üsna ta selja tagant. Ja jälle kohe kummalisse, kogu kehaga tajutavasse rõõ-

mutundesse sukeldudes haigutas ta kuuldavalt ning hüüdis üle õökapi:

«Vabandust, härrad truud tsaariteenrid, kas keegi teab ütelda, mis kell on?»

Kaelahaavaga suurtükiväekapten Smirnov ajas enda omakorda istukile. Ta suured pruunid silmad tõmbusid naerust kissi; ta võttis paberossi suust, tervitas naljatades ja vastas:

«Üheksa, kolleeg ja pudruvend. Nagu te kuulete, kolistatakse seal juba meie hõbedaste serviisidega. Nii, nii, tervitame ja õnnitleme — ka teie hakkate ju paranema.»

Kapten Kubelik laskus esimest korda üle hulga aja selili, pani käed risti kukla alla ja küsis:

«Millest te seda järeldate?»

«Väga lihtsatest asjaoludest,» ütles kapten Smirnov. «Kui haavatud mees enam ei mossita ja palatinaabritega ise esimesena juttu alustab või koguni nalja heidab, on ta aeg varsti täis saamas. Nõnda oli mu eelmiste toakaaslastega ja nõnda oli ka meie kalli leitnant Afanasjeviga. Ja nüüd, jumal tänatud, on teiegagi nõnda, nagu meil on nõnda mõtlemiseks väga ja väga kaaluvaid põhjusi.»

«Jah, mul on tõesti pisut kergem kui seni,» noogutas kapten Kubelik.

«Usume, usume!» ütles kapten Smirnov ja välgutask ikka lõbusalt oma laiu lumivalgeid hambaid. «Noh, oli ka aeg! Muuseas — teil oleks kindlasti juba ammugi pisut kergem olnud, kui teid poleks niiviisi raudteevagunis ringi veetud. Ma ju tean. Meietaolised ei salli lõbusõite. Soovite ehk paberossi, kolleeg?»

«Tänan,» ütles kapten Kubelik.

Ja ühe jalaga leitnant Afanasjev käänas enda tugeva liigutusega selili, muigas samuti sõbralikult ning küsis:

«Kust pagan te mu raamatu kätte saite? Me juba arutasime siin kapteniga, et kas te pole ehk vahepeal koguni jalul käinud.»

«Teie raamat oli põrandale kukkunud, sealt ma ta leidsingi,» vastas kapten Kubelik ja mälestus öisest vägiteost pani ta jälle tahtmatult naeratama.

Toodi hommikueinet. Noor tüdruk valges talitajapõlles asetas sööginõud madalale taburetile. Ja kapten Kubelik märkas äkki, et sel noorel tüdrukul valges talitajapõlles olid väga ilusad ja pikad sõrmed. Ta pööras pead ja vaatas nagu uurides-usutledes, — kitsas piht, väikesed tugevad rinnad, valge kael, ümar lõug, punased laigud põskedel, sirge nina, suured tumedad silmad, veelgi tumedamad juuksed ...!

Kapten Smirnov kõhatas, pilgutas kavalalt teist silma ja irvitas pilkavalt:

«Ah-haal!»

Talitaja ütles midagi ning kõndis kohe edasi, lai puukandmik harevile aetud sõrmedel. Kui ta hetke pärast üleni õhetades toast lahkus, pistis haige kaelaga ohvitser lausa hirnuma, väärutas oma viltuseisvat suurt pead ja ütles endale vastu põlve tagudes:

«Ei, kurat võtaks, kapten, te olete ju hoopiski tervem, kui teie lamamisaja järgi arvata võiks! Ai-ai-ai — kuidas te seda tütarlast praegu neelasite! Selles laatsaretis, kus ma varem lamasin, töötas üks üsna vana küürakas arst ja see ütles alati, et niipea kui haige sõjamees hakkab õdedele ja põetajatele tülikaks muutuma ja neile päris ehtsa matsi kombel käppadega külge kipub, on ta kindlasti päästetud oma armsale keisrile ja õigeusu kirikule. Nii et — soovime veel kord ühiselt õnne, kallid kolleeg ja pudruvend!»

Kapten Kubelik tänas naljatava peanoogutusega, jõi plekist kruusi lonkshaaval tühjaks. Kuum tee tegi ta

meeleolu veelgi muretumaks. Ta vaatas akna poole, nägi jälle üle ruutude libisevaid lumeräitsakaid ja ütles viivitades:

«Ei, te eksite oma oletustes, kapten Smirnov. Mind pani imestama ainult see, et ma pole seda tüdrukut varem näinud . . . Kas ta on siin uus?»

«Ei, ta on siin juba — võiks ütelda — austusväärne hallpea,» vastas ühe jalaga leitnant.

Ja kaelahaavaga kapten hirnatas jälle täiest rinnast ning hüüdis:

«Jah, see leevike on siin juba nii vana, et . . . minustki veel vanem! Ja teie, tähenõidab, hakkasite teda märkama alles nüüd? Aga eks ju see, et te teda alles nüüd märkama hakkasite, tõendagi teie tõelisse paranemise-ajajärku jõudmist. Homme katsute temaga kindlasti juttu alustada, tunahomme aga keelitate meid, et me võimalikult tõetruumalt norskaksime ja nägusid nurga poole hoiaksime, kui te teda oma halli teki alla meelitate, hahaha!»

«Ei, selleks ma teid loodetavasti ei keelita,» arvas kapten Kubelik ja pidi korraga mõtlema, et vististi kõneldakse nõnda tema endagi õest, Aimi-Liest, sellest naiivsest idealistikesest. Ja ta lisas alles hetke pärast: «Jah, ühes asjas on teil muidugi õigus — seni paistis mulle tõesti, nagu poleks siin üldse kedagi peale paari arsti ja . . .» Ning lõpetamata lauset, vilistas ta tasakesi, nagu vabaneda püüdes mingist sundmõttest, mis kippus teda yaevama.

«Usume, usume, — isegi meid, oma kõige lähemaid naabreid ei pannud te ju siiani mikski,» ütles suurtüki väekapten Smirnov ikka naerdes.

Kohe pärast einet toodi kraadiklaasid, — keegi, kellest see olenes (kas mitte Aimi-Lie?) oli need unustanud ja ruttas oma eksitust heaks tegema. Vaatamata isegi

sellele, et oli pühapäevahommik, muutus ümberringi järjest elavamaks. Sammud kord lähenesid, kord kaugesid, aeg-ajalt käis kuskil uks, signaalkellad helisesid. Haige kaelaga suurtükiväekapten Smirnov hakkas lehte lugema, seda aeg-ajalt krabistades, ühe jalaga leitnant Afanasjev tõmbas oma ainsa põlve kõveraks, silitas seda hajameelselt ja seletas:

«See, kes praegu käis, oli õde Marja, — meie palati-õde. Teda te olete ometi märganud?»

«Nii? Marja? Jah, teda olen ma vist tõesti märganud,» noogutas kapten Kubelik.

Kapten Smirnov krabistas ikka ajalehte ja ütles:

«Et teile nüüd pisut täpsemat informatsiooni anda: leitnant Afanasjev, meie armas Ipolit Sergeitš, on sellest õde Marjast kõrvuni sisse võetud. Ma olen juba ammu oodanud, millal ta siin mõnd kirjakest sepitsema hakkab.»

«Palun jätke niisugused jutud, jätke need, kus kurat... kuulete...!» hüüdis leitnant Afanasjev korruga vihaseks saades. «Lollust ajate! Nagu ta ei näeks, missugune ma olen!»

«Ja teie, armas Ipolit Sergeitš, jätke oma rumal hädaldamine!» ütles suurtükiväekapten Smirnov ning muutus samuti väga tõsiseks. «Missugune te olete? No missugune te siis ikka olete, kurat teid võtaks! Hüva, teil ei vedanud ja te kaotasite jala! Aga kus te selle kaotasite, lubage küsida, et te ta kadumise pärast nõnda häbi tunnete ja ennast nõnda mõnitate? Kas mingisuguses inetus külakakluses? Kas mingisuguse ümberaalemise ajal? Kas mingisugust tühist ja mõttetut rumalust tehes? Ei, paikene, kullake, te kaotasite selle jala sõjas! Seal aga kaotavad paljud ja paljud meist hoopis rohkem kui ainult ühe jala, jajah, sõber, seal võib lõpuks täiesti jalutuks jääda isegi... sajajalgne! Mina, näete, pean

ringi käima kõvera kaelaga nagu vana raisakull, niisuguseks ma, vennike, jäängi, ja ma ei tee sellest endale mingisugust muret. Pealegi teatakse rääkida, et viimasel ajal tehtavat nii täiuslikke ja ilusaid proteese, et isegi teie lihane pruut ei oskaks seda eraldada teie järelejäänud õigest jalast... ka kui ta juhtuks seda silitama ajal, mil te pole sellele pükse varjuks peale tõmmanud.»

«Ärge rääkige parem! Palun, ärge parem rääkigegi!» hüüdis leitnant Afanasjev ikka väga ägedalt.

Vaikus.

«Mina, Ipolit Sergeitš, kahetsen ainult üht asja,» ütles kapten Smirnov viimaks jälle tõsiselt. «Ja nimelt seda, et ma oma kõvera kaelaga enam tegevväkke ei kõlba. Sest teenistus tegevväes — see oli ju minu elukutse, sõbrad, see oli ju minu a-met, mõistate! Kui sõda kord lõpeb — mis saab minust edasi? Kas ma pean tõesti kolmekümne viie aastase inimesena veel mingit uut ametit õppima hakkama?»

Kapten Kubelik ringutas.

Ta vaatas kõõrdi lae poole ja pidi tahtmatult muigama: jah, tal oli ikka endiselt hea olla — isegi selline kurb kõneaine ei suutnud teda täna kuigi palju häirida.

MÄNGITAKSE KAARTE

Hommikueine muutis kolme palatikaaslase meeleolu pisut loiuks ja väikesse umbsesse tupp tekkis mõneks ajaks laisk ning mugav rahu. Kapten Kubelik kat-
 sus jälle aega viita romaani sirvimisega; kuid õõ vaiku-
 ses elluärgeanud sügav rõõmutunne püsis ta hinges
 üha edasi ja raamat tundus talle korraga liiga igavana.
 Väikese Davidi saatus ei arenenud ta jaoks küllalt kii-
 resti, ja liiga, liiga palju leidus peaaegu igas peatükis
 autoripoolset, lugejate pisaraid nõudvat halisemist.
 («Pagan teda võtaks, seda heasüdamlikku lordi, kes
 nuttis vist juba sulge tindisse kastes omaenda headuse
 pärast!») Kapten Kubelik jättis terveid lehekülgi vahele,
 krimpsutas sentimentaalsete kohtade puhul halvustavalt
 nägu, kaotas mitmel korral järje ja pidi üht kui teist
 uuesti üle lugema. Samal ajal püüdsid ta kõrvad kinni
 iga uue hääletsuse, mis koridorist kostis, ja järsku soo-
 vis ta kogu hingest, et Aimi-Lie või onu Hans teda juba
 ometi kord vaatama tuleks!

Uks käis. Ta pööras kärmesti pead ja oli endamisi kindel selle soovi täitumises, nägi aga, et tulija oli jälle õde Marja. Pistes käe särki alla, võttis ta kraadiklaasi, vaatas seda ja ütles pisut liiga valju häälega:

«Ah-haa, kolmkümmend seitse... Mis te arvate — see ei peaks ju enam paha olema?»

Õde naeratas, vaatas omakorda kraadiklaasi, noogutas, tõmbas silmad naljakalt kinni. Ta näis üllatatuna. Oojaa, see ei olevat tõesti hoo-pis-ki mitte paha! ütles ta. Ehkki kapten Kubelik teadis kohe, et see üllatus oli vaid teeseldud, tundis ta end siiski üpris õnnelikuna, kui väike noor naine veelgi lisis:

«Võite uskuda, härra kapten, see rõõmustab mind väga. Tähendab — te tahate meid juba varsti maha jätta ja tagasi sõidima minna!»

«Kuulsite, naaber, kas kuulsite!» hüüdis kapten Smirnov, kes oli jälle ajalehe kallale asunud, saates oma sõnu ikka valjude ning südamlike naeruhirnatustega.

Kapten Kubelik ei saanud jätta õde Marjalegi seletamata:

«Jah, täna on mul tõepoolest hoopis parem. Eks me kuule pärast, mis meist targemad arvavad.»

«See rõõmustab mind, uskuge, tõesti väga, et teil parem on,» kordas õde Marja, ja kui ta pilk samal hetkel kapten Kubeliku pilku kohtas, punastas ta äkki kõrvuni, teadis seda ise ja punastas veelgi enam.

Kapten Kubelik vaatas teda kõrvalt. Tal olid väga rõõmsad ja ilusad silmad, kuid ta suu oli pisut liiga suur ja meelas ja andis ta alumisele näopolele pisut poisiliku ilme. Leitnant Afanasjev liigutas end rahutult ja kapten Smirnov pilgutas jälle mõista-andvalt. Vankrike tühjade toidunõudega sõitis poekvil seisva ukse ette ja talitaja tippis omakorda voodite vahele. Ja õde Marja, ootamatust kohmetusest juba üle saanud, naera-

tas veel kord oma kõiki aidata tahtva hea südame ning elukutse juurde kuuluvat lohutaja-naeratust, noogutas ikka ning ütles:

«Soovin õnne, härra kapten! Ja pidage meeles: mida enam te terveks saada t a h a t e, seda kiiremini te terveks ka s a a t e. Noh, leitnant Afanasjev, Ipolit Sergeitš, kuidas teil läheb?» pöördus ta kohe teises seinas asuva voodi poole — ikka sama heana ja abivalmina. Ja kohe samasuguse rõõmsa üllatusega nagu hetk tagasi: «Oo, näete nüüd, Ipolit Sergeitš! Veel nädalakest paar ja jätategi meid maha!»

Kuid nüüd juhtus midagi, mis tundus kapten Kubelikule hirmus piinlikuna ja hirmus kohatuna. Noor ohvitser viskus korraga täie hooga kõhuli ja puhkes nutma. Ta laiad tugevad õlad võppusid krampplikult nagu lapsel ja puudus veel vaid see, et ta oleks nuuksetele kaasa oma ainsat jalga siputanud. Kui õde Marja surmani kohkudes kahe voodi vahel asetsevale toolile istus ja teda rahustada katsus, viskus ta suure hooga tagasi selili, nuttis üha edasi ja hüüdis haleda, veidi kriiskava häälega, mis tegi ta veelgi enam sarnaseks jonniva lapsega:

«Ei, ma ei taha... ma ei taha... noh! Ma — ei — ta-ha!»

«Jätke, palun teid! Jät-ke, kullake!» hüüdis õde Marja

«Kuradi pihta — mis te ulute!» ütles kapten Smirnov vihaselt ja aeglaselt, otsekui suurt trummi põristades.

Ja õnnetu nooruk rahuneski peaaegu silmapilkselt, naeratas süüdlaslikult ning pomises alles hetke pärast:

«Vabandage mind, õde, ma ei tea isegi, kuidas see juhtus.»

«Pole midagi, tuvike, Ipolit Sergeitš, pole midagi!» trööstis õde Marja.

Kui nad jälle omavahele jäid, tõusis suurtükiväekapten Smirnov voodist, võttis haigemantli õlgadele, läks tuhvleid järel lohistades akna alla. Ta nõjatas õla vastu valget seina, süütas paberossi, vaatas kortsus kulmul välja tänavale. Kapten Kubelik, tundes äsjase loo pärast ikka peaaegu valu valmistavat piinlikkust, vaatas teda nüüd üksikasjalisemalt, — vaid selleks, et mitte näha õnnetut leitnanti. Kapten Smirnov oli väga tõmmu, ta lõug ulatus jõuliselt ette, ta veidi kiivas silmad ja laiaili hoiduvad sarnad lasksid tas aimata mongoli tõugu maailmavallutajate kauget järeltulijat, kelle olid kunagised maksumaksjad oma vere tugevusega alla heitnud, lahustanud, endasse sulatanud. Ta polnud ilus, ei, ta oli pigemini ehk inetugi, ent see inetus polnud eemaletõukav, selles oli midagi lahkeltmehist, oma poolehoidu pakkuvat. Ta näonahk oli kollakaskahvatu, otsekui pisut krobeline nagu vana vask, ta juuksed ja vurrud peaaegu sinakasmustad, samuti ka kulmud, mis olid ninajuure kohal kokku kasvanud. Haavatud kaela lühikeseks jäänud kõõluste tõttu näis ta kogu aeg midagi ettevaatlikult kuulavat või uudishimulikult teada tahtvat. Ja ta kitsaste, pisut nagu tursunud laugude varjust vilksatasid järsku nagu tillukesed tulesädemed, mis kustusid aga jälle kohe, kuna ta ei suutnud pead kuigi kaua püsti hoida. Ta pöördus järsku kuidagi otsustavalt, istus leitnant Afanasjevi voodi servale ja ütles jälle erutusest väga jämeda häälega, ikka nagu suurt trummi põristades:

«Vabandage mind, Ipolit Sergeitš... sõbrake! See olin mina, lollpea, kes teie tänase kauni hommiku ära rikkus. Aga ma kordan sellelegi vaatamata ja jään oma juurde kindlaks: ärge võtke oma õnnetust liiga südamesse, ja te näete varsti, et see teie õnnetus polegi just kõige hirmsamate liigist.» Ja kohe hoopis uue tooniga, nagu

iga sõnaga teist silitades: «Ma tundsin ohvitseri, kellele kargas granaaditükk otse näkku ja jättis sellest järele ainult lameda laigu... ühe silmaga, kahe tühja sõõr-mega ja purukslöödud suuga. Me kohtusime ühes ning samas sidumispunktis ja... see inimene oli tõesti väga õnnetu. Mis on teie vigastus tema omaga võrreldes...? Mitte midagi rohkem kui tühine täppekene, millega on võimalik varem-hiljem harjuda. Julgust ja kindlust, sõb-rake, vennake, peaasi — julgust ja kindlust.»

«Mul... mul on väga piinlik, ma ei saanud isegi aru, kuidas see minuga niiviisi juhtus...!» kordas leitnant Afanasjev häbelikult.

«Noh, pole ka põhjust selle pärast kauem südant vae-vata!» ütles suurtükiväekapten Smirnov. Ning teinud jälle tiiru läbi toa, soris ta vähe aega oma öökapikese sahtli kallal ja hüüdis nagu mingile ootamatusele sattudes: «Näete, vennakesed... pagana pihta... mul on siin juhuslikult partii kaarte. Mis oleks, kui me pisut õnne katsuksime? Minul isiklikult on juba kahe kuu palk puu-tumata, peale selle veel isa lahked saadetised, — ta on mul südamlik vanamees ja kujutab ette, et üks tõeline tsaarisulane peab saama priisata ja seisusekohselt raha loopida isegi laatsarettides... Noh, mis te arvate, här-rad, kas katsetame pisut?»

«Jah, mina oleksin küll heameelega nõus,» vastas leitnant Afanasjev, püüdes nähtavasti naabrite ees heaks teha oma hiljutisest nutupurskest tekkinud pinevil mee-leolu.

«Ilus, kiidan. Ja teie, naaber?» küsis kapten Smirnov, pöördudes nüüd otseselt kapten Kubeliku poole.

«Miks mitte, võib,» ütles kapten Kubelik, kahetses aga kohe oma nõusolekut ja tahtis keelduda. Kuid kapten Smirnov seadis juba ta nina alla mänguks vajalikku täburetti ja ta lisis vaid: «Muidugi — ainult tühistele

summakestele. Hasarti minna... see tähendab päris ehtsalt... pole meie seisukorras vist veel päris soovitav.»

«Endastki mõista, et tühistele summakestele!» hüüdis kapten Smirnov.

Ta istus toolile, ajas jalad hooletult harki, segas kaarte, hakkas neid jagama. Esimene tuus kukkus leitnant Afanasjevile, — saatus määras ta esimeseks pangapidajaks. Kapten Kubelik võttis taskuraamatu vahelt paki paberrublasid ja pani need enda kõrvale voodile; ühe jalaga naaber hakkas miskipärast kiirustama — müüs, ostis endale, läks närviliseks, võitis esialgu, kaotas aga siis kohe mitu korda järgemööda, andis kaardipaki edasi. Kapten Smirnovil oli seda enam õnne, ojaa, ta tõi koju kogu taburetile kogunenud summa, haarates seda naljatades harevile aetud sõrmedega nagu suur kull kõverate tumedate küüntega. Ja hakates oma tüsedat ning tugevat keha nobedasti edasi-tagasi õõtsutama, ikka viltu altkulmu vahtides, muutus ta aina jutukamaks ning seletas kärarikkalt:

«Nii, seda saaki ei saa laita. Augusti lõpust saadik on see kah üle hulga aja esimene kord, mil ma kaarte jälle peos hoian... Varem aga, — sellest ajast peale, kui sõda kaevikutesse ja varjenditesse puges, — tampisime me seda lehma ammumisena lihtlabast mängu nii ööd kui päevad otsastikku: tegevust oli vähe, aega jäi üle rohkem kui vaja. — Vaadake, härrad, ma panen siia teie nina alla kaks neist õnnerahadest, mis ma võitsin oma seltsimeestelt just enne reast väljakukkumist — kaks nõndanimetatud pruti rubla... — Muuseas — see minu reast väljakukkumine oli väga häbiväärne ja rumal lugu: tervel liinil on vaikne nagu tühjas kirikus, seal aga tuleb järsku üks täitsa ajaviiteks väljapaugutatud granaat, lõhkeb minust ainult paari sülla kaugusel ja

virutab mu nagu malgaga jalust maha . . . Noh, kui palju eest te sel korral ostate, kapten?»

«Kõige eest,» ütles kapten Kubelik.

«Tubli, kiidan. Soovite veel?»

«Jah, palun.»

«Aitab?»

«Aitab.»

«Näete, vaadake, vennad tsaariteenrid, missuguse rübala kaardi ma olen endale varuks võtnud — poti seitse! Kaardimoori keeles tähendab see surma. Oleks vist kõige targem järjekord teile kohe edasi anda!» hüüdis kapten Smirnov, muutudes hetk-hetkelt üha elavamaks, kuigi ta kõneles ilmselt vaid enda tarvis. «Ohoo, pole vigal!» põrutas ta järgmist kaarti avades. «Daam! Ja seitse ja daam on kümme. Ja nüüd veel . . . nüüd veeeeeel . . . soldat, kurat võtaks! Miin, miin, miin, vennad, et-te-vaatust, härra kapten Smirnov, teie kõrgeausus! Ehee, siiski — mul oli jälle õnne! Kakskümmend silma, mu kallis ametivend Liivi kubermangust.»

«Võitsite, kostromaalane!» ütles kapten Kubelik lõbusalt.

«Aa, kullake, Avgust Genrikovitš, mäletate siiski mõnda meie vestlustest!» hüüdis kapten Smirnov.

Ja korraga hakkasid nad — nagu üksteist ennetada püüdes — jutustama neist saatuslikest päevadest, mis olid nad siia kokku toonud. Leitnant Afanasjev tegi seda esimesena; ta ütles, vaadates ise liialdatud tähelepanguga kapten Smirnovilt saadud kaarti, nagu selle tegevusega oma valutavat hinge varjata püüdes:

«Tähendab, et pangas on praegu neli rubla? Palun lubage mulle ainult kaks. Nii et teie saite siis oma granaadikillu päris ootamatult — nõnda ütelda kogemata? Jah, palun veel. Ja — ikka — veel! Ai-tab! — Minuga aga, näete, läks kõik nagu kord ja kohus, vastavalt mää-

rustikule. Õhtul anti teada, et hommikul viie ajaks tuleb rünnakuks valmis olla. Meeleolu oli mul — ärge pidage seda kiitlemiseks — kaunis kenake, igatahes palju kenam kui nii mõnegi eelmise lahingu puhul. Noh, ja alustasimegi niisiis seda oma suurt rünnakut. Sakslastel oli aga — nagu ikka — hais ninas, meie jalaväele tõmmati ette niisugune maruline tõkketuli, et plahvatuse ja plahvatuse vahel polnud enam vahet. Kuid mis parata: käsk on käsk — tuleb minna. Hurr-raaaa! Seda ma veel märkasin, kuidas ma üle kaevikuääre sain, sealt edasi läks aga kõik nii ähmaseks ja valgus laiali, et... tundsin veel ainult oma jalgu. Jooksin, jooksin, siis aga järsku — tümm! Noh, järgmine koht, mis mul jälle meelde jäi, oli sidumispunkt... ja jalg oli mul mitmest kohast lõmastatud. Mujal kehal leidus — nagu imekombel — ainult paar või kolm kriimustust... Vabandage, kapten, — teie silmade arv?»

«Üheksateistkümme... nagu näete,» vastas suurtükiväekapten Smirnov.

«Võtke raha, võtke raha! ütles leitnant Afanasjev.

Suurtükiväekapten Smirnov naeris ja ütles:

«Alustan, tuvikesed, röövliringi. Kui mul õnne on, koorin teilt üsna toreda naha.»

«Ja teie, härra kapten?» küsis leitnant Afanasjev, pöördudes omakorda otseselt kapten Kubeliku poole. «Kus siis teie saatus teile järele jõudis?»

«Taganemisel. Seetõttu ei tea ma teile jutustada ka mitte midagi lähemat, — säärastel kordadel teatavasti üle õla ei vahita,» ütles kapten Kubelik.

«Õige! Säärastel kordadel, jah, üle õla ei vahita,» noogutas kapten Smirnov ja jagas jälle kaarte. Niisutades keelega sõrmeotsi, jätkas ta nagu mõtlikult: «Oi, jah, sõbrakesed — taganemised, taganemised, — tunnen neid! Kõike võib sõjas veel kuidagi taluda, aga... nii-

sugune asi võib su hulluks teha! Ma ei mõtle sellega muidugi mitte neid rahulikke öisi «ümberpaigutusi», nagu staabid neid nimetavad, vaid katastroofe, mida me oleme sõja algusest saadik läbi elanud enam kui ühe. Te oleksite pidanud nägema seda põrgukaost, millesse paisati meid näiteks Ida-Preisimaa operatsiooni ajal Maasuuri järvede vahelistes metsades ja rabades. Juba see tohutu vastuolu, — palun, tuletage meelde: võit järgneb võidule, mehed kahetsevad, et neil on edasilikumiseks ainult üks paar jalgu, aga mitte kümme paari, kõnelakse kui peatsest tõsiasjast Berliini enda langemisest... Seal aga korraga — valmis! Lõpp kõigil neil üksteisele järgnevatel võitudel ja — andke aga päkkadele tuld, vennad! Ja üleüldse põgenemise ajal, mis nüüd tuli, oleks igauks meist vajanud mitte enam kümme, vaid vähemalt sada jalapaari, hahaha! Samsonovi närvid ei pidanud vastu — tema hiilgus kihutas endale teatavasti kuuli pähe... — Pangas on praegu kaheksa rubla, Avgust Genrikovitš. Palju soovite?»

«Kaks,» vastas kapten Kubelik.

«Tubli, õige! Tagasihoidlikkus kaunistab iga õigeusklikku vene inimest, küllap see kaunistab ka teid, süngeid tšuhnaasid! Veel? Palun, palun, miks mitte. — Ja kõige kohutavam oli loomulikult see jõle teadmatus: kus on sakslased ja kus on meie omad? Staabid kaotasid pea ja andsid ühe ristikäiva käsu teise järel, kuulujutud liikusid aga ringi... lausa jõledad...» jätkas ta, tegi uuesti tillukese pausi, lõi siis kuidagi ebaloomulikult sõrmega nipsu ja jutustas jälle pisut pilkava tooniga: «Jah... Ja neid lausa jõledaid kuulujutte levitasid mitte üksnes kokaad ja käskjalad, neid levitasid ja uskusid isegi soliidsid aukraade omavad ohvitserid. Siin olevat läbi murtud ja seal olevat läbi murtud! Roodud sattusid ähmitäis ja tulistasid ükskõik keda... Ööpimeduses kihuta-

sid meie divisjonile kukile meie endi legendaarsed doni kasakad ja raiusid meid nagu kõige põlatumaid tatarlasi... Nii et polnud siis igatahes midagi imestada, kui mõned meist, vähematestki vendadest, pea kaotasid ja sellest hullust kokkuvarisemisest pääsemiseks kindralile järele läksid... Seitseteist silma — mulle aitab.»

«Mul on sel korral siiski veidi rohkem,» ütles kapten Kubelik.

«Ma tegin selle taganemise kaasa, ma tean ju!» ütles leitnant Afanasjev äkki nagu miskipärast kurjaks saades.

«Aa-a, ka teie! Siis te, kallis kolleeg, olete ju päris kõrgesti haritud kahuriliha!» hüüdis kapten Smirnov.

«Ei olnud midagi paremat ka meie Austriast tagasitulemisel!» ütles kapten Kubelik, — nagu need kaks, nõnda tundis temagi äkki peaaegu valuvalmistavat vajadust jutustada, sündmusi refereerida, rääkida oma vintsutustest. Ent kui ta seda teha katsus, märkas ta imestades, et õieti polnudki tal nagu millestki jutustada, midagi refereerida, millestki rääkida! Hinges kääris küll mingi kummaline rahu tüki, sealt tahtis tõesti midagi esile purskuda, aga selle kihu ees seisis kõrge pais ja surus kõik tagasi. Ta põsed hakkasid hõõguma: palavik vist tõusis. Ja lükates kaardid endast kärsitult eemale, katsus ta end jälle selili pöörata, krimpsutas pahuralt nägu ning lisas: «Üldse... sõda on minu arvates alati niisugune puder ja kapsad, millest meietaolised saavad aru ainult selles ulatuses, mis puudutab meie eneste tilukest tegevuspiirkonda. See tähendab mitte üksi taganemise ajal, vaid ka võidurikaste edasimineku ajal. Staabid võib-olla mõistavad ja teavad, meie ei mõista ega tea midagi. Nii pead sa vahel välja kolima kohast, mille vallutamiseks sa oled ära kulutanud ligi poole oma koosseisust ja mis tundub sulle kole tähtsana, vahel aga püstipäi peale tormama kohale, mille hõivamine

paistab sulle täitsa ülearusena. — Kes jagab?» lõpetas ta küsimusega, ehkki ta teadis seda isegi, kelle kord on panka pidada.

«Teie ise jagate,» ütles kapten Smirnov, askeldades ikka krabisevate rahapaberitega.

Kuid edasi mängida nad enam ei saanud, nii lühikeks nende tänane õnnekatsumine jäigi: üks avanes ja tuppa astus doktor Kubelik ühes valvearstiga ja Aimi-Liega, kes käis kohe nende kannul. Taibates silmapilkselt, milles asi seisab, kortsutas doktor Kubelik laitvalt kulme ja sõnas:

«Nõnda, nõnda, härrad ohvitserid, — midagi veel hullemat pole te seni leiutanud? Ehh, teie, sangarid, andke andeks mu otsekohe, aga arukesest pole teie pealuudes teps jälgegi.» Ning otseselt leitnant Afanasjevile ja kapten Smirnovile: «Teie kaks, noh, teile ei tähenda see enam midagi, teie olete endid juba välja puhunud...» — Ja kohe ka kapten Kubelikule: «Sina aga, kõrgeausus ja vennapoeg? Või kartsid sa, et su tervis kipub ilma niisuguste poisikese lollusteta liiga kiiresti paranema?»

«Armas kallis härra doktor, — meie hea Gans Martõnõtš, meie ei mõtelnud seda ju tõsiselt!» hüüdis suur-tükiväekapten Smirnov. «Me katsusime ainult ivake oma igavat aega viita, ja see ei peaks ju ometi meie tublile Avgust Genrikovitšilegi paha tegema!»

«Palun, ehk te lubaksite need rasvased karbonaadi-latakad mõneks päevaks minu seiffi hoiule,» ütles doktor Kubelik, ulatas käe kaartide järele ja hoidis neid vastikustundest suud vingutades kahe sõrme vahel. «Ärge muidugi kartke, et ma neile viga teen. Isegi kui need puhtamad oleksid, sest ma ei ole nimelt kuigi suur mängumees. Teil ei ole midagi selle kitsenduse vastu, mu härrad?»

«Ei kõige vähematki, palume väga, Gans Martõnõtš!» hüüdis suurtükiväekapten Smirnov, hirnahtades jälle elurõõmsalt.

Aimi-Lie, astunud venna voodi juurde, võttis seinalt haiguslehe, andis selle onule ja küsis vaikselt-murelikult:

«Miks sa ennast niiviisi väsitad, August? Sa ju tead, et kõik niisugused asjad on sulle praegu kahjulikud. Hiljem... paari nädala pärast... on sul ju küllalt aega... ükskõik missuguste rumaluste jaoks!»

Kapten Kubeliku meeleolu oli ikka väga kerge ja väga rõõmus. Ta muigas vaikselt ja vastas:

«Ära pahanda, palun, see ei tähenda kindlasti enam midagi. Varsti olen ma jalul nagu... vanasti!»

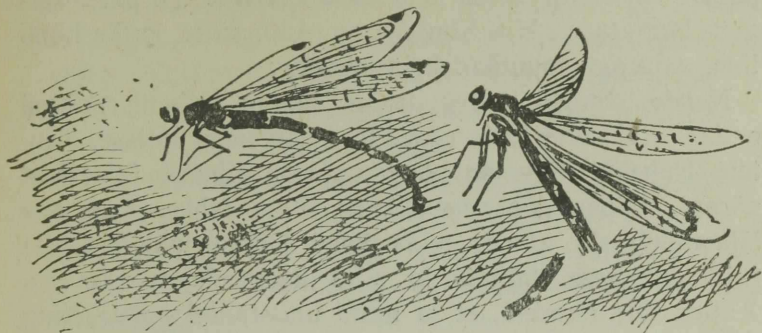
«Oota, kuni see «varsti» nagu kord ja kohus kätte jõuab!» ütles Aimi-Lie.

«Ilus, ootame! Kui sa seda nii südamest soovitud, — ootame!» ütles kapten Kubelik.

Onu, läbi uurinud ta haiguslehe ja mõningatele esitatud küsimustele vastuse saanud, patsutas teda õlale ja sõnas:

«Jah, pole paha — sulle tuleks küll õnne soovida. Nüüd peaks see kõik juba pisut kiiremini minema kui seni. Homme teeme järjekordse ümbersidumise ja vaatame kõik hästi põhjalikult üle. Muuseas, kas see on õige: mulle kõneldi, et sa olevat juba hommikul poole kuue ajal raamatuid nõudnud?»

«Õige, tark teadusemees, — nõudsin. Kuid see tuli eksitusest. Ma ei vaadanud kella ja pidasin aega hoopis hilisemaks!» vastas kapten Kubelik ja naeratas veel kord ebamäärase, helge, hinge soojendava õnnetunde sunnil.

KAPTEN KUBELIKU LOHUTUSSONAD

Doktor Kubelik hoidis Antonit kaenla alt kinni, nagu kartes tõesti selle põgenemist. Ta silmad olid küll kurvad, ta lobises aga kogu aeg ikka mingi voolava, kärme, uimastavalt pehme sõnaderohkusega; ja see voolav kärmus ning uimastavalt pehme sõnaderohkus hakkas äkki Antonit uniseks tegema, ta mõtteid laiali puhuma. Tuli jälle ebaloomulik, peaaegu võigas kujutus: onu hääl koosnes nagu loendamatu hulgast värvilistest pallidest, mis tiirlesid, aina tiirlesid, aina tiirlesid... ja kadusid äkki kuhugi mõõtmatu ruumi sügavusse...

«Ma lähen vist hulluks... Oh, ma lähen vist tõesti hulluks!» mõtles Anton kuidagi kokkunult-kõveralt naeratades. Ja just siis, kui ta seda mõtles, tuli onu Hansu lakkamatult vestlev hääl mõõtmatu ruumi sügavusest tagasi, tungis ta teadvusse, koondus jälle sõnadeks, mille taipamisest ta ei saanud enam keelduda. Doktor Kubelik naeris ja ütles:

«Tore, vennas, et sa mind kuulda võtsid ja siiski oma teed ei läinud. Mu tänased kohustused on enam-vähem

korras ja ma saan sinuga kaasa tulla. Meile anti neil päevil personali juurde ja nüüd on meil kõigil palju kergem hingata ... Nii. Siin see on. Astu sisse, kallis külaline, astu aga muudkui kohe sisse!»

Nende sõnade juures laskis doktor Kubelik Antoni endast ette, avas talle ukse. Nad astusid palatisse. Kapten Kubelik ajas onupoega nähes silmad üllatusest pärani, viipas sõbramehelikult: «Ole lahke, tule aga lähemale!» Ja ajades enda kohe küünarnukkide najal veidi kikimale, hüüdis ta siira heameelega: «Tervist, Anton. Ole tänatud, et sa mind unustanud pole!» Ning ta ulatas külalisele vastu oma mõlemad kaevikuelust tumedaks muutunud käed, mis tundusid täna väga soojadena ja väga helladena.

«Jah, tervist,» vastas Anton tasakesi, tehes kohe katset oma halba meeoleolu vähemalt siingi teiste eest varjata, — ta asetas rusikad nagu juhuslikult toolileenile, kõhatas ja küsis pisut hooletu tooniga, nagu muuseas: «Noh, kuidas sul ka läheb?»

Aimi-Lie, mõistes vaistlikult Antoni lapsikut kavatsust, vastas venna eest:

«Näed, eks ole, — Augusti tervis on ju täna palju parem kui su viimase külaskäigu ajal?»

«Muidugi ... muidugi on ... palju parem ...» kogeles Anton nagu süüdlaslikult kogeleva hakates.

Kapten Kubelik naeris ja hüüdis:

«Jaah, vennas, see on tõsi — mu tervis on lihtsalt üliheal!» Ning kohe palatinaabritele, kes kuulasid uudishimulikult ja veidi solvunud ilmel seda arusaamatut vestlust: «Andke andeks, et me õiendame siin oma perekonna-asju oma keeles, — nii on lihtsam.»

«Aga palume, tuvikesed, palumel!» ütles suurtükiväekapten Smirnov kohe jälle endiselt heasüdamlikuks muutudes.

«Istu, istu, palun,» ütles Aimi-Lie.

Doktor Kubelik ütles kapten Kubelikule, ja ilmselt vaid selleks, et lahti saada tekkida ähvardavast pingest.

«Hea küll, hea küll, kõrgeausus, — ära siiski nii palju vehil Tead isegi, et su haav pole veel täiesti kinni kasvanud, võid talle kergesti haiget teha!»

«Lori, tark teadusemees!» ütles kapten Kubelik. «Võin talle oma noort sõpra vastu võttes ainult head teha!»

Anton nihutas end toolil, kuhu ta oli vahepeal istunud, närviliselt edasi-tagasi. Ta pidas vajalikuks veel kord küsida:

«Jah, kuidas sul nüüd ka läheb?»

«Kui päris täpne olla — suurepäraselt, suurepäraselt, millest ma sulle ju ka just praegu ette kandsin,» naeris kapten Kubelik.

Aimi-Lie küsis üle voodi:

«Kas sa said ka mõne sõna juttu ajada oma ...?»

«Jah, sain küll,» vastas Anton rutates, laskmata teda lõpetada.

Kuid Aimi-Lie taipas kohe, et nad räägivad praegu hoopis erinevaist inimestest. Ta täpsustas kärmesti:

«...oma nende onupoegadega, kes täna pärale jõudsid?»

«Ei, n e n d e g a ei saanud,» ütles Anton kohe kergendust tundes.

Kapten Kubelik noogutas tähendusrikkalt, lõi teda lahtise peoga põlvedele ja hüüdis ikka lõbusalt:

«Saad veel! S-a-a-d! Ja küllap sa saad seda veel nõnda, et see rääkimine sind isegi tüütama hakkab. Muuseas — tänasest päevast peale pole sul vaja enam saladust pidada ja sa võid mu kodulinna viibimisest rääkida kas või polkovnik Skobeljevile, Aleksandr Martõnõtšile endale. Sest nüüd olen ma enam-vähem lahinguvalmis ja hakkab vastu võtma kõiki õrnasüdamelisi

külalisi mitte enam ebaviisakalt uppi aetud taguotsaga, vaid nagu kord ja kohus — taeva poole vaatava fassaa-diga.» Ning kohe häält puhtaks kõhatades, naljaka paa-tosega: «Nii siis... minu esimene palve sulle, pai onu-poeg: kui sa tagasi koju lähed, vii minu armsatele vane-matele, minu kallile isale ja kallile emale sõna, et sedasi ja teisiti... et seal ja seal lamab teie kangelaslik poeg Kusti, kes... hahahaha!» Ja järgmisel hetkel jälle tavalise tooniga: «Aga miks sa ise ennast vahepeal minust eemale hoidsid? Vähemalt nädal aega ei kuulnud ma sinust ei kippu ega kõppu.»

«Mul... mul polnud mahti...» kogeles Anton.

Ja kapten Kubelik küsis nüüd ettevaatamatult, märka-mata hoiatavaid signaale, mis onu Hans' talle saatis:

«Ei olnud mahti? Nonoh, armas sõber! Või ei olnud mahti isegi mitte oma ühe silmaga rivaali vaatama tulla, kelle pärast sa siin hiljuti nii suurt muret tundsid, ai-ai-ai!»

«Ma... ma... just praegu... käisin... ta juures...» vastas Anton, hakates enda ümber mähkunud asjatut valet jälle edasi arendama.

Aimi-Lie vaatas oma sõrmi ning ütles:

«Ka lipnik Käärrik paraneb kiiresti. Varsti võib ta juba välja minna.»

Ja doktor Kubelik, rutates Antonit uuest luiskamise vajadusest nagu kättpidi eemale juhtima, seletas kohe ka omalt poolt:

«Jah, see on õige, lipnik Käärrik võib juba varsti välja minna. Ma ajasin temaga eile üsna hea tükike aega juttu ja mulle paistab, et ta on oma saatusega juba leppima hakanud, — nähtavasti pole ta enam nii mõnestki asjast vasikavaimustuses ega hakka ahastama oma kaotatud silma pärast, samal ajal kui ta võiks kaht silma omades kaotada isegi pea. Nagu sa sellest näed, võib üsna til-

luke juhused inimese eluteele hoopis teise sihi anda ja temas hoopis teisi huviseid äratada. Õlitatud habemega polkovnikut tast enam muidugi ei saa, aga tubli mees mõnel muul alal — üsna kindlasti.»

«Oo, tark teadlane — maailma ja inimese eluteid mõjutavad just niisugused tillukesed juhused,» ütles kapten Kubelik. Ja kuna ta näis tahtvat oma äsjast ettevaatamatust heaks teha, tõttas ta seda mõtet edasi arendama: «Õigemini ma rõhutaksin — just eriti maailma eluteid! Loomulikult ei taha ma sellega ütelda, et ka üksikute eluteede suhtes oleksid säärase juhuste mõjutused vähema tähtsusega. Selle väite tõenduseks nimetagem peale sinu tülinorija lipniku kas või näiteks mind, teie kõigi truud sõpra ... Eks vaadake ja otsustage ise, palun lahkesti: siin ma laman ja paistab tõenäoline olevat, et ka minust ei saa enam kunagi ei lahkukammitud habemega polkovnikut, ei mingisugust ... noh, kiirkäijat. Ja sellepärast, vennas Anton, armas noor sõber ...»

Kapten Kubelik peatus ja vaatas nagu nõu küsides onu poole, — ta taipas isegi, et ta oli jälle märgist mööda lasknud.

Anton tahtis tõusta, jumalaga jätta ja minema hakata, — korruga kerkis ta vaimusilma ette jälle kujutus jõulisest ning vägevast lunastusest, millega oleks ta nagu pidanud nüüd kohe algust tegema.

Ja doktor Kubelik, kes teda teraselt jälgis, koputas paberossi otsast tuhka ning katsus juttu veel kord teisale juhtida:

«See on täiesti õigus, et suured asjad saavad alguse pahatihti just väga tühistest ja juhuslikkudest põhjustest, mida me vahel ... tähelegi ei pane. Kui kuskil mäetipus väike kivike lamab, pole tal õieti mingisugust tähtsust, — nii ta ise kui tema seal lamamine on tõesti vaid

juhus; kui see kivike veerema hakkab, siis ka see on vaid tühine, pime juhus. Kuid nende üsna juhuslikus järjestuses asuvate väga juhuslikkude sündmuste tulemusel purunevad terved külad ja isegi linnad ning saavad surma tuhanded ja kümned tuhanded inimesed. Nagu see suur lihunikutöögi, mis kestab juba üle aasta, — eks see saanud ju alguse samuti vaid juhuslikkudest revolvrripaukudest, ühest juhuslikust naiivsest tuisupeast, kes kujutas endale ette, nagu võiks maailmas midagi joonde seada nende juhuslike revolvrripaukudega mingisuguse sama juhusliku ertshertsogi pihta. Eks ole ju, sõbrad: alles viisteistkümmend kuud tagasi ei teadnud me midagi ei kõnesolevast revolvrüst, ei kõnesolevast tuisupeast ega ka kõnesolevast ertshertsogist, kuigi need suurused eksisteerisid maailmatervikus üksteisest lahus kauemat aega!»

Aimi-Lie ütles tasakesi (ja oli raske taibata mille kohta nimelt ta sõnad käivad):

«Jah, see on kole . . . Ju-mal küll, see on ko-le . . .!»

Kapten Kubelik naeris jälle ülemeelikult. Ta ütles:

«Ei, tark teadusemees, võta heaks või pane pahaks, aga sa eksid! Sarajevo sündmus on null! Mõistad, ah, see on ümmargune null, absoluutne null, nullide null . . . null miinus kümnendas astmes! Neist tühistest revolvrripaukudest üksi poleks iialgi sõda tekkinud, oh ei, — need oleksid varsti ununenud ja inimeste ning rahvaste meeled oleksid uuesti rahu saanud, kui mitte mina poleks kogu suppi segi ajanud. Jah, jah, jah, jätkem siitpeale salgamine ja tunnistagem otse ja avalikult üles: süüdlane praeguses suures sõjas olen mina, jalaväekapten August Hendriku poeg Kubelik, mitte aga see tulise peaga serblane, nagu kõik arvavad.» Ja ta surus suu nende sõnade juures kramplikult-traagiliselt kinni, nagu kunagi see, kes pihib oma patte.

• «Oo, sina!» hüüdis doktor Kubelik. «Vaata seda ma tõesti ei teadnud, vaata see on alles uudis! Ja mis kombel siis sina ... seleta ometi lähemalt!»

«Palun sind, August, ära jälle mõnd rumalust räägi!» keelas Aimi-Lie vanda.

«Mõnd rumalust? Aga ei! Ma tahan rääkida tõtt, puhast, selget tõtt, püha õigeusklikku tõtt, milles pole enam vale ega salgamise kahvatut varjugi!» vastas kapten Kubelik. Ja oma ilusat veidi kõhna nägu kummargile lastes lisas ta veelgi traagilisema ilmega: «Mõistke kohut, sõbrad, see olin tõesti mina! Jah, olge õiglased ja mõistke kohut!»

«No aga seleta siis ometi, — kuidas nimelt sina?» hüüdis doktor Kubelik ikka väga tõsiseks teeseldud tooniga.

Ja kapten Kubelik ohkas ning hakkaski lähemalt selgitama. Ta ütles õnnetul ilmel käsi laotades:

«Tjah, kuidas nimelt mina ... Aga vaata nii ... Nagu kallid sõbrad ehk veel mäletavad, nimetasin ma kord muuseas, et ma lõin vanajumalale kogemata kasekepiga selga ja et ta kaotas sellest löögist tagumise poole oma pühast kehast, või teiste sõnadega — selle patuse koha, mida viisakas seltskonnas ei nimetata. Jah, jälle lugu, kas pole! Kui see lugu poleks juhtunud, valitseks maailmas praegu igatahes õnnis rahu. Aga ... mis seal enam arutada — see lugu juhtus, ja nüüd ei tee seda olematuks ei ussirohi ega püssirohi, kui rohkesti mõlemad pooled seda või teist ka ei raiskaks.»

«Ohool!» hüüdis doktor Kubelik ja näis sattuvat jälle üle hulga aja oma tavalisse sõiduvette.

«August! Jätka ometi! Ma palusin ju sind — ära jälle mõnd rumalust räägi!» kordas Aimi-Lie.

Kapten Kubelik ei vastanud öele, heitis selle asemel Antonile uuriva kõrvalpilgu, nägi, et see polnud ikka veel naerma hakanud, ja jätkas kohe:

«Jah, uskuge mind — ma ei suuda enam oma koormat kanda — ma pean teile pihtima. Ja kui ma olen oma südame tühjaks puistanud, siis langetage oma otsus, nõnda nagu teie südametunnistus teid käsib! Ma kordan täie tõsidusega, oh vennad ja sõbrad — seesinane sõda oleks jäänud kindlasti tulemata, kui armsal issandal oleks jätkunud aega selle takistamiseks. Sest kes, kes meist julgeks kinnitada, et tema, kõikvõimas ja kõikvägev, laseks niisuguseid asju sündida lausa meelega või lubamatust lohakusest? Tema, kes ei tee kurja isegi mitte rohukõrrele põllul ega linnule taeva all?! Tema, kelle tahtmiseta ei kuku isegi vilets varblane puu otsast maha?! Ei, oh ei, mitte iialgi ei laseks ta niisuguseid asju sündida, kui poleks juhtunud seda rumalat, seda ülirumalat, seda ... seda arhirumalat lugu, millest olgu nüüd kohe ka päris täpselt jutustatud. Aga seisis see arhirumal lugu vaat milles ... Kord, kui issand jumal oli maailmas ringi rändamas, sattus ta ilusa vesikiili näol Pärnu linnas asuva kuulsa Waldhofi paberivabriku laoplatsil minu ulaka käe ulatusse, ma vehkisin parajasti kasekepigaga, ja kuna ma teda teistest kiilidest eraldada ei teadnud, napsasin ma teiste seas ka temale pihta. Naks — ja pooleks! Ja mul on veel nii selgesti meeles, kuidas ta vänderdades edasi lendas ... Mina aga, tuhatkordne kurjategija, lükkasin ta küljest kukkunud kehapoolle veel jalaninaga liiva ... ja vehkisin oma kepigaga aina edasi. Ja ise aina unistasin! Tjah! Aga millest, millest ma unistasin?! Sõjast! Jah, sõbrad, vennad, kuulake mu ülestunnistust: ma — unistasin — sõjast! Ja nõnda see siis läsksi, — issand jumal ei leidnud oma kaotatud taguotsa sealt liivast kohe kätte, ta viitis seda otsides liiga palju aega ega märganudki, kuidas me, sõjast unistajad, vahepeal üks-teisel kõrist kinni kargasime, aga kui ta seda viimaks

siiski märkas, oli juba hilja! Eks ole, sõbrad, nõnda tulebki ju välja, et see olen tõesti mina, kelle hingel lasub vastutus nende paljude ohvrite pärast, kes magavad juba mullas, sinelid üle silmade, luud-liikmed segi tambitud?»

«Oo!» hüüdis doktor Kubelik, piilus samuti Antonit, kuid oli äkki oma senise hea tuju kaotanud: haavatud vennapoja viimased sõnad tundusid talle kohatuina, oleksid nagu kuidagi mõnitanud või solvanud.

Aimi-Lie, otsekui onu mõttekäiku aimates, punastas ja hüüdis:

«August, ma palusin sind ometi! Iga... iga asja kulul ei tohi ometi... nalja heita!»

«Ma tean, ma tean!» ütles kapten Kubelik. «Aga ma ei saanud ju seda enam kauem oma hingel hoida, ma pidin teile sellest pihtima.» Ning jutustanud sama loo palatikaaslaste jaoks ümber ka vene keeles, jätkas ta kohe naabrite ülemealiku laia naeru saatel: «Muuseas: arvan, et keegi teist ei oska ette kujutada, kuidas see kole lugu mind ennast vahepeal vaevas! Mu süda valutab ja va-lu-tas... olgu küll, et mul polnud hulgal ajal aimugi, mispärast nimelt. Üksvahe mõtlesin ma juba, et see on surmahirm ja et ma kardan omaenda elu pärast, siis aga, ühel ööl, kui ma oma muldkoopas lamasin ja silmad väheks ajaks kinni lasksin, nägin ma unes, kuidas issand jumal kõikjal siin meie linnas ringi lendas, ikka veel sellesama poolekslöödud vesikiili näol, kes oma kaotatud pera poolt otsib. Ja vaat siis oli mulle kohe selge, miks ta ei takistanud ei sõja puhkemist ega selle venimist. Kui sina, tark teadusemees, teda ta näilise jõuetuse ning saamatuse pärast vahel mõnitama kipud, siis teed sa talle antud juhul kindlasti verist ülekohut, — on see siis tema, meie vägeva Looja süü, kui me teda oma ülbuses iga silmapilk kõrvale kisume nende heade

kavatsuste juurest, mis tal meie suhtes on? Jah, nii see on, vennad ja sõbrad, kas mu lugu pole ilmne näide sellest, missugustest tühistest asjaoludest võib vahel sõltuda suure maailma saatus! Oleksin ma olnud tol hommikul inimlikumas meeolelus või poleks mul olnud käes kasekeppi või poleks ma mitte märganud seda üksikut vesikiili, kelle kuju meie Vägev Isa oli mõne kiilidaamiga vallatust tehes võtnud ... või oleksin ma temast lihtsalt möödagi löönud ...! Aga nagu kiuste pidid kõik nimetatud võimalused kõrvale jääma selle ainsa võimaluse eest, millest ma teile siin praegu pihtisin ...»

«Nõnda, nõn-da on siis lood! Nõn-da!» ütles doktor Kubelik.

«August! Jäta juba kord!» palus Aimi-Lie.

«Jah, jätan, jätan, kallid õde, jätan, sest see lugu ongi juba läbi,» ütles kapten Kubelik.

Doktor Kubelik muutus järjest hajameelsemaks, — näis, nagu piinaks teda valus vajadus millegi üle hoopis põhjalikumalt järele mõtelda. Ja ta lausus alles tükikese aja pärast viivitades:

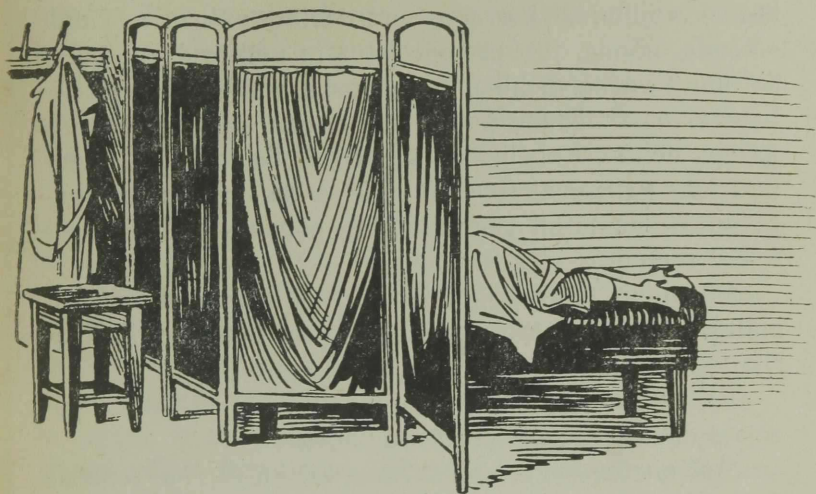
«Ega midagi, nõnda see on. Neilsinatseil katsumispäevil tundub abitu žongleerimisena kõige pöörasemgi fantaasia ...»

«Jah, nagu näed, hakkavad ka minutaolised selle tõe paikapidavusest juba aru saama,» noogutas kapten Kubelik, tõsinedes samuti.

Anton muigas virilalt, tõsis ja väljus sõnalausumata.

Minnes läbi pika vaikse koridori, oli tal jälle tunne, nagu näeks ta väga segast ning väsitavat und, mis ei taha ega taha lõppeda.

Ta surus hambad nii tugevasti vastamisi, et kõrvad sellest survest kumisema hakkasid ja põselihastes kramp tekkis.

AIMI-LIE PUHKEB NUTMA

Pärast külalise lahkumist valitses haigetoas pisut aega rõhuv vaikus — vana arst vaatas mõtlikult aknast välja, kapten Kubelik näris paberossiotsa, Aimi-Lie näis millegi pärast ikka sügavasti mures olevat. Sadu akende taga muutus üha tihedamaks, tuul puhus jälle üle plekist katuserenni; ja see plekist katuserenn huugas jälle väga jämeda häälega: uhuu, uuu, uhuu! Suurtükiväekapten Smirnov hakkas leitnant Afanasjevile oma lõbusaid armulookesi jutustama. «Jajah, jajah, laske aga käia, vennad, iga inimene peab ju elus oma osakese edev olema!» mõtles doktor Kubelik viltupäise mehe seiklusi kuulates. «Nii, nii!» ütles kapten Kubelik nagu kiilaspäise onu mõtete kinnituseks. «Vaene, vaene rumal poiss küll!» ütles Aimi-Lie äkki tasakesi. «Sel-ge, seda see vennike, jah, paistab olevat,» noogutas doktor Kubelik.

Siis ei ütelnud keegi hulgal ajal jälle midagi, kõik näisid teraselt kuulavat. Antoni sammud olid ammugi vaikusse vajunud, korruga prantsatas välisuks kinni. «Nõnda, nõnda, just praegu astus ta uulitsale, see hättasattunud vaene mehike, kes ei oska vist isegi veel taibata ei oma hädade põhjust, ei nende õiget iseloomu,» mõtles doktor Kubelik. Ja kapten Kubelik, kes ei suutnud toas valitsevat rõhuvat vaikust kauem taluda, liigutas end ootamatult rahutult ning pomises viimaks, kellegi seejuures otsa vaatamata:

«Tähendab — ta pole ikka veel lahti saanud oma rumalast ettekujutusest, nagu oleks just tema lipnik Kääriku silma oma kahvliga välja löönud?»

«Ei, sellest hirmust on ta, jumal tänatud, lahti,» pomises doktor Kubelik pead raputades.

«Mul on temast ... nii hirmus kahju, et ...» sosistas Aimi-Lie.

Vaikus.

Kapten Kubelik krimpsutas pahuralt nägu, näris ikka paberossiotsa. Asetanud raamatu, mida ta ajaviiteks lehitses, kummuli öökapile, küsis ta jälle tükikese aja pärast:

«Nii? Aga mis pagana pärast ta ennast siis nõnda piinab?»

«Sellepärast, et tal on selliseid hirme tagavaraks veel üsna mitu,» vastas doktor Kubelik.

Ja Aimi-Lie sosistas jälle, võppudes nagu äkilise iilingu käes:

«Ta on paari viimase nädala jooksul peaaegu iga päev siin ringi ekselnud ... ja nähtavasti ikka ühe ja sama mõttega. Ka täna vist ütles ta julgus üles: läks jälle minema, ilma oma külaskäiku teoks tegemata.»

Kapten Kubelik, kelle haav hakkas äkki — nähtavasti erutuse pärast — valutama, seadis enda uuesti endisse

kõhuliasendisse, toetas sõrmed põrandale, tajus kulunud puu vastumeelset karedust. Ikka pahuralt nägu krimp-
sutades ütles ta viimaks õe poole, kes näis oma selgita-
vate sõnade kohta ta arvamist ootavat:

«Nii, nii? Minule aga jäi hoopis teistsugune mulje, ja
nimelt niisugune, et ta just parajasti ühelt sääraselt
raskelt külaskäigult tagasi jõudis.»

«Nojah, säärast muljet püüdis ta ju meisse kõigisse
jätta,» kehtis doktor Kubelik õlgu. Ja uue paberossi
põlema saanud, tundis ta äkki kanget vajadust jälle
kõnelema hakata, rääkida, kellelegi midagi selgeks teha.
Ta tõusis, käis paar korda toas edasi-tagasi ja ütles
mõne sõna juures kergelt komistades: «Jah, Aimi-Liel on
õigus, — mitte mingisuguselt külaskäigult ei jõudnud
ta tagasi, ta ei saanud ka täna isegi mitte teatud palati
ukseni välja! Aga katsuge, palun, kujutleda, mis see
temataolisele õrnatoimelisele mehele tähendab — luisata
ja teada samal ajal, et teised su luiskamise ilmeksima-
tult läbi näevad!»

Kapten Kubelik hakkas nähtavasti väsima. Kuna ta
aga nägi, et onu ja õde ei kavatse veel lahkuda, küsis
ta viimaks tühimust varjamata:

«Aga kuidas see siis õieti oli — kas see teie lipnik
Käärrik vigastas end päris tõesti ise või sai ta selle saa-
tusliku hoobi siiski... mõnelt noorelt Kubelikult?»

«Muidugi sai ta selle hoobi ühelt noorelt Kubelikult!»
vastas onu kindlalt. «Vaatasin ta vigastust veel tänagi.
Alumine laug kannab sügavat lõikehaava, mida poleks
tekitanud ei ork ega kahvel. Klaara jutustas mulle eile
kogu rumala loo. Jah, muidugi, — tal tuleb oma elu-
aegse invaliidsuse eest tänada üht meist, Kubelikkudest,
kes pole aga siiski Anton!» lõpetas ta ühegi põhjuseta
äkki ägestudes.

«Ja kes see siis on, kui mitte Anton?» küsis kapten

Kubelik, hakates käsiloleva vestluse vastu taas hoopis suuremat huvi tundma.

«See on teie kahe vend Kunz!» ütles doktor Kubelik.

«Oo, või Kunz!» hüüdis kapten Kubelik.

«Jah, Kunz,» noogutas onu.

Aimi-Lie puhkes vaikselt nutma, — näis, nagu oleks ta kogu aeg midagi seesugust juba oletanudki. Ta katsus end küll kõigest jõust tagasi hoida, aga nuuksatused otsekui purskusid tast esile. Ja et suurtükiväekapten Smirnov ning leitnant Afanasjev sellest kõigest tähelepanelikuks muutusid, lahkus ta jooksusammul, käed silmade ees.

Kapten Kubelik kuulas veidi aega õe kaugenevaid jooksusamme ja ütles, kõneldes nüüd kuidagi väga aeglaselt ja mõtlikult-tõsiselt:

«Pagana pihta, see on alles uudis! Nolid, kes peaksid veel Jules Verne'i lugema... või «Nahksuka» lugu- sid... õiendavad juba asju nugadega, nagu mingisugused päris ehtsad sulipoisid! Paistab, tark teadusemees, et sul on õigus — kui laviin kord lahti pääseb, ei oska me üldse enam ette näha tema ulatust. Siin, tagalas, on lood tõesti üpris omapäraseks muutunud!»

Doktor Kubelik surus paberossi vastu tuhatoosi põhja, tõusis, heitis tusaselt käega.

«Omapäraseks?» kordas ta pikkamisi. «Tarvitad eba- kohast sõna, kõrgeausus! Minu arvates pole seisukord tänapäeval kaugeltki omapärane, vaid lausa... jõle.»

«Jah, küllap sul on õigus, see on jõle. Kultuur, mo- raal, tsivilisatsioon — tuleb välja, et kõik oli ainult väline võõp, ja kui saabus vastav olukord, hakkas see võõp mõranema, lastes vabadusse uriseva troglodüüdi, kes ei hooli enam millestki,» kõneles kapten Kubelik vä- hese mõtiskluse järel nagu vaid omaenda ammuste tähelepanekute kohta kokkuvõtteid tehes. «Kord pimes-

tas mind kujutlus kangelasteost kui kõigi relvaga lahendatavate tüliküsimuste õigustusest ja eesmärgist, lugu näib olevat aga hoopis lihtsam! Tapmine on olnud kord nähtavasti loomulikuks asjaks nii eluvõitluses kui ka lõbude taotlemisel. Ja igale meist läheb vaja õige väikest tõuget, et see muutuks jälle sama loomulikuks asjaks. Ja mitte üksi tapmine, vaid ka muud sigadused; vaja on inimesepojal ainult vastavasse keskkonda ja õhustikku sattuda.»

«Nii et... nüüd sa siis lõpuks näed ja taipad, mis kombel toimub see sinu poolt propageeritud rahvaste vere uuendamine ja nende ülearuse sisejõu kulutamine, nagu sa sellest möödunud suvel nii kenasti kõnelesid,» ütles doktor Kubelik.

Kapten Kubelik noogutas nõus olles.

«Jah, nagu sa isegi peaksid juba ammu märganud olema — nüüd ma siis lõpuks näen ja taipan,» vastas ta. «Olin sel ajal, kui ma neid tarku tõdesid kuulutasin, samasugune saabas nagu kõik teisedki.» Ning korraga jälle hetkeks mõttesse vajudes: «Muuseas: sama ekslik oled olnud oma kujutletud tõekspidamistes ka sina ise, tark teadusemees.»

«Mina ise? Nii, nii?» tõstis doktor Kubelik pisut üllatunult kulme. Ja kätt välja sirutades, lõpmatutest pesemistest ebaloomulikult valge ning pondunud pihk üles pööratud, ütles ta pisut haleda, kramplikult reipaks teeseldud naeratusena: «Tõendid, kõrgeausus, tõendid!»

«Tõendid? Jah, miks mittel!» sõnas kapten Kubelik õlgu kehitades. «Oli näiteks aeg, mil sa käisid ringi edeval sammul nagu kunagi edumeelne mees, kes uhkustab oma vabamõttelisusega ja nõndanimetatud normaalse moraali eitamisega... ükskõik missugusel kujul või kombel... Sa ju mäletad ise seda aega, eks ole? — Nüüd aga, tark teadusemees, mil see ebamoraalitsemine

ja vabamõttelisus on võtnud massilise iseloomu ja võib ka su enda rahule hädaohtlikuks saada, näitad sa näpuga: «Ennäe jõledust — keegi rikub pühi abielukombeid ja keegi teine käib magatamas soldatinaist, meisterdamas sellele lapsil!» Nõnda et... ka sigatsemiseks on vaja sigatsemisest vaba ümbruskonda, milles oleks võimalik pärast sigatsemist puhata ja uut hoogu koguda... uuteks sigatsemisteks...»

Doktor Kubelik püüdis jälle muiata, laskis siis väljasirutatud käe pikkamisi alla vajuda ja punastas sügavalt. Esimese hooga kavatses ta vastata teravusele teravusega, jättis aga selle, kehtitas vaid õlgu. Alles veidikese aja pärast ütles ta, asetades käed seljale ja kiigutades end jalaninadel pikkamisi üles-alla:

«Teatud ulatuses on sul muidugi õigus, jah, ma ei vaidle vastu. Kõik need asjad, millest me siin ennist kõnelesime, esinesid ka rahu ajal ja esinevad arvatavasti ka tulevase rahu ajal. Kuid rahu ajal nad esinesid ja esinevad siiski erandjuhtumitena, mitte aga üldnormina nagu praegu. Kui minu-taolised üksikud kehkenpüksid rumalusi teevad, siis pole sellest suurel maailmal kuuma ega külma, kui see suur maailm aga ise — see tähendab domineerivas ulatuses — rumalusi teeb, siis igitahes...»

Ta ei lõpetanud lauset, kehtitas kuidagi erutatult õlgu, muutus tõmmuks uuest pähe tõusvast verelainest.

Kapten Kubelik ütles kärsitult, jälle nagu kuidagi kurjalt-vaenulikult laugude varjust hiilides:

«Loomulikult. Ma ju mõistan, ma ju mõistan!»

Vaikus.

«Paistab, et ma tüütan sind, kõrgeausus?» küsis dokdok Kubelik äkki nagu taibates.

«Jah, ma olen väsinud ja... tahaksin magada,» ütles kapten Kubelik, elavnes aga veel kord, ajas enda küü-

narnukkide najal pisut kikimale ja rääkis viivitades: «Muuseas, tark teadusemees — väga võimalik, et mu teooria tapmisest kui inimese loomulikust instinktist on samuti... ainult lollus. Viimaste kuude jooksul on rindel üpriski rohkesti salalendlehti laiali laotatud, mis kõnelevad hoopis ja hoopis teistsugustest sõdasid põhjustavatest teguritest. Oled neid salalendlehti kah ehk juba nägema juhtunud?»

«Olen, kõrgeausus, olen,» noogutas doktor Kubelik patsutas sõbrale nagu vabandust paludes õlale ja lahkus palatist. Ta tundis korruga sügavat piinlikkust — ei, pagana pihta, kas see polnud talle nagu ehtne kõrvakiil, see tema kunagise künnikurolli meeldetuletamine. Ta sulges enda järel ettevaatlikult ukse, ta käed tundusid rõsked ja kuumad olevat, aeg-ajalt kattus ta otsaesine tillukeste higipisaratega. Ja äkki paistis talle, nagu oleks ta töös ning tegevuses midagi pooleli jäänud — nagu oodataks teda kuskil ja nagu peaks ta suure kiiruga tõtama hakkama, et mitte saatuslikult hilineda.

Doktor Kubelik läks oma töökabinetti, istus laua taha, toetas pea kätele. Korruga jäi ta kuulama: ta polnud toas üksi, siin oli veel keegi. Ja see keegi nuttis! Kui ta ringi vaatas, nägi ta, et sirmiga varjatud kušetiilt paistsid kellegi jalad ja valge põlleserv, mis võppus iga silmapilgu järel, otsekui rebiksid seda kellegi nägematud, halastamatud sõrmed.

Doktor Kubelik pöördus toolil ringi, ei tõusnud aga siiski ja küsis hellalt:

«Kas see oled sina, Aimi-Lie?»

«Jah... jah... see olen mina!» kostis läbi nuuksete.

«Mis sul viga on?»

Vaikus.

«Õde, sa kuuled ju mind — mis sul viga on?» kordas doktor Kubelik.

Ja alles nüüd suutis Aimi-Lie pisut selgemalt kogelda:
«Ei... ei... ei midagi... Ei... mi-da-gi.»

«Kuidas siis — «ei midagi!» Räägi, räägi!» ütles doktor Kubelik kärsituks muutudes.

Kuna Aimi-Lie hakkas nüüd veelgi tugevamini nuuksuma, tõusis ta viimaks ja läks nutja juurde. Tüdruk lamas kuidagi abitult-abitult, põlved kõveraks tõmmatud, nagu vastu patja. Ta väike keha võppus, otsekui tõmbles, ta sääred värisesid, ta juuste alt väljaulatuvad kõrvalestad hõõgusid punakasroosadena.

Doktor Kubelik käis jälle peale:

«Noh, kõnele, kõnele ometi, pagan võtaks! Mis sul viga on? Kõnele!»

«Mitte mi-da-gi...» kogeles Aimi-Lie.

Vaikus.

Doktor Kubelik istus kušetiservale, õlad kühmus, — kuigi tal polnud veel aimu, milles asi seisab, tundis ta sellegi kannataja vastu sügavat ning siirast kaastunnet. Ent samal ajal oleks ta ka meelsasti tõusnud, käed kõrvadele surunud, oma teed läinud. Ta mõtles järjest pahuramaks muutudes, et ta pole ometi kohustatud kõigi haletsejatega kaasa haletsema ja kõigi virisejatega kaasa virisema. «Mis siis, maailm on hulluks läinud, kas me peame sellepärast üksteise kõrvale maha heitma ja võidu uluma pistma?» mõtles ta vihaselt.

Äkki tõusis ta ja hakkas ümber rõivastuma, rebides kahe käega tööpõlle kallal ja lüües põlve valusasti vastu tooli. Kuid see valus hoop andis ta meeleolule tagasi endise suuna — tas lõi jälle puhkele tema harilik soe hellus. Ja ta läks uuesti sirmiga varjatud kušeti juurde ning ütles rahustades:

«Ei, tüdruk, nüüd ei kõlba see tõesti enam kuhugi! Aitab, aitab juba, noh! Kas see polnud viimaks mina ise,

kes oma rumala jutuga su meele halvaks tegi? On nii, õde, eks ju?»

«Ei . . . ei ole, onu!» kogeles Aimi-Lie.

«Salgad, õde!» ütles doktor Kubelik.

«Ei . . . ei salga . . . » kogeles Aimi-Lie.

Vaikus.

Doktor Kubelik küsis jälle:

«Kas ma siis tõesti sind millegagi aidata ei saa?»

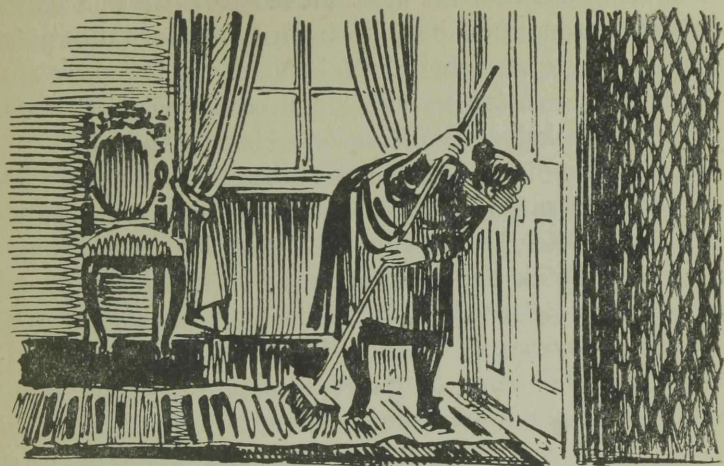
«Ei saa, jah . . . onu . . . ei saal!» vastas Aimi-Lie.

Kohe seejärel hakkas doktor Kubelik minema. Ta astus väsinud vanamehesammudega läbi koridoride, tõstis palitukrae üles ja pidi tahtmatult naeratama: imelikul kombel katsusid kõik tast täna lahti saada — esmalt Anton, siis haavatud vennapoeg ja äsja too hea tüdruk, keda ta oli viimaste kuude jooksul tõsiselt hoidma hakanud. «Noh, mis siis, neil on ju selleks täielik õigus, on ju tõesti võimalik, et ma oma haletseva kaastundega liiga kaugele olen läinud!» mõtles ta pisut nukralt ja seadis sammud alumisele korrusele viiva laia peatrepi poole.

Lähenes lõunatund. Talitajad lükkasid tast mööda madalaid toiduvankreid, mille rattakummid sünnitasid vaevukuuldavat kahinat.

T E I N E J A G U

KAHETSEV PATUNE

Kubelikud lahkusid raudteejaamast. Emand Emilie istus kõige viimases vankris Rondolfi ja Erika vahel. Ta silmitses raskeid mõtteid mõlgutades voorimehe kandilist kukalt, kulunud vammusekraed, karvast rumm-mütsi, mille alt paistsid suured määndunud kõrvaletad. Hobused jooksid sörki ja lumekamakad lendasid kõrgele õhku. Kuuldus küdi Martini lärmitsemist, kapten Maksim Martõnõtši kaikuvat naeru; alampolkovnik Kubeljajev-Skobeljevi monotoonne ning rahulik hää näis lakkamatult midagi seletavat, jutustavat või niisama lihtsalt konstateerivat. Mööda tänavat kihutasid edasi hallid tuisulained nagu madalajalgssed kiired loomad, kes kadusid või surutusid kartlikult vastu maad, niipea kui neid vaatlema jäädi.

Pärast mõneminutilist kiiret sõitu (jootraha teeb ju imet!) jõuti tänavasse, kus nad elasid. Käänduti järsult vasakule. Küdi Martini möirahtused paisusid üha võimsamaks ja raagunud parkide tagant vastas talle nüüd tormine, nagu meeleheitlikult kaldaid ründav merelaht.

Erika küsis sosinal, surudes end emale hästi lähedale:

«Kas meie kah... sõidame onu Henriku juurde?»

Emand Emilie võppus oma rasketest mõttemõlgutustest üles, tõi pilgu hallilt taevarannalt oma kokkupigistatud põlvedele. Ta oli viimastel päevadel väga hajameelne ja nüüd, kus teda ootamatult kõnetati, oli tal tunne, nagu oleks teda jälle mõnelt halvalt teolt tabatud, ja talle näis koguni, nagu oleks ta pidanud valju häälega nutma hakkama ning midagi salata katsuma. Muutudes üleni punaseks, näppis ta närviliselt palitunööbi kallal, rebis seda, keerutas, suutis end siis jälle pisut koguda ja venitas külmast kareda häälega:

«Onu Henriku juurde? Ei, paikene, sinna läheme ehk... pärastpoole. Külalised on ju väsinud ja tahavad puhata. Pärastpoole, pärastpoole, jah... muidugi!»

«Millal pärastpoole?» küsis Rondolf omakorda pettunud ilmega.

«Õhtul, noh... millal siis muul ajal!» vastas emand Emilie.

«Õh-tul!» pomises Erika nutuselt.

Ja emand Emilie sai selle süütu vasturääkimise pärast järsku peaaegu pisarateni pahaseks ning sõitles nutuselt häält väristades:

«Armas aeg, kui kangekaelsed te ikka olete! Mõtelge ometi na-tu-kegi! Kelle, kel-le vastu te praegu niisugust tooni tarvitate?! Oma ema vastu! Ise käite koolis ja tahate targaks saada, vanemaid austada aga ei oska!»

Kui nad varsti koduvärava ette jõudsid, käskis ta peatada, maksis voorimehele sõiduraha, astus sügavasse

lumme, katsus jalgväravat kähku-kähku lahti saada. Kuid madal hangejoon takistas teda; ta pidi suruma kogu keharaskusega. Ehkki ta hoidus kõrvale vaatamast, nägi ta siiski silmanurkadest, kuidas teisedki Henriku aiavä-rava ees vankritelt maha ronisid, rõõmsaks salgaks koondusid ja rüsinal majja rühkisid.

Ta oli endamisi kartnud, et teda võidakse äkki hõigata ja kaasa kutsuda, aga nüüd, kus seda polnud siiski tehtud, tundis ta teravat pettumust. Suured räitsakad löid talle näkku, vastu otsaesist, vastu nina, vastu põski, vastu kulmukaari. Kuna ta ikka veel kõigist pingutus-test hoolimata sisse ei pääsenud, hakkas ta tasakesi nuuksuma ja käänas näo kõrvale, häbenedes lapsi, kes tusatsesid kohe ta selja taga.

«Värav... värav on nii tih-keks... läinud, et...» pomises ta.

Ja äkki põristas Rondolf tigea kahjurõõmuga, mis ajas ema meeled veelgi enam segi:

«Eh-he, hahahaa!... Värav ei ole midagi tih-keks läinud, värav on liht-salt haa-gis!»

«Haagis?» ütles emand Emilie ja nägigi, et ta oli siiani tühja tööd teinud, sest värav oli tõesti haagis.

«Jah, värav on liht-salt haa-gis,» kordas Rondolf.

Just nagu oleks poja halvustav toon teda valusasti löönud, ruttas emand Emilie kohe pead ja õlgu ikka norgus hoides majja, riputas lumise palitu eestuppa varna, katsus kõigest hingest rahuneda. Lapsed, kes oleksid meelsasti onu Henriku juurde jooksnud, et saabunud sangarite põnevaist seiklustest samuti rõõmu tunda, hakkasid vaikides mööda treppi üles minema. Vana puuhoone naksatas ja nagises katusel tantsiva-test jõulistest tuulehoogudest ja seinu ning aknaid peks-vatest tuisulainetest. Paul viskas paraadukse enda järel mürtsatades kinni, tuli sisse, vilistas, tegi isegi paar

tantsusammu, — ta oli väga ülevas meeleolus, jah, pagana pihta, kas temagi pole siis ohvitser, keda võidakse iga silmapilk tuleliinile saata ja kes võib seal tuleliinil samuti kõrgeid aukraade omandada?! Ja ema, häiritud sellestki hirmus kohatuna näivast lõbususest, keelas kohe ka kõige vanemat poega:

«Palun, ole mõistlik! mis sa ikka mõtled! Nagu mingisugune m-mats, kes... Ära unusta, et isa on haige — võib olla, et ta praegu magab. Kas sa tahad oma larmiga ta mõrtsukaks saada... l-loll poisike!»

«Pardooooon, madaaaam!» ütles Paul ja irvitas muretult: ta oli Kunzilt alles eile teada saanud perekonnas aset leidnud armuseiklustest ja tundis end nüüd ema suhtes kõrgina ning parastavalt üleolevana: «H-haahaa, vaata ikka, mihukestele paradiisiradadele mõned surmakandidaadidki vahel tikuvad!»

Emand Emilie pööras ülbele noorukile selja, kõverdas õnnetult suud ja teeskles nii enda kui laste ees ükskõiksust. Kuid sellest ei tulnud midagi välja, ja ta teadis ka ise, et sellest midagi välja ei tulnud.

Kohe seejärel läks ta läbi saali, käis kartlikult kiki-
varbail, lükkas magamistuppa viiva ukse tasakesi praokile, vaatas sisse. Jah, nad olid mõlemad magama jäänud — haige oma voodis, põetaja oma toolil. Ta nägi läbi sügispäeva kaame valguse Justuse hõõguvaid põsenukke, aukulangenud silmakoopaid, madalat ümmargust ninaotsa, millel pärlendasid tänagi tihedad vaevahigi piisad, valget habemetutti, mis liikus hingamise juures. Õhk lõhnas arstimitest, kaua pesemata ihust, koorega keedetud kakaost, mille poolik tass oli vabale toolile asetatud. Kogu ruum hõõgus seda umbset, õhuvaest soojust, mis iseloomustab kõiki tube, kus parajasti põetakse, ja mis meenutas emand Emiliele ainsa silmapilgu jooksul ta

mõlema surnud maimukese viimseid tunnikesi. Ja nüüd ei suutnud ta end enam kuidagi tagasi hoida ning uppus jälle kōditavalt magusat trōōsti pakkuvasse nutuhoosse, mis oleks nagu esile paiskunud kogu kehast, isegi varvaste kaudu, mida kitsad saapad pigistasid.

Hetke pärast jälle pisut rahunedes sulges emand Emilie käsikaudu kobades vaheukse, katsus väga vait olla, komberdas sohva juurde ja heitis kummuli selle padjakestele. Ta mõtles end valuliselt haletsedes, et nõnda siis on ta veel vaid hūlgamist vāāriv kōlvatu inimene («Vaene, vaene, vaene Maarja Magdaleena!») sosistas ta vaid huultega); et ta peaks kogu maisele elule punkti panema ja endale otsa tegema; et ta ei tohiks iialgi enam ausate inimeste kilda minna — isegi mitte pūhakkotta, kuna see vōiks solvata issandat ennast. Pikkamisi, sammhaaval, kuid seda selgemanā hakkas ta vaimusilme ette kerkima kogu inetu lugu, millesse ta oli enda mähkinud, algusest peale kuni hirmsa katastroofi nāol saabunud lõpuni, — lugu, mille pärast ta vaevles juba neljandat päeva, mida ta polnud aga julgenud siiski veel kordagi päris pōhjalikult ning asjalikult läbi mōtelda. Ta nägi end jälle mōōda māārdunud puutreppe üles hiilivat; oma armukese juurde minevat; sellega patustavat («Oo, lo-en-da-ma-tuid kordil!»); õnnelikuna tagasi tänavale astuvat ja pikki tiire tehes tagasi koju ruttavat. Kuid seda kōike, mis ta oli seal küll korda saatnud, mille üksikasjad oli ta aga kohe unustanud, nägi ta nüüd otse kohutava selgusega, nagu s i i s, just s e l h e t k e l, kui see oli parajasti aset leidnud... päevast päeva ja nādalast nādalasse... lūhike elulōik, mis kordus täpselt ja järjekindlalt, nagu... nagu pāikese tōus ning loojumine.

Nōnda nägi emand Emilie oma alatust praegu nagu silmipimestavas valguses, ja mida selgemini ta seda nägi, seda vastumeelsemaks ta endale muutus: vana

naine, kes võib oma hilise lõbujanuga äratada teistes inimestes veel vaid järelestust. Ta nuuksatas, neelatas, ohkles, murdis sõrmi. Jah, jah, jah, — alles nüüd, mil-lal teda oli peaaegu vägivaldselt õigele teele tagasi too-dud, mõistis ta oma süü täit suurust; et see mõistmine oli tulnud aga liiga järsku, ei saanud ta enam kuidagi tagasi kaotatud tasakaalu! Ta süda valutab, valutab, ta oli kokku langemas, ja ta ei katsunudki end enam mille-gagi vabandada, ta lootis vaid andestamisele.

Nõnda oma hingevaeva käes piineldes ei kahelnud emand Emilie hetkekski, et Justus selle rumala loo varem või hiljem teada saab, halastamatuks kohtunikuks muu-tub ja temalt aru pärib. Ta polnud küll eriti luulelise hingega inimene, ei, seda ta ei olnud, ta ei saanud aga siiski mööda mõningatest ülirutavatest kujutlustest: armukadedusest metsistunud mees seisab raevuselt tõs-tetud käega keset tuba, et hävitada ja purustada; tema, õnnetu eksinu, lamab aga alandlikult põrmus ja on val-mis tänuga vastu võtma rängimatki karistust! Ja et need kõditavalt magusad kujutlused teda tänagi niipea rahule ei jätnud, nuuksus ta üha edasi, tõusis siis vii-maks ja läks akna juurde, lootes kinnitust jaheduselt, mida suured ruudud endast hingasid.

Emand Emilie vahtis hea tükikese aega liikumatult tühjale tänavale. Silmi täitvad pisarad muutsid vaadel-dava pildi kuidagi kõveraks, abituks ja sama ebakind-laks, nagu olid seda praegu nii ta ihu kui tema hing. Vanade puude ladvad olid hallis tuisuhämus ilma kind-late piirjoonteta; plankaed kõnnitee ääres näis aeg-ajalt mõtlilikuks tõmbuvat, paistes kord heledamana, kord tu-medamana; sinised pilverüngad kõrgel taeva all sulasid ühte ja moodustasid kogu nähtava maailma kohal ühe-toonilise nukra kaane, mis vajus aeg-ajalt väga mada-lale majade katuste kohale, et siis jälle pikkamisi tõusma

hakata. Ilm muutus sulaks, nagu ikka tuisustel päevadel, ja märjad lumeräitsakad, tagant tõugatud üha kestavast lõunatuulest, oleksid talle aeg-ajalt nagu otse vastu lauge lennanud, külmad ja head... isegi ettekujutuses.

Kui Henriku teenija vihmavarju pea kohal hoides majast mööda läks ja nagu uurides akna poole vaatas, tõmbus vaene patune kartlikult taasügavusse, piilus kõõrdi silmanurkadest. Talle paistis, nagu võidaks teda näha praegu isegi läbi tihedate kardinate, isegi läbi paksu kiviseina — teda ja ta hinge, mis sügeleb ja kipiatab nagu põrgutule leekides, teda ja ta ihu, mis on pääsematult vajunud eksimiste kuristikku... Ta tõmbas silmad kähku sallinurgaga kuivaks, jooksis kikivarbail kapi juurde, surus enda selle nurga varju, sõrm suus nagu pahateolt tabatud lapsel. Ja ta rahunes pisut alles siis, kui mööduja sammude kaja ammu juba vaikinud oli, — kui väljas tänaval haigutas jälle endine tühjus ja mahajäetus, inimlage ja kõledavõitu, elustatud vaid tuule kurvast suminast ja üha tihenevatest lumekeeristest.

Ning siis oligi see ahastusehoog jälle möödas: nutuluksatused lakkasid, süda läks tükk kergemaks, maailm ja selle elu ei olnud enam hoopiski nii hirmus mustad, nagu alles hetk tagasi. Emand Emilie tõmbas veel vaid paar korda ninaga, ohkas sügavalt, jalutas veidi aega mööda tuba ringi — uksest kuni aknani, aknast kuni ukseni. Ta näonahk õhetas kuumana ja ta tundis korraga muret laikude ja vistrikkude pärast, mida ta teadis alati selliste ärrituste puhul esile ilmuvat. Ta läks raskelt jalalt jalale vaarudes tualettlaua juurde, vahtis teraselt oma peegelpilti, pühkis põskedelt pisarate jäljed, avas siis väikese klaasvtriini ja hakkas selle taha asetatud portselanist iluasjakesi senisest paremasse asen-

disse seadma — tõstis neid virgalt siia-sinna, otsis ühele kui teisele neist sobivamat kohta. Paar päkapikku kukkusid ümber ja ta ruttas neid uuesti ettevaatlikult püsti tõstma, kuna ta käed aga ikka veel värisesid, tekitas ta kapis veelgi suuremat segadust.

Jälle tasakesi (kuid nüüd juba ilma erilise ahastuse-tundeta) nutma hakates võttis emand Emilie oma pehmele peopesale roosade tiibadega, hõljuvasse-liuglevasse poosi kinnistatud inglise, vaatles seda, liigutas kätt pikkamisi üles-alla ja ... deklameeris korraga hirmsa «Põrguvalulaulu» esimest salmi, mis oli teda möödunud ööl lausa piinama kippunud:

«Kui kuradid sind kiskvad
ja paigast teise viskvad
ja sind kui koerad purevad...»

Ning kohe ka teine salm, mille oli ta ise leidlikult valmis sepitsenud, kuna õiged laulusõnad olid ammugi meelest läinud ja endast järele jätnud vaid ebamäärase mälestuse:

«Su hinges on suur häda,
Su liha on kui mäda...
Su luud ja liikmed su-re-vad...»

Ja korraga hakkas ta sihitult rabelev mõte talle jälle põletavat valu valmistama. Ta kujutles kadedust tundes õndsaid kaaskodanikke, kes lähevad pärast surma taevasse ja muutuvad seal samuti ingliteks... Need õndsad kaaskodanikud pärivad igaviku ja elavad edasi hingelt puhtatena ja ihult neitsilikult saledatena nagu... nagu valged voonakesed, sel ajal, kui tema ise... — Jah, jah, jah, sel ajal kui tema ise kurjade kuradite lõbustuseks põrgukatlas keeb ja oma maiste mõnude pal-

gaks põrguvürsti ennast oma raske ihuga magatama peab! Ning laskudes ootamatus meelte-erutuses järsku põlvili põrandale, lõi ta portselaninglikese pea vastu kapiserva loendamatuiks killukesteks, norsatas kramp-likult läbi nina ja hädaldas kuuldavalt: «Issand, issand, anna oma õnnetule ümmardajale andeks! Ainult ja üksipäinis sinule tahan ma kuuluda ja... ja... ainult Talle-le endale... endale... tahan ma igavesti andumisvalmiks pruudiks olla...!»

Too kõrvetav ekstaasihoog, mis täitis ta keha pea-aegu ihulise lõbutsemisega sarnaneva mõnutundega, katkes tippivate sammude tõttu, mis tulid tuppa ja lähenedid talle selja tagant. See oli teenija, hea inimene, kes otse sulas mahedast kaastundest. Ta oli juba tükk aega läbi võtmeaugu sisse piilunud; tal olid asjast oma vagad kujutlused; ta jõudis nüüd kohale täis otsustavat indu pakkuda perenaisele oma kristlikku, kaasõelikku abi. Ta ütles, rääkides kuidagi laulvalt ja häälega mahedaid keerde tehes, nõnda nagu oskasid seda vaid sama usu-lahu jutlustajad, kuhu ta kuulus:

«Armas, kallis proua, oh ar-mas õde issandas... ärge vaevake ennast nõnda! Küll te näete, et meie vägev jumal ja taevane isa aitab meie armsal härral jälle ilusasti terveks saada!»

Emand Emilie laskis enda sõnakuulelikult sohvale upitada.

«Kas te palvetasite praegu, armuline proua?» küsis vaga ümmardaja.

«Jah, ma... ma... palvetasin, jah... praegu...» vastas emand Emilie nuuksudes.

Teenija pühkis perenaise värisevatelt lõuavoltidelt näpuga paar pisarat («No on ikka inimesel kombed, issand anna ja kaitsel») ning lisas ikka sama vagalt viriseva tooniga:

«Ma ise... ja meie kõik, kes me oma templis koos käime, oleme meie härra eest palvet teinud. Ta saab, sa-a-a-b terveks, selleks on juba küllalt märke, proua... kallis õde issandas.» Ja ta tippis kohe toast välja, sest lõuna-aeg lähenes ja oli tarvis rutata.

Emand Emilie jäi jälle üksi. Ta kujutles nüüd, et ta oli tõesti palvetanud ja et jumal oli selle palvetamise ajal ta hinge kinnitanud, ta valutavaid haavu nagu paltsamiga võidnud. Istudes ikka alandlikult kümnu langenud seljaga, pühkis ta aeg-ajalt märgi silmi, hõõrus sõrmega üle vesise nina, pidi taas kuidagi kohatult oma välimusele mõtlema. Ise kohe oma süü pärast punastades äigas ta otsaesisele libisenud juuksekahtlud kõrvade taha, seadis paigalt nihkunud toreda elevandiluust kammi tagasi õigele kohale ja heitis viimaks külili, tõstes jaladki sohvaveerele...

Nõnda vaikselt oma kohal lamades tundis ta end juba varsti üsna mugavasti — ootamatu nutuhoog oli tas midagi puhtaks pesnud: mõtetelt ülearuse teravuse maha lihvinud, nende valutakitavad kümmukesed libedaks silunud. Ta silmad vajusid mõnusalt kinni ja ta hakkas nüüd tegelema hoopis juhuslikult enda ette kerkivate mälestuspildikestega, mis vaheldusid nagu juturaamatus.

Viimaks jäi ta uniseks; kuid magamisest ei tulnud esialgu siiski midagi välja — uudishimulik teenija tegi näo, nagu oleks tal saalis veel üht-teist talitada, ja aina tuli ning läks, aina tuli ning läks. Ja kui ta seal siis nõnda roidununa oma kohal lebas, kerkis talle korraga meelde hoopis maine probleem, mis surus kõik muud küsimused kõrvale: kas küdi Hans annab härra Närepilt tagasi-saadud raha tema enda kätte või viib selle Justusele, et ta pealekaebamine nõndaviisi hästi kaalukas oleks?

Teenija läks jälle läbi toa, peatus silmapilguks sohva ees ja küsis:

«Kas armuline proua tunneb end nüüd paremini?»

«Jah, ma tänan teid kõigest hingest, mul on nüüd tõesti hoopis parem,» vastas emand Emilie kohe haledaks ning vagaks tehtud häälega.

Hoolitsev süda ütles emaliku õrnusega:

«Ma keedan härrale vabarnamarja teed. Kui te sooviksite, — ma paneksin seda ivake rohkem üles...»

«Ojaa... palun! Oo, palun, palun teid!» pomises emand Emilie. «Või... kui oleks ehk... midagi tugevamat... ja paar suutäit süüagi,» hüüdis ta kohe tõesti isu tundes tüdrukule veel uksele järele.

Ümmardaja tuli varsti tagasi kakaotassiga ja paari võileivakesega. Emand Emilie tõusis sohvaäärel istukile ja hakkas kohe sööma. Tüdruk hoidis taldrikut, ohkas, pööritas ikka haletsedes silmi, püüdis kõigiti märku anda oma valmisolekust igal sammul abiks olla.

Kui tass tühjaks sai, heitis emand Emilie uuesti pikali, tundes nüüd mõnu mahedast soojusest, mis levis pikkamisi kogu ta kehasse. Ja ta mõtles jälle rahast, sellest üpriski suurest summast, mida ta kartis kaotada. Ta võiks ju kas või juba täna mehevenna juurde minna ja selle liht-salt tagasi nõuda — muidugi, miks kamitte? — Pisut hiljem arvas ta aga leidnud olevat midagi väga teravmeelset, midagi sellist, mis suudaks teda ehk puhtaks pesta kõigest süüst: tarvis on jutt liikvele lasta, et härra Närep on temale väga lähedane sugulane, näiteks onupoeg! Ja uuritsedes keeleotsaga hammaste vahele jäänud leivaraase ning singikiukesi, naeratas ta juba täis lootust, et kõik viimaks siiski hea poole pöördub, surus põse vastu peopesa ja sulges taas silmad, kuna uneraugus hakkas teda äkki lausa vaevama ja väsitama.

Kuid teenija segas teda veel kord oma üleliigse hoo-

likusega. Ta lükkas vaheukse praokile ja hõikas sosinal, vaevalt hingeõhuga:

«Armuline proua ... kas teil on nüüd ... p ä r i s hea olla?»

«Jah, tänan, on küll, nüüd mul on tões-ti p ä r i s hea olla,» vastas emand Emilie ja pingutas end kõigest jõust, et mitte vihaselt sõimama pista.

«Te võiksite ju vähe aega ehk tukkudagi ...» sosistas teenija. «Küllap ma äratan teid kohe, kui härra teie järele nõuab.»

«Jah ... aitäh ... ma võiksin ju katsuda ... kuigi ma ei usu, et ...» vastas emand Emilie.

Ent vaevalt sai hoolitsev usuõde ukse jälle kinni panna, kui ta jäigi kohe magama. Ta vajus nagu pehmesse, tasakesi üles-alla hõljuvasse hoovusse, mis hakkas teda tiirutades edasi kandma. Jah, ta lendas — ta oli ingel, — aga härra Närep oli tõesti ta onupoeg ja lendas temaga seltsis... ja ta oli kogu maailma silmis jälle puhas nagu ennegi. Esmalt ei näinud ta kuskil endi läheduses ainustki hingelist ja ümberringi valitses vaid tuisune pimedik, siis aga hakkas kõik kuju võtma ja väga selgeks ning nähtavaks muutuma. Nad tiirlesid rahvarikaste tänavate kohal, härra Närep, ta hea onupoeg ja kallis armuke, hõljus kogu aeg ta kõrval, nad maandusid kuskil, astusid sisse loendamatutest ustest; nad rühkisid üles mööda järske ning kõrgeid treppe, viibisid loendamatu ruumikais tubades, suudlesid siin ja lebaslesid pattu tehes seal; nad jõudsid viimaks suurde heledasti valgustatud saali, ja ta hakkas kõnet pidama. Seinte ääres seisid kõrged virnad mitmevärvilisi pakke kingitustega, mis pidid varsti laiali minema kaugete rinate poole, kangelastele, kes kaitsesid isamaad. Ja tema, kõige selle korraldaja ning pealik, rääkis sütitavate sõnadega valmisolekust eneseohverdamiseks, mida me

peame oma hinges kandma, suurte tegude unistustest, mis peavad meid innustama, kannatustest, mille läbi-kannatamisest ei tohi me kõrvale põigelda, vaid millele me peame sangarlikult vastu minema ... auks oma keis-rile ja õnnistuseks oma armsale isamaale. Ja kui ta seal parajasti nõnda kõneles, rõõmust tuikava rinnaga ja pateetiliselt vehkivate kätega, istus ta jalgade ees poodiumiveerel ikka härra Närep, tema kallid onupoeg ja unustamatu armuke, kes oli aga nüüd imetilluke ja hab-ras nagu mõne kuu vanune imik, ja kellel polnud mil-legipärast seljas mitte midagi peale lapitud ja naljakalt lühikeseks jäänud aluspükste ...

Emand Emilie virgus sellest, et keegi teda õlast puu-dutas. Teenija, kes kippus oma emalikus hoolitsemistun-gis juba üle igasuguse piiri minema, seisis jälle ta peat-sis ja küsis sosinal:

«Mis proua arvab, kui ma toaksin nüüd ühe ... äädikakompressi ...? See rahustaks teie närve päris kindlasti.»

Emand Emilie ajas enda ootamatu energiaga istukile, ta silmad välkusid, ta suunurgad hakkasid värisema.

«Vaadake, armas inimene, päris kindlasti ra-hustaks mu närve see, kui te mind niiviisi põrsa kombel käsitsi ei tõnguks!» ütles ta kuidagi sumiseva häälega, meenutades suurt maamesilast.

«Ma ... ma ... mõtlesin, et ...» ütles väga ümmar-daja.

«Teie mul ... niisugune ... m-mats ... mis te mul siin ü-ülepea mõtlete! Võite veel lennata, vaadake ette! Oma ... oma äädikakompress ... viige aga va taksile kuuriesikusse ... saba alla!»

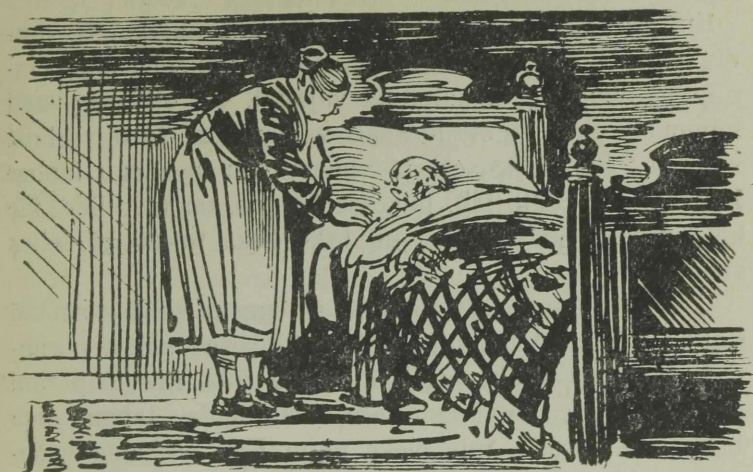
Hoolitsev hing punastas kõrvuni ja pomises:

«Vabandage mind, proua, kui ma ...»

«Kasige välja! Et teie h-haisu kah enam siin ei oleks!» ütles emand Emilie.

Rondolf jooksis trepist alla, viskas lumepalli vastu klirisevat aknaklaasi ja hüüdis läbilõikava indiaanlasehäälega:

«Ohöööö! S-su-re, sa, Vil-lem!»

«KIRI, ARMULINE PROUAL!»

Emand Emilie oli jälle kergesse, kuid kosutavasse ja hingevalu leevendavasse unne suikunud, kui teda veel kord segati. Nüüd oli see lühike ja terav uksekella helin, mis lõi kuidagi hoolimatult sügavale maja täitvasse vaikusse; selles oli midagi hirmus ootamatut, nõnda et südagi rinnus korruga kangesti kloppima hakkas. Ta karjatas tasakesi, kargas kohe istukile, kuulas suud kramplikult kinni pigistades. Teenija sammud läksid köögist söögituppa (ohh, kuidas need sammud olid praegugi tüütavad ja vihale ajavad!), pöördusid sealt koridori ja lõppesid võoruses. Vähe aja pärast tuli tüdruk tagasi, suundus aga nüüd otse saali poole ja ütles ukse vahelt haavunud heategija allakriipsutatud viisakusega:

«Kiri, armuline proual!»

«Andke siis siia, mis te seal . . . venitatel!» hammustas emand Emilie tuseselt.

Ent vaevalt sai ta ümbrikule pilgu heita, kui ta tundis end üleni kuumaks minevat ja kas või selle lolli orjapiigagi nõu ning kaastunnet vajavat. Ta oli sügavasti hämmastunud! ta oli lihtsalt vapustatud! ta oli sellest sügavast hämmastusest ja vapustusest peaaegu ümber kukkumas! — Jah, jah, jah, see längus, nagu hiilides üle halli pinna roniv käekiri oli talle liiga tuttav, et selles veel eksida!

Halvast eelaimusest põksuva südamega pühkis emand Emilie rebimisel tekkinud paberikillukesed sülest põrandale ja hakkas kohe lugema. Ja iga rida, mis ta pärani avatud silmad haarasid, ähvardas teda tappa oma hirmsa alatusega, mis oleks nagu äkki lehkama hakanud, — vängelt-mõrudalt, nagu . . . nagu . . . nagu heeringas, mis on umbses kapis seistes tulitama läinud . . .!

Kiri oli lühike ja lihtne, säärane, nagu võib neid koostada ainult see, kes teab, mis ta tahab, ja kellel ei tule meeldegi kahelda oma ettevõtte õnnestumises. Härra See-Ja-See juhtis paari kuiva lausega austatud proua Kubeliku tähelepanu dokumentidele, mis olevat ta kätte jäänud ja mis rääkivat nii- ja niisugustest intiimsetest asjadest — oma igatsusest ja erutusest kauase eemaloleku puhul ja kartusest rasedaks jääda, kuna . . . selleks kartuseks olevat mõnesuguseid põhjusi. («Oh sa lurjus! oh sa lurjus!» mõtles emand Emilie ahastades.) Tema, härra See-Ja-See, olevat veendunud, et austatud proua Kubelik tunneb nimetatud dokumentide vastu mõnesugust endastmõistetavat huvi ja soovib neid tagasi osta. («Oh sa lurjus, oh sa lurjus!» mõtles emand Emilie ahastades.) Temal, härra Sellel-Ja-Sellel, polevat midagi säärase soovi vastu — ta on kõigest südamest nõus, nagu kunagi aumees. («Lurjus,

lurjus, lurjus, lur-jus!» mõtles emand Emilie ahastades.) Ja kõige lõpuks loodab härra See-Ja-See, et summa, mis ta nimetab, pole liiga suur ega ületa austatud proua Kubeliku käsutuses olevaid võimalusi, seda enam et härra See-Ja-See — kui tõeline aumees — olevat valmis ka osakaupa maksmisega. («Oh jumal, oh jumal, oh jumal! Sa lurjus, sa lurjus, s-sa l-lurjus!» mõtles emand Emilie.)

Ja kõik, — jah, rohkem polnud sellel määratud-hallil paberil tõesti enam sõnakestki. Ning emand Emilie ei mõtelnud enam midagi; ta vaid neelatas; ta tajus vaid äkilist südamepööritust, laskis käed abitult sülle langetada; ta vaid tundis! Ja tundis ta end lootusetult püüsnises istuvat ega näinud enam ühtki pääsuvõimalust. «Kui ma selle marodööri tingimustega ei nõustu, saab Justus kogu loo varsti teada ... varsti teada ...» mõtles ta jälle viimaks otsekui lonkavate sõnadega. Siis vaatas ta veel kaua aega üksisilmi üle lauaveere kõlkuvaid linanarmaid, sajuse sügispäeva hämaruses läikivat põrandat, seintel rippuvaid pilte, kust vahtis teda karmil pilgul Kõrge Keisrihärra ühes oma perekonnaga ja suur hulk roosade põskedega ingleid ... nagu oli seda olnud äsjases unenäos tema ise ja ... ja ... see äraneetud väljapressija! Ning jälle hulga aja pärast mõtles ta vaevaliselt veelgi edasi, et nõnda siis on kogu tema elu lõplikult nurja läinud ja möödunud aastakümned, mil tal polnud südamel ühtki säärast muret, paistsid talle nüüd lausa uskumatu muinasjutuna!

Kummalisel kombel ei saanud vaene kannataja enam troosti otsida isegi mitte nutust, sest ta silmad olid kuivaks jäänud ja tal polnud teps enam ainustki pisarat, ta suutis veel vaid kuivalt luksuda, just nagu oleks ta alla neelanud midagi väga kanget, mis kõrvetab ja tahab uuesti välja tulla. Ta konutas nõnda ligi tund aega, kuni

teda hakkas viimaks vaevama rampraske, peaaegu surmavalt ränk roidumus. Ta tõusis püsti, läks aeglaselt astudes tualettlaua juurde, võttis pihku veel ühe portselan-inglikese, — äsjapurunenu paarimehe, — ja kordas nüüd huuli liigutades: «Oh sa lurjus... oh — sa — lurjus küll!» Vitriiniklaas peegeldas teda väga ähmaselt; kuid ta nägi selle sügavuses siiski nii oma kumeraks langenud turja, libamisi õlgu, norgu vajunud sassisjuukselist pead, suuri rindu, mis kippusid teda otseti kaaluma. Ta oleks nii heameelega kuhugi pakku põgenenud või peitu pugunud, ta teadis aga kogu aeg, et tal pole ju kuhugi ei pakku põgeneda, ei ka peitu pugeda. Summa, mille härra Närep («Vana reo või «See-ja-see!» mõtles ta põlglikult.) oli talle oma kirjas nimetanud, seisis selgesti ta silmade ees ja ta teadis, et selle tasumiseks majapidamise jaoks saadavast rahast kuluks tal aastaid. Ja kas see aitakski midagi, kas sel oleks üldse mingisugust tähtsust, sest mille järgi ta võiks kindel olla, et alatu hing («Härra See-ja-see, ptüil!» mõtles ta.) annab talle kätte kõik need lollid sonimised, mis ta siin ajapikku suure vaevaga ja vigaselt paberile sehkendas! («Proua, härra See-Ja-See leidis v e e l ü h e teid huvitava kirjapoognakese; proua, kas te ei tahaks härra Sellelt-Ja-Sellelt ka seda välja lunastada?») Ja korraga tundis ta piinavat vajadust kogu too õudus kellelegi ära rääkida, kellelegi otsekoheselt ja ausalt pihtida, kedagi usaldada, ehkki ka säärane otsustav samm ei aitaks enam midagi, ehkki ka see ei suudaks teda kaitsta saabuva hukatuse eest!

Ning inimene, kellele vaene vana kaupmeheproua oma hingehädas kohe mõtles, oli jälle doktor Kubelik, ta kuri küdi. Ta polnud vana arsti siiani kunagi sallida suutnud, ja kohe kujutas ta kaunilt-jenoveevalikult: ta läheks vanahärra ootetuppa nagu viletsaim abitarvitaja;

ta istuks seal ühes teiste hädalistega; ta langeks tema ette põlvile ja paluks, paluks...

Paluks — mida?

Andestust!

Kuid andestada võiksid talle ju vaid Justus ja lapsed, kellele ta on oma tempudega häbi kaela tõmmanud!

Abi?

Aga kas saab teda siis üldse veel aidata, teda, hukka-läinut?!

Lohutust?

Lohutada võib üksipäinis jumala poolt seatud ja kutsutud hingekarjane, ja ainult neid õnnetuid, kes on elus midagi kaotanud, mitte aga meelega-patustajaid, kes on võimelised vaid petma ja kurja tegema!

Ja saades jälle viimaks nutta, hakkas emand Emilie nende puseriti jooksvate mõtete juures taas suure häälega hädaldama, ärev ja masendatud, kokku langemas oma hirmsa saatuse all.

Ta ei suutnud aga nüüdki midagi päästvat leiutada, sest polnud vist maailmas üldse enam ainustki teed, mis viiks ta eemale tema halvast minevikust, pisematki rajakest, mis vabastaks ta tehtud tembu meelevalla alt. Ta pühkis põsed kuivaks, kohendas end ja otsustas minna magamistuppa, haiget meest vaatama.

Emand Emilie komberdas kikiparvairail üle läve, naeratas kuidagi haledalt-abitult, võttis toolilt tühja teeklaasi ja viis selle aknale. Põetaja, väsinud öisest ärkvelolekust ja pärastisestki kestvast valvamisest, tahtis tõusta, ei suutnud aga seda teha ja haigutas vaid suure suuga. Ja emand Emilie ütles väga sõbralikult, rääkides hästi selgelt ning pikkamisi, iga sõna kuidagi veendapüüdvalt alla kriipsutades:

«Palun, heitke nüüd magama. Kui tahate, võite ka

koju minna, — te olete homseni vaba. Mina ise...
püüan siin jumala abiga... istuda.»

«Mis ma seal koduski, üksik inimene... läheksin ehk
korraks ainult jalutama ja õhku hingama...» ütles kon-
dine naine nagu mõttlikult, haigutades jälle peo varjus.

«Tehke, nagu te soovite,» ütles emand Emilie. «Tor-
nis on teie jaoks kamber korras.»

Kaubahärra Justus oli samuti ärkvel. Ta vaatas oma
kurba emandat paistetanud laugude vahelt ja katsus
naeratada. Ta suust oli magamise ajal padjale rohkesti
ila nõrgunud ja emand Emiliet üllatas mingi kauge ja
ebamäärane mälestus Rondolfi või Erika kooliraamatus
nähtud maakaardist, — hallikas-tumedad laigud tähis-
tasid suuri meresid; need kohad, kuhu oli jooni ja sikk-
sakke tekkinud, olid nagu mandrid. Ja korraga hakkas-
see tühine pisiasi teda tagant kihutama: «Tuleb pih-
tida, tuleb süda puhtaks rääkida... tuleb põlvili
heita ja täis alandlikku meelt andeks paluda nii issan-
dalt, oma jumalalt, kui Justuselt, oma kristlikult abi-
kaasalt!»

Ent ta oli küllalt teadlik säärase sammu kohatusest, ka
kui ta oleks seda tõesti julgenud, ja ta tegi kõik, et seda
hullu soovi endas maha suruda. Ta pigistas suu jälle
kramplikult kinni, palvetas, murdis vaid tugevasti käsi,
nõnda et sõrmeliigesed sellest kuuldavalt naksatasid.

Kaubahärra Justus, katsudes naisele ikka tänulikult
naeratada, küsis väga vaikse, peaaegu sametpehme hää-
lega:

«Noh... sa oled siis tagasi? Kas Martini poisid tulid
nüüd's mõlemad puhkusele?»

«Tulid küll... mõlemad. Just ivakese aja eest jõudsin
ma jaamast koju,» vastas emand Emilie ega taibanud
isegi, miks ta jälle nõnda luiskas — mõttetult, rumalalt,
ühegi sündiva vajaduseta. Ja ta lisis kohe, et vähemalt

tänagi patustamisest pääseda: «See tähendab — mitte just ivakese aja eest, vaid umbes tund tagasi.»

«A-hah...» venitas haige kaubahärra veelgi sametisemalt.

«Jah...» ütles emand Emilie ja noogutas miskipärast mitu korda järgemööda.

Vaikus. Isand Justuse nägu paistis väga voldilisena, nahk ta suure pea ümber oli nagu liiga laiaks veninud ja tal polnud vist küllalt liha ega luid, et seda veel korralikult täita.

Viimaste päevade jooksul oli ta alati muhelevatesse silmadesse rohkesti kummalist ebakindlust siginud, mis sarnastas teda loomaga, kelle teadvust on järsku häirima hakanud läheneva surma aimused. Pühkides käeseljaga üle higist ning süljest märja habeme, pomises ta jälle, katsudes end petta oma kujutletud reipusega:

«Pagana kahju, et... mina ise ei saanud neid tere-tama minna! Küllap see on väga huvitav... see kõik, millest nad räägivad. Noh, ehk nad tulevad ka mind vaatama, oma tõbist onu, kes... Mis nad ütlesid kah? Kas nad jäävad... kauaks koju?»

«Kah-juks... ma ei küsinud seda,» vastas emand Emilie. Ja et tal oli raske mehe pilku taluda, lisas ta kähku: «Palun, ära ennast ometi väsita! Kõnelemine pole sulle ju kasulik... nagu sa isegi tead. Õnn, et sa magama jäid... See kosutas sind kindlasti.»

«Jah, mul ei ole enam häda midagi,» ütles Justus. Ning julgustatud asjaolust, et ta suutis selle lause ühe hingetõmbega välja ütelda, jätkas ta kohe: «Ei ma jää, jah, siia sooja teki alla... ennast hautama... enam kuigi kauaks. Hans ütles juba algusest peale, et see läheb varsti mööda. Täna on mul igatahes hoo-pis parem, kui... Seni ma ei näinud muud midagi... peale iga... sorti... risu ja... rämpsuga, nüüd aga... on see

hoo-pis... teisiti.» Ning kuivi huuli jälle hellale naeratusetele tõmmates: «Ma nägin täna... unes... nimelt... sind.»

Naine punastas, käänas pea kõrvale ega julgenud hulgal ajal haigele otsa vaadata. Kuid säärane kohmetu vaikimine näis talle endalegi reetlikuna ja ta katsus end pikkamisi koguda. Ta pomises viimaks, teades aga samal ajal, et ta oleks pidanud lausuma hoopis midagi muud.

«Nägid unes... m i n d? Noo-o?»

«Jah,» ütles kaubahärra Justus. «Ma nägin sind nii selgesti... Võib-olla sellepärast, et minu halb ülesastumine su vastu läks mulle endalegi südamesse... Sa olid nagu jälle välja läinud, ma seisin kinnise ukse taga ja koputasin... koputasin... koputasin... ja nutsin... ja nutsin... Ja ma ise teadsin ikka, et sa oled nõnda minule ütlemata välja läinud... jälle mu peale paha kandes... Ja kui sa siis tagasi tulid, oli mul nii hea meel, et...»

«Tões-ti?» küsis emand Emilie, — talle ei tulnud ikka meelde midagi paremat või vähemalt sobivamatki.

«Jah, ma kohe ulusin rõõmu pärast!» ütles Justus. «Niikaua, kuni ma seisin ukse taga ja koputasin... oli kõik väga halb... ja... väga... raske... niipea aga... kui sa tagasi... koju... jõudsid, muutus kõik... väga... kergeks. Nii kergeks, et... Ma... lendasin... kohe...! Viskasin... hundiratast... nagu vanasti... poisikesepõlves... ja hüppasin... ikka... vupsti-vupsti... Viimaks ma... saingi... tuule... jalgade... alla. Hahahaha...! Kas... pole... veider... unenägu, mis? Minu kaaluga... mees... tõuseb... järsku... lendu!»

«Palun, kallis Justi, meheke, ära väsita ennast!» ütles emand Emilie, mäletas samas, et ka ta ise oli äsja

unenäos inglina ringi lennanud, ja vaatas jälle kanget piinlikkust tundes kõrvale.

Aga haige kaubahärra muutus aina jutukamaks, kuna palavik kihutas teda taga ja andis talle mõneks ajaks isegi vajalikku jõudu. Ta jätkas kähinal, katkestatud vaid kergeist kõhahoogudest, mis raiusid ta külgi ja selga teravate valutorgetega:

«Ei, pole... midagi... ära nüüd... ometi... kar-da... Niikuinii... olen... ma... terveid tunde... tumm... nagu kala... Suugi... hakkab... vist seda-si... kinni kasvama.» Ja korraga kuidagi ootamatult reipalt, peaaegu rõõmsalt: «Emmike... naiseke... ega ma olegi ju sulle veel rääkinud, et just nõnda ma olen sind oodanud... ka tõelikult. See oli selle päeva hommikul, mäletad, kui ma päriselt pikali heitsin. Tulin õhtul natuke haiglates olekus koju, pugessin sinna saali sohvale ja... jäingi magama. Ja konutasin... seal... kuni hommikuni. Tahtsin siis voodisse tulla, sest mul hakkas külm, ja lõin sõrmedega vastu ust. Aga... mitte midagi! Lõin veel kord — ikka mitte midagi! Is-sand, kuidas... ma... siis... kokkusin. Tegin sulle ju just eelmisel päeval verist ülekohut... Ja ma mõtlesin, et viimaks... sa... oled... hädaga... ja kurvastuse pärast... hakkama saanud... mõne rumalusega... Hahahaha, näed nüüd! Ära... pahanda, Emmi, aga... just... nõnda... ma mõtlesin. Noh, siis ma lõin rusikatega — põrr-põrr-põrrr-põrrr! vastu ust... Aga üks jäi ikka kinni... Mäletad, — sa olid just enne seda jalutama läinud...»

«Jah... ma... ma... .. käisin tu-turul,» kogeles emand Emilie.

«Ma arvasin... hiljem... ka ise... olgu küll, et me pole... sellest siamaani... veel... rääkinud...» noogutas Justus, hingeldades nüüd rohkem erutuse kui

väsimuse pärast, ning rääkis edasi jälle katkendlikult, nagu sõnu ükshaaval välja otsides. «Ja usu... või ära... usu, aga ma... ei juhtunud... tõesti... tähele panema, et... võti... oli... väljaspool ees... ja... et lukk oli... samuti... kinni... käänatud... väljastpoolt. Tüdruk... viimaks... märkas seda. Ma lihtsalt... olin... rabandust... saamas... suure... hirmu... pärast. Ja nüüd magades oli mu hirm... vaksa... võrra... ehk veelgi... vägevam!»

«Paikene, Justikene... oh-h, ma palun sind — ära väsitä ennast sedasi!» kordas emand Emilie.

«Ära... karda... pole... midagi! Ma... olen... ju... nüüd... tugev!» ütles kaubahärra Justus ja jätkas jälle: «Aga tänasest päevast... peale... või... õigemini... sellest päevast... peale, kus ma... pikali... jäin... peab asi muutuma! Sest... kuhu... see... siis... kõlbab! Jooksin... sulle... silmi kinni... nagu... kuri koer... ilma... et mul... selleks... õiget... põhjustki oleks. Käi, armas naine... toimetä... tee... mis... sa... tahad...! Eks praegusel... ajal... läheb siin kui seal... sinugi... abi... tarvis. Eile... öösel... kui ma siin... lamasin... ja sonisin... tuli mulle kallale... niisugune... imelik tunne... nagu istuksin ma... samuti... sügaval kaitsekraavis ja... ootaksin... pikisilmi... mõnd kingitust... või... pakikest... Nii ootavad vist... paljud... väga... paljud... sinu pakikesi... ja... kingitusi. Mis sa... ise... arvad? Kas... nad... ootavad neid?»

«Ju me ikka usume ja loodame... et ootavad!» kogeles naine.

Ja Justus, hakates veelgi enam hõõguma erutuse tõttu aina kõrgemale tõusvast palavikust, võttis ta käe oma kuumade, higist niiskete sõrmede vahele ning ütles pikkamisi, väga hellalt:

«Vaata... armas Emmi... Me peame... üldse... elama hakkama hoopis teisiti! Jah, hoopis... teisiti. Nii... ei... saa... ega tohi... enam. Ma olen pikalt ja laialt... järele... mõtelnud... Ja ma... pean... ütlema... et vanapoiss Hans... kuigi ta... on... mõnes asjas... hoopis kehkenpüks... ja iriseja... räägib vahel päris mõistlikku juttu. Aga... seda, et ta... teid... teie tegevuses... takistama... kipub, ei peama muidugi õigeks. Tema'p see ju oli, kes... juhtis... tähelepanu... sellele, et... minutaoline vana... ja hea... kuulsusega... ärimees... ei tohi oma nimele... häbi teha... iga... sorti kahtlaste kauplemistega. Olgu küll, et ma... olen... katsunud oma praegusi ettevõtteid teiste... tuttavate... eest varjata... on sellest siiski... kuulda... saadud. Noh, see... pole... kuigi kena! Võõritsemise... aeg... läheb varsti... üle... ja... need, kes... vastu... pidasid... tõusevad jälle... au sisse. See tähendab — kes... vastu... pidasid... õigel kombel... mitte nagu mina! Henrik... tegi... targasti... olgu küll, et ma... sulle... varem... hoopis... vastupidist juttu... ajasin. Me pole... ju... nii... vaesed... et me... ei saaks teisiti... läbi. Pole ju tarvis... laiutada. Kas... ma... valetan... Emmi?»

«Ei, kus sa's valetad! Ei sa valeta midagi!» vastas emand Emilie.

«Jah, see... on... õigus... ma... ei... valeta!» kinnitas kaubahärra Justus ka ise. «Meil... on ju... tagavarasid! Mitme aasta jaoks... nagu... sa... tead! Isegi siis, kui... ma... oleksin sunnitud... kauba puudumise pärast... äriüksed... mõneks ajaks... kinni... panema... peaksime me... vastu. Henrik ütles... mulle... selge sõnaga..., et ta... ei... võta mu marodöörimisest... osa... ja... ta elab... ausalt edasi. Kord, kui... paremad päevad... tulevad... lööme...

jälle... käed kokku ja... jätkame... sealt... kus me... seisime... enne... sõja puhkemist...»

Emand Emilie ei suutnud kauem vastu seista ja hakkas jälle tasakesi nuuksuma. «Issand Jehoova, ära piina mind, ära piina mind!» mõtles ta ahastades.

Ja kaubahärra Justus, leebe ning kurvameelne, hoidis teda ikka käest ning ütles naeratades:

«Rumal, mis... sa... ulud... ometi! Millal on... minutaoline... kõva mees... surnud... niisuguse kerge... häda... kätte? Varsti ma... olen... jälle jalul... ja... muudkui... uued purjed üles! Eks ole, Emmi? Ega... sa... ei taha ju... et ma praegu... edasi... võõritsen?»

«Ei... ei taha!» hüüdis emand Emilie.

Kaubahärra Justus jäi kord-korralt nõrgemaks, hingeldas kogu kehaga. Aeg-ajalt raputasid teda tugevad kõhahood, mida saatis kiunuv, otseku läbi kitsa pilu pugev kõõksumine, lame kahin, selle kõige tagant kostsid nagu järsud umbsed löögid. Siis hakkasid teda piinama jälle halvad külmavärinad; ta pügamata habemetüügas tõusis harjasena püsti, ta silitas abitult kätt tõstes kord neelatavat kõrisõlme, kord paljast lagipead, nagu püüdes end jahutada omaenda higise peoga.

Emand Emilie küsis läbi järjest tihenevate nuuksatuste:

«Kas sul on nüüd... väga... paha... kallis mees?»

«Paha? Mis... paha! Neeru... lorab... see vana... kaval... mait!» pomises haige kaubahärra ja libises jälle pikkamisi sügavale viirastustemaailma.

Kui isand Justus viimaks jahedate kompresside ja palavikuvastaste pulbrite abil magama jäi, nuttis emand Emilie veel vähe aega oma hääletut õnnetut nuttu, rahunes siis ja süvenes mõttesse. Kuid ta ei leidnud ikka ühtki väljapääsuvõimalust. Kogu maailm paistis

talle nüüd ääretult kurjana ja ülekohtusena, kogu inimlik elu paistis pika teenimatu kannatusena, mida suudab lõpetada vaid üks abimees — surm! Ta luges härra Närepilt saadud kirja veel kord läbi, murdis ikka kuuldavate naksatustega sõrmi, vahtis nurgas värisevat ämblikuvõrku. Ja et ta rasked mõtted teda endiselt kuhugi välja ei viinud, hakkas ta veel kord sosinal jumalat paluma, pilk mehe laiadesse vurrudesse kiindunud, nagu ootaks ta sellelt igatsusega mõnd julgustavat lohutussõna.

Vastu aknaid langes suuri lobjakatükke ja sügisene taevas, muutudes kord-korralt tumedamaks, näis vaatavat teda väga tõsiselt, nagu mõtiskledes ta raske saatuse üle.

Paraadtrepil kekslev ja oma pikka tegevväe-ohvitseri mõõka täristav Paul sai Rondolfilt lumepalliga hoobi otse silmade vahele ja pistis südametäiega vanduma.

«ÄRA VINGU, PALUN!»

Anton seisis tükike aega nagu aru pidades trotuaaril, sammus siis kuni lähema tänavanurgani, vaatas sealt tagasi. Aeg kulus kiiresti, kell all-linnas lõi juba üks, märg lumi oli ta palitu läbi leotanud, ta õlad tundsid selle järjest kasvavat raskust. Kõikjal ümberringi valitses säärane vaeva tekitav tühjus, et ta pidi tahtmatult kujutlema, nagu oleksid inimesed oma vanad elamud sügis-ööde varjus maha jätnud ja kuhugi mujale rännanud. Ta hakkas külma tuule pärast lõdisema; aeg-ajalt kuuldus tugevaid ning järske kopsatusi, aga seegi oli sama külm ning vinge tuul, mille ägavad lõõtsatused olid mõne aknaluugi lahti rebinud ja põrutasid sellega nüüd vihaselt vastu seina.

Et end kuidagi jälle soojaks saada, hakkas Anton edasi-tagasi käima. Ta käis aina edasi-tagasi, ta käis ikka edasi-tagasi, ta käis aina edasi-tagasi, jälle ja jälle

edasi-tagasi, e-da-si-ta-ga-si! Ta oleks oma soojendamisrännakud veidi pikemaks venitanud, ta ei julgenud seda aga teha, — ta kartis, et onu, keda ta siin juba ligi tund aega ootas, võib temast märkamatult mööda libiseda ja oma teed minna... Aga tema ei teakski seda, et onu on temast märkamatult mööda libisenud ja oma teed läinud... aga tema peaks aina veelgi edasi-tagasi käima... aga tema peaks aina veelgi külmetama, külmetama ja külma tuule pärast aina lõdisema... Ja nõnda siis tiirles ta muudkui ühel ning samal kohal, ikka ühel ning samal kohal — kakskümmend sammu vasakule, kakskümmend sammu tagasi paremale... — ikka ühel ning samal kohal, ikka ühel ning samal kohal! Ja kuigi tal oli ikka väga külm, oli ta pea siin väljas kõigele vaatamata jälle hoopis selgemaks ning arukamaks läinud, ja ta mõtles rahulikkude ning asjalikkude mõtetega, et saagu mis ka iganes saab, aga jalule ajab ta enda nüüd kindlasti i-gal juhul... oma loomalikku rumalust salgamata, selle eest täit lunastust otsides.

Viimaks ometi kuuldus kliiniku-ukse raske prantsatus, ja kui ta jälle tänavanurgalt tagasi vaatas, nägi ta onu mööda laia märga treppi alla rühkivat ja otse ta poole tulevat. Doktor Kubelik käis õige pikkamisi, nagu mõtlik nagu nüüd alati, ja tonksis jalutuskepi rautatud otsaga vihaselt vastu sillutuskive.

Kuna ta näis üksisilmi oma jalge ette vahtivat, märkas ta vennapoega alles siis, kui see üsna ta juurde astus; ta vaatas kohkunud ilmel üles, naeratas aga kohe ja ütles sõbralikult:

«Hm-m... jälle sina, vennas? Ega sa ometi kogu aeg selles jäledas lumelõrtsis seisnud?»

«Seisin... seisin küll...» vastas Anton veidi abitult, kuigi ta püüdis näida vabana ja pisut hooletuna, ning tundis end kõrvuni punaseks muutuvat.

«Truult, justkui soldat oma vahipostill!» ütles doktor Kubelik. Ja nagu alles nüüd taibates: «Või ootasid sa ehk mind?»

«Jah, ma ootasin... sind,» kogeles Anton ja oligi juba kaotamas kogu oma senist reibast otsustavust.

Vähe aega käisid nad vaikides kõrvuti, kraed üles tõstetud, seljad vimmas. Doktor Kubelik vaatas poissi silmanurkadest kõõritades — kas seda mehehakatust polnud ehk jälle vaja toetada, kinnitada või koguni kindlal käel püsti hoida? Ja meenutades samas Aimi-Lied, kelle hiljutist nutuhoogu ta ei osanud endale ikka hästi seletada, küsis ta tasakesi:

«Mis sa, vennas, minust siis nõnda ootasid? Või oli sul ehk minule midagi niisugust rääkida, mis pole kellegi teise kõrva jaoks määratud? Noh, ma arvan, et sul poleks siiski tarvis olnud ennast nõnda külmetada, — sinu tähtsad jutud oleksime võinud ära kõnelda ka minu kabinetis.»

Antonil oli oma lapsiku teo pärast (nimelt säärasena näis siin lumelörtsis ootamine nüüd talle endalegi) väga piinlik ja ta ei leidnud endas käärivatele mõtetele vastavat sõnastust. Ta tammus jalalt jalale, tõmbas ninajuure kohale suured sügavad kortsud, kiskus käed taskutest välja ja pistis need kohe sinna tagasi. Onu vaatas teda ikka usutleva pilguga, ja kui kõnnitee kõrvuti käimiseks liiga kitsaks jäi, laskis ta piinleva poisi endast ette ning algas jälle rünnakut:

«No kõnele, kõnele, — mis sa minust siis nõnda ootasid?»

Anton seletaski viimaks, põsed ja kõrvad endiselt punaselaigulised:

«Ma tahtsin sulle... ütelda... et ma... et ma... lähen nüüd varsti sõtta.»

Oo, see oli tõepoolest suur uudis, pagan võtaks! Ja

nõksatades peaaegu poolelt sammult seisma, küsis doktor Kubelik, suutmata ilmselt oma kuulmist usaldada:

«K u h u ... sa varsti lähed?»

«Sõt-ta!»

Doktor Kubelik oleks nagu ometi viimaks taibanud, noogutas mitu korda järgemööda, kõhatas, hakkas jälle edasi minema. Ja kui see ootamatu uudis («Pagan võtaks, pagan võtaks!») juba kogu oma ulatuses ta teadvuseni jõudis, ütles ta viivitades:

«Hm-hmm-m... nõndaps... Aga mis põrgu kombel on see minul kahe silma vahele jäänud, see sinuealiste mobilisatsioonikäsk! Kas sa, pai mees, siiski ehk ei eksi?»

«Ei! Ei eksi midagi...! Ma ei eksi... mitte midagi! Ma lähen nimelt v a b a t a h t l i k u l t!» vastas Anton, muutudes nüüd jälle väga julgeks ja isegi väga väljakutsuvaks.

«Nii? Ah va-ba-taht-li-kult! N-noojahnoh, siis mui-dugi!» noogutas doktor Kubelik.

Pisut aega sammusid nad edasi vaikides, pead saju pärast kummargil. Doktor Kubelik alustas jälle esimesena:

«Ah-haa-a...? Ja seda sa siis mulle rääkida tahtsidki?»

«Jah, seda,» vastas Anton.

Vaikus.

«Oled selle probleemi üle ka küllalt põhjalikult järele mõtelnud?» päris doktor Kubelik asjalikult.

«Jah, olen. Täitsa põhjalikult,» vastas Anton.

Doktor Kubelik hõõrus sulavast lobjakast märga nina, pilgutatas kiiresti-kiiresti, ei teadnud äkki, mida lausuda või milliste sõnadega seda rumalat kavatsust laitma hakata. Või — kurat võtaks! kas seda üldse laitma hakata? On siis tema, vana väsinud mees, see kutsutud

ja seatud advokaat kõigi hädavareste jaoks, kes ei oska ise oma asju korraldada! Ta mõte töötas kärmesti ja kainelt, — ta aimas selgesti kogu selle rumala kavatsuse tekkimist ning arenemist. Poisi otsuses, — kuigi see oli naiivne ja tarbetu, — oli ometi ka midagi mehist, lapselikult puhast ning ülevalt meeldivalt. Ja jälle hulk aega eesminejale sõnatult kuklasse vahtinud, kõhatas ta ning ütles ootamatu hellusega, mida ta ise samal ajal miskipärast häbenes:

«Nii, nõn-da...! Ah või siis isegi sina, arukas inimene, oled juba mõistust kaotamas...? Ei, ei, ei, ma ei usu seda! ma ei saa seda uskuda! Kas ikka sell sama õnnetu lipniku silma pärast, millest me oleme juba korduvalt mõtteid vahetanud?»

«Jah, ikka selle pärast,» kogeles Anton.

Vaikus.

«Minul on selle asja kohta oma vaade!» ütles doktor Kubelik pärast hetkelist järelemõtlemist.

«Oma... vaade?» kordas Anton.

«Jah,» noogutas doktor Kubelik. Ning kohe karmi, peaaegu vihase häälega: «Ah luulelist kangelast mõtled mängida? Ah meest mõtled mängida, keda imetletakse, kelle auks käsi kokku lüüakse! Midagi polkovnik Skobeljevi taolist, eks ole? Tulid minult nõu küsima... Noh, tea siis — olen kindlasti esimene, kes su üle naeru tõstab, kui sa tõesti midagi nii lollu korda saadad!»

Doktor Kubelik kõneles ikka kuidagi aeglaselt, karmilt—vahaselt, üksikute sõnade juures pikemaid pause tehes.

Anton muutus aina kartlikumaks, aina ebakindlamaks. Viimaks võttis ta end uuesti kokku ja küsis:

«Aga... miks?»

«Miks?» kordas doktor Kubelik. Ning kõneles jälle kohe pikemalt: «Aga vaat sellepärast, vennas, et iga

asja tuleb nimetada õige nimega. Kõik me teeme nii- või teistsuguseid eksisamme, ja kui me kohe nende eksisammude pärast meelt heitma hakkaksime või jälle pa-teetilist romantikat mängime, peaks enamik meist peaga vastu müüri jooksuma, nagu sa praegu teha tahadki.»

Paus.

Ümber vana kollaseks värvitud majalogudiku virutas neile korraga näkku selline tuulehoog, mis sundis pead õlgade vahele tõmbama ja ettepoole vimma laskuma.

Doktor Kubelik pühkis kulmukarvadest ära sinna kogunenud lume ja jätkas:

«Muuseas — vägitegudest, vennas, ära unista, vägi-tegusid teevad praeguses sõjas ainult Kuzma Krutško-vid ja alampolkovnik Skobeljevid, harva sekka ka kap-ten Maksim Martõnõtšid. Kui sul õnne on, jääd sa ellu, kui sul aga seda õnne ei ole, saad sa juba esimes-tes lahingutes kuuli pähe või täägi kõhtu ja sured kõi-kidest surmadest kõige viletsamat surma. Sured nagu loom kisendades, asjatult appi hüüdes! Ja su kisenduste- ja appihüüete peale tulevad vanad mustad ja kasimata- matjad ja löövad sulle konksu sinelisse või otse su lagu- nevasse ihusse ja su tee läheb ühishauda, kus sind ei viitsita isegi korralikult siruliasendisse panna. Puhka rahun ja ussita usinasti, kange mees, kes sa andsid oma elu nurisemata keisri, usu ja isamaa eest. Kõik! Ilus väljavaade, eks ole?»

«O-nu!» pomises Anton hädiselt.

«Pea suu, ära virise, sa sangar!» ütles doktor Kubelik. «Sind tuleks kinni võtta ja nagu kord ja kohus läbi peksta, vaat mis sinuga, vennas, tuleks teha! Ja... usu või ära usu... selle heateo saadaksin su kallal korda... mina isel!» (Paus.) «Kas sa, kangelane, oled kuulnud inimestest, kes panevad ise käe oma elu külge, — poo- vad end nõoriga, hüppavad vette või tapavad end püs-

tolist? Oled kuulnud? Sina, kui sulle parajal ajal korralikku nahatäit ei anta, kasvad just niisuguseks enesehävitajaks. Niisuguseks — halisejaks! Niisuguseks — räbalaks! Niisuguseks molluskiks, kellel puudub selgroog ja kes roomab maailmas edasi vaid oma pehmel kõhukotill!» Paus. Ja doktor Kubelik jätkas sama tooniga: «Jah, vennas, ole üsna kindel ja ära arva, et ma liialdan — just niisuguseks sa kasvaksid kord, kui sa ei taha ega suuda ennast kätte võtta. Aga niisugused inimesed, kulla mees, on vastikud! Inimene peab olema kindel ja kõva ega tohi alati vinguda, ka siis mitte, kui ta valu või ahastuse pärast meelsasti... kisendaks! Isegi kõik koerad ei vingu ega kiunu niiviisi, nagu sinutaolised inimesed, nõnda vinguvad ja kiunuvad ainult viletsad hädavaresed! Sina aga ära ole vilets hädavares, sina ole mees! Ka siis, kui su süda on tõesti valu ja vaeva pärast krampi tõmbumas, — pigista hambad kokku ja... ole mees! Ma ei soovita sulle loomulikult Kunzi südame-tust, aga ennemini saa juba temaks, kui et sa endale kord silmuse kaela ajad või revolvritoru suhu topid! Sa ju mõistad mind, Anton, eks ole? Mõistad ju, vennas?» lõpetas doktor Kubelik oma pika manitsuskõne ja võttis enda kõrval kõmpiva poisi käsivarrest kinni.

«Mõistan... mõistan küll... aga...» ütles Anton.

«Ära vingi, sangar!» ütles doktor Kubelik jälle.

Ja Anton, vaadates vana arsti palavikuliselt hõõguvate silmadega, rääkis nüüd väga kiiresti, nagu kõigest jõust tõtates:

«Ega ma... ega ma... ainult selle kakluse pärast üksi... Jah... jah... vaata, onu, mul on oma otsuse tegemiseks veel muidki põhjusi...»

«Nii? On sul selleks tõesti ka muid põhjusi?» küsis doktor Kubelik usutledes, tundes ahastava nooruki vastu jälle äsjast hella poolehoidu.

«Jah... on küll...» ütles Anton.

«Näiteks — missuguseid?»

«Seal on mängus ka üks tütarlaps, keda ma väga... väga... armastasin. Selle tütarlapse pärast ma lipnik Käärikule ju vihastasingi! Kui mitte tema, siis... ma... poleks niiviisi kihutanud ja... ässitanud.»

«E-ehh, missugused kuratlikud võtted, — kihutada ja ässitada!» ütles doktor Kubelik ja naeris pilkavalt.

«Jah, ma poleks seda teinud,» noogutas Anton, luksatas äkki närvlikult, rahunes aga jälle kohe pisut. «Kunz teadis sellest tüdrukust ja on vist kliinikus käinud... ja kõik lipnik Käärikule ära rääkinud... Ja... ja... mul on nüüd nii hirmus häbi, et...»

«Ära vingu, sangar!» ütles doktor Kubelik.

«Aga... ma ei vingu ju... ma ei vingu ju...» pomises Anton.

«Kuidas — ei vingu? Just nimelt — vingud!» ütles doktor Kubelik. «Näri nüüd kõik veel kord hästi põhjalikult läbi, vennas! Tähendab: su onupoeg Kunz on sind taga rääkinud; tähendab: sul on enda lapsikuse pärast häbi; tähendab: sa mõtled, et seda hirmsat häbi on võimalik kõige paremini maha pesta kuskil kaitsekraavis täide ja mustuse käes, ennast püssipäraga materdada lastes ja mõnele sakslasele või austerlasele omakorda püssipäraga vastu hambaid tagudes! N-nii! Mina, vennas, talitaksin sinu asemel hoopis teisiti!»

«Aga... mismoodi sina, onu, talitaksid?» küsis Anton lapsikult.

«Mina talitaksin vaat sedamoodi, et läheksin kas või juba täna, otsiksin Kunzi üles ja annaksin talle mehise mehe kombel niisuguse kõrvakiilu, millest talle mõikaks! Võid kindel olla, et see lahendaks jalamaid kogu halva loo ilma sinu soldatiks hakkamatagi.»

«Ma... ma... juba andsin talle ühe niisuguse õpetusel!» ütles Anton ja välgutab äkki sõjakalt silmi.

«Andsid? Tähendab — andsid vähe, anna veel!» hüüdis doktor Kubelik.

Vaikus. Nad rühkisid ikka usinasti edasi, tõmbusid kord-korralt sügavamale palitukrae varju, sulistasid lompides, mis katsid kõnniteid. Paetahvliid olid libedad porisest lumelõrtsist, rentslites vulises vesi. Kogu ümborus tilkus, hakkas jälle vettima, tursus jälle üles nagu kõdunev hiigel-laip. Siin-seal raagus puude otsas istusid märjad varesed, hõljusid ühes okstega üles-alla ja karjusid aeg-ajalt nagu hirmu sunnil. Ja Anton katsus jälle põhjendada oma suurt kavatsust, tahtmata sellest ikka veel loobuda:

«Peale muu... ka kodune elu. Ma ei saa seda enam kauem välja kannatada!»

«Kodune... elu?»

«Jah... See on ju nii hir-mus must, et... ja a-la-tu! Kes meie linnas küll ei teaks, et suurkaupmees Kubelik ajab riigivarastega äri, et ta kaupleb ja sahkerdab iga-suguste marodööride killas, et ta joodab neid ja mak-sab neile altkäemaksu! Või jälle... mu ema kõl-kõlvatud elukombed, mis... Kõik... kõik korralikud inimesed... naeravad meid selja taga... ja pilkavad!»

«Kas sa oled seda naeru ja pilkamist juba kuulnud?» küsis doktor Kubelik, ehkki ta teadis samal ajal, et ven-napojal on selle viimasena esitatud väitega tuline õigus.

«Ei, aga...» kogeles Anton.

«Ära vingu, sangar!» ütles doktor Kubelik ikka endiste sõnadega ja endise halvustava tooniga.

Ka Anton muutus järsku lausa tulivihaseks. Ta hüüdis:

«Hea küll, vingun jah! Vingun jah! Sest, elu paneb mu vinguma, aru saad! On juba pannud ja paneb veelgi enam... aru saad! Sel ajal, kui teised end ohvriks too-

vad, et kord paremad ja ilusamad ajad tuleksid, istume meie siin... nagu ämblikud oma võrgu juures... või... või nagu sead oma sõnnikuses sulus...! Ma ei taha, ma ei ta-ha... seda kaasa teha! Parem ma... suren juba sõjas, ja tõesti nii viletsalt ja inetult, nagu sa kõnelesid, kui et...!»

«Lori! Sa teed ainult suuri sõnu ja hakkad ise neid lollist peast uskuma!» ütles doktor Kubelik jõhkralt.

Vaikus.

«Jah, mõnita aga edasi, mõnita pealegi! Kahju, et ma sulle üleüldsegi sellest asjast rääkima hakkasin!» ütles Anton viimaks väga jämeda häälega. Ja ta tahtis kohe oma teed minna.

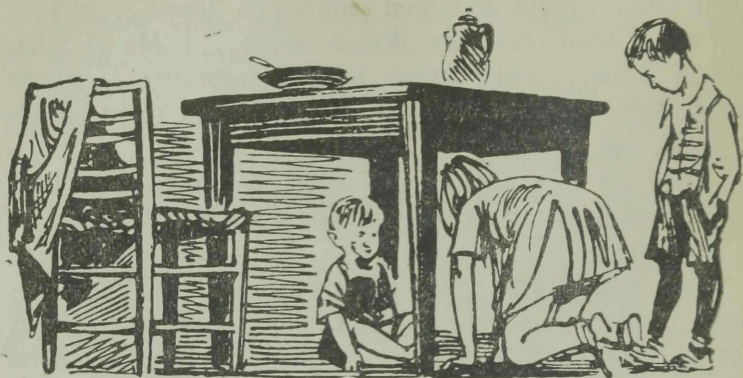
Doktor Kubelik aga, äsjasest vihahoost jälle üle saanud, hoidis teda tagasi:

«Noh, pea n'd kinni — rumaluste tegemiseks leidub sul alati aega. Ja mõnitada pole ma tahtnud sind ei iialgi varem, ei praegu... ega taha seda teha ka tulevikus. Ma ütlesin sulle ainult üht: vägev Vene keisririik kakleb sama vägeva Saksa keisririigiga oma kaklemisi, ja meil, sääskedel, pole mõtet liiga suures summas nende hiiglaste vastamisi taguvate rusikate vahele lennata. Tule parem mind pärast lõunasööki vaatama, — ma olen kindlasti kodus, — võtame pitsi viina ja siis räägime ka sellest asjast veidi pikemalt. Ma pean nimelt siia majasse sisse astuma... Ühe haige juurde. Nägemiseni. Ma ootan sind.»

«Ma... ma... tulen ehk tõesti...» pomises Anton.

«Muidugi tule!» ütles doktor Kubelik, pigistas venna-poja lõtvu sõrmi ja sammus kärmesti astudes üle lume-lõrtsise tänava, pea kuklas, selg jonnakalt sirge.

Plankaiad kõnniteede ääres ragisesid kurjakuulutavalt ja udust tühjust ümberringi täitis ikka vaid vettinud sügistuule vihane undamine.

AGNESE UNISTUSI

Doktor Kubelik ootas madalas uksetühemes seistes, kuni Anton nurga varju kadus, ning pöördus siis peaaegu püsti seisvale puutrepile. See tundus täna kuidagi eriti tühjana, näis väga tolmusena ja naksus ta raskuse all. Ta koputas; talle avati juba silmapilgu pärast — teda oli ju ammugi vist oodatud. Väike naeratav tüdruk laskis ta endast mööda. Eeskoda oli hämar ning ta vanade väsinud silmade ees oleks nagu midagi pikkamisi hõljunud, — samuti hall, raske, pilku varjutav tolmu-eesriie, mida keegi paistis kogu aeg vargsi liigutavat.

Doktor Kubelik kiskus märja sineli seljast, riputas selle varna, kobas harjunud kombe järgi mööda taskuid paberrossikarpi, mõteldes ise kogu aeg asjalikult, et suitsetada siin loomulikult ei tohi. Agnes seisis ta kõrval ja lobises oma pisimuredest: ema olevat veel haiglane, ilmad olevat liiga halvad ja nad ei pääsevat välja mängima, onu Peeter olevalt maalt vanaisa ja vanaema juurest tagasi jõudnud. «Ta tõi kaasa võid ja sepikut ja

suure tüki sealiha,» ütles Agnes. Esimeses toas mängiti sõdurite väljaõpetamist: küürakas poiss peksis pulgaga vastu tühja kilutopsi ja väike valgepäine õde marssis sõnakuulelikult ta käskluse ning trummipõrina järgi. Ja põrandale oli laiali loobitud suur hulk tinast valatud mehikesi, kuid need ei marssinud, ehkki neil kõigil olid ilusad punased püssid ja nende sinised jalad olid kangelt ning uljalt ette visatud — nad olid juba oma lahingud ära löönud, nad olid juba surnud. —

Äkki kostis suletud vaheukse tagant vastsündinu nutuvirinat ja vaikset kõnekõminat, mis aga kohe katkes. Kui doktor Kubelik sisse astus, lamas noor ema pikali teki all, juuksed padjal lahti, ta voodi ees istus aga suurekasvuline sõdur — maalt tagasijõudnud vend Peeter. Õigelt teelt eksinud naise üks käsi oli üle pea heidetud, teine puhkas rahulikult külalise ruskes kämblas. Ta ilmes oli jälle rohkesti vaikset rõõmu, — nad olid vahepeal siiski vist leppida suutnud, ühe ema lapsed, kelle vahele oli halastamatu aeg tüli külvanud.

Doktor Kubelik surus haige abituid-jõuetuid sõrmi ja küsis:

«Noh, asi aina paraneb, nagu näha?»

«Jah, nüüd ei ole mul enam viga midagi,» vastas Eeva. Ja kohe vaevalt-vaevalt muiates: «Suur tänu, tohtrihärra, et te tulite. Istuge, palun.»

«Minu pärast, kallid sugulane, ärge muretsege!» ütles doktor Kubelik.

«Nagu teie oleksite minu pärast veel vähe muret senud!» hüüdis naine äkki punastades ja kõneles kohe suure rutuga edasi: «Vaadake, tohtrihärra, mul on piinlik, sest ma ei suuda teile kõige selle eest ju mitte millegagi tasuda. Vaevalt nädal tagasi polnud mul teist aimugi... samuti ka teil minust... seal aga astusite te ühel päeval siia sisse ja hakkasite mu eest hoolitsema.

Ma ei tea, aga nüüd on sellele tagasi mõtelda... väga imelik...»

«Paraku pole selles mitte midagi imelikku — te kujutate ainult ette, et on!» ütles doktor Kubelik. «Ma olen arst, mind kutsuti teid vaatama, ja ma tulin. Ja see on kõik. Niisuguseid imelikke asju teen ma juba kahekümne viiendast eluaastast peale, päevast päeva ja vahel mitte üksnes hommikust õhtuni, vaid isegi õhtust hommikuni. Niisugustest imelikkudest asjadest ma ju elangi...»

«Jah, võib ju olla... Aga mulle paistab, et te... olete väga hea inimene,» ütles Eeva, punastades jälle sügavasti.

«Jätke!» ütles doktor Kubelik. «Iga teine minu ametivendadest on minust... veelgi parem. Minutaolised on aga nad kõik, need minu ametivennad.»

Ja naine, ikka kangesti õhetades, lisas vähese vaikimise järel:

«Ma olen teie külaskäikudega ka nii harjunud, et... Jah, ärge naerge... aga mulle paistab, et ma lihtsalt... ootan teid.» Ning kohe veelgi vaiksemalt, veelgi õnnelikumalt: «Kõige rohkem puudust tunneb teie järele muidugi Agnes. Eilne päev läbi istus ta aina akna all ja vahtis tänavale...»

«Eile ma ei saanud mitte kuidagi mahti tulla — pakilisemad käigud ei lasknud,» seletas doktor Kubelik. «Nii. Nüüd aga paneme teile kraadiklaasi kaenla alla ja vaatame, kas te võite ehk varsti tõusmagi hakata.»

«Ei maksa — mul pole ju enam midagi viga!» vaidles Eeva, kuid oli ilmne, et ta ütles seda vaid moepärast, ainult selleks, et midagi ütelda, et ennast kuidagi väljendada.

«Siiski, siiski!» ütles doktor Kubelik. «Meie, arstid, oleme umbusklik rahvas... Palun. Õudne ilm, nagu te

näete, — sooja ja külma aja vahejoon. Tänavad aina lainetavad porist ja lobjakast.»

Nõnda sõbralikult kõneldes tõmbas doktor Kubelik tooli voodi ette ja istus samuti. Ta püüdis kogu aeg võimalikult muretut muljet tekitada, vaatas aga samal ajal vargsi enda kõrval küürutavat sõdurit, kelle ilmes oli täna midagi mõtlikku ja rahutuks tegevalt kivinenut. Ta kitsaste huulte kahvatu joon paistis vaevu läbi paksu habeme; ta oli oma helesinised silmad pilukile tõmmanud ja vahtis akna poole, pea viltu. Kui õde end kohendas, ruttas ta teda kärmesti aitama, karmi inimese puiseks jäänud hellusega, mis ei tahtnud ta näo tardunud karmusega kuidagi sobida. Ja ta ütles alles hulga aja pärast, käänates end õlgadest, et doktor Kubelikule esimest korda otse silma vaadata:

«Tormab, jah. Oli ka selge, et nii varajane lumi veel pidama ei jää. Muld on külmetanud ega tõmba vett sisse, sellest ka... see sopp ja pori.»

«Kuulsin Agneselt, et te olevat maal käinud...?» küsis doktor Kubelik.

«Jah, jõudsin alles natukese aja eest tagasi,» vastas sõdur.

Vaikus. Kõrvaltoas marsiti ja lauldi sõjakaid laule. Viie-aastane poiss ehitas kindlusi; siis purustas ta need maani maha; siis ehitas ta need uuesti üles ja purustas jälle maani maha. Nelja-aastane tüdruk kilkas võidurõõmutsedes, sidus haavatuid ja mattis koolnuid: iga haavatu oli isa, iga koolnu onu Paul. Kilukarbist trumm põrises, kutsus võitlusele, asendades suurtükipauke ja jäljendades kuulipildujaid. Villane tekk naise rindadel võppus ühes südametuigetega ja punase näoga imik kisendas ikka tüütavalt ning pealetükkivalt. Sõdur maigutas suud; sõdur sirutas end, maigutas suud ja tahtis nähtavasti midagi ütelda; sõdur jättis

oma ütlemise aga siiski ütlemata, laskus tagasi endisse asendisse ja maigutas veel kord suud — nähtavasti seda ise märkamata. Kell kummuti kõrval nurgas raius oma pika pendliga sekundeid — tikk-takk, tikk-takk, tikk-takk! Nelja-aastane tüdruk naabritoas sidus veel kord isa haavu ja mattis veel kord noor-onu Pauli. Doktor Kubelik vahtis üksisilmi oma hõbedase uuri numbrilauda, luges kolmesajani ja nägi, et osuti oli selle kestel edasi nihkunud üsna täpse vahemaa. Ta kehtis end ja ütles:

«Soo. Sellest aitab. Palun.»

Naine ulatas talle kraadiklaasi, mille soojuš tungis kohe läbi naha ta sõrmeotstesse, elavhõbe seisis punase numbri kohal, mis lahutas loomulikku ebaloomulikust. Lagunenud plekk-katus kõmises, nagu jookseks keegi seda mööda rahunult edasi-tagasi. Suurt kasvu sõdur maigutas suud. Suurt kasvu sõdur maigutas jälle suud ja haigutas äkki kuuldavalt. Suurt kasvu sõdur maigutas suud ning väike valge peaga Agnes küsis, asetades oma tibatillukese käe doktor Kubeliku mundrikuue varrukale:

«Kas see teie kraadiklaas näitab, et ema on nüüd päris terve?»

«Jah, tütreke, nüüd ma olen päris terve,» ütles Eeva kähku.

Suurt kasvu sõdur pööras oma suurt ja veidi lohmatkat pead, oleks nagu tähelepanelikult kuulama jäänud ja küsis viimaks omaltki poolt:

«Niisiis võib ta tõesti varsti üles tõusta?»

Doktor Kubelik suunas pilgu jälle taskukella numbrilauale, näis aru pidavat, mida ütelda ja kas üldse midagi ütelda. Viimaks arvas ta asjalikult:

«Kolmkümmend seitse kraadi kella pool kahe ajal — halb see ju ei ole. Öhtuks võib aga palavik pisut kõr-

gem olla...» Paus. Ning jälle pärast hetkelist mõtisklust, pöördudes haige enda poole: «Mis te ütlete näiteks laupäeva kohta?»

«Laupäeva kohta? Kas varem siiski ei saaks? Kõik tööd kipuvad laokile jääma... Agnes, vaeseke, ei saa ju iga asjaga hakkama...» ütles patune naine ja muutus veidi tusaseks.

Kuid vend raputas endalt nüüd lõplikult loiduse, katkestas teda ja ütles otsustavalt:

«Ära kauple; Eeva. On saadud üle koera, küll saadakse ka üle koera saba! Eks minagi ju võin tüdrukule vahel abiks olla, kui ta ise... ei peaks jõudma.»

«Ei-i, onu, ma jõuan ju küll! Eile ma katsusin põrandat pesta, ja see polnud kah nii raske, nagu ema alati räägib!» hüüdis Agnes.

«Mui-dugil!» ütles suurt kasvu sõdur ja naeratas äkki väga kärmast ja väga lühikest naeratust, mis näitas hetkeks ta suuri mustaks suitsetatud hambaid.

Ja doktor Kubelik tõusis ning ütles:

«Illus, ma ei sega teid kauem. Mõne päeva pärast pole mind siin üldse enam vaja, — kaon sama vaikselt, nagu omal ajal päevavalgele ilmusin. Kõige noorema kodanikuga on samuti kõik hästi?»

«Jah, ka temal... pole midagi viga,» ütles naine, punastades jälle häbelikult-süüdlaselt.

Agnes hüüdis pettunult, pisarad silmis:

«Pai vanaonu, ära mine veel! Ä-ra mine, kuule! Alles sa tulid ja juba sa tahad jälle minema hakata!»

«Näete nüüd!» ütles naine ja katsus naeratada. Ja ta sõnas kohe tütrele, kes näis oma suurte siniste silmadega temalt abi otsivat: «Vanaonul on ju muudki teha kui siin istuda ja meiega lobiseda. Nüüd on ilmad halvad ja linn on kindlasti täis sinutaolisi sõnakuulmatuid lapsi, kes on enda haigeeks külmetanud... ja vana-

onu peab ju neid kõiki avitama. Muidugi, — kui tal just aega oleks...»

Doktor Kubelik oli juba lahkumas, peatus aga uuesti ja tundis jälle sama soojusehoogu, mis oli teda haaranud äsja siia sisse astudes. Kõik siin poolhämarias toas lõhnas täna kuidagi meeldivalt, kuidagi väga rahulikult: suur lainetus oli üle selles toas igritseva tillukese elu ja õnne löönud, nüüd oli see lainetus läinud, ja nüüd võidi jälle puhata ning kosuda. Sõduri nurgelised õlad ei levitanud enam hiljutist väsimuse-ränkust, patuse naise silmist oli jäljetult kadunud seal pesitsenud tagaäetu-hirm, üks viltukaldunud saatus oli nagu tagasi oma endisele kohale libisemas. Ja doktor Kubelik ütles viimaks, tundes ise miskipärast piinlikkust oma järeleandlikkuse pärast:

«Jah, mu jalad on tõesti päris väsinud, — ma pole ju enam neis aastates, mil päeva jooksul mahamõõdetud maa ei avalda meile oma mõju. Kui ma teid ainult oma juuresolekuga... ei sega?»

«Mis te nüüd, jumaluke!» hüüdis Eeva. «Et te üldsegi nii rääkida võite!»

«Istuge... istuge, jah... veel natike!» hüüdis Agnes sädistades.

«Tänan,» noogutas doktor Kubelik ja istuski tagasi endisele kohale.

Vaikus. Suurt kasvu soldat naeratas jälle nukralt, ilma ühegi põhjuseta, võttis piibu ja hakkas sellesse tubakat toppima; vana väsinud sõjaväearst jälgis ta jämedate sõrmede aeglasi liigutusi ja mõtles, et arvatavasti on need sõrmed kustutanud lahingukäigus nii mõnegi vabiseva eluküünlakese. Varsti läheb ta tuleliinile tagasi, ja varsti kustutatakse võib-olla tema endagi vabisev eluküünlake... mõtles doktor Kubelik. Imiku tilluke näolapp vaibavoltide vahel tõmbus nurge-

liseks: nutuvirin oli lakanud, esimene muigekene kõverdas suunurki. «Ta näeb unes ingleid...» ütles Agnes sosinal. «Ing-leid...?» mõtles doktor Kubelik. «Tähen-dab, et inimene, kes ingleid näeb, peab siis kindlasti naeratama...» mõtles doktor Kubelik. Hall õhk sigitas roidumust, roidumus suigutas ajusid, suikunud ajud saatsid liigestesse mõnusat raugust. Nelja-aastane tüdruk kõrvaltoas sidus haavatud isa ja mattis noor-onu Pauli... sidus uuesti haavatud isa ja mattis uuesti noor-onu Pauli... sidus hetke pärast jälle haavatud isa ja mattis hetke pärast jälle noor-onu Pauli. «Jah, nüüd ta on kälvanud igavesest ajast ja igavesti... nagu vana käl-n-konn-n! Las ussid nälivad teda!» ütles küürakas poiss. «Las aga nälivad... las aga nälivad!» hüüdis nelja-aastane tüdruk ja seejärel kuuldus jälle kilukarbi sõjakat põrinat, mis näis kirglikult soovivat, et onu Paul veel kord hukka saaks ja et teda oleks võimalik veel kord maha matta. Kellelgi polnud nagu enam millegi üle rääkida — isegi mitte neil kahel seal suletud ukse taga — jah, kõik oleksid nagu viibinud ärkveloleku ja magamise üsna kitsal piirimaal.

Äkki vajusidki doktor Kubeliku silmad tõesti kinni ja ta pea tegi sügava noogutuse, hajutades kohe unevaeva. Ta tõusis otsustavalt, haigutas ja ütles:

«Ei, siiski, ma hakkan minema! Muidu jään ma veel siia toolile magama ega virgu enam enne õhtut.»

Kui ta naisele lahkumiseks kätt andis, küsis see viivitades:

«Te arvate siis, et laupäevaks olen ma kindlasti nii-võrd parem, et võin jälle oma igapäevaste talituste juurde asuda?»

«Loodan. Siis see oleks teil ju juba üheksas kosumispäev, ja harilikult sellest aitab,» ütles doktor Kubelik.

Ja sõdur, ajades enda samuti püsti, ütles kuidagi aeglaselt-maamehelikult:

«Ma saadaksin teid väheke. On siin istunud juba tervelt kaks tundi, ristluud kah vajusid ära...»

«Tubli, eks siis saatke mind pealegi,» noogutas doktor Kubelik.

Ent veel keegi tuli teda saatma — väike Agnes, kes näis olevat tasse lausa armunud. Tüdruk sosistas veidi aega ema kõrva kohal, andis nähtavasti rohkesti lubadusi, ajas huuled torru ja muutus koguni pealetükki-vaks. «Ta oskab end juba maksma panna, see väike, liiga palju näinud ja tragi tüdruk!» mõtles doktor Kubelik vaheuksel seistes, vaatas teda ja oleks ta meel-sasti sülle võtnud. Sõduri piip vilistas kuuldavalt. Äkki haaras küürakas poiss ema kinga, sihtis sellega pilbas-test püstitatud kindlusele ja hüüdis käsklusi piki põrandalauda reastatud tinasõduritele, tulles vist esi-mest korda toime raske r-tähega: «R-rotaplii... selle kur-radi noor-r-onu Pauli pihta!» Ja Agnes, emalt vajalise loa saanud, hüppas eeskotta, hakkas oma kehvi rõivakesi otsima ning seletas õhinal:

«Näe, onu, — ema lubas mind kah välja minna! Ema ei keela mind ju ilmaski, kui ma talle ütlen, et ma riideid märjaks ei tee. Eile hommikust saadik pole ma jalgagi uulitsale saanud, ainult niipaljukesese, et kaup-lusse. Ma võtan sirmi kaasa ja siis ei tee vihm mulle mit-te kui midagi. Soo — lähme! Ma tulen onuga selt-sis tagasi ja kui onu sirmi oma kätte võtab, siis ei ole seda kah karta, et tuul ta pahupidi pöörab.»

«Täitsa õige, tee jah nõnda,» noogutas doktor Kube-lik.

Mindi trepist alla. Juba uksel lõi neile näkku märg iiling, mis koosnes vaid suure hooga lendavatest lob-jakatükkidest ja jämedast ning tihedast vihmast. Sõdur

avas vaikides sirmi ja hoidis seda vastu tuult. Sõdur hoidis sirmi vastu tuult. Sõdur võttis vaba käega piibu suust, pistis selle taskusse, hoidis sirmi vastu tuult, vaikis üha edasi. Ja doktor Kubelik vaikis samuti. Aga väike tüdruk nende vahel ei vaikinud — ta ajas enda kikivarbaile, näis tublisti pikemana ja jätkas aina kestva õhinaga:

«Kui Ants kah varsti suuremaks kasvab, vaat siis me saame alles mängida ja vallatust teha! Praegu on ta alles lii-ga nõrk ja praegu ta peab hästi palju magama, — ega lapsed ju muul ajal ei kasva, kui magades... Aga varsti pole tal enam tarvis nii koldal kombel magada, ja siis me võime temaga mängida. Kord, kui ma veel väga noor olin, tahtsin ma nii suurt nukku saada, just nii suurt, nagu Ants praegu on. Isa oleks mulle selle ostnud, — ta juba lubaski, — aga sõda tuli ju vahele. Ja ma annan oma asjad, mis ma ise enam ei tarvita, Antsule, Ants aga hoiaks neid kindlasti niisama hästi nagu ma ise. Mis sa arvad, vanaonu, kas Ants hoiab mu mänguasju, kui ma need kord temale annan, niisama hästi nagu ma ise?»

«Muidugi hoiab! Kindlasti hoiab!» ütles doktor Kubelik veendunult.

«Mul on praegu kolm tüdrukut ja kaks lehma. Teine neist on küll härg ja see sõidab edasi ratastel. Vahel me mängime, et ta on väga tige ja tahab puselda, siis me ronime süngi ja oleme seal vait. Tema aga käib muudkui möirates mööda tuba ja ajab meie lõhna. Kui isa sõjast koju tuleb, ostab ta Antsule ve-e-elgi suurema härja! Ma ise palun teda. Mis sa arvad, vanaonu, kas isa tuleb varsti sõjast koju?»

«Tuleb, tuleb! Miks ta ei peaks siis tulema!» ütles doktor Kubelik.

Sõdur ümatas korraga tagedalt, vaatas kõõrdi üle õla ja kortsutas kulmu.

«Olge vait ja ärge teda segage!» ütles doktor Kubelik.

«E-eh, teie... tiibadeta ingel!» urises sõdur läbi hammaste.

Agnes ütles:

«Ants on meist kõige väiksem ja nõrgem, ja katsugu keegi talle ainult liiga teha! Väikestele lastele on ju kerge liiga teha, aga... seda ei tohi! Ja just nii-i väikestele, nagu on Ants. Nad on ju rumalad ja ei tea veel kõiki asju ja sellepärast ei kuule nad mõnikord sõna ja teevad ulakusi. Pärast lähevad nad aga targemaks ja... ei tee enam ulakusi. Mul on peale kolme nuku ja kahe lehma veel väike vanker, nartsudest koer ja punane piilupart. Selle hännas on auk ja kui sinna auku hästi tugevasti sisse puhuda, siis piilupart vilistab. Ants alguses niiviisi puhuda muidugi ei oska, aga küllap ta õpib viimaks ka selle ära, peaasi, et ta nüüd hästi palju magada saaks ja kähku suureks kasvaks. Kas ka sina, vanaonu, kasvasid magades?»

«Ikka, ikka magades, kus minagi siis teisiti!» vastas doktor Kubelik.

«Kas sina, onu, kasvasid kah magades?» küsis Agnes onu Peetrilt.

«Kasvasin jah... magades!» ütles sõdur väga jämeda häälega.

Kustki katuselt langes nende jalgade ette suur tükk sinakaks sulanud lund.

Ja Agnes jätkas, surudes enda üsna vastu doktor Kubeliku külge:

«Ma vaatasin pealt, kui ema Antsu söötis — ta ongi juba palju tugevam kui... sündimise ajal. Ta sõrmed on päris jämedad kohe ja ta nägu ei ole kah enam nii

punane. — Ei tea, kas kõikide väikeste laste näod on sündides nii punased, nagu oli meie Antsu nägu? Ei... ei tea, kui kaua aega peaks minema, kui ta kord rääkima hakkab? Kuni väike laps veel rääkida ei oska, siis ta ei saa ju mitte millestki aru ja temaga on palju raskem mängida kui ... hiljem. Ma olen näinud üht niisugust last, kes ei oska veel rääkida ... Jookseb ringi nagu iga teinegi — ainult jalad on ehk pisut tõmbimad — aga ise ta ei oska ainustki sõnakest rääkida. Oii, küll-l oleks tore, kui Ants õpiks rääkima juba enne isa tagasitulekut, no küll-l isa võib siis oma silmad suureks ajada: teeb ukse lahti, tuleb tuppa ja näeb, et meid polegi enam kolm, et meid on juba neli, ja et see neljas, see väike Ants, on peaaegu niisama suur kui mina praegu ... Mis sa arvad, vanaonu, kas isa teeb suured silmad, kui ta esimest korda Antsu näeb?»

«Muidugi teeb, kus ta pääseb!» noogutas doktor Kubelik.

Sõdur ümatas veel kord tigidalt.

«Palun, ärge segage teda!» ütles doktor Kubelik jälle. Agnes võttis aga ta käest kinni ja unistas edasi:

«Tead, mis me teeksime, vanaonu! Me peidaksime Antsu hoopis laua alla ja laseksime isa otsida. Ja me ei ütlekski talle, et see, keda ta otsib, on üks väike poiss, meie vend, keda ta pole veel eluilmaski näinud. Tema otsiks, Ants aga istuks laua all ja naeraks. Ja meie naeraksime kah ... Ja ema naeraks kah ... Kui isa on siis viimaks kõik muud kohad läbi tuhninud, tõstab ta lina-serva kõrvale ja ... kohkub päris ... ja ütleb, et oi sa halastus, kes siin kükitab? Ta ju mõtleb esialgu, et see on mõni võõras poiss, kes on meile tulnud, ja kui ema siis talle terve loo ära seletab, algusest kuni lõpuni, naerab ta enda kindlasti kas või kõveraks! Kas poleks tore, vanaonu?»

Doktor Kubelik ei suutnud enam vastata, — iga sõna, mis ta pidi kuulma, kratsis teda nagu künntega.

Ja sõdur, kes tundis nähtavasti hinges midagi sama-laadilist, asetaskäe tüdruku õlale ja ütles väga vaikselt:

«Agnes . . . lähme siiski tagasi koju. Näed — tuul on liiga vali ja sa võid ennast külmetada . . . ja kah haigeks jääda.»

«Hea küll, lähme jah, on tõesti natuke vilu,» nõustus laps rõõmsalt ja ulatas jumalagajatuks käe.

Doktor Kubelik tõmbus jämeda kastani varju ja ütles sõdurile, kes muigas talle nukralt:

«Käige kähku — ma ootan teid.»

RINDEMEES ÄHVARDAB

Sõdur jõudis varsti tagasi. Ta oli Agnese kodu-ukseni saatanud, oli sirmi enda kätte unustanud ja kandis seda nüüd kuidagi saamatult — põigiti kaenla all. Ta sinelihõlmad olid märjad ja rasked ning löid iga sammu juures vastu saapasääri. Kui ta doktor Kubeliku juurde jõudis, sülgas ta vihaselt ja ütles:

«Jätk! See on juba ... lii-ga jätk!»

«Mis, mis asi on lii-ga jätk?» küsis doktor Kubelik ja oli ilmne, et ta kavatseb selle suurekasvulise kurja kaevikumehe meeleoludele otsustavalt vastu astuda.

«Mis ... asi!» kordas sõdur. «Tuletage meelde, kurat võtaks! — Mis ütleks isa, kui ta sõjast tagasi tuleb ja kodunt poisi leiab, keda ta pole veel kordagi näinud? Isa

otsiks, meie naeraksime, Antski naeraks laua all ja ema seletaks siis kogu loo ära ... — Kuulsite, kuidas ta seda kõike rääkis? Kuulsite, ah?»

«Kuulsin,» vastas doktor Kubelik lühidalt.

«Noh, kas see siis teie meelest ... ei ole jälk?» küsis sõdur.

Ja doktor Kubelik ütles kohe, valvas ning paindlik, ikka valmis vastu vaidlema:

«Jah, muidugi — see on jälk. Aga lubage endale esitada, palun ... üks väike minupoolne küsimus ...»

«Küsigel!» turtsus sõdur.

«Ütelge mulle, — kui te vahel lühemaks või pikemaks ajaks eesliinilt tagalasse sõitsite, mõnda Poola linnakesse, kust olid mehed ja pojad nagu siitki laiali viidud, kas te ei sigatsenud seal ... umbes samal kombel ja samasuguste leivapätsidega tasudes, nagu sigatsetakse praegu siin?» päris doktor Kubelik viivitades.

Sõdur kortsutas pahuralt kulme, — ta polnud midagi sellist oodanud. Ja ta vastas viimaks pisut kohmetult:

«N-noh, sai ka seda tehtud ... Me pole seal ometi titad, kes ... Aga see ei puutu ju siia.»

«Puutub! See puutub siia vägagi!» ütles doktor Kubelik.

Sõdur naeris äkki kurjalt.

«Tahate mind, nagu paistab, narriks teha!» pomises ta.

«Ei taha! Ma tahan ainult teie tähelepanu sellele juhtida, et kui te siin oma õe üle kibedat kohut mõistate, siis ... küsige ka endalt, kas te pole samuti mõne oma tundmatu saatusekaaslase perekonda tikkunud? Kas te pole samuti mõnd vaest sõdurikaasat ostnud ... ööks või teiseks ... kõhutäie söögi eest? Ah? Vastake mulle, palun, ja väga õiglaselt, nagu kunagi mees mehele!»

Sõdur kortsutas jälle kulmu, viivitas jälle vastusega.

Viimaks ütles ta väga pikkamisi ja väga vaikselt, käed vaheliti sinelikäistes, nagu oleks tal äkki külm hakanud:

«Jah, seda tegi meist enamik. Ja alles praegu ma mõistan, et niiviisi... poleks tohtinud.» Paus. Ning hetke pärast kuidagi abitult-süüdlaselt end kohendades: «Aga senikaua, kuni see ei riivanud mind ennast, oli see nagu... päris harilik ja loomulik asi ega teinud halvemaks ei meid endid, ei ka neid, keda me nõnda... ost-sime.»

«Ahah, näete! Minu tegude üle, tähendab, ärge kohut mõistke, mind ennast laske aga teiste tegude üle kohut mõista. Või nagu vagad pastorid seda nii imeilusasti ütlevad: «Ärge tehke minu tegude, vaid minu sõnade järgi.» Nojah, maailmas on ju ikka nõnda, et see või teine toorus muutub meie silmis tooruseks alles siis, kui seda tehakse meie endi kulul!» ütles doktor Kubelik, vaikus pisut aega ja jätkas siis jälle kohe: «Nagu te näete, pole te oma õest karvavõrdki parem, ja sellepärast ärge loopige teda kividega, mis kõlbaksid teile endale! Inimesed iseloomustavad oma tegudega ja käitumisega just seda ajajärku, mil nad elavad. Issand jumal peaks maailmale moratooriumi andma... nagu ma kord juba ütlesin: kõik süüteod, mis on korda saadetud praeguses olukorras, kustutatakse pärast sõja lõppemist suuremeelselt kõigi meie mälust maha ja elu jätkuks jälle issanda aastast üks tuhat üheksasada ja neliteistkümmend.»

Vaikus. Sõdur mõtiskles, vaatas üle õla, naeratas kuidagi kurvalt-lootusetult, näitas jälle oma suuri pruuniks suitsetatud hambaid. Vähe aja pärast kuulis doktor Kubelik teda ütlevat, ja ta hääl kõlas jälle kurjalt, süüdistavalt:

«Võib ju olla, et ta peaks tõesti nõnda tegema, see teie issand jumal. Muuseas — ma ei loobi oma õele enam

kive, ma teeksin kõik, et teda mehega uuesti ära lepitada.» Paus. Ning veelgi rangemalt, veelgi süngemalt: «Ja veel tahan ma teile ütelda, et kui meie seal tuleliini läheduses sigadusi teeme, siis on see küllalt kallilt välja makstud... nii meie poolt, kui sealsete naistegi poolt. Jah, v ä g a kallilt välja makstud, ja mitte üksnes leivapäsidega, nagu te ennist ütlesite. Aga millega olete teie siin tagalas oma tõprused välja maksnud? Te pole veel kordagi oma elu kaalule pannud, hirmu pärast värisedes läbi muda roomanud või lõhkeda ähvardava südamega rünnakukäsku oodanud...! Ütelge, ütelge mulle, härra doktor, mil-le-ga olete teie siin selja taga oma tõprused välja maksnud!»

Doktor Kubelik kehtitas õlgu; ta tundis selle jämeda-joonelise, kuid terve inimhõimuse ees pelglikku aukarust ja katsus kramplikult pingutades mõnd sobivat vastust leida. Viimaks ütles ta pikkamisi:

«Muidugi pole me seda välja maksnud... mitte millegagi. Mis nüüd minusse endasse puutub, siis... kuna ma pole maksnud, hoidun ma kah... neist toorutsemistest,» lisas ta nukralt naeratades.

«Teid pole ma ka süüdistanud,» ütles sõdur ja naeratas samuti. «Kui ma seal vihmasel tänaval seisin ja parajasti ilmale tulnud lapse kohta kurja vandusin, lubasite te minu oma ametivenna kaasabil juba esimese kohatu sõna puhul toast välja visata ja ma tundsin, et te olete minust tõesti kaugelt üle. Jõu poolest küll mitte, aga... teisiti. Vaadake, ma ei oska seda seletada, kuid nii see oli ja nõnda on see ka praegu. Ja mul on vahel niisugune tunne, nagu peaksin ma teile sügava kummaruse tegema.»

«Jaburdate... nagu teie õdegi seda nii toredasti oskab!» hüüdis doktor Kubelik.

Nad käisid jälle kõrvuti, läbisid üha uusi tänavaid.

Vihm ja lumi jäid vähehaaval harvemaks, tuul aga puhus seda tugevamini, hall taevas muutus esmalt lai-guliseks ja hakkas siis järjest kõrgemale tõusma; rents-lites vulises paks must vesi, keerutades maasügavusse suuri lumetükke, mis killustusid ja pugesis läbi restide raudvarbade nagu kohmakad hallid rotid. Ja sõdur ütles jälle viimaks, astudes otse lompi, mis katkestas nende teed:

«Ühes asjas olen ma nüüd kindlale otsusele jõudnud, ja seda just oma isiklikkude kogemuste abil... Meid, kehvikuid, on küll alati ostetud ja müüdüd, aga täna-päeval tehakse seda juba lausa metsikul kombel.»

«Mnjaa...» ümises doktor Kubelik.

«Mis te ütlesite?» küsis sõdur.

«Ma ei ütelnud midagi,» vastas doktor Kubelik.

Sõdur kiskus käed sinelivarrukatest välja, vehkis nendega ja jätkas:

«Kui ma ka maal oma kodukülas üht kui teist selle-laadilist nägin ja kuulsin, mõistsin ma isegi, et ma olin õele asjata ülekohut teinud. Kas pole ka temal kolm last ja kas ka tema ei pea end elatama näljaste abiraha-dega? Kas ka tema pole üksik kehv inimene, kes peab iga kõhutäie eest võitlema küünthe-hammastega? Ei, mis siis — ta valis enda ja oma laste toitmiseks tee, mille on valinud.... tuhanded meie naistest.»

«Mnjaah...» venitas doktor Kubelik.

Ja sõdur jätkas jälle:

«Eks me näe, kui kaua meid nõnda sõtkutakse! Vana-sõna ütleb küll, et iga mõõt saab kord täis, ja nii see ka on! Ja saab kord täis... ka meie mõõt! Jah, kord see tuleb! Kord — see — tuleb — päris — kindlasti!»

«Mis asi tuleb kord päris kindlasti?» küsis doktor Ku-belik.

Ent sõdur ei pannud teda tähele ja kõneles taas edasi:

«Nagu ma ütlesin, käisin ma isa juures maal. See, mis ma seal omaenese silmaga nägin, tegi mu targemaks. Mu vend, noor poisinolk, kes loeb alles juturaamatuid, võtab — kui lugemine on ta ära tüüdanud — mõne soolasilgu või killu liha hõlma alla ja hiilib popsihütti... soldatinaise juurde. Täna enne lõunat käisin ma siin ülejõe-agulis, — ma pidin ühe tuttava hädavarese poolt ta kaasale kirja viima, Eeva loo tõttu aga unustasin ma selle kirja ära. Noh, ma võtsin sinna kaasa väikese pakikese külakostiks — lusikatäis võid, veidi tangu ja paar kuivikut. Seal trepialuses toanurgas valitses kisendav puudus. Ma andsin selle pakikese talle kätte, ja kui ta rätikuotsad lahti tegi, purskas ta nutma. Kas te oskate kujutada, teie — mees kurguni täis tuubitud kõhuga ja verivorsti värvi kaelaga — mis see tähendab, kui inimene purskab nutma tangupeotäie, võikillukese ja paari-kolme kuiviku pärast?! Oskate, ah? Ütelge, kas oskate?»

«Mnjaah...» pomises doktor Kubelik.

«Kuradipärast — vastake mulle!» karjus sõdur järsku raevutsedes, peatus, vahtis kaaslast verd täis valgunud silmadega.

«Jah, ma oskan seda kujutada,» vastas doktor Kubelik tasakesi, nagu süüpingis istudes.

Vaikus.

«Kord see tuleb! Kord — see — tuleb — päris — kindlasti!» ütles sõdur jälle.

Doktor Kubelik küsis, püüdes tuulekohinast üle karjuda:

«Palun... mis asi tuleb kord päris kindlasti?»

«Kõri lõikamine!» vastas sõdur nüüd ähvardavalt.

Nad käisid jälle pisut aega sõnagi lausumata. Doktor Kubeliku õlad hakkasid raske sineli vajutamisest valutama, ta pidi end aeg-ajalt kehitama, et sellest valust

lahti saada. Saapaninad olid ammugi läbi ligunenud, ei pidanud enam vett, varbad olid libedad ja kippusid külmetama. Ja ikka endine pilt: lahtirebenenud aknaluugid ragisesid, eesuksed ja hoovivärvavad peksid seinu ning planke, siin-seal olid katusekivid alla kõnniteele langedud ja lamasid liikumatult nagu tillukesed laibad. Tormikajakad lendasid tuulega võidu, laskusid aeg-ajalt üsna katuste kohale ja kisendasid läbilõikavalt. Kustki läikiva ruudu sügavusest vilksatas kortsuline naisenägu: nurgeline vari, mis tundus viirastusena. Ja sõdur algas uuesti, noogutades käigu taktis:

«Jah, praegu me õiendame vägevate keisrite asju ja lõikame kõrisid n e n d e auks, kord see tuleb aga päris kindlasti — suur kõrilõikamine, kus iga mees asub oma isiklikke asju õiendama. Ja halastuse mangumine siis enam ei aita! Mõni päev tagasi rääkisin ma teile, kuidas ma tunnen muret oma noorema venna pärast, sest üks meist on niikuinii juba otsa leidnud ja järjekord võib viimaks ka temani jõuda. Aga ma ütlen teile nüüd, et kui kord veristamise-aeg peale hakkab ja kui see, kelle kasukas ta praegu nii alatult söödikut mängib, tema võssa veab ja seal vagaks teeb, ei liigutaks ma tema päästmiseks isegi mitte väikest sõrme!»

«Lori, küllap te juba liigutaksite... ja kindlasti rohkem kui ainult väikest sõrme, — kogu rusikat liigutaksite!» ütles doktor Kubelik.

«Ei!» urises sõdur. «Ma ei teeks seda! Ma pööraksin ainult parajal silmapilgul pea kõrvale, et mul poleks tarvis ta otsa näha, ja mataksin ta raipe maha, kõik! Jah, küllap te veel näete, te seljatagused täkud, küllap te veel ulute ja kiunute, kui me kord... teie kaelakonte kääname!»

Doktor Kubelik lõpetas ta poolelijäänud lause:

«... ja meie kõrisid lõikate?»

«Jah, kui me kord teie kaelakonte kääname ja teie kõrisid lõikame!» ütles sõdur.

Nõnda suure vaevaga end teineteisele kuuldavaks tehes jõudsid nad viimaks doktor Kubeliku kodutänavasse. Sõdur seisatas, koputas piibu vastu saapakontsa tühjaks ja sõnas pisut rahulikuma tooniga, nagu kogu oma senisele jutule kaalukat punkti pannes:

«Täna, enne teie tulekut, oli Eeva mulle juba pihtimas. Ma loodan, et ma varem või hiljem selle lurjuse nime teada saan. Ma... ma... tambiksin seda lojust, kuni ta mu käes... mõirgaks... nagu loom tapakünall! Mingu ma ise pärast kas või Siberisse, aga armu ega halastust ma siis juba ei tunneks!»

«Mina aga loodan omakorda, et teie õde ei pajata teile mitte midagi üleliigset,» ütles doktor Kubelik järsku peaaegu sama kurja ning kindla tooniga. «Ja mitte selle teise huvides, vaid just teie enda huvides, mõistate! Kas te siis arvate, et te suudate oma hullumeelse loogikaga midagi oma elust maha kustutada? Ei, te ei suuda seda! Te lööte oma õe armukese surnuks, teid saadetakse tõesti Siberisse, ja mingisugune poisilontrus, kes on väärt vaid mehiste keretäit, on seega põhja viinud peale kõigi teiste veel ka teid, ta-su-jat! Muuseas, olgu teile teada ka see tõsiasi: maailma korda ega kombeid pole seni muutnud mitte teietaolised tüssatud soldatid-perekonnaisad, vaid teie näljased naised ja lapsed, kelle mässudele te olete oma püsside ja piikidega ainult kaasa aidanud... siis, kui mäss juba ammu käimas on!»

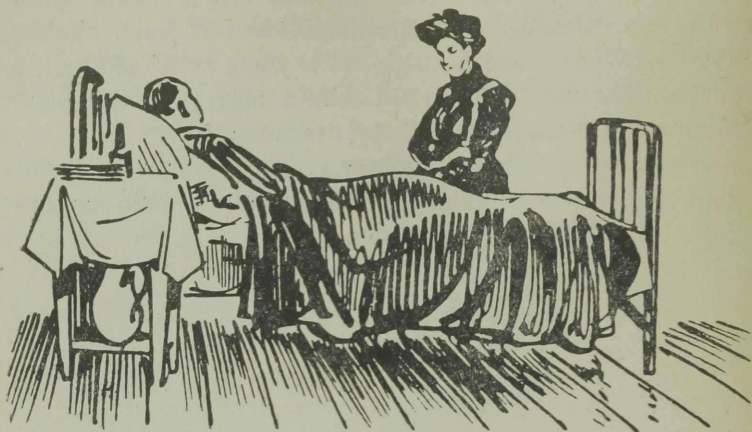
Vihane rindemees ei kuulnud seda väidet, ta kordas jälle:

«Jah, ma... ma... tam-bik-sin seda lojust, kuni ta oleks... külm nagu kapsajuurikas!»

«Lollus, lollus!» ütles doktor Kubelik ning tajus hinges jälle kanget väsimust ja tülpimust. «See koer, kes

haugub, hammustab väga harva, ja kui kord tõesti kõrisid lõigatakse, siis pole see lõikaja kindlasti mitte teie!» Paus. «N-n-nooh... võib ju ka olla... mis mina tean...» ütles ta jälle pärast mõtlikku vaikust. «Tehke, nagu soovite, ja kui te usute, et te olete selleks kutsutud, siis lõigake kas või kõrisid. Nüüd aga — elage hästi. Minule igatahes aitab teie jaburdamisest.»

«Head tervist, härra doktor,» ütles sõdur, naeratas nagu vabandust paludes ja hakkas kohe suurte sammudega tuldud teed tagasi minema.

KAPTEN KUBELIKKU KÜLASTATAKSE

Sel ajal, kui Anton märjas palitus külmetades kodu poole vehkis, suurt kasvu kuri sõdur oma õe voodi ees istus ja emand Emilie mehe higist nõretavaid vurre vahtides jumalat palus, lamas kapten Kubelik üsna vaikselt oma kohal ja silmitses ajaviiteks seinakrohvisse tekkinud augukesti. Kuna lamamine kippus teda taas närviliseks tegema, nihutas ta end kord vasakule, kord paremale, tajus aga igas asendis suurt ebämugavust ja hakkas leitnant Afanasjevi kombel kuidagi pahuralt-tujukalt ohklema. Haavgi kippus viimaks (nähtavasti sellest pidevast liigutamisest ning pöörlemisest) valutama ja teda haaras korraga rängaks koormaks kasvav väsimus, nagu see oli viimasel ajal peaaegu pidevalt vaevanud ta ihu ja hinge. Suurtükiväekapten Smirnov oli juba ammu magama jäänud ja leitnant Afanasjev vahtis

üksisilmi lakke ning ohkas aeg-ajalt sügavasti. Koridorist kostvad sammud näisid tulevat ikka kustki väga kaugelt tühjast ruumist ja kadusid samuti kuhugi väga kaugele tühja ruumi. Ja kapten Kubeliku südamesse puges jälle igatsus külaliste järele, inimeste järele, kes tuleksid teda vaatama, istuksid ta voodi ette, räägiksid, esitaksid talle ta häda kohta rumalaid küsimusi, ise end seda tehes kuidagi häbenedes ja milleski süüdi tundes. Ta mõtles isast, alati veidi suurejooneliselt esineda armastavast emast, Kunzist, sellest kavalast ja kurjast noakangelasest, Klaarast, onu Justusest; ta mõtles sõpradest ja tuttavatest: kohtunik Ebbermannist, notar Lorenzonist, Braunschweigist, sellest neetud kehkenpüksist; ta mõtles isegi vanahärra Baumannist, sellest imeväärsest õgijast, kellest ta suutis praegugi kõige selgemini meelde tuletada vaid kortsulisi, alati süüa jahvata-vaid lõuapärasid. Ja ta mõtles lõpuks veelgi kaugemale, veelgi pisematest tuttavatest: inimestest, kellega ta oli ses vaikes ja rahulikus sadamalinnakeses aja jooksul kokku puutunud; kes olid teda kohanud, teda peatanud ja temast taas möödunud, ilma et talle oleks meelde jäänud nende täpsed nimedki, — kes neist olid Petersonid, kes Kullamid, kes Kadakad, kes Tammannid... Ning kogu aeg, mis ta neist kõigist mõtles, teadis ta ise väga selgesti, et mitte keegi ei tule teda täna enam vaatama, — mitte keegi, mit-te kee-gi, kurat võtaks, jah, mitte keegi!

Kapten Kubelik tõstis käe pea kohale, katsus magama jääda ja... mõtles aina edasi. Mälestused koduseist kasvavad äkki nii suureks, et tal neist mälestustest valus hakkas. Arvatavasti on Anton varsti pärale jõudmas ja läheb kohe oma uudist teatavaks tegema; arvatavasti hakkavad isa ja ema värisevate kätega rõivaid otsima, et joostes tulema pista! Ja kui need kaks teistega kaasa

kõnniksid, need kaks tõusvat tähte — alampolkovnik Kubeljajev-Skobeljev ja kapten Maksim Martõnõtš — ei, mis siis, las aga tulevad, las aga tulevad! Ta ulatas käe lauale, otsis kaua umbkaudu ringi kobades uuri ja vaatas seda teraselt: «Ohoo — al-les pool kaks!» Ja ta pida äkki tahtmatult kuulama jääma, püüdes nagu hoogsalt kasvama hakkavate kõrvadega iga tühisematki heli, mida vana maja sünnitas ja oma sisemuses ringi tõukas.

Ent ühtki neist, kellest ta siin nõnda mõtles, ei tulnud tõesti, nagu ta seda juba ette teadis, — uksest möödus vaid sõjaväehaigemaja igapäevane juhuslik kära: tervenemisel olevate haavatute kõnekõmin, jupikesed kellegi suurekspuhutud seikluslugudest, talitajate ja õdede sammudekaja, abi kutsuvate signaalkellade summutatud helin. Anton on küllap vist hulkuma läinud ja jõuab koju alles hiljem, mõtles kapten Kubelik, katsudes seda mõtet toetada kohe poisi äsjast halba meeoleolu meenutades. Ja ta vaatas jälle augukesi seinakrohvis, libisedes pikkamisi tagasi põdeva lapse tasemele: too kõverjoon, mis algab seal ahju kohal, on jõgi, too ümar laik ahju ja akna vahel kujutab järve, see kohvipruun, tema voodile kõige lähem suur laik on osa tohutust ookeanist, kuhu suubub kõik muu... Üks ämblik ilmus nähtavale ja sammus oma rada, kõrgete jalakoletiste küljes rippuv must punktikene, ja kapten Kubelik hakkas ta kulul mõistatama: kui ta jõuab lähema viie minuti jooksul laesimsini välja, tulevad vanad teda kindlasti vaatama, põikab ta aga oma teelt kõrvale juba varem, ei maksa end enam vaevala asjatu ootamisega!

Veidi hiljem jäi kapten Kubelik siiski magama ja nägi end istuvat onu Justuse söögitoas suure laua juures, mida ümbritsesid käratsevad külalised. Kuid need käratsejad polnud siinsed väikelinnakodanikud, vaid tema

vanad sõjakaaslased, — ta teadis isegi seda, et osa neist on ammu juba surma saanud. Kuid selles teadmises polnud midagi ebamugavat: mis siis, seltsimehed, laske endale vaid hea maitsta! Liudade ning pudelite alla oli laotatud hiigelsuur kindralstaabi-kaart, täis tikitud tillukesti lipukesti ja värvilisi nõõpnõelu, ja iga kord, kui ta tahtis oma võileiba hammustada, sattus osa neist lipukestest ja nõõpnõeltest ta hammaste alla, krigisedes seal jälestavalt-võikalt nagu liivaterad. Ja kõige lõpuks kugistas ta endale kurku kolm («Jaa, jaa, nimelt kolm!») suurt odrapead, kõik tagurpidi, ja ta ei saanud neid kuidagi enam kätte, kuigi ta püüdis seda kõigest väest, hambad hirmu pärast irevil, sõrmed sügavale suhu topitud.

Kapten Kubelik virgus viimaks koletu ränkustundega: talle näis, nagu peaks ta iga silmapilk oksendama hakkama. Ta mõtles endamisi, et arvatavasti on ka see häda tingitud vaid liigest otseti lebamisest. Ja ta tahtis end jälle veidi teisiti asetada, kui ta nägi korraga kedagi toas seisvat — valge kuju, mis paistis viirastusena.

Jah, polnud kahtlust, see oli Aimi-Lie. Ja kuna õe tulek tegi ta meeled jälle veidi rõõmsamaks, katsus ta nagu tänutäheks naeratada.

Kuid ta märkas kohe, et tüdrukuga oli midagi lahti: ta silmaveered olid punased, põsed kahvatud, ninaots terav. — Oli ilmne, et teda miski vaevas. Ja kapten Kubelik lõi Aimi-Liele sõrmega vastu käeselga ning ütles pisut sentimentaalselt, teda kogu aeg silmist laskmata:

«Täna, Lii, et sa tulid. See neetud päev paistab mulle kümme korda igavam kui kõik eelmised kokku. Kui ma teaksin, et see on paranemisest, oleksin ma õnnelik, aga seda ma ju ei tea, ja sellepärast saadaksin ma ta kus kurat, selle tänase päeva! Istu, palun.»

Aimi-Lie ütles, vaadates tast mööda:

«Keegi tahab sinuga kokku saada.»

Kapten Kubelik pööras enda kärmesti külili, — pagana pihta, kas ta ootused ja lootused hakkavad siis tõepoolest täide minema?!

«Mi-nu-ga — kokku saada?» kordas ta nagu kohkunult ja püüdis endas puhkenud suurt ärevust õe eest varjata. «Lase sisse! Olgu see või vanakuradi vanaema — lase sisse!»

«See on... endine preili Brock,» ütles Aimi-Lie.

Kapten Kubelik tundis sel hetkel, kuidas kogu veri ta näost ära voolas. Vaikusehetk, mille see ootamatu uudis põhjustas, täitus muljetega, mis püüdsid kõigest jõust tervikuks ühineda, ei suutnud aga seda ja hüplesid sihitult siia-sinna. Ta oleks nagu haistnud midagi väga vaigust, midagi kuivalt-kuuma, midagi kasteheinalõhnalist. Ja siis kohe korratu rida tibatillukesi mälestusi: umbne metsaalune; liivane maa jalge all; pruunid okkad üle küngaste; halastamatus päikeselõõmas naksatavad männikäbid; tolmune tee, mis lahutab metsa heinamaast; pajupuhmad luha-avaruses, angervaksad; koerputked noorte kaskede vahel; lõikavates vastuhelkides sillerdav jõepind; kasteheinad, kasteheinad, kasteheinad! Ta nägi end kitsa valge jala kohale kummarduvat ja sellest levivat soolast higilõhna sügavale kopsudesse tõmbavat; ta tundis sukasilmade survet vastu huuli, kleidiveere pehmet puudutust kõrvaletal... Ta hinge tõusis kangesti ümmargusena mõjuv mälestus nagu kiiresti süttivas ja kiiresti kustavas välkvalguses, milles domineeris kangesti sinine taevas kangesti valgete pilvetutikestega. Ja korraga oleks tast nagu selle lühikese silmapilguga, mille jooksul mälestused teda nõnda kõrvetasid, mööda tormanud suur mahlakas tükk elavat elu — osakene

temast endast, kordumatu episood, mida ta polnud lõpuni kasutada saanud.

«En-di-ne... preili Brock...?» kordas ta. «Miks — endine?»

«Ta on juba ligi aasta lesk,» ütles Aimi-Lie, ja venale näis, nagu oleks nende sõnade taha peidetud mingi kauge tagamõte.

Kapten Kubelik kordas jälle:

«En-di-ne preili Brock?»

Aimi-Lie küsis tasakesi:

«Kas siin pole ehk midagi korda seada... enne kui ma ta sisse lasen?»

«Eks sa vaata... ma ei tea...» pomises kapten Kubelik.

Aimi-Lie astus voodi ette, kohendas tekki, kergitas patja. Kapten Kubelik nägi, et õe käed kippusid selle juures tasakesi värisema.

Kuid tal oli rohkesti tegemist omaenda mõtetega ja ta ei pööranud sellele enam tähelepanu. Kuigi ta püüdis ka praegu veel ükskõiksust teeselda, ei saanud ta siiski küsimata jätta:

«Kas ta on siis vahepeal... mehele läinud?»

«Jah, ma ju... rääkisin. Sa ei pannud vist tähele — ta on juba isegi leseks jäänud.»

«Nii? Kellele ta läks?»

«Proviisor Lambertile.»

Vaikus.

«Ja ta mees on siis juba surnud?»

«Jah. Isa teadis kõnelda, et proviisor Lambert olevat teeninud kuskil Saksa rinde taga ühes sõjaväeapteegis. Kord õhurünnaku ajal olevat sellele apteegile... pomm kukkunud.»

«Nii...?» pomises kapten Kubelik.

Aimi-Lie lõpetas ettevalmistused ja ütles:

«Nüüd ma võin ta siis... tупpa kutsuda? Ah jaa — sinu siinolekust olevat rääkinud talle doktor Grinbergs. Üks noortest Brockidest on meie juures arstliku kontrolli all, kuna ta tahab sõjateenistusest vabaneda, ja õde käib teda iga päev vaatamas.»

«Hea... küll...» pomises kapten Kubelik, ja oli raske mõista, mille kohta ta seda ütles.

Aimi-Lie lahkus ja ta jäi jälle üksi. Ta katsus kõigest jõust rahuneda. Erutus tekitas palaviku — ta põsed hakkasid hõõguma, süda vasardama. Ent kui üleni musta rõivastatud ja tihedat leinaloori kandev naine järgmisel hetkel uksele ilmus, suutis ta jälle oma tavalist naeru naeratada, ehkki ärritus kasvas tas veelgi ja oli teda juba lausa lümmatamas.

«Vabandage, kui ma ehk eksitan,» ütles endine preili Brock, tõmbas kinda käest ja vaatas teda nagu kerge pilve tagant.

«Kas saavad jumalannad segada meid, patuseid mul-lalkõndijaid!» ütles kapten Kubelik, suudeldes endale ulatatud sõrmi. Ja lisas kohe, osutades toolile: «Palun, armuline proua! Ma olen teile tõsiselt tänulik, sest päevad siin ei hiilga oma mitmekesisusega.»

«Jah, ma usun seda,» vastas naine kuidagi rõhutatult tõsiselt.

Kapten Kubelik surus põse vastu patja ja jälgis pilguga endast eemalduvat valget rannet, millest ulatus põiki üle õige peenike kuldkest. Õhukesest nahast kinnas asetus kahe läbi kleidi aimatava põlve vahekohtale; pluusi paisutavad rinnad olid suured ja rasked; leina tähistavate rõivaste all paindusid noore naisekeha pehmed jooned. Äkki tundis ta seda nüüd ammugi juba täiskasvanud kaunitari vaadeldes kogu oma julgust jälle tagasi tulevat, ja enne veel, kui ta suutis isegi aimata oma mõtete suunda, ütles ta naerdes:

«Näete, armuline proua, maailm on siiski liiga väike selleks, et kaks inimest võiksid lõplikult teineteise silmist kaduda. Nii mõnigi ettevõtte, mis paistab nurja minevat, võib hiljem — vastupidi — täide minna. Läänud suvel oli mul au teile kohtamiskutse saata ja...täna me kohtamegi. Kuigi ma olen vahepeal elanud teist tuhandete verstade kaugusel ja kuigi selle aja jooksul on paljud asjad meie mõlema elus põhjalikult muutunud.»

Endine preili Brock noogutas pikkamisi ja — nagu kapten Kubelikule näis — veidi teatraalselt. Ta ütles:

«Jah, teil on õigus — paljud asjad meie mõlema elus on põhjalikult muutunud.»

Kapten Kubeliku suunurk hakkas närviliselt hüplema. Ta hinge oli kogunenud nagu kõike purustada ähvardav pinge. Et seda varjata, pomises ta:

«Ma ei oleks kunagi loota julgenud, et te mind külastama tulete... Ja ma olen teile nüüd tõesti... väga, väga tänulik...»

«Jah, ma mõtlesin, et... vahest te ei pahanda, kui...» ütles noor naine sõnahaaval, kummardudes seejuures pisut ettepoole. «Arvatavasti olen ma viimane teie tuttavate seast, kes teid vaatama tuli... Aga mul ei olnud tõesti vähimatki aimu, et te olete tagasi kodulinna jõudnud, kuigi ma mõtlesin teist... korduvalt.»

Paus.

«Kor-du-valt?» ütles kapten Kubelik viimaks pikkamisi.

Naine parandas end, tõmbudes jälle sirgeks:

«See tähendab... jah... kaunis sagedasti. Vist selle tõttu, et mu endagi mees pidi kolmandal sõjakuul teenistusse minema... Te olete vististi juba kuulnud, et ma... olen abielus... See tähendab — olin?» küsis ta kuidagi kähku, nagu kiirustades.

«Jah, kuulsin sellest täna. Õde rääkis just teie tuleku eel,» noogutas kapten Kubelik.

Ja naine lükkas nüüd loori aeglase, nagu sujuva käeliigutusega üles kübaraveerele, vaatas kuhugi kõrvale ning sõnas:

«Jah, tal läks halvasti. See... juhtus temaga... juba... detsembris.»

Kapten Kubelik silmitses vargsi enda ees istuva noore lese kitsast nägu, pikki ripsmeid ja kaht kibedusjoonekest, mis kulgesid nina juurest alla. Ta pidi mõtlema jälle sellest kaugel-kaugel minevikus lamavast väljasõidust: tantsimisest üle liivase lagendikukese, kuivast kuumusest vanade mändide all, vesisest lodust, millest tuli läbi minna. Sügavates tihkelt kokkuliituvates ja igavesele kadumisele kippuvates põhjakihtides, üsna hinge nähtamatu põranda peal, läigatasid nagu kontsentriilselt asuvad õlilaigud. Ja ta tahtis lausuda midagi oluliselt tähtsat, midagi, millest sõltub palju ja mis otsustab kõik tuleviku jaoks. Ta ohkas aga selle asemel sentimentaalselt-poisikeselikult ja ütles:

«Jah, mis parata! Nõnda juhtub seal iga päev... kellegagi.»

Vaikus.

Naine vaatas endiselt kuhugi kõrvale, — akna poole, mida mööda virvendas lakkamatult alla lumelõrtsiga segatud halli vett. Ka tema tegeles mälestustega, kuigi arvatavasti teistsugustega. Ühe jalaga leitnant Afanasjev ja jutukas kapten Smirnov norskasid kuuldavalt. Vihm lõi vastu aknaid. Vihm lõi vastu seinu ja aknaid. Vihm lõi vastu vana plekk-katust, vastu seinu ja aknaid... Vihm kahises tänavakividel, aga teraselt kuulates näis, nagu tuleks see kahin otse taevast, raskete õliuitsuna edasi venivate pilvede tagant. Vihm kahises,

kahises, kahises. Ja voodi ees istuv endine preili Brock vaatas korruga voodis lebavale kapten Kubelikule otse silma ja ütles:

«Kui ma kuulsin, et te siin olete, mõtlesin ma, et ma ei tule teid vaatama. Aga ei saanud, näete, tulemata jätta! Ja... miks siis ka mitte? Me polnud küll kuigi suured tuttavad, aga... pisut olime ju siiski. Ja peale muu — teid, vaeseid haavatuid, käivad ju vahetevahel vaatamas isegi võhivõõrad.»

«Jah, seda muidugi, — meid, vaeseid haavatuid, käivad vahetevahel vaatamas isegi võhivõõrad,» noogutas kapten Kubelik, muiates kuidagi haledalt, nagu solvununa.

Naise huuled olid väga punased ja hõõgusid elurõõmu, — nad ei sobinud süngtumedate leinarõivastega.

Vihm lõi vastu aknaid, vihm lõi vastu vana plekkkatust, seinu ja aknaid, vihm kahises, kahises, kahises.

«Ohoo, kas te kuulete, kuidas vihm kahiseb...» ütles kapten Kubelik, teeseldes jälle head meeoleolu.

«Jah, vihm kahiseb täna... nii-i väga...» ütles naine. «Ma usun küll, et selles pole midagi paha, et ma teid vaatama tulin... Tõesti... vihm on hir-mus jämedaks läinud ja... küll ta ka-hi-seb, hommikul oli aga alles ilus talveilm. Võib olla küll, et ma teid oma tulekuga... segan. Peale selle... ma olen vist viimane teie tuttavatest, kes... ahjaa, sellest me vist juba rääkisime...»

«Jah, sellest me juba rääkisime. Muide, armuline proua, vastupidi — te olete esimene... p e a a e g u esimene... kes mind vaatama tuli,» ütles kapten Kubelik ja vaatas ikka külalise huuli.

«Esimene? Kas tõesti!» küsis endine preili Brock.

«Jah, nõnda see on, armuline proua, te olete tõesti esimene tõe-line külaline, kes mind vaatama tuli,» ütles kapten Kubelik. «Ma pidasin oma siinolekut nimelt

esialgu saladuses, — võtsin onult, õelt ja onupojalt isegi vaikimisvande,» seletas ta kohe naeratades, nagu kardaks ta, et teda võidaks valesti mõista.

«Armas aeg — ma olen siis ju päris tõesti... pea-aegu esimene?» küsis endine preili Brock ja muigas samuti äkki, otsekui oleks ta kuulnud midagi väga naljakat ja väga meeldivat.

«Jah, seda te olete... päris tõesti,» vastas kapten Kubelik.

Vaikus.

«Hea küll, vabandage... ma pean nüüd minema hakkama,» ütles endine preili Brock, istus aga edasi ja laskis vaid loori näo ette langeda.

Kapten Kubelikku vaevas kujutlus, nagu vaadeldaks teda selle kaudu mingi kõrvalise tagamõttega.

Naine ütles:

«Jah, ma hakkam nüüd minema.» Ja siis: «Ma oleksin pidanud küll ammugi läinud olema... sellepärast, et kodus oodatakse mind...» Ning veelgi hetke pärast: «Mu vend tahab, et ma käiksin teda vaatamas. Ja kujutage ette — ta tahab, et ma käiksin teda vaatamas... igapäev. Mul on küll nii hirmus vähe aega — ema on ju haiglane ja isa on päris otsas, aga ma ei või teda ju kurvastada... Oma venda... tähendab.»

Endine preili Brock ohkas nende sõnade juures, sulges miskipärast silmad, avas need aga jälle kohe, tõusis. Kapten Kubelik pööras järsku pead ja ütles:

«Mul polnud möödunud aastal mahti küsitleda teid... ühe kirja suhtes. Kas see jõudis teie kätte... õigel ajal?»

«Jah, päris õigel ajal,» vastas naine ja vaatas pisut aega maha, kissitades nagu ereda valguse pärast. Ja viimaks, ikka pead tõstmata: «Ma ei hilinenud... Jah, mina olin kohal... sel ajal nagu te palusite.»

Kohe seejärel jättis ta jumalaga ja hakkas minema. Ta suured juuksed olid kuklasse palmitud ja ta pikk kleit lõi käimise juures kuuldava kahinaga vastu sääri.

Ja vihmgi akende taga kahises endiselt... Kahises, kahises, aina kahises.

RAHUTUS

Endise preili Brocki lahkumise järel tundis kapten Kubelik end väga nõrgana, — ta oli nagu millestki tühjaks ammutatud, millestki, mis oli seni ta hinge kõvaks teinud, talle vajalikku jõudu andnud. Ta surus suu vastu patja, pigistas silmad kinni; ta pea valutas, ja muutus väga raskeks. Viimaks kuulis ta end tasakesi ümisema hakkavat, läbi hammaste, õige vaikselt. «Eliise Brock... Fräulein Eliise Brock... noor saksa tüdruk... miks ta küll abiellus... sellise kiirusega?» mõtles ta kummaliselt ärevana. Vahetevahel näis talle, nagu oleks hiljuti oma haripunkti saavutanud palavikuhoog rauges, samas aga tekkis tas viirastuslik kujutlus õige õhukese vaheseina taha koondunud hiigljõust, mis võib temast varsti üle pursata.

Kui ta uinuda katsus, et sellest üha kestvast rahutusest ometi kord vabaks saada, avanes uks ja keegi astus kikivarbail tuppa: jälle Aimi-Lie oma valges ametitanus! Ja ta küsis kohe vene keeles, kuna talle ikka näis,

et ta peab kõigi eest midagi varjama ja midagi väga-väga hoolikalt kinni katma:

«Mis kell on?»

«Vähe aega tagasi lõi neli,» vastas Aimi-Lie.

«Nii! Juba... neli!» pomises kapten Kubelik, hõõrus nagu midagi meelde tuletades laupa ja ütles viimaks, kuigi õde teadis, et ta mõtleb samal ajal hoopis muudest asjadest: «Sa ei olegi veel koju läinud...? Sinu valvekord pidi ju lõunaks läbi saama?»

«Ma asendan praegu üht oma sõbrannat, tal oli tarvis kiiresti kuhugi minna,» vastas Aimi-Lie.

«Istu, mis sa siis seisad!» ütles kapten Kubelik.

Kaelahaavaga ohvitser hüüdis üle oma magava sõbra:

«Nagu alati — tratata! Ühtedel on ikka kibedasti vaja kuskil käia ja kuhugi minna, teised aga kannavad — nagu kunagi rumalad eeslid — kahekordset koormat. Ai, ai, ai, õde — kas te siis ei mõista, et teid siin eksplua-teeritakse?»

Aimi-Lie naeratas vaikselt, ei vastanud aga midagi. Alles siis, kui ta oli endale tooli voodi ette tõmmanud, kummardus ta venna kohale ja küsis, uuesti üle minnes eesti keelele:

«Noh... mis ta sulle rääkis?»

«Kes?» küsis kapten Kubelik. Kuid säärane läbipaistev teesklemine tundus talle endalegi liiga lapsikuna ja ta lisis: «Ah proua Lambert? Arvatavasti tahtis ta näidata mulle oma inimlikku kaastunnet ja moodsa aja vabameelsust. Muuseas, — ma ei tea, teie, naiste hingeelu on minutaolise lihtsureliku jaoks vahel liiga keeruline... Aga ütle, palun, mis su enda südant vaevab, seisad ju praegu vaevalt jalul.»

«Minul? Mul ei ole midagi viga,» vastas Aimi-Lie.

Suurtükiväekapten Smirnov, tundes nähtavasti igavust, hüüdis jälle:

«Jah, õde, võtke minu kui vanema inimese hoiatust kuulda: olge ettevaatlik! Nii kurnavad need sulid teid varsti surnuks, seda enam, et teie, tšuhnaad, olete liiga järeleandlikud ja liiga usaldavad. Ai-ai-ai, kui ma teid ainult vaatan — miks, paganapärast, te lasete ennast nõnda tüssata?!»

«Te eksite — ma ei lase ju ennast tüssata,» ütles Aimi-Lie.

Kapten Kubelik pomises.

«Jah, kapten Smirnovil on õigus — sa võtad liiga tihti oma õlgadele ülearuseid koormaid. Isegi mina olen juba tähele pannud, et sa asendad oma kaasteenijaid palju sagedamini, kui nemad sind.»

«Ei, vennas... ka sina eksid!» ütles Aimi-Lie.

Ja kapten Kubelik sulges silmad ning venitas korraga ilma ühegi silmanähtava põhjusega pahuraks muutudes:

«Kuradipärast, see on üldse jäledasti vastik, see sinu praegune amet! Vas-tik! aru saad. Ja üldse — kõik on vastik! Ma ei jõua lihtsalt ära oodata, mil ma jälle jalule saan... või ma lähen selles haisvas leitses peast hulluks!»

«See ei kesta loodetavasti enam kuigi kaua,» ütles Aimi-Lie.

«Mitte minutitki kauem, kuni ma kärvan viimaks... oma mädaneva ihu ja selle hirmsa karbolihaisu käes!» ütles kapten Kubelik. Ja veel hetkelise vaikimise järel: «Kas sa saatsid juba kodustele sõna, et ma siin olen?»

«Ei. Aga homme tulevad nad sind kindlasti vaatama, kui mitte juba täna... Antoni tõttu...» ütles õde.

Kapten Kubelik tajus korraga kanget vajadust käed põlvede vahele suruda ja toorelt vanduma hakata. Ta tahtis kõigest hingest unustada tuharates ja jalas näri-vaid valuhooge; ta tahtis unustada oma koduseid ja... üldse kõike, kurat võtaks! ta tahtis unustada endist

preili Brocki, kelle lakkamatult kummitav mälestus piinas teda mingi maguskibeda kõdiga, mis tuikas nagu vana haavaarm; ta... tahtis... unustada... «Noh, mida, mida, mida ma tahaksin siis veel unustada?» küsis ta endalt vihaselt. Ehkki ta häbenes praegugi oma kehalist ja hingelist viletsust, ei soovinud ta ometi ka seda, et Aimi-Lie lahkuks. Ja valitsedes end jonnakalt, ütles ta viimaks:

«Palun ära räägi neile siiski midagi! Mitte kellelegi, mõistad! Ma loodan, et Antongi... unustas.» Ning jälle nagu sisemiselt ägedaks muutudes, pead kahe käe vahele pigistades: «See kõik on ju... niivõrd v-vastik... ja jäle... ja õud-ne! Tuleval nädalal, kui ma enda juba jalule ajan, tulgu nad kas või kümnekesi korruga, tulgu, ainult nüüd veel mitte! Jah, — nüüd — veel — mitte, — mõistad!»

«Hea küll, ma teen nõnda, nagu sa soovid,» noogutas öde.

«Jah, ma paluksin sind... üsna tõsiselt,» ütles kapten Kubelik samas kuidagi pikkamisi-kurvvalt ja tundis imelikku vajadust pihtida, kõik südameelt ära rääkida. «Sest vaata, ma pean enda raputama sellest ometi lõplikult lahti!» peaaegu hüüdis ta, rusikad ikka meelegatadele surutud. «Kogu sellest jubedusest, mis mulle sealt põrgust ajudesse jäi... aru saad! Keegi ei usuks mind, kui ma praegu ütleksin, et ma olen... vahel öösiti... nagu lausa peast segane. Mõtlen ise: eeh, kui ma nüüd jookseksin... jookseksin... jookseksin! Aga — kuhu ma jookseksin? Ku-hu? Noh, sa ei saa sellest aru, muidugi, sa ei võigi sellest aru saada!» Ja jälle pärast pikka, piinavat pausi, — ikka tasakesi, ikka kurvvalt: «Ma arvan, et lihtsoldatitel... pole see nii hull. Nad võivad ju hirmu tunda ja lõdiseda ka ilmsi olles, — see on neile lubatud, see on nende eesõigus... neil pole tarvis igasugust

prahti alla kugistada! Kui aga inimene peab ühtejärke ligi aasta otsa — päevast päeva ja nädalast nädalasse ... neelama endasse küll närivat salahirmu, küll ... küll ... põletavat paanikat ...! Me peaksime end seal oma tahtmist järgi aeg-ajalt puhastada saama ... mõistad! Aga me ei saa ju seda! Ei ... saa! Ei ... saa ... jah!» lõpetas ta äkki nagu kellelegi vastu vaieldes ja haaras jälle kahe kämblaga peast kinni, just nagu maha suruda püüdes seda täitvat piinavat valutunnet.

Aimi-Lie näis kohkununa, kuigi ta taipas vaid umbkaudu venna sõnade taha peidetud ahastuslikkude mõtete õiget suunda.

Ja kapten Kubelik tegi äkki nagu pika hüppe tagasi, naeris vihaselt ning küsis:

«Ütle mulle kord juba, miks, kuradipärast, sa õieti õeks hakkasid? Mispärast, ah? Sinutaolised peaksid mehele minema, mitte aga siia, surma ja viletsuse majasse tiksuma! Õdedeks ja talitajateks tulgu hoopis teistlaadi naised: suurt kasvu, jämedate häältega ... ja hoolimatud, nagu me isegi, keda nad peavad avitama. Milleks, mil-leks, kuradi pihta, opereerida niisuguste kisendavate vastuoludega — ühelt poolt jubeduse kõik võimalused, teiselt poolt aga sentimentaalne ja õrn naiselikkus, mis peaks nagu kellelegi puru silma ajama! Kas siis ei taibata, et säärane ilutsemine pole kerge ei meile ega ka teile, kaunitaridele. Või peab meie meeleolu suurte isandate kujutlust mööda väga hea ja õnnelik olema, kui me saame oma purustatud liikmed iga silmapilk kõrvutada nii mõttes kui tegelikult sinuga ja kõigi teiste sinutaolistega? Ei, tõesti — minge, minge, minge mehele, aga ärge tikkuge aladele, kuhu te ei kõlba ja kus te võite veel ... pahandusigi tekitada!»

«Mehele?! Mehed on ju puha sõjas ...» katsus Aimi-

Lie naljatada, kuid taipas ka ise, et see nali ei õnnestunud. Ja tal hakkas piinlik — tihe puna kattis ta kuni kõrvalestadeni.

«Sõjas ... sõjas, jah ...» pomises kapten Kubelik.

Vaikus, — neil kummalgi polnud nagu enam midagi lisada. Minutid läksid, kell trepikojas hakkas lööma. Ilm muutus juba hämaraks. Viis? Jah, just nii — viis! Leitnant Afanasjev norskas heleda vilina saatel ja nüüd ühines temaga veel ka suurtükiväekapten Smirnov, vurruot-sad püsti: «Rrr, rrr ... rrrr ... rrrr!» «Head und, sõbrad, laske käia!» mõtles kapten Kubelik. Kui õde talle ikka nagu vastust oodates otsa vaatas, kehtas ta end korraks, kõhatas ja ütles küüniliselt-kibestunult:

«Vale — kõik mehed ei ole sõjas, tagalas on neid veel küllalt. Ja need, kes on praegu tagalas, on just ... kõige parem sort! Kavalad, praktilised, asjalikult mõtlevad ja teadlikud oma kalli elu hinnas ...! Või pole nad sinu hingelaadile vastavad, ah? Või unistad sa kellestki minutaolisest kangelastegusid sooritavast hädavaresest, ah? Lollus, õeke, meid ei maksa austada! Ke-da? Meid?! Ja austada? Mis me siis oleme, et sa meid austada tahad? Kas meil kainet ja praktilist mõistust on? Mine ikka, mitte midagi selletaolist! Kas meid usaldada võib? Meid?! H-hahahaha! Hee-ro-se-po-jad, ptüi! Mine, mine päris tõesti mehele ja hakka lapsi soetama, selle asemel et oma kenadusega ja hea tervisega meile siin vahetpidamata meie eneste viletsust ja armetust meelde tule-tada! Preili Brock ... näed sa ... läks ju mehele ...»

«Läks. Aga mis sellest kasu oli?» kehtas Aimi-Lie õlgu, kogu aeg vennalt oma kohkumisest suuri silmi pööramata.

«Jah, sul on õigus ... sellest ei olnud küll kuigi suurt kasu,» pomises kapten Kubelik.

Nad vaikisid jälle. Aimi-Lie pidi varsti lahkuma, sest

teda kutsuti, — ta väljus nii tasakesi, et isegi uks tema järel ei kääksatanud, ta sammud suubusid nagu millessegi väga pehmesse ja vastikult nätskesse. Suurtükiväekapten Smirnov ümises läbi une mingit isamaalist lauluviisi. Amputeeritud jalaga leitnant Afanasjev kõrvalvoodis aetas oma pooliku keha kuidagi teisiti. Hajameelselt põrandat silitavad sammud läksid uksest mööda; keegi naeris lajatava häälega nagu suurt lõõtsa vedades; keegi ütles, et varsti algavat õhtuse visiidi aeg; — paranemisel olevad haiged veetsid oma igavat puhkuselõppu. «Jah, leitnant Afanasjev, see ilus poiss kuskilt Lõuna-Venemaalt võib end vähemalt liigutada, tal pole vaja ikka ja alati ühes ning samas poosis lamada . . .» mõtles kapten Kubelik. «Kuid selle eest on ta nüüd ühe jalaga . . . ühe jalaga . . . ühe jalaga . . .» mõles ta. «Jah . . . ja ta saab endale arvatavasti inetu puukõndi, see leitnant Afanasjev kuskilt Lõuna-Venemaalt, kõndi, mille otsasse on löödud terav nael, et ta ei libiseks. See tähendab — muidugi talvel, suvel aga võib niisama . . .» mõtles kapten Kubelik. Ja ta läheb mööda uulitsat — kompsti, kompsti, kompsti — leitnant Afanasjev, ilus poiss Lõuna-Venemaalt: «Hei, siit tuleb vahva sõjainvaliid, olge head ja andke teed!» Kompsti, kompsti, kompsti, käib ühe jalaga leitnant Afanasjev, see ilus poiss kuskilt Lõuna-Venemaalt, läbi Lõuna-Venemaa linna või küla uulitsate: «Vaadake mind, kas ma pole traagiline oma suures õnnetuses?! Jalg läks, aga kõik mu ülemused olid minuga selle eest rahul, oja!» «Missugused ülemused, lubage küsida?» «Kuidas — missugused? Aga kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev! Aga polkovnik Aleksandr Martõnõtš Skobeljev! Aga diviisikindral See-Ja-See! Aga korpuseülem Too-Ja-Too! Aga armeeülem Nii-Ja-Niisugune! Aga keisri onu suurvürst Nikolai Nikolajevitš, ülemjuhataja! Aga — keiser — ise — jaa-a!» Ja kapten

Kubelik taganes suurte mõtete juurest kohe jälle väikeste mõtete juurde: «Preili Brock on nõnda siis vahepeal mehele läinud ja lesekski jäänud . . .? Nii-nii-nii-i — n-nii! Pagana pärast — kas ma poleks võinud siiski sel sumedal juuliõhtul välja minna, härra linnapea iluaeda tema ainust tüdrikut võrgutama?» mõtles kapten Kubelik. «Vana palja peanupuga doktor vedas armastuskirju!» mõtles kapten Kubelik. «Preili Brock, ohoo, tulge aga siia, palun väga!» mõtles kapten Kubelik.

Samal hetkel lõppes see segane virr-varr kerge ja hea unega, mis tõi naeratuse huultele. Ta ette hargnes kohe selge nägemus, mida ta ise vaatas nagu kustki kõrvalt. Ta läks läbi väga suure ning tühja pargi, istus pingile ja ootas, — jah, ta oli kohtamisel, preili Brock pidi varsti tulema. Oli tuuline öö, kõikjal puude vahel jooksid kõverad kaitsekraavid, läheduses polnud aga ainustki hingelist. Ja ta vaid ootas, ootas. Nii, kas sealt ei tulnudki? Õi-ge — tuldi, — kuid kahjuks polnud see preili Brock, ei, see oli vaid üks tema vanadest lahingukaaslastest. Nende vahel oli nüüd pigimust laud ja nad tahtsid kaarte mängida. Kuid oli liiga pime. Ja pealegi oli laud nii lai, et nad ei ulatunud sellest üle kummarduma, ja nad pidid mängu jätma. Ja jälle tuli keegi. Aga kas sel korral polnud see tulija preili Brock, tuli jälle vaid poristes mundrites sõpru, kes soovisid samuti selle hirmus suure laua taga kaarte mängida. Kuskil lasti üles punane raket: «Juhei, suurtükivägi, palume tulistada, et me kord juba selle neetud laua peal mängida ulataksime!» Üks, kaks . . . üks, kaks, üks-kaks! marssisid roodud kohe ta selja taga, sõnatud nagu surnud, kes väljuvad ühishaudadest. Ühishaudadest? Noo-noo-noo, kus on ühishaud? kui kaugel on ühishaud? kui palju on ühishaudu? kui . . . kui sügavad on ühishaudad? oleks ta nagu ahastades mõtelnud. Ja ikka polnud veel näha preili

Brocki, kes ometi oli lubanud temaga kohtama tulla... «Juheii, suurtükivägi... suurtükivägi... tulistage ometi, kas te ei näe siis, et laud on liiga suur ja et me ei jõua oma kaarte selle keskohta kokku visata!» Keegi jooksis kärmesti rühkides mustade tüvede vahelt läbi, tervitas, raputas teda õlast ja ütles: «Teie kõrgeausus — rünnakule!» — «Ma ei saa, ma ootan ju preili Brocki!» vastas tema. «Preili Brocki?» ütles soldat ja naeris ainult teise näopoolega. «Ära irvita, sunnik!» ütles tema. «Teil pole ju saapaid jalas, lollike, millega te ootate!» ütles soldat. Ja nüüd ta nägigi, et ta oli kohtamisele tulnud tõesti paljaste labajalgadega, paljaste poriste labajalgadega, varbavahed täis suuri rohekaspruune savikamakaid sealt... jooksukraavidest. «Ma... ma... olen ju haavatud...» ütles ta pominal ja avas kohe silmad.

Tal polnud aimugi, kui kaua ta oli maganud. Elekter oli süüdatud, rasked mustad katted rippusid akende ees, Aimi-Lie istus jälle ta voodiserval ja vaatas teda uurides. Ta pea oli ikka veel raske ja uimane, selg valutab, õndlad tuikasid kestvate pingutuste väsimusest. Padi ta all tundus rõskena — nähtavasti oli ta magades tublisti higistanud.

Kapten Kubelikul oli janu, ta küsis juua. Ja kui ta oli klaasi aplalt tühjaks kugistanud, ütles ta sõnahaaval:

«Sa said siis veel kord aega mind vaatama tulla...?»

«Jah. See, keda ma asendasin, jõudis tagasi,» ütles õde.

«Nii...?» venitas kapten Kubelik.

«Kui sul on ehk väga paha, annaksin ma sulle midagi rahustavat...» ütles Aimi-Lie.

«Ei, pole vaja, mul on täna ainult pisut rohkem palavikku kui harilikult,» arvas kapten Kubelik; ja ta hää kippus korruga tasakesi värisema, kui ta viimaks jätkas, surudes oma kõhnad sõrmed Aimi-Lie käeseljale, mille

sile ning pehme nahk näis sellest krobeliste sõrmede puudutusest kartlikult võppuvat: «Ei, päris tõesti, õeke, viska kogu praegusele rumalusele käega ja mine minupärast kellegi tubli poisiga kas või sohki! Keegi meist, hädavarestest, ei sure ilma sinuta, ja keegi meist, hädavarestest, ei parane ainult sel põhjusel, et sina meid ravid!»

«Sõda lõpeb ehk niikuinii... juba varsti,» ütles Aimi-Lie väsinult naeratades.

«Sõda? Noh, seda me veel ei tea...» kehtitas kapten Kubelik õlgu ja muutus jälle väga vaikseks.

Aimi-Lie arvas:

«Ligi poolteist aastat — sellest peaks inimestele ometi aitama. Talv tuleb jälle peale. Ja talvel on see vist... väga raske?»

«Tal-vel?» ütles kapten Kubelik.

Vaikus.

Kapten Kubelik silmitses ikka ühe jalaga naabrit, — leitnant Afanasjevit, ilusat poissi Lõuna-Venemaalt, kes pidi siit varsti välja minema... inetul puuköndil, karkude vahel hüpates. Ta vaatas neid noori, peaaegu lapselikke põski; kitsaid veretuid huuli; paljast otsaesist, mis paistis laelambi tuhmis kumas helekollasena ja luisena. Magaja suu tõmbles närvlikult — arvatavasti piinasid teda nüüdki veel rasked nägemused möödunud kannatustest ja kahtlustest. Kaelahaavaga kapten Smirnov vahtis lakke ja ümises ärkvel olleski oma lühikest viisikest. Aimi-Lie lausus, kummardudes vennale jälle lähemale:

«Kui sa katsuksid nüüd kuni õhtusöögini üleval olla, muidu tuleb sulle jälle unetu öö. Aga ühe rahustava pulbri annaksin ma sulle kas või selleks, et sul oleks mõnusam... õiget aega oodata.»

«Ei, ma ei taha!» vastas kapten Kubelik ja häbenes

samas oma poisikeselikku jonnakust. Ta liskas, paitades taas õe käeselga: «Luba mulle parem veel veidi külma vett. Suu kipub kuivaks, nagu...»

Kuna palavik näis uuesti kiirete hüpetega alla minevat, hakkas piinav närvlikkus pikkamisi järele andma. Kuid see, et õde jääb kindlasti ka edaspidiseks oma praegusele kohale, kippus teda endiselt vihastama. Miks? Ta ei teadnud seda isegi. Ta mõtles vaid, et need, keda selleks ei sunnita, võiksid sõjast võimalikult kaugemale hoiduda. Ja ta ütles:

«Sinutaolisele noorele tütarlapsele pole see idiootlik vastastikune veristamine igatahes kuigi kohane... Ma olen näinud sõja algusest saadik nii mõndki koledust, aga ma arvan, et ka minu süda ei peaks siin vastu... pooltki sellest ajast, mis mul on tulnud rindel viibida. Kas või näiteks... mina ise oma hädaga. Kui inimene ei saa enam korralikult toime tulla isegi oma inimlike toimingutega, siis... igatahes...!»

«Harjutakse kõigega,» ütles Aimi-Lie.

Kapten Kubelik pomises.

«Jah, see on ju õige. Harjutakse tõesti kõigega. Aga — milleks?»

Jälle — vaikus. Kell trepikojas lõi sumedalt: «Nii — juba kuus!» Kapten Kubelik ohkas, sirutas jalad välja. Ta oli nüüd kuskil lagedal põllul, istus voodiveerel ja vaatas terasel pilgul otse enda ette, kust pidi rünnatama. Ja preili Brock istus ta kõrval, ihualasti, must loor näo ees... Ja kahurid mürisesid kuskil määratus kauguses, ja lõhkevad mürsud lõikasid pimedasse taevasse nagu helepunaseid lillekimpe, mille plahvatuskaja ulatus aga vaevalt mõne süllani... Ja pesuväel mehed ootasid kannatlikult oma asemetel, hoides püsse kuidagi naljakalt-naeruväärselt põigiti pea kohal... Ja raketid joonistasid öösse kõveraid poognaid ega tahtnudki enam kustuda...

Sadas jämedat vihma, — väga kummalist vihma, mis karastas küll, kuid ei teinud märjaks. «Hurrrrraaa!» kostis sügavalt maa alt: need olid koolnud, kes pidid nagu tõusma hakkama, sest oli ju viimnepäev ja vali pasunaheli kutsus neid. Siis aga seisis ta väga kitsal ning pikal sillal, püsti madratsil, käsi kõrva ääres. Kindral kihutas mööda — väike mees linnapea Brocki näojoontega. — Äkki tulvas talle peale paaniliselt põgenevate väeosade metsik puder, igal sõduril õlal raudne haiglavoodi. Is-sand... jumal... kas siis tõesti ei leidu kedagi, kes teda abistaks, teda, haavatut?! «Bugi, Bugi, Bugi, Bugi...!» pomises ta vahetpidamata ja sukeldus korraga sügavasse jääkülma vette, mis hakkas teda suure hooga edasi kandma, edasi, ikka edasi, kuni haigemajani, kus ta pidi end ravima.

Ta nägi unes end silmi sulgevat ja magama jäävat.

Pärast seda ei näinud ta enam midagi ning hakkas hingama pikkamisi ja väga rahulikult, virgudes viimaks puhanuna, ent kibedasti pakitseva seljaga.

Samas jäi ta kuulama: keegi oigas tasakesi ja mõtte-tult — üsna ta läheduses, peaaegu ta kõrva juures.

Ja suurtükiväekapten Smirnov ütles, katsudes rääkida hästi vaikse sosinaga:

«Jah, vaadake, meile toodi veel üks sõdur juurde. Pan Razinsky — rittmeister ja poolakas. Aga sellest mehike-sest pole kindlasti niipea asja: tal on raske rinnahaav ja põetaja istub praegugi ta juures. Te saite vist päris korralikult puhata, kapten?»

«Jah, päris korralikult,» vastas kapten Kubelik.

Ning kuulates ikka uue toakaaslase vaevlevat soigu-mist, hakkas ta jälle kohe oma lühikesi ja segaseid mõt-teid mõlgutama, mõtteid oma elust, mis oli äkki viga-seks lööduna paigale tardunud.

Väljas akende taga kahises endiselt tihe ning tüütav vihma sadu.

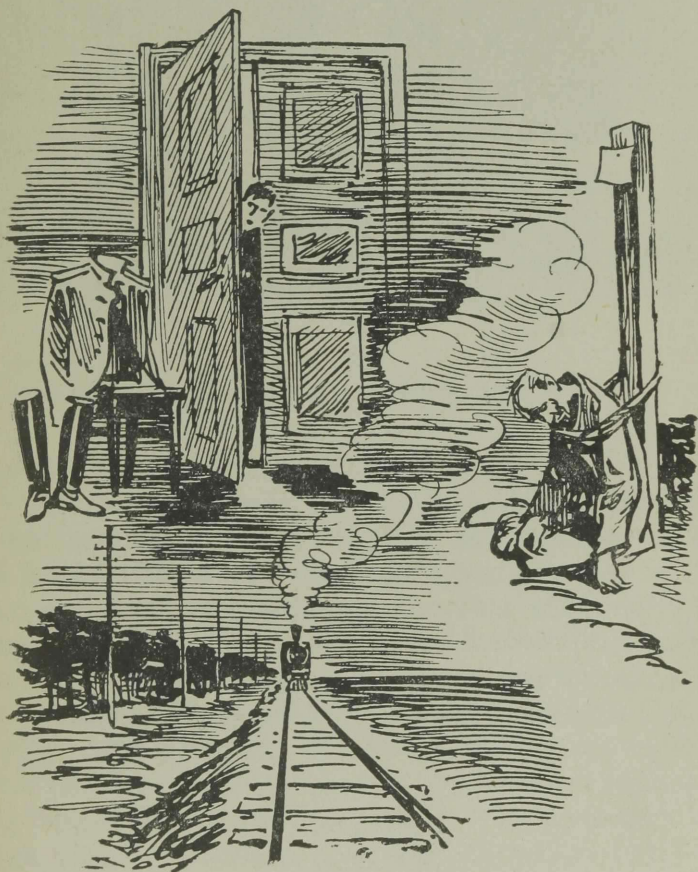
Kahises, kahises ja ... kahises!

Ja kapten Kubelikule näis äkki, et ainuüksi see tihe ning tüütav sadu on maailmas püsiv ja kindel, — ta polnud vist iialgi alanud ja samuti ei saabu vist kunagi aeg, mil ta lõpule jõuaks.

Kõik puruneb ja kōduneb põrmuks ...

Jääb vaid see ühetaoline vihma sadu ... igavesest ajast kuni igavese ajani ...

K O L M A S J A G U

OODATAKSE KANGELASTE ÄRKAMIST

Henriku juures valmistuti hommikusöögiks. Sel ajal kui emand Rosalie ja väike mõisaproua kõõgis askeldasid ja teineteise eest oma ärevust varjasid, istus peremees ise sooja kaminaleegi paistel ja imes puna-pruun-roheliste kirjadega ilustatud pikka portselanpiipu. Tal oli seljas paks pehme hommikukuub, mis kattis teda põlvini, ja samast pehmest ning paksust riidest püksid, mille narmaliseks kulunud sääreotsad olid kohlus vastu põrandat. Iga kord, kui ta suure suitsupilve läbi torrutõmmatud huulte välja puhus, heitis ta pea kerge nõksatusega kuklasse, ja siis peegeldas ta nägu sünget mõtlikkust, pahameelt, jonnakat rangust ja halbadest unenägudest tekkinud vihavimma kogu ümbritseva maailma vastu. Aeg-ajalt liigutas ta oma kitsaid kuivi ninasõõrmeid, oleks nagu luurates lõhnatõmmanud ja meenutas nõnda rohkem kui kunagi enne

kõhnaksjäänud röövlindu, kes ei suuda enam saagile järele kihutada ja peab seda seetõttu vaikselt varit-
sema.

Martin, mõisarentnik, käis pikkade sammudega mööda tuba edasi-tagasi, käed seljal. Vastupidi vanemale ven-
nale oli ta väga erutatud, — nagu kõõgis askeldavad
naised, nõnda kuulas temagi iga häälekest, mis juhtus
läbi paksude uste kõrvu kostma. Ta saapad kriuksusid;
ta enda sammud segasid teda; ometi aga ei püsinud
ta — kuidas ta ennast ka sundida püüdis! — üle minuti
paigal ega tihanud isegi venna juurde kamina ette
istuda. Söestuvad puud praksusid tasakesi, tundus suitsu-
lõhna ja vahetevahel kargas üle painutatud raudvõre
tillukesti punaseid sädemeid, mis kustusid varsti põranda
jaheduses.

Hommik aga edenes samal ajal aina edasi, ilma et
seda oleks märgatudki. Vana raske mööbel ronis kohma-
kalt esile uduse ilma kahvatust hämarusest, nagu kart-
likult piiludes, nagu häbenedes oma iganenud, toretse-
des esile pungitavate vormide pärast. Määratu suure lil-
lilise mustriga vaiba pehmus, ühinedes kõndiva vana-
härä saapakontsade tümisevate hoopidega, tekitas lakka-
matult seda omapärast närviliseks tegevat heli, mis
tuletas meelde unise looma saamatult sihitut komberda-
mist üle külmanud põllu muhkudena maast välja ulatu-
vate konarate.

Kuna Henrik oli möödunud ööl maganud väga rahu-
tult, ei suutnud ta seda ringitrampimist enam kauem
taluda. («Lollpea, et ta kord juba istuda näeks!») Ta
võttis hoogu vennale märkuse tegemiseks, ei saanud aga
sellega hakkama ja muutus järjest mornimaks. Ta ju
teadis, et vaevalt saaks ta midagi lausuda, kui ta kahet-
seks juba järgmisel silmapilgul oma ettevaatamatust.
Moonutatud unenäod olid talle algavaks päevaks kaasa

andnud väga halva meeleolu, — talle oli magades nimelt kogu aeg paistnud, nagu oleks ka Rosalie patuteed läinud... ikka sellesama kohutava ning salapärase härra Närepi juurde, kellest ta pidi viimaste päevade jooksul mõtlema peaaegu vahetpidamata! Ta oli nutnud; ta oli ahastanud; ta oli suure südamevaluga kuhugi jooksnud ja viimaks valjusti nuuksudes üles ärganud, isegi padi ta pea all oli märg rohketest pisaratest... Ja arvata-vasti oli ta tusaseks ja pahuraks muutunud just nende rohkete unes valatud pisarate pärast, kuna ta neid häbenes, ehkki ta ei tahtnud seda endale tunnistada...

«Palun, kas sa ei võiks vei-di-gi aega paigal istuda! Maja päris väriseb, kui sa sedasi... ringi jälgud...!» ütles ta viimaks.

Nojah, seal see oligi! Martin viskas enda küll kohe sügavasse tugitooli, hakkas seda aga hirmsa kolina saatel kontsade abil kamina poole nihutama, tehes müra endisest veel rohkemgi! Ta oli oma laia siledaks kammitud lõuahabeme käimise ajal tillukesteks salgukesteks näppinud ja ta suured voldilised kaardikuninga-põsed lausa aurasid erutuse pärast. Kui ta vaibamuustrile inetuid halle kriime vedades üsna vanema venna kõrvale jõudis, küsis ta sosinal, mõteldes ikka ainult ühest asjast ja kujutledes endamisi, et ka kõik teised peaksid mõtlema just samast asjast:

«Kas sa arvad, et ma võiksin neid niiviisi... oma käimisega... segada?»

Henrik vaatas teda jälle üle piibuvarre ja ütles kurtjalt:

«Neid? Mis see tähendab — neid segada? Sa segad mind, aru saad!»

«S-sind? Vot tšudak, teed kah nalja, vana kedervars!» hüüdis mõisarentnik Martin. «Polkovnik Aleksandr Martõnõtši ja Maksim Martõnõtši, kapteni pärast tunnen ma

muret, mitte sinu pärast! Kuula, kuula, kus on vennikes-
tel alles terve ja tugev uni! N-nagu n-noored jumalad,
e-ehh! Ma käisin ennist, kui ma oma tabagerkat otsisin,
nende ukse taga... ja panin kõrva vastu võtmeauku...
ja kuulasin... ja kuulsin päris selgesti, kuidas nad
võidu hrapeitasid. Noh, ja kui nii võtta — mis seal
imestadagi! Inimesed, kes tulevad otse tulest ja suitsust!
Pagatõr-riid, kui ma ise nende kohta nõnda ütelda to-
hin! Tähendab — kui ma ise tohin oma lihaste poegade
kohta ütelda sedasama, mis on teised ütelnud juba
ammu, h-hoohoo! Ma katsusin tasapisi sisse piiluda,
aga katted olid neil alles akende ees ja sellepärast ma
ei näinud ülepea midagi...»

Henrik maigutas pahaselt kuivi huuli, vaakis ja vaa-
tas jälle hõõgivatele sütele. Ta pidi kujutama nüüd ilm-
sigi, nagu oleks Rosalie tõesti kõlvatule patuteele asu-
nud, tõesti ta juurest lahkunud. Ta hinges hakkas tek-
kima poisikeselikult põhjendamatu, kuid oma sünguselt
ainult raukadele omane raske armukadedus, kuni talle
näis, nagu peaks ta kohe tõusma, kööki minema ja sel-
lele ulakale inimesele peremehelikult vastu kõrvu andma:
«Katsu sa ainult, sa kergemeelne vanamoor!» Püüdes
loomusunniliselt sellest tekkimisest olevast kiivusest vaba-
neda, taibates ka ise oma rumalust ning lapsikust, püü-
dis ta kõigest hingest jälle rahuneda, noogutas, pistis
piibubarre tagasi suhu ja ütles:

«Nojah, muidugi. Öhtul sai ju üsna kaua lobisetud...
Loomulikult ka reisiväsimus, arusaadav.»

«Št!» tegi vend Martin samal hetkel ja tõstis hoiata-
des käe,

Nüüd kuulasid mõlemad hinge pidades. Kustki üle
keskkoridori asetsevast majatiivast oleks nagu tõesti
summutatud käimist kostnud; ja see käimine lähenes
vähehaaval. Henrik neelatas piibupigist sülge, Martin

hingeldas ja hakkas jälle kohmetult habet näppima. Veel paar massakat mööblitükki, mis asusid kõige kaugemates nurkades, kerkisid esile valitsevast hommikuhämust. Vanemale vennale läks kange suits ninna, torakas otse sügavale peakoopasse ja lõppes järsu ning valju aevastusega.

«Nu, satsem mõi ta-ak? Ma palusin ju ometi!» ütles Martin etteheitvalt ja võppus ise kogu kehast. «Mind keelasid, ise aga teed kurat teab missuguseid häälil!»

«Ära kamanda! See on minu maja, — teen siin niisuguseid hääli nagu iganes tahan!» ütles Henrik ega katsunudki enam varjata oma järjest süvenevat tuska ja kurja meelehärmi. «Kannad neid nagu s... a pilpa peall! Kui nad sul nii väga väsinud on, siis nad juba igast väikesest asjast ei ärka, aga kui nad pole nii väga väsinud, ärkavad nad niikuinii. Ma ju ütlesin, — kell on juba kaheksa!»

«Õõh, parem oleks meil olnud hotelli kolida, v gostiinitu, ponimaješš!» pomises Martin sõjakalt.

Ja kohe muutus ka Henrik veelgi sõjakamaks ning vastas:

«Palun, palun, ole aga lahke ja kolikas või veel praegu! Tee pole siin kunagi püsti seisnud, oled sisse saanud, saad ka välja!»

Ent Martin oli juba jälle oma laiutavalt heameheliku meeoleu tagasi saanud ja küsis sõbralikult:

«Paganapärast, vana, no mis asjast sa's nüüd nii turtsuma hakkasid? Nagu suurestükist paugutad!»

«Mis asjast? Kas mina tean? Kas mina oma ninasse sisse näen, et ma saaksin sulle... aru anda!»

«Šššt!» tegi Martin jälle, tõmmates pea sügavale vägevate õlakühmude vahele. «Kuula, vana! Kuu-la! — on jah nemad! Nemad, jah!»

«Ehk... ehk on jah,» arvas Henrik, muutudes samuti

sõbralikumaks, — äsjane pinnale pääsenud vihaprahvatust oli teda tublisti rahustanud.

«On, on. On jah polkovnik Skobeljev ja kapten Maksim Martõnõtš! On jah!» sosistas mõisarentnik Martin.

Henrik ühmas ebamääraselt ja tahtis vist veel midagi küsida, ei saanud aga selleks enam mahti ning tõmbas vaid korraks keeleotsaga üle kuivama kippuvate huulte. Noorem vend tõusis kiiresti-kärmesti, haaras tugitooli sülle, viis selle tagasi endisele kohale. Seda tehes ajas ta segamini paksu põrandavaiba serva, katsus seda saamatult korda seada, takerdus aga üha enam ja laskus viimaks põlvili. Ta oli nagu suur sabata koer, kes otsib jälgi. Ta aina tatsutas ja patsutas, ta käed käisid toretseva riide pinnal nobedasti edasi-tagasi. Viimaks hüppas ta jälle krapsatades püsti, puhastas end, sülgas pihku ja silus juuksekahtlud kõrvade taha. — Vend Henrik tundis end omakorda rahu kaotavat, jäi aga siiski istuma, kuna ta ei mõistnud ka midagi paremat ette võtta. Ja nõnda ootasid nad peaaegu hirmunult, koondanud kogu tähelepanu ainuüksi neile sammudele, mis tulid nüüd läbi avanevate ja taas sulguvate uste, pöördusid põiki üle keskkoridori ja hakkasid kärmesti lähenema.

Need paar-kolm sekundit, mis kulusid tulijal veel kohale jõudmiseks, oleksid nagu hoopis mahukamad olnud kui sama pikk aeg tavalises olukorras, — hoopis laiemad, hoopis pikemad, hoopis tähtsamad ja hoopis sisukamad. Mõisarentnik Martin liigutas selja taha peidetud sõrmi ja hoidis kõhu ja rinna hästi õieli. Kuigi ta polnud seda just kavatsenud, oli ta kannadki ilusasti vastamisi asetanud. Isalik naeratus, piirates ta habemesse kasvanud huuli, kiskus nähtavaks enamiku ta pikkadest kollastest esihammastest.

Ka kaubahärra Henrik võitles tahtmisega püsti tõusta ja oma vana keha sirgu ajada. Kuid ta teadis, et see

oleks väga koomiline ja väga rumal ja sellepärast jäi ta ikka endiselt edasi istuma. Ehkki piip põles korralikult, õngitses ta suitsusest koldesügavusest hõõguva sõe, hakates seda kohe oma jämeda pöidla abil kahasse top-pima, — ta tahtis näida ükskõiksena ja pidi oma ärevust millegagi varjama.

Uks avanes pikkamisi.

Mõisarentnik Martin tegi kange kummarduse, nõksatas aga samas uuesti sirgu, pistis käed sügavale tasku-tesse, hakkas vanduma. Ta ütles jämeda, nagu suurest tünnist tuleva kõmiseva häälega.

«Kuradi poisipaun! Tappa oleks sulle vaja... ehh! Sigudik — vott tõi kto!»

«Ära vannu, h-hahahaal!» keelas Henrik ja naeris ise kärmete, sõnni-luigetete sarnanevate kõõksatustega.

«Sina pagan kah — itsitad siin veell!» ütles Martin.

Ja uksele ilmunud Otto, kuueteistkümne-aastane vil-gas nooruk, vaatas onult isale, ajas silmad hirmunult pärani, punastas ja küsis:

«Mis... mis... ma siis tegin?»

«Või — mis sa tegid! Ubiraissä k tšortu... ja vaata, et sa siin mu käest vastu vahtimist ei saal!» ähvardas onu Martin, virutades jalaga vastu põrandavaipa, mille ta ise oli alles äsja käpuli ringi roomates suuri vaevu ko-hale asetanud.

«Jäta poiss rahule, mis sa kohutad last!» ütles Henrik.

Ja Martin taltsutaski end kohe, tiris tooli tagasi ka-mina ette, istus ja seletas:

«Me pidasime sind, tainapead, nimelt polkovnik Sko-beljeviks... aru saad!»

Otto irvitas heameele pärast, hakkas vilistama ja jät-kas lõbusalt oma teed.

Juhtunud eksitus oli Henriku meeleolu palju paremaks teinud, — kogu senine pahurus lendas kus seda ja teist.

Ta tõmbas suu suitsu täis, heitis pea tagasi, puhus lakke suure rulluva rõnga. Ja ta ütles nüüd koguni sõbralikult:

«Jah, nad laisklevad sul tõesti juba liiga kaua, need sinu noorhärрад.»

«Laisklevad? No vaat kus ikka sõnu tarvitad,» hüüdis Martin. «Inimesed tulevad otse tuleliinilt ja on surmani väsinud, sina aga... ajad jama! Eh-h-ei, vennas, suure Vene tsaari sõjaväes ei saada säravat kulda pagunitele nohisemise eest, seda saadakse seal vägevate tempude eest, ponimaješš. Aga me peame ju teadma, et ka pagatõõrid on inimesed, luust ja lihast nagu iga teinegi meist, kes me oleme naiseihust sündinud. Nii-jah... s-soo-o! Nüüd ma olen aga küll kindel, et need on mu pojad, kes sealt tulevad. Ei, ei, sel korral ma ei eksi enam... sülga mulle suhu, kui see nii oleks!»

Ja kuna majapoolest, kus ohvitseride ja nende tentsikute toad asusid, kostis jälle valju sammude tüminat, tõusis ta uuesti, hoidus aga siiski valvelseisangust ja ootas muheldes.

Kuid tulijad olid jälle vaid Henriku lapsed, kes ruttasid kooli. Klaara silmad olid tänagi tõsised ja nukrad, Kunz piilus nagu ikka luurates kulmude alt. Ja onu Martin, varjanud oma vastse pettumuse laia naeratuse taha, viipas neile nagu kutsudes ning küsis sosinal:

«Noh — kas te kuulsite? Kas nad magavad alles?»

«Jah, magavad küll,» vastas Kunz, sest ta oli tõesti ukse vahelt suurte onupoegade poole sisse piilunud.

«Magavad?»

«Jah. Jah; magavad.»

«Kas tuba oli pime?»

«Jah, täiesti pime. Tuba oli täiesti pime.»

«Näed sa!» hüüdis mõisarentnik Martin kaubahärra Henrikule. «Nagu kalevipojad! Sa oled ju neist kuulnud — kalevipoegadest, tähendab. M-matside poolt väl-

ja mõeldud tondid, kes võivad magada just samuti nagu minu poisid praegu, hohohoo! Nii et tuba oli täiesti pime, nagu sa ütlesid?»

«Jah, tuba oli täiesti pime,» noogutas Kunz nii näoga kui kõhule risti pandud kätega kohatult vagatsedes.

Klaara vaatas üle ukse söögituppa, kibrutas nina ja läks tagasi.

Henrik tõmbas süljetopsi jalaga lähemale ja lirtsutas sellesse aastate jooksul omandatud laskuritäpsusega.

Mõisaomanik Martin noogutas suurustledes ja süütas sigari, ehkki ta ei armastanud harilikult enne söömist suitsetada.

Kunz surus selja vastu sooja kaminanurka, tahtis veel kord tähtsaks paisuda ja ütles:

«Ma avasin tasakesi vaheukse ja vaatasin tuppa — see oli tõe sti täiesti pime.»

«Ahah, vaata ikka! Või täie sti pime?» ütles mõisarentnik Martin.

«Jah, täi-es-ti pime!» ütles Kunz.

Äkki läbis mõisarentnik Martini pead kaval kavatsus, mida ta ruttas kohe teistelegi teatavaks tegema. Ta ütles sosinal, kummardudes üsna vanema venna veretu kõrvalesta kohale.

«Vaata, vana... ja teie kah, noorisandad — kui naised varsti laua kaetud saavad, lähme meie ja laulame nad üles. Eks ole, vennikesed, ah? Lähme vaikselt nende uste taha, võtame õiged hääled ja... paneme kõik kooris laulma: «Slaavsjä, slaavsjä, naš russki tsarrj, goos-podom dannõi namm tsarrj-gossudarrj!» Hohohoo! Kuramuse pihta — vaat see oleks alles n-nas-ta-jaštšaja šutka, h-hoohoo-hoo-ol Polkovnik Skobeljev ja Maksim Martõnõtš, kapten, naeraksid end tõesti kas või p...li. Mis te arvate, mehed, kas teeme nii, ah?»

«Jah, see oleks tõesti vä-ga ilus!» ütles Kunz.

«Selge, — väga ilus! Sul on nappu, poiss, nagu näha!» hüüdis mõisarentnik Martin.

«Me võiksime võtta mõne püha laulu, mõne õigeusu püha kirikulaulu, mis...» arvas Kunz.

«Õige! Õi-ge, poiss, sul on nappu, nagu näha!» hüüdis mõisarentnik Martin. «Aga lauluks võtame siiski ikka keisrilaulu!»

«Nojah, võib ju kah, ainult et siis tuleb välja, nagu...» arvas Kunz vagalt.

Mõisarentnik Martin mõtles, sõrm otseti habemesse pistetud, ja taipas siis korraga.

«Õige! Molodets! Keisrilaulu puhul tuleks muidugi välja, nagu... Võtame kirikulaulu, võtame kirikulaulu!» nõustus ta elutargalt.

Aga Henrik laskis lakke uue suitsukoonuse, mugis jälle ivake aega oma õhukesti taadihuuli ja ütles halvustavalt:

«Täitsa lollus! Või — tembutama! See ei kõlba kuhugi! Meie majas on kõik luterlased, vene kirikulaulud siin ei kõlba!»

Mõisarentnik Martin ajas silmad pungi.

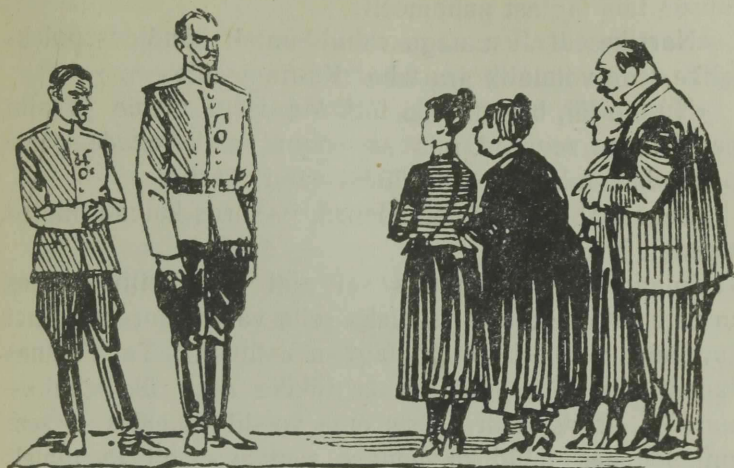
«Mis, mis?! Kuidas siis nii — ei kõlba?» hüüdis ta ikka nagu sügavast tünnist. «Vene kirikulaulud ei kõlba... kurat ja kaheksa?!»

Kunz itsitas kohmetult, kuna ta ei teadnud enam, kelle poole hoida.

Kaubahärra Henrik pistis piibuvarre tagasi suhu ja ütles:

«Noh, pagan sinuga, tee, nagu tahad. Pojad on sinu, laul, mis sa seal ette kanda tahad, ei ole kah minu oma... ja lõuad, millega sa seda laulu ette kanda tahad, on samuti sinu. Nii et... lase käia!»

Ja ta hääles võis sel silmapilgul aimata üsna veidi kadedust, mis kadus aga kohe, sest ta polnud ju väiklane.

SANGARID SAABUVAD SÖÖGITUPPA

Kella poole üheksa ajal hakkas emand Rosalie lauda katma. Ta tegi seda isiklikult, — säärase erakordse sündmuse puhul ei suutnud ta teenijaid usaldada. Kõhn mõisaproua, kandes oma hõredatel juustel pisut naeruväärselt mõjuvat pitsmütsikest, abistas teda vaikse kiindumusega. Nad viisid söögituppa liudu külma hanelihaga; liudu teevorstiga ja suitsuvorstiga; liudu singiga; pirukaid pekiga; pirukaid riisiga; pirukaid kapsastega; marmelaadi; keediseid; kaks hõbedast leivakorvi; muna-aluseid; vastamisi kõlksatavaid taldrikuid; kalleid portselanist kohvitasse, mida ilustavad roosakassinised õied näisid vahetevahel pehmelt hõõguma hakkavat. Ja suures majas valitsevat vaikust täitis peaaegu poole tunni jooksul järjest kärmemaks muutuv tõttamine, mis hakkas kamina ees istuvat kõhna vanahärrat jälle ärris-

tama, kuni ta ei saanud end enam kauem taltsutada ja lausus täis õiglast pahameelt:

«Narrikesed! Just nagu rahulikumalt kõndides poleks kõike seda võimalik ära teha! Ka-na-pead!»

«Nu što tõi, bratets, što tõi! Me isegi oleme ju siin peast lausa segased, mis sa enam nende eitede peale pahandad, h-hohohoo!» hüüdis vend Martin.

«Segased? Kes?» küsis Henrik ja surus kuivad huuled tigidalt kokku.

Emand Rosalie kuulas sel ajal pead viltu hoides meeste juttu, ilma et ta oleks selle vastu suuremat huvi tundnud või sellest midagi mõistnudki. Ta taganes lauast eemale ja vaatas seda tükike aega üksisilmi — uurides, arvustavalt. Öösel oma voodil veheldes — sest uni põgenes nüüd ka temast eemale — oli ta nimelt mõttele tulnud, et oodatav hommikueine peaks kujutama endast midagi seninähtamatut, midagi, mis üllataks karme sõjamehi oma sügava tõsidusega, ometi toretsemisele kaldumata, nõnda nagu praegune raske aeg seda igalt meist nõuab.

Kuid kahjuks polnud emand Rosaliel hommikul tõustes ühtki ettekujutust, kuidas see kõik tuleks korraldada ja millesse just ta peaks kätkima tolle sünge elutõe esindusliku sümboolika. Ja nüüd, olles äsjaseid saavutusi üle vaatamas, märkas ta nõrdinult, et tänane eine tööatas ju kujuneda täpipealt samasuguseks, nagu neid oli tema usinate käte korraldusel möödunud juba sadu ja tuhandeid.

Kõhn mõisaproua, jäljendades ebateadlikult sõbraliku perenaise poosi, naeratas ja ütles:

«Oi jumaluke — millal ma saan küll sulle selle eest tasuda!»

«Mille eest, mu armas?» küsis emand Rosalie ainult avaratele iseloomudele omase suurejoonelisusega.

«Sinu lahkuse eest, kullake, sinu lahkuse eest!» vastas külaline.

Emand Rosalie astus veel sammu võrra lauast kaugemale, komistas seda tehes vastu tooli, punastas ja ütles:

«Oo, ära räägi, ära räägi, mu armas! Praegusel ränгал katsumiseajal ei ole ju võimalik jumal teab mida korda saata ja sellepärast... leppigem piskuga. Iga tahes — ma olen õnnelik, et ma võin sulle ja su tublidele poegadele veidi rõõmu valmistada. Nagu sa näed, pole siin midagi iseäralikku, eks? Toidud on nagu harilikult toidud ja nõude asetus on nagu harilikult nõude asetus, eks? Või arvad sa ehk tõesti... midagi muud...? Midagi niisugust, mis e-ri-ti silma torkab?»

«Armas aeg — see on ju nagu pulmadeks!» ütles mõisaproua.

«Nagu pulmadeks?» kordas emand Rosalie.

«Jah, just... just... nagu pulmadeks!» ütles mõisaproua.

Klaara, Otto ja Kunz tulid jälle söögitoa-uksele ja tegid veidi demonstreerides teatavaks, et neil polevat enam aega oodata — niikuinii olevat nad juba hilinenud. Emand Rosalie tõmbas kulmud pahuralt kortsu, — mis, mis, need ulakad enne teisi laua juurde lasta?! Ta ajas enda sirgu, muutus väga rangeks ja ütles, et nad võivad einetada ka köögis.

Kuid säärase alandusega leppis ainult Kunz, see vana teeskleja ja silmakirjateener, — aitäh, aitäh, kallis mammi! Otto, ägedaloomuline, kuid otsekohene, lõi vane mat venda vastu selle lihavalt roosatavat kukalt ja ütles pilgates:

«Mine jah, mine aga mine! Tuleval nädalal korraldatakse koguni nii, et sa saad oma portsjoni kätte puukuuri ees... ühes Hektoriga.»

«Pea suu, sa ... sa irvhammas!» ütles Kunz ähvardavalt ja mängis ikka veel lepliku südamega noort kristlast.

Klaara aga viskas pea selga, võitles pisaratega ning hüüdis sõjakalt:

«Ma võin ju ka tühja kõhuga minna! Mis seal's ikka!»

«Minel Kes sind keelab!» käratas ema ja punastas kõrvuni.

Kui Klaara raamatupakiga uulitsale astus ja vargsi onu Justuse maja poole vaatas, olid kaks venda iga silmapilk kaklema minemas: Kunz sõi püstijalu köögilaua juures seistes, Otto nõjatus vastu ukseposti ja sõimas teda südametäiega. Kuid nende pahameel ja sõjakus olid tingitud peamiselt vaid sellest, et nad ei tahtnud täna üldsegi kooli minna; et nad oleksid nagu kõik teised kaugelt tulnud sugulaste erutavaid uudiseid kuulanud. Ehkki nad polnud vastamisi oma plaanidest ja unistustest midagi rääkinud, mõtlesid nad ometi ühtesid ning samu mõtteid. Ja Kunz, kes püüdis nooremast vennast kavalal kombel ette jõuda, leidis tänagi sobiva vabanduse: ta kahmas äkki kahe käega rinnatasku kohalt kinni ja hädaldas silmi pööritades:

«Oh s-sa pagan! S-sa kurat! See vorst oli vist juba halb, süda hakkab läikima! Süda... hakkab... nii... kangesti... läikima, et...!»

«Millest?» küsis ema, kes oli vahepeal samuti kööki tulnud.

«Ma ei tea... Ütlesin ju, et vorst oli vist halb. Või... või... väline haigus... Ilmad ju... näed ise... kui hirmsaks need läksid!» ütles Kunz ja jooksis juba suure hooga läbi söögitoa ning saali.

«Vorst on värske, pole sellel vorstil häda midagil!» arvas emand Rosalie resoluutselt, olles kõik vastavad taldrikud ja liuad hoolikalt läbi nuusutanud.

Otto nõjatus jälle vastu ukseposti ja näis korraga mõttesse vajuvat. Kui ema tagasi söögituppa läks, vaatas ta vargsi siia ning sinna, hiilis köögitüdrukust mööda, istus Kunzi kohale ja ahmis otse purgist suhu paar suurt kahvlitäit marineeritud seeni. Need isukalt alla neelanud, lõikas ta endale veel tüki suitsusinkigi, sõi samuti paar viilu vorsti ja — kargas samuti püsti. Ja ta hüüdis omakorda emale, kes askeldas jälle riiuli juures, et viia lauale ka salvrätte:

«Muidugi vorst! S-selge! Uuh — küll vaevab!»

«Mis asi? Mis asi's s i n d nüüd vaevab?» küsis emand Rosalie.

Ja lidudes kärmesti järele vanemale vennale, kes kraaksus kuskil hoovinurgas valju, kisendavat varesepoega meenutava häälega, hüüdis Otto suure häälega:

«Need on vist... kui mitte vorst, siis seened...! Seened... seened, jah! Sealt sai oma osa Kunz ja... sealt sain nüüd põmaka pihta ka mina!» — Ja läinud ta oligi, ainult üks mürtsatas ta kannul nõnda, et kogu maja sellest üleni võpatas.

Samal hetkel kuuldi kedagi mööda treppi alla tulevat — Aimi-Lie, kes pidi alles lõunaks oma teenistuskohale minema. Ta astus tuppa, teretas, vahtis väsinud pilguga otse enda ette põrandale. Oli ilmne, et ta polnud veel oma salamurest lahti saanud ja et teda rõhub ka täna mingi sisemine vaev, mingi pidevaks valuks muunduv kannatus. Ta laud olid punased ja näisid hõõguvat nagu ägedast põletikust. Ja ta istus kohe sohvale, surus käed põlvede vahele ning laskus murelikult kummargile, nõnda nagu ta oli konutanud juba varahommikust saadik oma väikeses pimedas toas paksult kaetud akende taga.

Ta küsis viimaks:

«Ilm on vist pisut paremaks läinud?»

«Jah, sadu on üle, muud ma ei tea aga ütelda,» vastas isa sõbralikult.

«Kas sa näed nüüd, kallis preili, kuidas nad magavad! Just nagu kalevipojad! Aga just nagu eht-sad kalevipojad!» ütles onu Martin.

«Kes?» küsis Aimi-Lie.

Onu Martin, mõisarentnik, hirnatas mürinal.

«Kes? Hohoho-o! No kellest siin's ikka rääkida on! Polkovnik Skobeljev ja kapten Maksim Martõnõtš, noh! Ole lahke, — nad pole ju ikka veel tõusnud. Ja kell on varsti juba üheksa! N-nojah, aga eks see ole ka arusaadav. Meie, kes me võime iga päev kas või südalõuna ajal oma patused kered külili visata ja norskama hakata, ei saa neist muidugi aru, ja meie poolt oleks see kah... besobraasie!» rääkis ta ikka sõnaohtralt. «Aga sõjamehed, kes on vahel terveid nädalaid ja kuid silmi kinni laskmata vaenuvägedega jõudu katsunud, on hoopis teist sorti inimesed. Kas ma kõnelen õigust, kallis preili, ah?»

«Trepist alla tulles kuulsin ma, kuidas nad seal... laulu jorutasid,» ütles Aimi-Lie.

«Mis? Ah? Kuulsid või?» hüüdis onu Martin püsti hüpates. Ta oli leentooli jaoks, millel ta istus, liiga laia tagakehaga, see jäi tooli küljkorjude vahele kinni, ja nüüd näis, nagu tahaks ta ühes raske mööblitükiga minema joosta. Äkki kargas ta vend Henriku juurde, andis sellele lahtise labakäega matsu kuklasse ja röögatas valju häälega, mis kõmises kindlasti läbi kogu maja: «Hei, vana rääbis, kuulsid, aah? Tõuse, tõuse üles ja lähme neile vastu! Lähme, lähme, mis me siin niisama tühjalt maanutame! Ja tule sina kah, preili vennatütar! Teeme neile särud alla, neile kaevikurottidele! Ja ütleme neile, et tere tulemast — veel kord! Noh, saksad, lähme, lähme! Hei, memm, siva, siva polkovnik

Skobeljevile ja kapten Maksim Martõnõtšile vastu! Mis sa vahid, si-va!»

Emand Rosalie astus mehe selja taha ja sosistas hirmunult:

«Taevane arm... kallis Henrik... ma ei tea, mis see peaks küll tähendama! Kunz ja Otto jäid järsku haigeks. Ja just pärast seda, kui nad olid seeni söönud. Kui viimaks... n e n d e g a g i... midagi halba ei juhtu...? Need seened on mul ju praegu kah laual.»

«Neid seeni ma parkisin eile õhtul nõnda, et kere rages, ja nagu sa näed, olen ma alles elus!» ütles Henrik jõhkralt.

«Jah, aga...» kogeles naine.

«Poi-sid va-le-ta-vad! Nad tahavad koju jääda — see on kõik!» vastas Henrik ja laksatas tuhvlikannaga vastu põrandat.

Sel silmapilgul koputati. Keegi polnud märganud vahepeal ukse juurde jõudnud samme ja üks kui teine oli nüüd erutusest ümber kukkumas. Emand Rosalie, kes polnud mahti saanud köögipõlle eest ära võtta, jooksis tippivate jalgadega edasi-tagasi, rebis end siit ning sealt, kääksatas nagu kana; kõhn mõisaproua naeratas, kahvatas ja punastas kordamööda, samal ajal kui ta tüse mees keskpõrandalt kaugemale tõmbus ja kannad taas ilusasti kokku seadis. Henrik pistis piibuvarre suu asemel silmauku ning vandus lühidalt. Ja Aimi-Lie oli ainus, kes ei muutnud värvi, ei karanud püsti, ei käänanud isegi pead, — ta jäi väga rahulikuks ja üksikõikseks ning hüüdis nagu kuidagi juhuslikult:

«Jah, sisse.»

Uks tõmmati lahti sellise hooga, nagu oleks kellelgi kavatsus teda hingedelt maha rebida. Alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimegea Skobeljev), pikk sirge mees tuli uues ohvitserimundris, astus tuppa. Ta tegi üldise

kummarduse, suudles ema mõlemale põsele ja oleks nagu vahetpidamata jalgu raputanud, — kannused saabaste küljes kõrisesid heledasti. Nüüd, suures hommikuvalguses, ilma sineli ja papaahata, oli ta üleni nähtav. Tal olid mustjaspruunid sametina läikivad silmad, millede sügavuses näis siiski magavat midagi otsustavalt kalki ja iseteadlikult kangekaelsest; tal oli mehine ning tugev rüht; ta puusad olid saledad ja painduvad; ta rind oli kumerana ette võlvunud, ehkki ta ei püüdnud eriliselt ega kandnud ka korsetti. Ta mustad hõredad juuksed olid vasaku silma kohalt lahku kammitud ja aknast sisse paistev varesekarva sügisvalgus pani ta käharduva lõuahabeme vaevumärgatavalt läikima. Jõudnud oma üliviisaka tervitusringiga Aimi-Lie juurde, lõi alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) kannad veel kord heleda kõrina saatel kokku, naeratas kogu oma tuulest pruuniks puhutud näoga kuidagi kaunilt-lahkelt nagu püha Jeesus tühise Maarja Magdaleena juures ja ütles:

«Tere, armuline preili. Kahjuks nägin ma teid eile ainult möödaminnes. Oo-o, te olete juba sootuks täiskasvanu, armuline preili!»

«Võib-olla... Jah, aeg läheb ju edasi,» vastas Aimi-Lie, kavatses nagu veel midagi lausuda, kuid kehtas vaid õlgu.

«Jaa — te olete tõesti juba nooreks daamiks kasvanud!» kordas alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev).

Ning Aimi-Liegi ütles jälle täpselt samade sõnadega, nagu masin:

«Võib-olla. Jah, aeg läheb ju edasi.»

Kohe alampolkovnik Skobeljevi kannul oli astunud tuppa ka Martini noorem poeg Maksim Martõnõtš Kubeljajev, jalaväekapten. Ja ka tema oli täna kuidagi üleni

nähtav kõigis üksikasjades. Ta oli hoopis lühemat kasvu kui vend, ent selle eest olid tal väga laiad õlad ja väga jämedaks kasvanud kael. Tal oli kitsas väike nägu, kõrge otsaesine, lakkamatult naeratavad veidi viltu asuvad silmad, oma kehalist kenadust hindava inimese edevus. Samal ajal kui vanema venna käitumine kõneles distsiplineeritud sundimatusest ja rangest korrektsusest, paistis kapten Maksim Martõnõtš silma oma liialdatud tagasihoidlikkusega, jättes teistesse toasolijatesse kindla mulje, et ta ei kavatse polkovnik Skobeljevi kõrval hetkekski unustada omaenda liiga tühist aukraadi. Kui ta Aimi-Lie juurde jõudis, ootas ta viisakalt kõrval seistes, kuni alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) oma välkvestluse lõpetas, ja ütles siis peaaegu samade sõnadega, nagu oli seda teinud äsja tema kõrge vend:

«Tere, armuline preili. Kahjuks nägin ka mina teid eile ainult möödaminnes. Oo-o, te olete ju tõepoolest päris suureks inimeseks kasvanud, armuline preili!»

«Jah... võib olla... Aeg läheb ju edasi,» vastas Aimi-Lie juba kolmandat korda ikka ühtede ning samade sõnadega.

Ja kapten Maksim Martõnõtš hüüdis:

«Jajaa, ma ei liialda: te olete tõesti juba nooreks daamiks kasvanud, armuline preili!»

«Võib olla, aeg läheb ju edasi...» ütles Aimi-Lie nüüd juba neljandat korda.

Kaubahärra Henrik vaatas kõõrdi kulmude alt, nägi mõisrarentnik Martini näovoltide erutatud värinat, mui-gas kibestunult-pilkavalt ja hakkas jälle oma poolteise jala pikkust baieri piipu toppima. Emand Rosalie lõken-das nagu õis; kõhna mõisaproua — sangarite üpriski tagasihoidlikku ema — sisselangenud rind tõusis ja vajus, tõusis ja vajus... Väljas tõmbus uuesti häma-

ramaks, — pilved madalas oktoobritaevas tihenesid ja merest tõusev udu hakkas jälle ruute muljuma. «Nad on tõesti päris üht nägu, need kauaoodatud kangelased — kas nad ei erine vaid pikkuselt ja peade suuruselt...?» mõtles Aimi-Lie. «Jah, varsti hakkab vist jälle sadama!» mõtles ta. «Niisiis tulevad ka need kaks sõjast, need toredad mehed, hoolitsetud ja ilusad, kes ei sarnane üheski piasiasjas nende teistega seal... kliinikupalaites...» mõtles ta. Kavalpea Kunz astus tuppa, näol osavasti teeseldud haiguseilme, ja kohe ta kannul lonkis Ottogi sisse. Oli väga vaikne. Ja kaubahärra Henrik ütles äkki mõisarentnik Martini suureks kohkumiseks:

«Vei-derdajad! Kas te arvate, et ma ei jaksa teid läbi näha?! Tõmmake silmapilk si-si-sinelid selga ja — kaduge!»

«Kuidas? Kuidas! Pagana pihta, mis sa nüüd!» hüüdis mõisarentnik Martin.

Aimi-Lie küsis, valmistades ka omakorda onule üllatuse:

«Mis nad tegid?»

Isa kehtas halvustavalt õlgu.

«Mitte midagi kavalat!» ütles ta. «Nad tahavad ainult koolist koju jääda, ja kõik! — Või seemed olevat nende kõhud valutama ja südamed pöörutama ajanud. V-vale-valevorstid! Oodake mul! Marss, minema!»

«Ah n-nii, neist marakrattidest on jutt!» pomises Martin selguva ilmega.

«Isa... ma...» ütles Kunz häbistatult.

«Pea suul!» käratas Henrik. «Ma-marss minema! Koo-li!»

Alampolkovnik Kubeljajev (hüüdningega Skobeljev) puhkes järsku naerma, kuigi ta ilmes polnud samal ajal mitte midagi lõbusat. Aga jalaväekapten Maksim Martõnõtš kehtas õlgu, muigas vaid suunurkadega ja ütles:

«Kavalad poisid! Tubli! Ojaah! Tões-ti kavalad poisid! Need vennikesed juba oma eluradadel hätta ei jää!»

Mõisahärra Martin haaras käsilolevast probleemist nagu oma mõlema tohutu kämblaga kinni ja hüüdis hea inimese kõikemõistva suurejoonelisusega:

«Stopp, sõbrad, stopp, stopp, — oodake ja kannatage! Šššt — jääge paigale! Ja sina, staarõi hrenn, ära torise nendega nagu titadega! Kui need kaks mehemürakat tahavad tõesti täna poppi teha — ära keela! Jah, ära keela, — puskai, komuu žalko! Las nad puuduvad! Aga kui neid sinna klassituppa tõesti nii väga tarvis on, et nende kohad ilusasti täis oleks või nii... siis davai palka nende asemel tänaseks paar töömeest, rabootševo ljuuda, h-hoohoo! Nii et, druzjaa moii, istuge maha, istuge maha... ja kuulake! Istuge maha, ma ütlen teile, h-hoohoo-o! Jajah, ärge kartke papat enam midagi — istuge maha ja jääge paigale!»

«Poisid lähevad kooli ja — loril lõpp!» ütles Henrik jonnakalt.

«Ei, vana, deržii jazōk za zubaami, — nad ei lähe kuhugi!» hüüdis mõisarentnik Martin.

«Poisid lähevad kooli! Ära sega selles küsimuses vahele, nad lähevad kooli!» ütles Henrik.

«N-nuu, tš-šort — nad ei lähe täna kooli!» hüüdis mõisarentnik Martin.

«Ei lähe? Lähevad! Või kui nemad ei lähe kooli, siis... kaod sina siit... nagu... nagu üks paha lehk!» ütles Henrik.

Tekkis vaikus — niisuguseid sõnu ja sellist kangekaelsust polnud igatahes mitte keegi oodanud. Tolles kangekaelsuses oli nagu midagi torkavalt ebamugavat, midagi, mis suudis piinlikkust tundes kõssi tõmbuma. Martin liigutas aegamisi oma hiiglasepead; ta väike vaevatud naine vahtis põrandale; kahe ohvitseri näod tõsi-

nesid vähehaaval, kuni nende laiad valged esihambad kadusid viimaks taas vurrude ja õlitatud lõuahabeme vahele. Ja emand Rosalie, punastades kangesti ja püüdes seisukorda maksku mis maksab päästa, hüüdis üli-rõõmsa häälega:

«Palun, kallid külalised! Hommikueine ootab!»

Aimi-Lie, kes oli vahepeal oma kohalt tõusnud, astus alampolkovnik Skobeljevi kõrvale, katsus naeratada ja küsis:

«Vabandage mind. Teie polgus teenib... või vähemalt teenis... keegi Ebbermann. Ta on pärit siit linnast... Enne sõja algust oli ta advokaat. Kas te ehk teate, kuidas tal viimasel ajal läheb?»

Alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) kortsutas kulmu ja näis mõtlevat. Hetke pärast ütles ta, kõpsutades taas saapakandu:

«Ebbermann? Kah-juks ma ei mäleta, et ma oleksin temast kuulnud... midagi erilist. Vaadake, armuline — polgus on ju ligi paar tuhat meest, ja sellepärast... ei julge ma tõesti väita, et ma sellest Ebbermannist midagi teaksin.»

«Te siis... ei mäleta?» küsis Aimi-Lie äsjasest veelgi vaiksemalt.

«Ei. Näeb jumal — ei mäleta,» vastas alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev).

Istuti lauda.

Telegraafitraadid väljas akna taga undasid nukralt.

EMAND EMILIE PALUB JÄLLE ABI

Doktor Kubelik ärkas sel hommikul heas meeleolus, kange näljatundega. Ta istus kohe lauda, laotas salvräti põlvedele, laskis pilgul isukalt üle taldrikute ja liudade libiseda.

Kuid ta ei saanud veel mahti sööma hakata, kui teda juba segati. Tänapäevaks varaseks külaliseks osutus emand Emilie, õnnetu vennanaine, ja doktor Kubelik oli kohe kindel, et küllap vist Justusega on midagi halba juhtunud.

Silmapiilk hiljem töötuppa astudes pidi ta tahtmatult mõtlema, et teda ootav vana daam on oma näilisele reipusele vaatamata vahepeal vist nutnudki, — ta silmaääd olid tursunud ja punased, ta oli enda nõnda istuma seadnud, et aknast tulev valgus talle näkku ei paistaks.

Emand Emilie tõusis kohe, naeratas kuidagi kahtlaselt kõveralt ning ütles, muutudes ise üleni punaseks:

«Ärge pahandage, doktor, et ma teid jälle oma häda-dega tülitän. Aga te olete juba minu inetute saladuste kaasteadja ja ma... ma... tahaksin teilt veel kord selles halvas asjas nõu küsida...» Ja nende sõnade juures purskusid ta põskedele suured pisarad, kuna ta ei suutnud end enam valitseda, vaatamata pingutustele, mis ta selleks ka tegi.

«Palun, jätkel!» hüüdis doktor Kubelik pahuralt nägu krimpsutades, — tal oli tunne, nagu peaks ta puutuma jälle millessegi väga märdunusse, kuid samal ajal ka väga valutavasse, — millessegi, mis rikub arvatavasti jälle kogu eelseisva päeva. Ja ta kordas: «Jätke, jätke, jätke, palun! Kuidas ka teie lood seisavad, pisaratega ei paranda neid ei teie ise, ei ka minal!»

«Andke... andeks...!» kogeles emand Emilie ja luksus aina edasi.

Doktor Kubelik kehtas õlgu, punastas viha pärast.

«Kuradi pihta, minul ei ole teile midagi andeks anda — seda peaksite te küll juba algusest saadik teadma. Ainult — ärge vigurdage selle alatise ulumise-ga!» ütles ta sisemise vastikustunde pärast ragiseva häälega. «Inimene ei tohi ometi päris kaltsuks muutuda! Tegusid tegite kindlasti naerdes ja lõbu pärast kilgates, nüüd aga... pirisete nagu... nagu sääsk!»

«Ma... ju... mõtlesin, et te saate mind ehk kuidagi avitada,» pomises vennanaine.

«Ei, vabandage, ma ei saa teid enam mitte kuidagi avitada!» ütles doktor Kubelik teda pahuralt katkestades.

Emand Emilie istus vähe aega kõssis oma kohal, tõusis siis ja läks vaikselt ukse poole. Ta paistis praegu väga vanana ja väga armetuna. Ta jalad olid põlvedest

kangeks jäänud, ta tallaalused olid nagu ümaraks muutunud, ta käik oli komberdav, tõnts, ta pidi kramplikult valvel olema, et mitte vastu mõnd mööblieset tõugata. Ta oli suuteline äratama veel vaid kaastunnet, nukrust, haletsemisvajadust, mis kippus vägisi muutuma pööritamapanevaks tülgestuseks. Ja doktor Kubelik tõusis samuti ning hüüdis talle järele:

«Oodake... kannatage nüüd silmapilk! Mis seal siis ikka, eks vaatame järele, mis me teie heaks teha suudame.»

Emand Emilie peatus alandlikult, näis nagu kahtlevat või aru pidavat. Siis tuli ta tagasi laua juurde, pühkis silmi ja langes kuidagi abitult norgu. Kui vaikus liiga pikale venis ja küdi samuti midagi ootavat näis, võttis ta viimaks julguse kokku ja ütles:

«Ta... kirjutas mulle.»

«Ah-haa! Nii? Kutsub teid tagasi, tähendab?» küsis doktor Kubelik, ja ta häälest kostis tahtmatut ironiat.

«Ei, ei kutsu,» vastas emand Emilie.

Vaikus.

Doktor Kubelik murdis metallist paberinuga, viskas selle tagasi lauale, jätkas küsitlemist:

«Mis pagan ta teist siis tahab, kui ta teid tagasi ei kutsu?»

Emand Emilie luksus kuuldavalt.

«Ta... ta... ta... tahab raha!» ütles ta viimaks ning kogeles nüüd nii tugevasti, et sõnad näisid lausa liimistena ta huultele kleepuvat. Ja kuna vana arst ootas jälle lähemat seletust, jätkas ta häbelikult: «Jah, ta... ta... ta tahab ra-ra-raha. Ta teatas mulle, et minu ki-kir-kirjad on tal korralikult alal hoitud ja et ta on val-val-valmis neid mulle ta-tagasi... müü-müü-ma. Aga ta nõudmine on hir-hir-mus suur, nii suur, et ma... suu-suu-daksin seda osade kaupa tasuda vahest mi-mitme aasta

jooksul. Ja kes mulle kindlustabki, et ta... oma lu-lu-lubadust korralikult täita tahab, see... see... see... lurjus!»

«Kuidas te ütlesite, vabandage? Lur-jus? Noo-o?» küsis doktor Kubelik ja oleks meelsasti suure häälega naerma hakanud. Kuid samal hetkel oli tal oma pilkava tooni pärast väga piinlik, seda enam, et ta oli liigagi teadlik olukorra sügavast traagikast. Ta pomises, süüdates paberossi, et varjata oma näo loomusunnilist tigidust: «Lurjus! Õige, see ta on. Kahju ainult, et te suudate seda mõista alles nüüd, kus on juba teatud määral hilja! Muuseas — seda uut väljapressimiskatset võis temalt ainult oodata.»

«Jah... aga... ma... ma ei oska enam mitte midagi ette võtta!» ahastas vennanaine, lõi äkki oma lühikesed lihavad sõrmed risti ja murdis neid kuuldavalt ragistades.

Doktor Kubelik mõtles, kulg kortsus.

«On teil üldse aimu, kui palju teie armastuskirju ta kätte jäi?» küsis ta ega suutnud jälle hoiduda solvamisest.

Ja emand Emilie seletas kiiresti, tekitades kuulajas tunde, nagu oleks ta neid kirju just praegu mõttes üle lugenud:

«Jah, on küll. Ma... jätsin ju igast reast, mis ma talle aja jooksul saatsin, ka endale ühe ära-ära-ära-kirja... Mä-mälestuseks, mõ-mõistate. Ja ma... ma... ma otsisin need endalejäetud ära-ärakirjad nüüd üles ja vaatasin läbi. Neid oli tä-tä-täpselt kaks-kümmend ja kolm tükki.»

«Oo-o? Ja see on päris kindel arv?» küsis doktor Kubelik jälle tigidalt pilkava tooniga.

«Jah, kaks-kümmend ja kolm! Täpisealt kaks-kaks-kaks-kümmend ja kolm tükki!» kordas vennanaine.

Doktor Kubelik mõtles jälle, kaalutledes endamisi, kulm ikka kortsus. Kui need paar tosinat armastuskirja kord tõesti Justuse kätte satuksid, peaks see vaene mees viha ja valu pärast lausa möirgama! Ja mis saab siis tema praegugi veel hädaohus olevast tervisest, jah, mis sellest saab, mis sellest saab! Ta vaatas vana patust daami veel kord teraselt, nagu usutledes, kanavarbalistest laugudest kuni jämedate lihavate sõrmedeni. Ja ta ütles korruga otsustavalt, lüües end valusasti metallist paberinoa terava servaga:

«Nii! Aga nüüd oleks mul huvitav kuulda saada teie enda auväärset arvamist. Maksta te — nagu paistab — vist ei taha?»

«Ma ei suuda maksta! Tahaksin... tahaksin... aga ei suuda, noh!» hüüdis emand Emilie nutuselt.

«Pagan võtaks, kas te kavatsete jälle vinguma hakata!» ütles doktor Kubelik täpselt sama tooni ja sõnadega, nagu ta oli alles möödunud õhtupoolikul kõnetanud selle kahetseva patuse noort poega.

«Ma... ma... ei vingu ju!» ütles emand Emilie. «Ja mil-mil-millal ma's enne vi-vi-vingunud olen!»

«Kuidas ei vingu? Vingud küll. Ja oled alati vingunud! A-la-ti, kuuled!» karjus doktor Kubelik taltsutamata ja viskas paberinoa uuesti tagasi oma kohale.

Näis, nagu kavatseks vennanaine jälle minema hakata. Kuid ta ei teinud seda — ta muutus vaid veelgi abitumaks ja alandlikumaks, — ta lõuavoldid tõmblesid paar korda inetult ja ta murdis ikka sõrmi.

Doktor Kubelik ütles, kohe veidi taltudes:

«Noh, mis seal siis enam... Niisugusel korral pole loomulikult midagi muud ette võtta, kui peame talle jälle külla minema.»

Emand Emilie kokkus, isegi ta suu vajus lahti. Ja ta hakkas kangesti hädaldama.

«Mina ... mina ... mina ei vii oma jalgagi ta uksest sisse! Ei vii jah, ei vii jah! Tehke mis tahate, mi-mi-mitte ei vii!»

«Nagu soovid!» ütles doktor Kubelik, jätkates sinatamist.

«Ei vii, jah, ei vii, jah!» hüüdis vennanaine.

«Palun — ära — vingul!» ütles doktor Kubelik endise raevuga. Ja just nagu mõjuks selle kurja ning meelega solvata tahtva lause kordamine temasse endasse kuidagi rahustavalt-tasandavalt, lisas ta kohe, naerukurrud suu ümber: «Te peaksite ju taipama, et mitte mina pole see, kes istub järjekordselt pigis, vaid teie ise. Ma võiksin ju teile praegu kõige suurema rahuga ust näidata, ja kui ma seda ometi ei tee, siis kindlasti mitte teie enda, vaid ainuüksi oma hädasse sattunud venna Justuse pärast. Jah, uskuge mind — teie enda avitamiseks ei liigutaks ma väikest sõrmegi, kui mu vend ja teie mees oleks juba terve ja suudaks ohjad teie üle juba ise pihku võtta! Täna saaksin ma muidugi hakkama ka ilma teie juuresolekuta ... see tähendab — nende kirjade osas ... aga ma tahaksin siiski parema meelega, et te minuga kaasa tulete.»

«Te ... te ... olete mu pe-peale pa-pahane ja ha-halb!» kogeles vennanaine.

«Eile jaamas, kui te seal oma mehe pärast hirmu tundsite, olite te mulle üsna sümpaatne, nüüd aga haiseb jälle isegi teie hingeõhk!» ütles doktor Kubelik nii rangelt ja nii siira tooniga, nagu ta tarvitas seda tavaliselt väga harva.

Emand Emilie jäi endiselt kannatlikuks, ei vastanud, vaatas haleda näoga enda ette põrandale. Ta oli otsustanud oma raskele saatusele alistuda, oma valurada mööda lõpuni minna, välja kannatada ka kõige suuremad ja raskemad katsumused. Ta huuled olid kitsaks

kahvatuks jooneks pigistatud ja ta liigsesse lihavusse upuvad silmad kippusid aeg-ajalt kõõritama. Viimaks ütles ta ohete ja ägamiste saatel, kohendades end närvlikult, kuigi iga asi ta ümber oli täiesti oma kohal:

«Hea ... küll ... pean ju te-teile veel tänulikki olema, et te mind sii-siiski ... avitada tahate.»

«Jah, see on õige — seda te peate tõesti olema,» ütles doktor Kubelik.

«Ja ma ... ma ju ... o-olen ka-kah ... teile tänulik,» ütles emand Emilie.

Vaikus.

Doktor Kubelik vahtis pisut aega rabisevatest vihma-piiskadest joonikute akende poole, ohkas, tõusis pikkamisi. Ta läks eeskotta. Ta tundis ikka tahtmist ebaviisakas olla ja tajus ähmaselt, et ilma selle lunastava ebaviisakuseta võiks ta iga hetk nutma või rängalt sõimama hakata. «Algab küll uus päev, aga tulevad samad mured ... samad mured ... sa-mad tröösti laotava Jeesuse õilsad mured!» mõtles ta nukralt. Ta tõmbas sineli selga, surus mütsi järsu liigutusega — nagu seda rusikaga tõugates — pähe, võttis varnariulikeselt nahkkindad ja hakkas neid vihaselt rebides kätte tõmbama. Emand Emilie ootas teda ukse juures, sügav moodne kübar peaaegu kulmudeni. Ja nad hakkasid kohe minema, kärmesti astudes, mõlemad ettepoole vimmas oma suurte sirmide all, mille roietetstelt tilkus vahetpidamata värisevaid veepiisku.

Sel korral pääsesid nad härra Närepi juurde sisse vaid kavaluse abil. Naine koputas vana leppesignaali kohaselt, doktor Kubelik hoidis enda võtmeaugu vaateväljast kõrvale ja varitses nurgas, silmad vihaselt kisis. Nad pidid ootama koguni kaua, sest mees seespool näis oma endist armukest umbusaldavat ja kuulas nähtavasti teraselt, kõrv vastu ust. Kui ta viimaks vihase

häälega küsis: «Kes kurat seal lõhub?» suutis emänd Emilie talle üpris kergesti selgeks teha, et tal polevat tõ-es-ti midagi karta, sest olevat ju kujutlematu, et tema, õnnetu inimene, julges eilsest kirjast kellelegi piiksatada. Siis läks uks ometi viimaks praokile ja doktor Kubelik hüppas kogu oma küllalt veel nõtkete keha raskusega ettepoole, litsus enda tuppa, surus vihmavarju sõjakalt pihku ning ütles pilkavalt-ähvardavalt:

«Noh, sõber isakassike, — alfons, kootik, — paistab, et teile tookordsest keretäiest ei jätkunud. Mis te arvate, kullake, kas ma pean teid teie enda püksirihmaga üles pooma — muidugi, kui see teie searaskuse all kohe pooleks ei rebene — või oleks lihtsam teile mõne sobiva asjaga lagipähe lüüa ja maailm teist vabaks teha säärasel primitiivsel viisil?»

«Ma ... hüüan ... appi ... ja ... süüdistan teid ... röövimiskatses!» ütles härra Närep värisevate ning tõmblevate huultega.

«Lojus!» ütles doktor Kubelik.

«Ma ... ma ... hüüan tõesti appi!» kogeles härra Närep, muutudes aga samal ajal järjest kartlikumaks, kuna möödunud kokkupõrge sellesama julma isandaga näis talle üha selgemini meelde tulevat.

«Palun, jah — et mul endal poleks vaja teid politseisse tirida ... nagu härjavärssi, rõngas ninas!» ütles doktor Kubelik.

«Anna kohe mu kirjad kätte, elajas!» kiljatas proua Emilie, vahtides meest leegitsevate silmadega ja suutmata enam kauem vaikivaks pealtvaatajaks jääda.

Doktor Kubelik, kõigest tüdinenud ja kurb, asetaskäed toolileenile ja ütles nüüd väga asjalikult:

«Jah, hea küll, alfons, kootikuke — ära enam tembuta! Mul pole aega sinuga siin kaua jännata, ja sellepärast ütlen ma sulle: kui sa neid kirju silmapilk kätte

ei anna, lõõn ma su vigaseks või lausa surnuks. Ma ei liialda, sest nagu ma ütlesin — mul pole aega sinuga kaua jännata. Ma ootan ... tee kähku!»

«Mul ei ole neid siin käepärast, neid — kirju,» ütles härra Närep.

«Valetad, siga! Tõbras! Hä-hä-häbematu ka-kaabakas!» hüüdis emand Emilie.

«Ei valeta! Uskuge, härrased, ma tõesti ei valeta!» hüüdis härra Närep.

«Siiski, siiski — te valetate,» ütles doktor Kubelik asjalikult, kuid ikka väga kurjalt. «Noh, ärge venitage, tehke kähku! Vaadake... mul on sellest kõigest juba kõrini ja mul pole raasugi tahtmist teiega ilma-asjata maad jagada. Liigutage ennast, palun, liigutage, liigutage!»

Kuid härra Närep ei murdunud täna nii kergesti, härra Närep tegi kõik, et päästa oma tillukest teenimisvõimalust. Ta raputas traagilise ilmega pead, ohkas ja kinnitas kätt rinnale surudes:

«Ei, päris tõesti — mul ei ole neid kirju praegu käepärast. Uskuge mind, palun väga, ei ole! Sest muidu ma annaksin need ju otsekohe teie kätte, — nagu ma oleksin teie kaudu veel vähe kannatanud! Ega te ometi mõtle, armuline proua, et ma tõesti tahtsin nende eest midagi välja kaubelda ...? Ma ... ma ... igatsesin teid ... ainult kordki veel näha saada ... sellepärast. Ja ma mõtlesin, et kui ma nõnda kirjutan, tulete te ehk siiski ... Noh, nii ... rohkem küll naljaks, kui ... Saate ju aru, härrased ...»

«Ohoo!» ütles doktor Kubelik. Äkki tõstis ta vihma-varju ja pistis selle terava otsaga härra Närepile otse näkku. Kui õnnetu mees tasakesi karjatades tagasi hüppas, naeris ta tigidalt ja ütles: «Ärge ometi veiderdage, armas inimene! Ma pole ju üldse kavatsenudki teile

näkku torgata, teile ainult paistab nõnda ... Ka mina ju ... ainult naljatasin pisut.»

«Kirjad siia, lurjus, tõbras, sa ... sa ... häbematu inimene ... kirjad siia!» raevutses emand Emilie ja mõjus oma ränkade sõimusõnadega äkki väga naeruväärselt ja väga rumalalt.

Härra Närep muutus nüüd ootamatult järeleandlikuks: nähtavasti oli ta kindel, et doktor Kubelik ei jäta ette võetud asja pooleli ja võib talle tänagi hädaohtlikuks saada. Ta näol peegeldus südamevalu ja kahjutunne, ta otsustas aga alistuda ja leppis oma õnnetusega. Tuhnides jälle ärevusest värisevate sõrmedega vana pruuniks värvitud kapi sisemuses, kust ta oli eelmisel korral esile toonud oma korjanduse mustade päevade jaoks, pilgutas ta nagu pimestava valguse käes silmi ja asetas viimaks lauale kortsunud paberisse mähitud pakikese.

Doktor Kubelik istus toolile, laotas hallikasroosad ümbrikud enda ette laiali ja vaatas need ükshaaval üle.

Emand Emilie, seistes kohe ta kõrval, noogutas rõõmsalt:

«Jah, jumal tänatud, see paistab korras olevat, — siit ei puudu enam midagi!» hüüdis ta.

Härra Närep maigutas hädiselt suud ja hakkas korraga kogu kehast värisema. Doktor Kubelik, ähvardades teda veel kord vihmavarju-otsaga, võttis taskust paar rahapaberit, naeris äkki lõbusalt ja ütles:

«Palun, alfons, sa väike vilets isakassike, — kes meist siis tahab, et te päris ilma kopikata jääksite! Iga töö nõuab oma tasu ja iga püüdmine elus edasi jõuda on väga kiiduväärt nähe. Ja arvatavasti polnud teil kuigi kerge ja meelepärane end kõnealusele tillukesele teenistusele sundida ... selle inimesega siin ... inimesega, kes kõlbaks teile emaks või ämmaks. Noh, elage hästi! Ma loodan, et me enam kunagi ei kohtu, — see oleks iga-

tahes kasuks teie tedretähnihilisele lõustale, teie limasele ihule ja teie kärnas hingle. Jumalaga ... igavesest ajast igavesesse ajani!»

«Jah ... head tervist, härra doktor ... head tervist... teile endale kah,» pomises härra Närep, ja oli võimatu taibata, kas ta mõtles neid sõnu tõsiselt või katsus ta samuti pisut naljatada.

Emand Emilie tahtis omaltki poolt midagi tõhusat lausuda, ei saanud sellega aga hakkama ja ohkles ning puhkles kange ärevuse pärast.

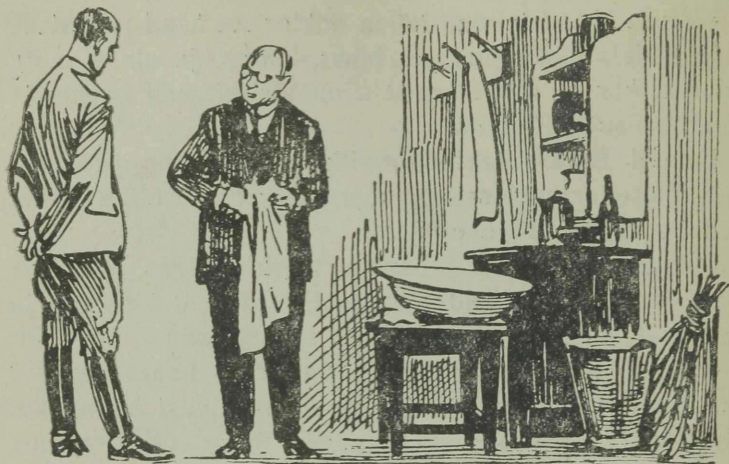
Doktor Kubelik krimpsutas nägu, sülgas, pöördus ukse poole. Nad läksid trepist alla, jõudsid tänavale ja hakkasid kohe seda mööda tagasi südalinna tõtama. Ja alles pärast pikka vaikimist haaras emand Emilie viimaks vana arsti vihaselt vehkivast küünarnukist kinni, pigistas seda tugevasti ning ütles nutust võppuva häälega:

«Ma tänan teid ...! Ma tänan teid ... kõigest südamest ...! Jumaluke ... ma võin jälle edasi elada ja see paharet ei saa mulle mitte mi-midagi halba te-tehal ilma teieta ... uskuge mind ... poleks ma kuidagi ta küünte vahelt välja pääsenud ... Jah, ma olen praegu nii-i õnnelik, et ... Te ei usu mind, ma ju tean ... Aga ma olen praegu tõesti nii-i õnnelik, et ...!»

«Pea suu, ära vingul!» ütles doktor Kubelik, ei vaadanud aga ikka veel kaaslase poole ja kihutas pikkade sammudega läbi uduste tänavate.

Kui ta koju jõudis ja eesukse juurest tagasi vaatas, nägi ta, et emand Emilie oli siiski viimaks oma teed läinud.

Ja ta sülgas veel kord südametäiega.

SÕDUR ÄHVARDAB TEIST KORDA

Doktor Kubelik oli pärast ennelõunasi koduseid kõnetunde parajasti tagasi kliinikusse minemas, kui uksekella järsk helin teatas jälle kellegi tulekust. Proua Näälük, pahur nagu alati sellistel kordadel, läks avama. Jõudes varsti tagasi tuppa, ütles ta, et nüüd see olevat keegi väga suurt kasvu sõdur, kes ei laskvat end kuidagi minema saata.

Doktor Kubelik ei ütelnud midagi, astus kabinetti. Ja kuna ta aimas juba ootaja kohkunud näo järgi, et pidi juhtunud olema midagi ettenähtamatut, küsis ta samuti kche ärevaks muutudes:

«Noh, mis on? Milles asi seisab?»

Sõdur lõõtsutas kärmest käimisest, kehitas lootusetult õlgu ja ütles:

«Kust minagi tean! Eeva tervis läks öösel järsku hoopis halvaks, — palavik hakkas uuesti tõusma. Öieti küll — see hakkas tõusma juba eile õhtupoolikul. Üksvahe ta isegi ... sonis. Ta ei tahtnud, et ma teid kutsuma tulen, aga ma ise arvasin, et ...»

«Nii? Palavik hakkas siis järsku tõusma?» kordas doktor Kubelik.

«Jah. Ja päris palju!» vastas sõdur.

«Noh — kui palju?» küsis doktor Kubelik, vaadates samal ajal üle oma nahkset arstiriistade-kohvrikest.

«See läks peaaegu ... neljakümne lähedale,» ütles sõdur.

Nad hakkasid kiirustades minema. Udu oli vahepeal õige paksuks muutunud ja rippus halli kivisillutuse kohal nagu tihe kergesti lõhnav pilv, milles liiguvad inimkogud moondusid ähmaseiks ja piirjoonetuiks. Läks mööda pikk rida kaarikuid raskekuulipildujatega; siin seal võis näha jälle marssivaid väeosi, mis oleksid nagu tahtnud selle paksu tiheda udu varju all kuhugi välja jõuda. Kuskil peeti laskeharjutusi: trrrr, trrrr, trr, trrr! ta-ta-ta-ta-ta! Ja sõdur doktor Kubeliku kõrval tõmbas äkitselt ninaga, nagu oleks ta nutta tahtnud, ning küsis tumedalt:

«Ega see viimaks... midagi hädaohtlikku ole? Ta äratas mu öösel... hommikupoole ööd... ja ma kokkusin päris tummaks... Varsti läks ta segaseks ja rääkis jumal teab millest... Sünnitamisest on ju juba neli päeva möödas, ega see ometi... sellest ole...?»

«Jah, mis seal salata — mind trööstib see neli päeva vähe,» ütles doktor Kubelik, oli ikka väga rahutu ja pidas paremaks oma kahtlused välja ütelda, et hoida ära hädaohtlikult kergemeelset suhtumist haige olukorda. Kiirustades veelgi sammu, seletas ta kohe ka lähemalt: «Muidugi pole põhjust oodata kõige halvemat, teatud

hädaoht on aga olemas ka praegu veel, ja selle ees ei tohi me silmi kinni pigistada. Harilikus olukorras ei kohutaks mind see neljakümnekraadine palavik põrmugi, et see palavik tekkis aga just praegu, siis tuleb igatahes valvel olla. Pahatihti ei saa me paremagi tahtmise juures ette ütelda, missuguseks kujunevad sünnituse tagajärjed, kuigi see sündmus ise on näiliselt väga hästi läinud. Arvatavasti olete ka teie, vallaline, kuulnud midagi lapsevoodi-palavikust?»

«Ei ... ole,» vastas sõdur. «Kas see on siis midagi ... hädaohtlikku?»

«Jah, näete — vahel küll,» noogutas doktor Kubelik, ruttas aga kohe erutatud meest trööstima: «Seni, kuni me veel päris kindlad ei ole, loodame muidugi, et asi seisab uues külmetamises ja angiini teravnemises.»

Sõdur ei lausunud enam midagi ja kissitas kogu aeg silmi, otsekui oleks teda tabatud korraga lõikavalt ereda valgusjoaga. Ümberringi valitsevas sõmerjas hämus näisid ta põsk ja kukal peaaegu kohvipruunidena. Ta jämedad mustad sõrmed tõusid aeg-ajalt kräsus, nagu rasket musta mulda täis läinud habeme juurde, silusid seda, näppisid vurruotsi, pugesis jälle tagasi varrukasoojusse. Astudes ikka kuidagi liiga pikkade sammudega ja väga otsustavalt, pani ta oma tugeva ning järsu trampimisega väravatühemed ja lagedad hoovid vastu kajama: tümm, tümm ... tümm, tümm!

Äkki viskas sõdur pea kangekaelse liigutusega kuklasse, paistis selle tagajärjel veelgi pikemaks kasvavat ja ütles kurja häälega, mis muutus vahetevahel kõmisevaks kurgu-urinaks:

«Kuradi pihta — see veel puudus! Mees kaotas teie, tagala pooltäkkude jõõra tõttu naise, kas nüüd peavad siis lapsed ka ema kaotama?!» Paus. Ning kohe hoopis

vaiksemalt, nagu usutledes: «Niis et ... kui teie arvamine õige on, siis tuleb muudkui surma oodata?»

«On juhuseid — tõsi küll, harvu — kus paranetakse sellestki hädast,» ütles doktor Kubelik.

«Eks ole: umbes nõnda, et vahel paranetakse ka katkust!»

«Kindlasti. Ka seda juhtub, miks mitte.»

Vaikus. Rutati, katsuti kähku pärale jõuda. Doktor Kubelik ei tundnud end kuigi hästi, — tänanegi päev töötab rohkesti muresid, tänanegi päev kavatseb teda nagu künnihärga rakmesse panna! Ta süda valutab, ta pidi lakkamatult mõtlema haigest naisest, keda ta on praegu vaatama minemas; vastu nagu litsuv, peaaegu silmi tungiv udu tekitab tas kujutluse millestki ebatõeliskust ja juba ammu kindlaksmääratust. Ja see ebatõelik ning ammu kindlaksmääratu käis visalt otse ta kannul, saatis iga ta sammu, näis ta ümber ähvardavaid võrke tõmbavat. «Oktoobrituul ... sügistuul ... mädanemistuul ...!» mõtles ta valuliselt silmi kissitades. Järsk iiling sasis tal mütsi peast, hakkas seda nagu pilgates piki rentslit edasi veeretama, ta hüppas läbi lombi veerevale peakattele vandudes järele ja püüdis seda nagu põiklevat jänest. Sõdur müksas teda kogemata õlaga, näis ise sellest müksust virguvat ja ütles jälle:

«Jah, mees kaotas teie, tagala pooltäkkude jõõra tõttu naise, kas nüüd peavad siis lapsed ka ema kaotama... kurrat teid võtku! ütelge, ütelge mulle, mis saab neist neljast hädavarest, kui teie arvamine tõesti õige on? Mis neist saab, ütelge, ah!»

«Jätke oma toorutsemine ja ... pidage suul» ütles doktor Kubelik, muutudes samuti tulivihaseks. Kuid ta teadis, et sõduril on ju õigus, muigas ja vastas kohe leplikult: «Kust mina seda tean, mis neist saab! Ma pole ometi selgeltnägi ega kaardimoor ... nagu isegi teate.

Võib olla, et neil on mõni lähedane sugulane, kes võtab nad enda juurde kasvatada, võib aga ka olla, et neil niisugust sugulast ei ole, ja siis ... lähevad nad varem või hiljem kerjama. Mis mina tean? Selles küsimuses olete te ise minust kindlasti palju targem.»

Sõdur karjus raevutsedes:

«Kerjama! Vaat just — kerjama! Sinna lähevad minu õe lapsed ja sinna lähevad ... veel paljud meie omade lastest!»

Doktor Kubelik tundis äkki põletavat häbi ja sõnas peaaegu paluvalt:

«Armas inimene — milleks te nüüd nõnda kisendate!»

«Kisendan? Lähevad varem või hiljem kerjama ... mu õe lapsed ... ja veel paljud meie omade lastest ... kas teie arvates on siis palju, kui sellest kisendada? Kas on palju, ah? Kas on, kas on palju ... aah?»

«Ei, ei ole palju. Aga sellest üksipäinis kisendada, — on's säärasest kisast üldse midagi kasul!» ütles doktor Kubelik.

Ent vihase sõduri tasakaalutu meeleolu hakkas siiski viimaks pikkamisi taltuma — teda haaranud erutusehoog vaibus ja tal oli samuti oma ägeduse pärast piinlik. Näppides jälle kord sinelikäiseid, kord mütsinokka, kord ikka habet ning vurruotsi, tuli ta doktor Kubelikule uuesti veidi lähemale ja pomises:

«Ühtedele ja samadele inimestele ei tohiks ometi nii ränka koormat turjale laduda. Vaadake — ma läheksin juba täna või homme tagasi rindele ja laseksin enda seal sodiks tampida, kui see neid lapsukesti aitaks. Ma pole õrnatundeline, aga mul on neist tõesti kahju. Kellele on nad häda teinud, need vaevalt kaela kandvad inimesehakatused, et neid nõnda vaevataksel!»

Vaikus. Doktor Kubelik ei vastanud, kehtas vaid abiltult õlgu, vahtis kuhugi kaugusse.

Tee edenes — nad jõudsid pärale.

Eeva lamas teki all ja värises külmahoogudest. Kuid ta põsed hõõgusid samal ajal nagu tulepaistel ja ta katsum kangekaelselt tagasi hoida hammaste lõgistemist. Ta oli ainsa öö jooksul väga kõhnaks jäänud, näis piinavat hirmu tundvat, — ta silmad leegitsesid rahutult ja ta nina oli nagu hoopis pikemaks ja teravamaks muutunud. Doktor Kubelik, teretades teda kättpidi, märkas kohe ta sõrmede kuiva kuumust ja küsis julgustust pakkuva naeratusega, mõteldes samal ajal, et ta peaks välja kutsuma ka doktor Naberi, oma kuulsa ametivenna:

«Noh, kuidas me ennast siis tunneme ja kuidas käsi käib?»

«Hal-vasti, tohtrihärra ... nagu näete,» vastas naine.

Lapsed mängisid tänagi kõrvaltoas oma sõjamänge: tüdruk oli just isa haavad kinni sidunud, väike küürakas tulistas agaralt noor-onu Pauli.

«Ahah, sai pihta, kuradi jänesetäkk, ja nüüd ta on sirgus, ja nüüd ta enam ei tõuse!» ütles vihast mesilast meenutav peenike hääl.

«Par-ras talle! Mata ta r-raisk maha ... mina lähen jälle isa aitama,» ütles õde veidi vaiksemalt.

Sõdur viskas märja sineli toolileenile ja ütles:

«Te tahate muidugi ta palavikku mõõta. Kraadiklaas on siin.»

«Tänan,» ütles doktor Kubelik.

Kahele toolile asetatud kummutisahtlis magas roosa näoga imik, liigutas suud, oleks nagu midagi lausuda tahtnud. Ja Agnes, kes oli kikirvarbail tuppa tulnud, vaatas teda hellitades.

Naine ütles, katsudes oma järjest korduvaid valuhooge loomusunniliselt varjata:

«Ma olin ju ... loll ... ärge pange pahaks ... Ma lasksin eile õhtul akna paariks minutiks lahti panna,

tuul oli väga vali, tõmbas läbi. Hommikul oli mul juba nii paha, et ma ei teadnud enam sedagi, mis ma tegin ja mis ma rääkisin. Kehakuumus läks kõrgele, sonisin vist ... nagu näha.»

«Sonimiseks pole alati vaja just eriti kõrget kehakuumust, ei ka eriti rasket haigust,» ütles doktor Kubelik. «Nii. — Palun, pange see veel kord kaenla alla. Täna teid. Muuseas: ma tahaksin lasta teid heameelega läbi vaadata ühe ametivenna poolt; te muidugi mäletate teda — tema'p see oligi, kes teid möödunud nädalal siin kõige enam avitas. Ma mõtlen, et teil ei ole midagi selle vastu.»

«Kas ... seda on siis enam vaja?» küsis naine.

«On, on kindlastil!» ütles doktor Kubelik. «Sest niikui nii peate te ju veel väheks ajaks voodisse jääma, nõnda et see ei pane teile peale ka lisakoormat. Meie, arstid, oleme mõnes asjas pisut edevad ja meile meeldib, kui meie tarkust näevad ja imetlevad ka ... teised targad asjatundjad. Ta ei ela kaugel. Mis oleks, kui ma saadaksin teie venna talle järele?»

«Ei ... tõesti ... seda pole ju enam vaja ...!» kordas naine.

Doktor Kubelik ütles, vaadeldes üksisilmi ta valutuigetest tõmblevate ristluude peale:

«Siiski, siiski! Pealegi ei tee see ka midagi paha.»

«Seda nüüd mitte, aga ...» pomises naine.

Sünge sõdur, kes seisis pisut eemal, tähendas pealtnäha väga rahulikult:

«Jah, muidugi, tohtrihärral on õigus — see ei tee ka midagi paha. Ma lähen kohe.»

«Kannatage, kuni ma selle kraadiklaasiga siin valmis olen, ma annan teile kirja kaasa,» ütles doktor Kubelik.

Paks hõbeuur ta peos tiksus usinasti. Minutid möödusid. Minutid läksid edasi — kuidagiviisi, nagu ebakind-

lalt. Minutid venisid, roomasid, olid kaotanud oma tavalise kulgemishoo, minutid vingerdasid nagu limukad kuivas päikesepaistes — haigetoa pikad minutid, vaeva-minutid. Minutid kulgesid, kulgesid. Naise kartlikud rahutud silmad vahtisid ikka kõõrdi laugude varjust, minutid aina kulgesid ja doktor Kubeliku pilk jälgis sekundiosuti tiire, nägi seda libisevat üle tibatillukeste numbrite: 10, 20, 30... 40, 60... Agnes läks imiku voodikese juurest akna juurde ja näis kärsitult midagi ootavat, kaks vähemat last kinnise vaheukse taga ehitasid maju ja losse, et neid kohe jälle ümber paisata. Ja doktor Kubelik ajas enda sirgu, ulatas käe sooja teki alla ja ütles:

«Tubli. Vaatame kohe järele. Muuseas — teil on vist ka ... sisemisi valusid ... nagu ma näen?»

«Jah ... on küll ... aga ... ainult harva ...» kogeles naine. «See peab praegu vist ... nii olemagi ...?»

Sõduri suur pea kummardus üle doktor Kubeliku õla. Ka need karmid silmad olid praegu kartlikud ning usutlevad. Sõdur küsis:

«Noh — mis on?»

Naine rääkis siiski veel kord oma sisemistest valuhoo-gudest. Katsudes ikka reipana paista, ütles ta:

«Esimesed päevad pärast sünnitust on ju... ikka sedasi. Ja iga valu on ju vahel nii ja vahel naa. Ei, seda ma ei usugi, et sellest valust nüüd... midagi ...!»

«Mis on?» kordas sõdur.

Doktor Kubelik pööras veidi pead ja vastas neile mõlemaile:

«Kolmkümmend üheksa koma seitse. Need valud — jah, muidugi... ei ütle meile mitte midagi. Aga — eks ole... nad on teil vahel üsnagi tugevad?»

«Nojah ... vahel küll,» kogeles naine. Ja kuna ta ei

tahtnud mingipärast, et arst talle veel selliseid küsimusi esitaks, teeskles ta uudishimu ja päris omalt poolt: «Kolmkümmend üheksa koma seitse? Kas see on ... väga kõrge?»

«Ei, väga kõrge see ei ole, angiini puhul on mõnikord ... veelgi kõrgem,» ütles doktor Kubelik, tõusis ja läks ühes sõduriga kõrvaltuppa. Paar rida kärmesti paberile pannud, liimis ta ümbriku hoolikalt kinni, kirjutas aadressi ja seletas kõrvale vaadates: «Jah, on vist nõnda, et ma kahjuks ei eksinud.»

«Nii et ...?» venitas sõdur.

«Jah, on vist küll nõnda, et ma kahjuks ei eksinud,» kordas doktor Kubelik.

Kui habemiku rindemehe raksatavad sammud mööda treppi alla tõttasid, jälgis ta vähe aega kahe noore inimesehakatus uuesti alanud mängu, mis koosnes ikka nobedast ehitamisest ja niisama nobedast purustamisest. Ta mõtles pikkamisi ja kurvalt, et nõnda võib siis seda perekonda lõplikult laostamisest päästa veel vaid ime ... jah, ime, mis ei hooli midagi tavalise mõistuse tavalisest loogikast. Küürakas poiss võttis teravate nurkadega puuklotsi, sihtis kaua ja hoolikalt maja pihta, mille õde oli just üles ehitanud, virutas ja ütles:

«Kas said nüüd ... sa kur-r-radi Pauli när'ru!»

«Jah, jah — ma ise nägin! Kindlasti sai!» ütles doktor Kubelik masinlikult, nagu oleks see juubeldav küsimus just temale esitatud.

«Kur-r-rat! Kärrva, tõbrras!» hüüdis poiss jälle ja saatis minema teisegi klotsi.

«Kallis isa ... ega ma su suu-u-rele ja ras-ke-le haavale väga palju haiget ei tee?» küsis valgete juustega tüdruk oma määrdund nukult, mähkides seda niisama määrdund kaltsudesse. Ja ta vastas ise kohe moonutatud hääle, kurvalt koomilise tänutundega, mis

pani tahtmatult muigama: «Ei ole midagi, mu hea laps, mu tüt-re-ke... ei ole midagi! Seo aga mu suu-u-r ja ras-ke haav ilusasti kinni ja kui ma siis kord koju puhkusele tulen, küll ma toon sulle jälle peotäie ponkse. Ei ole midagi, mu hea laps, mu kallid tütreke, ei ole mi-da-gi!»

«Surre... kurradi noorr-onu Paul!» hüüdis küürakas poiss ja äigas järsku jalaga oma kõige toredamale tinasõdurile, paisates selle suure hooga toa ühest otsast teise.

«S-s-st, ole vait, lase ta maha pärastpoole, isa jäi just magama!» keelas õde.

Doktor Kubelikule näis, nagu võiksid ta laugude vahelt iga hetk esile purskuda suured pisarad — ahastusepisarad, magusvalusad kaastundepisarad, kohutava, jehoovaliku viha pisarad. Õnneks aga segati teda sel silmapilgul ta vaatlustes ja need pisarad jäid tulemata. Haige naine katsus end istukile upitada ja hüüdis nõrga häälega:

«Tulge siia, palun. Istute seal nii üksi, nagu... öökull.»

«Jah,» vastas doktor Kubelik, «tulen, tulen.»

Ta ajas enda roidunult püsti, läks jälle magamistuppa, astus tagasi voodi ette, nihutas tooli üsna selle lähedale. Agnes ulatas emale veeklaasi ja selle läikiv serv kadus põdeja valgete hammaste vahele. Naise huuled olid kuivad ja sinised; kui ta juues kaela pingutas, paistis see soonelisena. Vaip ta rindade kohal võppus kiiretest südametuigetest, mis raputasid teda üleni. Ja Agnes, asetades sõrmed oodates risti, ütles:

«See on minu süü, et ema jälle sedasi... külmetas. Oleksin ma teadnud, ma poleks akent lahti pannud. Aga ma ju ei teadnud. Ema käskis ja mina... panin akna lahti. Aken oli lahti ju küll nii hirmus vähe aega, et...»

Eeva lõpetas joomise, aetas tühja klaasi peatsis seisvale köögitauburetile, noogutas ja ütles:

«Oh, lapsuke, ei sina ole süüdi milleski. Aken oli hirmus vähe aega lahti, jah... seda küll. Aga näed sa nüüd, kui kergesti see mõjuda võib. Pea meeles ja ära mulle enam kunagi vastu hakka, kui ma keelan sind halva ilmaga välja minemast. Tuul, see on ju vahel väga salalik. Nagu ussi hammustus. Vaevalt saab ta sinust üle puhuda, kui ta ongi juba su haigeks teinud... Aga iga tõvega on ju nii, et ta tuleb hobustega ja läheb härgadega. Ega midagi — sa pead veel mõneks päevaks perenaiseks jääma... Kas tahad veel mõneks päevaks perenaiseks jääda, Agnes?» küsis ta äkki nagu valusat ahastust alla kugistades.

«Ooh, miks ma's ei taha, kui aga... võib! Sellega saan ma hakkama nii hästi, et...» ütles tüdruk.

«Jah, sellega sa saad hakkama tõesti päris hästi. Aga pikapeale võib see sul siiski ülejõu käia,» arvas ema.

«Ei käi midagi ülejõu — ma päris tahan kohe nii viisi talitada ja toimetada!» hüüdis laps.

Haige katsus veel kord istukile tõusta, Agnes aitas teda ja seadis talle padjad selja taha. Kuskil mitme seina varjus hakkas klaver mängima. Hoovil pumba juures käätsatasid vestlevad moorid, naersid, otse kiljusid aegajalt: «H-hahahaha, h-hohohoo... hihihii — kujutage, jah, ette, millega see reo ikka hakkama saab!» — «Kurrradi noorr-onu... noorr-onu Paul!» karjus küberakas poiss oma kõige toredamale tinasõdurile, pekstes seda ikka jalaga ühest nurgast teise. «Isa, ega sul väga valus ei ole, kui ma sind sedasi seon?» küsis valgete juustega tüdruk oma mäardunud nukult. «Oeh... oeh...» häälit- ses haige. Muie doktor Kubeliku suunurkadel kippus muutuma vaeva valmistavaks kangestuseks.

Kui Agnes kööki jooksis, et vanaonulegi oma suurtest perenaise-võimetest aimu anda, pööras Eeva lõkendava näo doktor Kubeliku poole ja küsis vaikse häälega:

«Kas te arvate, et see ei ole tõesti hädaohtlik?»

«Mis te nüüd muretsete — muidugi ei ole!» valetas doktor Kubelik, süda täis pakitsevat valu, mis see sinne häda ta hinges juba algusest peale esile kiskus.

Naine vaikis veidi aega ja jätkas:

«Imelik küll, aga... Vaadake... ma ei tahtnud seda kellegi teise kuuldes rääkida... Ma pean teile nimelt üles tunnistama, et ma kardan... jälle... väga kangesti. Mul oli öösel niisugune õudne tunne, et... Ma pidin muudkui mõtlema, et ma lähen nüüd kindlasti... surnuaiale! Ärge... ärge... varjake mu eest midagi, tohtrihärra. Kas ma suren nüüd tõesti, nagu ma enne sünnitamist kartsin? Kas... kas... see hirm sel ajal... oligi praeguse pärast?»

«Lori! Loomulikult ei sure te, vaid saate varsti terveks, — see, mis teiega juhtus, on teie haiguse käigus ainult väike tagasilöök ja varsti on kõik jälle korras!» ütles doktor Kubelik.

«Aga... ma ei saa siis... aru, millest... see niisugune... aimamine...» kogeles Eeva.

«See aimamine on teie enda närvidest, paike!» ütles doktor Kubelik. «Maailm ja selle praegused kombed on teid veidi ära kohutanud ja te kardate pahandusi ja ülekohut isegi tühiselt palavikuhaiguselt. Aimamine? Kuradile... need teie aimamised! Eks te näinud, kuidas üks säärane aimamine teid juba tüssas!»

«Tüssas küll, aga...» pomises naine. Ja äkki võttis ta oma kuumade sõrmedega tugevasti-tugevasti doktor Kubeliku randmest kinni, võitles nutuga ja hüüdis: «Ma palun teid südamest — rääkige mulle õigust! Ma saaksin siis vähemalt lastegi asjus korraldusi teha ja aru

pidada. Sest kui ma nüüd homme-tunahomme tõesti ära suren, pole neil enam kedagi, kes...»

«Lori!» ütles doktor Kubelik ja tundis oma häält väga abituks ja ebakindlaks muutuvat. Kuid ta kogus end jälle kohe, naeratas ja lisas: «Suremiseni on sul veel väga palju aega. Kannata, kuni sa enne vanaks lähed ja väsima hakkad! Küllap sa tuled veel minugi hauale... ja paned sinna oma lillekimbukesel!»

«Lapsed, need lapsed! Kõige rohkem teevad just need mulle muret!» ütles naine tükikese aja pärast. «Mu enda elu ja olemine... noh... see ei maksa enam poolt krossigi, see on täitsa sohu läinud. Ja mul pole midagi selle vastu, kui ma sellest inetusest kord päriselt lahti saan... ja sellest vaevast. Aga te näete ju ise — nad on armetud nagu putukad ega suuda endi eest hoolt kanda. Ja seegi on teadmata, kas nende isa eluga tagasi tuleb. Jah, vaadake — kui mul poleks nende pärast tarvis hirmu tunda, ei hädaldaks ma mitte ainsagi sõnaga...» kõneles haige aeg-ajalt väikesi pause tehes ja ta häälest võis nüüd aimata, et ta ootas pikisilmi midagi, mis teda lohutaks.

Hoovis käätsatasid ikka jutukad moorid ja kuskil majasügavuses taoti klaverit.

Doktor Kubelik, kummardudes järsku üsna lamaja kohale, ütles otsustavalt:

«Kas sa suudaksid rahulikumaks jääda, kui ma lubaksin sulle, et ma võtan su lapsed enda juurde?»

«Teie...? Kas te siis... tahaksite? Jah... kas te siis... tahaksite ja võtaksite...?» küsis naine viivitades, silmade sügavuses nagu hõõguv päikesesära — see oligi see lohutav, mida ta oli pikisilmi oodanud.

«Võtaksin küll!» ütles doktor Kubelik. «See tähendab — kui sinuga tõesti peaks midagi juhtuma, mida

ma aga loomulikult ei usu!» lisas ta ikka trööstida püüdes.

«See oleks ju . . . Ma ei julge seda loota!» ütles naine.

«Aga miks sa seda siis loota ei julge? Ma olen üksik inimene, sealjuures küllalt jõukas, ja see valmistaks mulle kindlasti ainult rõõmu,» vastas doktor Kubelik.

Agnes tuli tagasi tuppä. Ta hakkas veel kord jutustama oma praegusest perenaisekutsest ja sellest, kuidas see talle meeldib. Ta rääkis sädistades:

«Muidu on kõik täi-es-ti nagu peab olema, aga see, mis mu käes alati nurja läheb, on ahju kütmine. Ei tea, miks see nii on! Puud ei taha mitte ega mitte tuld võtta. Paar päeva tagasi kratsisin ma üles terve topi tikke, enne kui ma nad põlema sain. Nüüd ma aga valan igale laastule paar tilgakest lambiõli ja siis see läheb hoopis kergemini . . . just nagu kuivad takud kohel»

«Õliga muidugi! Aga õliga pead sa väga ettevaatlik olema,» arvas doktor Kubelik.

Haige patustaja pööras pea kõrvale, pühkis vargsi silmi. Kuid ta liigutas end kohe nagu julgustades ja ütles:

«Kui see teile aga üleliiga suurt tüli ei tee. Sest te peate teadma, et nad ei ole mul ju kuigi korralikku . . . kasvatust saanud.»

«Mine ikka, või pole korralikku kasvatust saanud!» hüüdis doktor Kubelik naerdes. «Kõigepealt, — nagu ma juba rääkisin, — ei lähe seda kindlasti kunagi vaja, ja teiseks — nagu ma sulle samuti rääkisin — kui seda peaks vaja minema, oleks see mulle ainult suureks rõõmuks. Nii et — jää nüüd päris rahulikuks ja ära piina ennast asjatal»

Naine maigutas kuiva suud, katsus sõrmeotstega huuli, neelatas rahutult. Ta ütles viimaks, nihutades käe põse alla:

«Agnes, tule siia...» Vaikus. «Agnes, tule siia!» kor-
das ta luksatades, ehkki laps seisis juba ammu otse ta
voodi kõrval. Ja siis: «Agnes... võta vanaonu käsi...
Agnes, võta vanaonu käsi... ja... ja... suudle seda...
Agnes, kuule mind ometi... noh, võta vanaonu käsi
ja... suudle seda!»

«Ei, lase olla!» ütles doktor Kubelik äkki kõrge hää-
lega ja muutus väga kohmetuks.

«Andke andeks... andke andeks...!» sosistas naine
nuttes.

Parajasti kui doktor Kubelik tõusta tahtis, et varjata
endas tekkinud tundeid, kostis välisukse tasane mürt-
satus ja mööda treppi hakkas keegi üles tulema. Dok-
tor Kubelik läks ametivennale vastu. Sõdur vaatas
teda hirmunud küsivate silmadega ja ta kehtas loo-
tusetult õlgu. Doktor Naber riputas palitu varna, hõõrus
pisut aega peopesi vastamisi ja küsis sosinal:

«Te oletate lapsevoodipalavikku või angiinimürgis-
tust?»

«Jah, nagu ma teile juba kirjutasin,» vastas doktor
Kubelik.

«Vaatame järele, vaatame järele,» noogutas doktor
Naber.

Nad läksid kohe haigetuppa. Patune naine naeratas
kohmetult ja paistis muutuvat veelgi kartlikumaks. Dok-
tor Naber asus kohe asja juurde, — ta esitas pika rea
kaunis ebaolulistena näivaid küsimusi, katsus pulssi,
kuulas südant, sattus nagu hoogu ja muutus järjest
hoolikamaks. Iga kord, kui ta oma oletusi kinnitava
tundemärgi leidis, häälitsetes ta kuuldavalt läbi suletud
huulte. Siis oli ta viimaks ometi läbivaatusega valmis ja
küsis käte pesemiseks vett. Olles teel köögi poole, ütles
ta endaga ühes kõndivale doktor Kubelikule:

«Jah, nii see on... paistab, et te pole eksinud.»

«Süda?» küsis doktor Kubelik.

«Väga korratu ja kahtlane,» vastas doktor Naber. Ning pistes kämblad sügavale pesukaussi, vaatas ta jälle üle õla, ohkas ning küsis: «Teie kogemused on minu omadest kahtlemata palju suuremad — miks te mind üldse kutsuda lasksite?»

«Ma ei... suuda! Saate aru — ma ei suuda!» venitas doktor Kubelik väga vaikselt.

«Sugulane?»

«Jah.»

Vaikus.

«Siis on... halb! Mõistan teid, — siis on tõesti halb,» ütles doktor Naber. Ta pesi edasi. Ja alles tükikese aja pärast küsis ta veel kord: «Lähedalt sugulane... kui ma ei eksi?»

«Jah, päris lähedalt,» vastas doktor Kubelik.

Kui ta tuppa läks ja tagasi voodi ette istus, asetas Eeva oma kuumad sõrmed jälle ta käeseljale ning sosistas kartlikult:

«Vä-ga halb, eks ole?»

«Vastuoksa — pole midagi, asi on varsti korras,» valetas doktor Kubelik ja tundis ise selle vale pärast piinavat häbi.

Kuni doktor Naber naise käevarde mingit kaasa toodud ravimit süstis, ise samal ajal haige tähelepanu hajutamiseks valju häälega mitmesuguseid ülearuseid näpunäiteid andes, vestles doktor Kubelik Agnesega, kes oli enda ta põlve najale surunud.

Pisut hiljem upitas vaikiv sõdur talle sineli selga ja tuli teda saatma. Kui nad tänavale astusid, kuulistas endalt läbi tuulekohina küsitavat:

«Kas sellest... pole siis tõesti enam pääsmist?»

Doktor Kubelik surus lakkamatult vaevava mõtte talle endalegi väga tühjana näivatesse sõnadesse:

«Jah, miks mitte — ka katkust võidakse veel parandada!»

«Katkust? See pole ometi nii kardetav?» küsis sõdur.

«Kurat... noh... k a k a t k u s t võidakse veel parandada! K a k a t k u s t, jah... nagu te ise ennist ütlesite, te... kõrilõikaja!» pomises doktor Kubelik. Ja lisas jälle hoopis leplikult: «Keegi meist pole ju jumal, kes... teaks. Ma loo d a n. Loo-dan... kuulete! Ja lootke teie kah, lootke teie kah... kuni me seda veel võime.»

«Ma annaksin ei tea mis, et ta ellu jääks...» ütles sõdur lihtsalt.

«Arvate, et mina ei teeks seda?» küsis doktor Kubelik õlgu kehitades.

Ja ta hakkas käima veelgi pikemate sammudega, märkamata aupaklikke tervitusi, mis talle udust saadeti.

«KUIDAS TE NEID... TAPATE?»

Umbes samal ajal, kui doktor Kubelik haige naise voodi ees istus ja seda igal kombel lohutada katsus, lõpetati Henriku juures hommikueine ja mindi tagasi saali. Mehed jätkasid tasakesi vesteldes suitsetamist, emand Rosalie tsiteeris kõhnale mõisaprouale mõningaid toiduretsepte.

Aimi-Lie surus küünarnukid kramplikult tugitooli külgkorjule ja vaatas sisemiselt ahastades ringi. Tal oli vastik näha kogu seda varjatud edvistamist, — mõisarentnik Martin edvistas oma agarate poegadega, need pojad edvistasid oma rindemeeste — üleolekuga kõigest muust, kaks sohval istuvat vana naist edvistasid oma peenutsemisoskusega ja vastastikuse sõbralikkusega, isagi kamina ees edvistas tasapisi — kas mitte jälle oma tohutusuure piibuga...? Ja järsku tundis Aimi-Lie

tahtmist kärmesti tõusta ja tagasi oma külma ning pimedasse tuppa minna, üsna sinna katuse alla, kuhu võis selgesti kuulda tuvide monotoonset kurinat ja kirikuhakkide järsusõnalist ning sõjakat sõimlemist.

Tõmmates jalad tooli all kõveraks, mõtles ta jälle ühest ning samast — lühikesest kohutavasisulisest kirjast, mille oli talle toonud eile puhkusele jõudnud rindesõdur. Ja jälle tajus ta kogu olemusega oma varjatud armastuse täit suurust, oma põranda alla surutud igatsuste ning unistuste täit ulatust. Ta mõistis korraga, et kõigeks selleks, millega ta oli juba üle aasta tegelnud — nii igapäevaseks hoolitsemistööks kliinikupalatites kui kõige suuremategi õuduste talumiseks operatsioonisaalis või sidumistoas — kõigeks selleks oli talle seni jõudu andnud mingi kauge-kauge vastastikune koostöö kõigi temataoliste vahel: mina aitan teie omasid, vahest aitab keegi teist ka minu armastatut! Nüüd aga? Nüüd oli vajadus selleks kaugeks-kaugeks koostööks lõppenud ja ta tundis kogu hingega, et tal pole jõudu enam millekski, et ta tahaks veel vaid üksi olla, pimedusse vajuda, lamada, lamada... la-ma-da!

Teised toasolijad jätkasid endiselt oma tasast vestlust, mõnulesid seedimisrauguses, rõhitsesid rammusatest toitudest, püüdsid seda vastamisi mitte märgata, olid vastamisi väga sõbralikud. Nende hääled jooksid temast mööda, näisid tast läbi tungivat, piirasid teda, hüppasid tast üle. Naerdi ja jutustati midagi; sosistati; pilgutati silma ning kõverdati pilkavalt suunurki. Inimestest, kes olid seni üksteisele umbusklikult ja puiselt otsa vahtinud, üksteise ees osavalt teeselnud, levis nüüd rohkesti leebust, see leebus meenutas õhtuse aia ebamäärast lõhna tuhmi päikese käes, kahjurõõmukihvad olid nagu järsku kuhugi kadunud ja kõik oleksid nagu üksteist siidiste kätega sili-

tada tahtnud... Ja kogu maailm oleks nagu üha hirmsamaks kasvavasse vaikusse vajunud, sügavamale, aina sügavamale... ikka ja ikka veel sügavamale... «Pagana pihta!» ütles kapten Maks, lõi endale lahtise labakäega vastu põlve, — see lühike lause langes süvenevasse vaikusse nagu kivi vette. «Oo, siiski — ma ju mä-le-tan seda, miks ma siis ei mäleta!» hüüatas alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev). «Kuulake, kuulake... mis nad praegu räägivad!» sosistas mõisarentnik Martin. «Jum-ma-lik!» ütles ema. Kellegi kurk surus esile järsu hirnatuse, mis raksatas jõuliselt läbi toa. Ja jälle naerdi; ja jälle jutustati midagi; ja jälle pilgutati üksteisele kavalalt; ja jälle tõmmati suunurki muigele kõiketaipavas pilkavas naeratuses. Ja kõik need sõnad, laused, ootamatud naerupursked ning koguni juhuslikudki helid langesid sellesse süvenevasse vaikusse nagu kivid vette... Keegi koputas ootamatu tugevusega uksele — see oli Paul —, ja Aimi-Lie kuulis teda haige onu Justuse nimel edasi andvat mingisugust kutset, mida rutati kohe vastutulelikult täitma: mõisarentnik Martin pani kuuenööbid tähtsalt kinni, ohvitserid tõusid ja läksid oma sinelite järele, kaks vana naist ulatasid peaaegu korraga käed kukla taha ja kohendasid juukseid. Siis jäi toas äkki veelgi vaiksemaks. Ja ta pidi tahtmatult imestama, et ta polnud märganudki, millal kõik lahkusid, ja et ta polnud kuulnudki, kuhu nimelt kõik lahkusid.

Ta istus veel pisut aega, hoidis ikka jalgu tooli all, ajas enda siis samuti püsti ja väljus vahekoridori. Ta läks kergesti vaarudes trepist üles, astus pimedasse tuppa, istus voodile. Kui ta sõrmed padjale toetas, märkas ta nagu kustki kaugelt lähenedes selle jahedat rõskust ja mõtles, et nõnda siis pole öise nutu jäljed ikka veel kuivada suutnud. Ja laskudes sügavale vimma

oma püstiseisvate põlvede kohale, tegi ta katset palvetada, hetkekski unustamata, et see on vaid rumalus.

Ja ta istus, istus, istus, kuni teda hakkas jälle vintsutama meeletu, hirmus ahastus, mis kihutas teda otsemaid tõusma, väljuma, uuesti mööda treppi alla minema. Kuid ta ei pöördunud enam saali, ta avas välisukse ja astus hoovile. Tuul virutas talle näkku ja ta hakkas selle käes värisema.

Ta ei märganud, millal ta aeda läks, — aga äkki oli ta seal; ta sammus mööda jalgrada lehitute põõsaste vahele; ta silitas tee kõrval kasvavate vanade puude tüvesid; ta nuuksus tasa-tasa. Sirelitest ja sõstardest ümbritsetud pingi juurde jõudnud, istus ta sellele ja hakkas hajameelselt kaugusse vahtima, nagu midagi suure hoolega silmitsedes, ehkki üha tihenev udu ei lasknud teda kuigi kaugele näha.

Äkki võppus ta, tõusis kärvesti püsti. Kustki tagapoolt lähenesid liiva krigistavad sammud ja ta tahtis kohe oma teed minna. Kuid ta ei saanud selleks enam mahti: kaks tähtsat külalist tulid pikkamisi luusides pingi juurde, naeratasid talle viisakalt, seadsid end valmis kumardusi tegema. Alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) peatus esimesena, lõi kannad kokku, meenutas ikka toredate sabasulgedega kukke ja ütles galantselt hambaid välgutades:

«Armuline preili, kuidas nõnda võib! Ilm on külma auru täis, teie aga tulete välja nii kerges riietuses!»

«Kui te lubate, ma toon teile kohe mantli,» pakkus kapten Maksim Martõnõtš onutütrele oma džentlmenlikku abi.

«Jaa-jaa, kapten, too armulisele preilile mantel, mis luba sa seal enam küsid!» ütles alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev).

Aimi-Lie vaatas neid abitult-paluvalt ja kuulis end küsivat:

«Kas te siis juba... sealt tagasi olete?»

«Onu Justus jäi meie igavaid nägusid nähes kohe uuesti magama, me ei tahtnud teda väsitada,» vastas alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) ja vaarutas jälle laitvalt pead. Ai-ai-ai, kui kergemeelne te siiski oletel!»

Kapten Maksim Martõnõtši laiad õlad kadusid uttu.

Aimi-Lie ütles, värisedes nüüd tugevasti, kuigi ta ei tundnud praegu külma:

«Mul ei ole... midagi.»

«Ärge rääkige, ärge rääkige, te ju lausa lõdisetel!» ütles alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev).

Vaikus.

Kapten Maksim Martõnõtš jõudis tagasi, kõpsutas omakorda kandu ja asetas Aimi-Lie õlgadele paksu villase sügismantli, mille hõlmanurgad hakkasid kohe tuules lehvima. Meri kohises, meri kohises. Tihe see-nevihm rabistas pruunides tammelehtedes, meri kohises, üksikud kasteheinakõrred tee kõrval olid longus jämedate veepiiskade raskuse all. Meri kohises. Meri kohises. Meri kohises vanade pargipuude taga, tühjade aedade taga, poriste tänavate taga; madala liivase kalda taga. Meri kohises, aga alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) surus saapakannaga maasse sügava poolringis augu, väärutas laitvalt pead ning ütles:

«Jah, ärge unustage, armuline preili onutütar, te pole ju kõigega harjunud soldat, kes võib istuda kas või jääkirmega kaetud lombis, ilma et see talle midagi viga teeks!»

«Meie austatud onutütar on halastajaõde, seega —

üks meist!» hüüdis kapten Maksim Martõnõtš, kes oli galantselt keset kõnniteed seisma jäänud. «Jah, polkovnik, ma kuulsin seda alles täna.»

«Oo-o! Ja sellest pean mina kuulma alles nüüd, kapteni suu kaudu!» hüüdis alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev). «Miks te ise sellest ei kõnelnud, austatud preili onutütar?»

«Ei... ei tulnud meelde...» kogeles Aimi-Lie.

Vaikus.

Kapten Maksim Martõnõtš asetas keharaskuse ühelt jalalt teisele, naeris ja ütles:

«Ma saan teie huvist aru, armuline preili. Pagan võtaks — selles pole midagi imestada! Aga vaadake, mis ma teile ütlen: siin, tagalahaigemajas, näete te ainult tühiseid asju, te peaksite töötama mõnes välilaatsaretis või sidumispunktis, kuhu kokku veetavad haavatud... veel otse liimerdavad verest! Seal, seal oleks teil lõesti hoopis midagi muud kogeda kui siin, armuline preili.»

«Ai, ai, ai, kapten, kuidas võib!» hüüdis alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev). «Sa kujutad ette, et sõda on teistelegi ainult huvitav ajaviide, nagu see on sinule endale! Ma olen veendunud, et meie austatud onutütar on halastajaõeks hakanud kindlasti puhast inimarmastusest, mitte aga tahtmisest oma närve kõditada. Vabandage, kas ma tohiksin silmapilguks teie kõrvale istuda?»

«Olge hea... jah...» ütles Aimi-Lie.

Alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) istus. Kohe seejärel istus ka kapten Maksim Martõnõtš. Ja alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) süütas paberossi, puhus uttu suure suitsupilve ning tähendas:

«Välilaatsarettides ja sidumispunktides, kus esimest

abi antakse, on asi muidugi hoopis koledam, selles on kaptenil õigus.»

«N-nah, või veel!» hüüdis kapten Kubeljajev. «Siia, seljatagusesse, tuuakse ju ainult neid, kellest veel asja saab, päris korralikult purustatud kehast pole aga siin aimugi. Üks ilus kõhuhaav näiteks... Või lõhkinge pealuu, mille prao vahelt paistavad ajud, millega aga kange mees siiski edasi elab... Või soldat ilma käte ja jalgadeta... ilma näota... täiesti ilma... mehelikkuseta... hahaha! Ma pean tähendama, et inimesed, kes tahavad saada endale hästi vastupidavaid ja kõvu närve, peaksid läbi käima just niisugustest kohtadest. Seljatagustes haigemajades aga — hoo!»

«Võib... olla...» ütles Aimi-Lie ja nägi enda ees ikka seda hirmsat kirja, mille oli tundmatu sõdur talle eile toonud.

Alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) imes paberossi, veeretas seda keelega ühest suunurgast teise. Ta korralikult kaheks kammitud lõuahabe liikus selle juures rütmiliselt üles-alla. Ta oli tore mees, ojaa, ta tumepruunid head silmad aina naersid, ta oskas elust mõnu tunda. Eraldusmärgid ta sineliõlakutel kattusid imetillukeste udupiisakestega ja oleksid nagu kohta vahtanud. Kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev süütas samuti paberossi, surus selja vastu pingileeni ja ütles:

«Mõned vanad asjatundjad — feinšmekerid sanitaarüksustest — kinnitavad, et meie, lahingumehed, polevat üldse õigeid sõjakoledusi näinud. Ja nad põhjendavad seda sellega, et ajal, kui see või teine armee saab kõige tugevamaid lööke, oleme me nobedas liikumises — kas tungime edasi ja ei pane midagi tähele või jälle taganeme ja ei pane samuti midagi tähele. Omast kohast on see muidugi õige, — meie teeme oma töö ja laseme endi kallal samuti tööd teha, selle tehtava ja teha lastud töö

peenemad finessid jäävad aga meil enestele märkamata! Teie ametiõed ja arstid aga... seal tuleliini läheduses... näevad seda tööd koondatult, tihendatult, kokkukuhjatult... niisugusteks hunnikuteks, näete!»

Ja kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev tõstis mõlemad käed kõrgele õhku, joonistades niiviisi suure avara kaare, mille teineteisest eemalduvad harud lõppesid kuski ta jalgade kõrval.

«Selles mõttes on neil kindlasti õigus!» nõustus alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev).

«Üldiselt aga — sõda on siiski üsna igav mäng ja võib juba üsna lühikese ajaga tüütavaks muutuda... nagu kõik muudki mängud,» ütles kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev.

«Sõda... sõda on siis... mäng?» kogeles Aimi-Lie kuidagi väga vaikselt ja võppus iga sõna juures.

Alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) naeris.

«Ärge teda kuulake, meie põikpäist kaptenit, armuline preili onutütar,» ütles ta. «Mu vennal on liiga rahutu veri, — ta on lihtsalt pöörane! Niisugune tuuletallaja! Ma olin sunnitud teda staapi ümber paigutama, sest ma kartsin, et ühel heal päeval satub ta oma seiklusiha pärast sõjakohtu alla. Jah, niisuguseid, nagu meie kapten, peab ikka lõas hoidma. Ja olge ettevaatlik, sest ka ilusate preilide suhtes on meie uljas kapten, minu noorem vend, nagu kunagi ehtne sõjamees, kes ... Hahaha!»

«Liialdad, polkovnik Skobeljev, liialdad!» hüüdis kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev edevalt.

Alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) naeris jälle ja ütles:

«Siiski, kapten Kubeljajev, ära näita ennast teisiti, kui sa oled!» — Ning uuesti Aimi-Liele: «Omal ajal, kui ta

kandis madalat aukraadi, ei julgenud ma teda ilmaski luurekäigule saata, armuline preili onutütar. Selle asemel et vaikselt ja hinge pidades vajalikke teateid koguda, noris ta muudkui igal sammul tüli ja provotseeris tulevahetust. Harva juhtus, et ta oma salga enam-vähem tervelt tagasi tõi. Ma imestan päris, et ka tema ise pole juba ammu tinatükke keresse saanud, see vana kakleja!»

«Liialdad, polkovnik Skobeljev, liialdad!» ütles kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev.

«Kapten Kubeljajev, paike, kus ma siis liialdan! Ja kõige suurem häda seisis veel selles, et ta igal võimalikul kohal enda ette toppis!» ütles alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev). «Eriti neil kordadel, kui oli vaja sakslaste kraavist keelt tuua. Niisuguse operatsiooni tagamõtteks pole loomulikult midagi muud kui paari vangid muretsemine, kes tulid kähku kaasa haarata ja ühes tuua. Aga kujunes ikka nii, et meie kaptenil ei tulnud meeldegi parajal silmapilgul taganemist vilistada, — tema unistuseks oli ju sakslaste lõplik purukspeksmine, hahahaha! Ja tagajärjed? Ümmargune nurjumine... armuline preili onutütar.»

«Liialdad, polkovnik Skobeljev, liialdad, liialdad!» ütles kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev.

Aimi-Lie kuulas seda kahe venna sõbralikku vestlust väga vaikselt, liigutas vaid süles lebavaid sõrmi. Issand, miks nad ometi teda nõnda piinavad, miks nad teda ometi juba rahule ei jäta! Tas paisus midagi, paisus, paisus, paisus! «Kohtu alla...» mõtles ta katkendlikult. «Mu jumal... kohtu alla...!» Ja jälle seisis tal kustumata meeles kiri, mille ta oli eile hommikul saanud, — lühike nukker kiri, surnud mehe kiri... kiri, mis ripub nüüd maailmas kuidagi üksijäänult, kuidagi kõigest eraldi seistes.

Korraga ajas Aimi-Lie enda sirgu, tõmbas laud pilu-

kile ja küsis, vaadates otse alampolkovnik Kubeljajevi (hüüdnimega Skobeljev) pruunidesse silmadesse, mis naeratasid lakkamatult:

«Ütelge... ütelge mulle, kuidas te... neid seal... tapate?»

Kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev kortsutas kulmu ja küsis omakorda:

«Kuidas — me — neid — tapame? Ke-da?»

«Oma... oma surmamõistetuid...» kogeles Aimi-Lie. Vaikus.

Alampolkovnik Kubeljajevi (hüüdnimega Skobeljev) pilk võppus kergesti ja pöördus jalgrada libistavatele saapaninadele.

Kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev naeris aga jälle ja ütles:

«Oma surmamõistetuid? H-hahahaha... p-pagana pihta, armuline preili onutütar, — te tunnete sõja vastu ju tõesti palju suuremat huvi, kui ma oleksin seda kujutledagi teadnud. Muuseas: te tuletate mulle meelde mõndasid oma ametiõdesid, kes meilt, ohvitseridelt, vahel mundreid laenavad, et ka niisuguseid asju pealt vaadata.» Ja naerdes ikka lõbusalt, nagu kordaläinud nalja üle: «Ah kuidas me neid tapame? Mis seal ikka — kaevatakse auk, mees seotakse puu või posti külge, riideräbal silmade ette ja — trrrahhh! Vait! Armulask veel kõrva taha ja — muld peale! Lihtne, eks oli?»

«Jah, on küll... lihtne...» ütles Aimi-Lie, muutudes nüüd järjest kahvatumaks.

«Õnneks sünnib niisuguseid asju meie Vene tsaari väes harva...» pomises alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) ja vaatas jälle oma läikivaid saapaninu.

«Harva? Kuidas nõnda, Skobeljev!» hüüdis kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev. — «Omal ajal sündis

seda tõesti harva, tänapäeval aga — ojaa! Sest vaa-
dake, armuline preili onutütar, — sõda venib ju pisut
pikale ja mehed hakkavad tüdinema. Ja ka argus on
külgehakkav ning võib isegi kõige korralikumad soldatid
hukka ajada. Peale selle muidugi... need neetud vee-
segajad! Nii et — pole parata! Selge, eks ju?»

«Jah... jah... selge...» ütles Aimi-Lie abitult.

«Parajasti sel päeval, kui meie puhkus algas, juhtus
mitu säärast kohtumõistmist...» jätkas kapten Maksim
Martõnõtš Kubeljajev. «Ja kõik mahalastavad olid esi-
mesest viimaseni... plehkupanijad. Pidage, pidage —
mulle tuleks nagu meelde, et üks siitki linnast pärit olev
mehike jättis tol päeval oma kalli elukese...»

«Pagan võtaks — jäta ometi järele, kapten Kubelja-
jev, mis lollusi sa siin ajad!» ütles alampolkovnik Kubel-
jajev (hüüdnimega Skobeljev) äkki rangelt, ehkki ta
suunurkadel kõverdus endiselt mahe naeruvine.

«Jah, mulle tuleks nagu tõesti meelde, et...» venitas
kapten Maks.

«Pea suul!» ütles alampolkovnik Kubeljajev (hüüdni-
mega Skobeljev).

Vaikus.

Aimi-Lie kargas püsti, surus käed tugevasti vastu
rindu ja jooksis tagasi maja poole, kadudes järgmisel
silmapilgul selle nurga varjust välja venivasse udupilve.

AIMI-LIE LUGU

Aimi-Lie läks tagasi oma tuppa, käänas ukse lukku ja puhkes kramplikult nutma. Kuid tal polnud praegugi pisaraid — ta kurgust purskusid esile vaid kuivad, meelegeitlikud nuuksed.

Ta mõtles hirmunult, et viimaks tulevad need kaks enesekindlat sangarit talle siiaagi järele! Ent kõik jäi vaikseks, kuuldus ainult pikkamisi vaibuvate tuulehoo-
gude rasket kohinat. Ja suutmata ikka tagasi hoida kogu keha läbivaid kramplikke tuksatusi, taganes ta nagu mingi saatusliku ning halastamatu jõu ees hirmu tundes toa kõige hämaramasse ossa ning istus voodile, abitu ja kurb, tajudes vaid oma määratud üksiolekut.

Ta konutas nõnda hulk aega, kordagi end liigutamata, käed süles. Viimaks tõusis ta jälle, astus akna alla, lükkas eesriide kõrvale. Hall valgus hoovas tast mööda,

tungis tuppa, kõik ta ümber näis kaetud olevat kerge, hõljuva tolmutpilviga: kõverjalgsed toolid, laual seisev peegel, raamatud öökapikesel, kollakad tapeedid. Ja ta nägi äkki: kiri, mis oli järsku sellise kurjusega ta ellu astunud, paistis padja varjust — sinine ümbrikunurk, sõbralikult kortsunud. Ja siis teadis ta vääramatu, klaasise selgusega, et ta tuli asjata siia tagasi, et ta ei suuda enam minutikski nende vaikivate ning ükskõiksete esemete hulka jääda, et ta peab siit kohe lahkuma, põgenema, eemale jooksmas... nüüd kohe, juba selsinatsel silmapilgul!

Aimi-Lie riietus palavikulise kiirusega (kuigi ta tööaeg algas alles õhtupoolikul), hakkas kähku minema. Kui ta ukse enda järel kinni tõmbas, läbis teda ebamäärane kujutlus, nagu oleks ta maha unustanud mingi väga kalli asja, midagi sellist, mis peaks tal kindlasti kaasas olema. Kuid ta ei läinud siiski tagasi, ta jätkas rutates teed.

Nõnda rahutult kiirustades jooksis Aimi-Lie kikivarbail mööda nagisevaid puuastmeid alla, kartis ikka, et keegi teda jälitab, tõmbas pea õlgade vahele ja jõudis hetk hiljem tänavale.

Ja ta hakkas kohe üle kogu keha külmetama. Udu, mida tormine meri vahetpidamata maale paiskas, oli peaaegu piimvalge, selles udus liikuvad inimesed riivasid teda, aeg-ajalt ümbritsesid teda tolle udu varjust kostuvad segased hääled. Ta tajus kõike seda aga ikka nagu läbi loendamatute tuhmunud akende — kõveralt, põhjani moonutatult, väga vastikuna... sellisena, nagu oli talle paistnud ennist kangelasi mängivate onupoegade teravmeelitsev lobisemine. Salk kerjavaid lapsi, kaamete nägudega, silmad täis hirmu ning lootusetust, saatsid teda vähe aega oma manguva virinaga ja hakkasid viimaks kaklema tema vaskmündikeste jagamisel,

sõimates üksteist ränkade, jälkide, vanainimeselikult kahemõtteliste sõnadega, mis näisid välja hüppavat otse sügisporisse uppuvast ja kõdunevast maapinnast enesest. Ja kuskil teraja auru taga ragisesid ikka tapmist harjutavad kuulipildujad: tr-r-r-ratata-ta ... ta-ta-ta!

«Kas ka surmamõistetuid hukatakse kuulipildujatega?» mõtles Aimi-Lie äkki. Ning just siis, kui ta seda mõtles, teadis ta korraga selgesti, mis asja ta oli nimelt hiljuti koju unustanud: ta oli koju unustanud oma sinises ümbrikus kirja — oma saatusekirja, oma valukirja ... oma e-lu-kirja!

Aimi-Lie peatus poolel sammul, surus käed vastu rindu ja tahtis kohe tagasi minna. Kuid ta jättis selle ka nüüd tegemata — ta vaid seisis pisut aega ja jätkas varsti jälle teed. Ta kannatusest ja unetusest väsinud ajudesse kasvas pikkamisi kujutus määratust mahajäetusest, mis ümbritseb praegu seda unustatud paberilehte: liikumatu lagi, liikumatu põrand, liikumatud seinad, liikumatu õhk kõverjalgsede vanade toolide kohal! Ta astus, astus, astus, ja kuulipilduja vaid tänitas: tr-r-ra-ta-ta-ta ... ta-ta-ta! Taevas oli märg ja hall, ja maa oli märg ja hall, ja majad oma tuhmide akendegagi olid väga märjad ning hallid ... » Ja küllap on kuulipildujadki samuti väga märjad ja väga hallid ... Jah, jah, jah, ja surmamõistetudki on vist väga märjad ja väga hallid ... » mõtles ta tuule, niiskuse ja kannatuse pärast ikka üle kogu keha värisedes.

Järsku puhkes Aimi-Lie kramplikult naerma, et juba järgmisel silmapilgul kramplikult nutma hakata. Pisarad, mida tal seni polnud ja mida ta suutis nüüd jälle valada, tegid ta väheks ajaks pimedaks, ta ei näinud enam midagi. Ja seal olid tuttavad tänavad, mille kaudu ta oli käinud oma igapäevast käimist juba enam kui aasta otsa, ja seal seisiski juba haigemaja, ja nüüd ...

nüüd ... oligi ta juba kohal. Ja ikka libisesid tast üle paksud rasked udulained... ja ikka põrisesid kuskil selle paksu raske udu taga tapmist harjutavad kuulipildujad: tr-r-ra-ta-ta ... ta-ta-ta!

Aimi-Lie läks riietehoidu, riputas palitu varna, rõivas-tus valgesse töökitlisse. Õhk oli täis läpatavat soojust, varjatud valu, kannatusi. Kaasteenijad naeratasid, ta naeratas neile vastu. Ta möödus peeglist ja nägi end selle sügavuses — ta oli väga kahvatu ja ainsa öö jook-sul kõhnaks jäänud. «Kahvatu? ei, ma ei ole kahvatu, ma olen ainult ... hall ja märg, hall ja märg ...» mõt-les ta roidunult. «Nii, ja puhata sa siis ei tahtnud?» küsis keegi. «Ei, ma ei tahtnud puhata,» ütles ta. «Igav?» küsis keegi. «Oojaah, meil olid parajasti külalised, ja nad aina kiitlesid, kiitlesid!» ütles ta. Kuulipilduja ragin kuuldus läbi paksude seinte õige tasakesi: ta-ta-ta-ta ... ta-ta-ta! «Mille üle need teie külalised siis nõnda kiit-lesid?» küsis keegi. «Mille üle? Aga loomulikult sõja üle!» ütles Aimi-Lie. Ja ta läks kiirel sammul numbri-tahvli juurde vaatama, missuguses palatis teda parajasti vajatakse.

Selles kauaste harjumuste koduses õhkkonnas hakkas Aimi-Lie pea uuesti selgemaks muutuma. Ta hing tühje-nes vaevasurve, ta aju sai tagasi lühikeseks ajaks kaotsi läinud korraarmastuse. Ta suutis mõtelda jälle väga asjalikult, ja need mõtted, mis ta mõtles, asusid nagu alati seni ilusasse järjestusse. Ta käis nobedal sammul mööda palateid ringi, valgetes haavamähistes lamavate meeste näod muigasid talle hellalt ning tänu-likult, ta muigas neile vastu samuti hellalt ning tänuli-kult: «Jah, üks silmapilk, ma aitan teid kohe!» Õhk ta ümber oli ikka täis masendust ja valu, see masendus ja valu vähendas tema enda muresid: «Kannatage ainult veidi veel, ma teatan kohe arstile!» ütles ta. Koridori ot-

sas asuvast üksikkambrist kuuldus karjumist, ka see karjumine vähendas tema enda muresid: «Ei, olge päris rahulik, varsti on teil jälle parem, ma annan teile kohe valuvaigistajat!» ütles ta sellelegi kannatajale.

Kui ta ühe säärase piinleja juurest välja astus, sattus ta vastamisi doktor Kubelikuga, kes ruttas ülemõe saatel lõikussaali poole. Ja onu küsis talt, peatudes vaid silmapilguks:

«Miks sa nii vara tulid?»

«Mul on siin kergem,» ütles Aimi-Lie lihtsalt ja avameelselt.

«Kui ma seal valmis saan, tahan ma sinuga pisut kõnelda,» ütles doktor Kubelik ja noogutas julgustavalt.

Enda niiviisi teiste eest töötades väsinuks jooksnud, läks Aimi-Lie viimaks venna juurde kuuendasse palatisse. Mees raske rinnahaavaga lamas ikka veel meele-märkusetult, hingas kähinal ja sonis unes. Kapten Kubelik, kes oli samuti alles äsja sidumislaualt tulnud, oli väga rahutu, vandus, manas oma neetud saatust. Ta silmad läikisid. Ja viibates voodi ees seisvale toolile ütles ta:

«Istu, Lii. Tubli, et sa kord juba tulid. Need sead tuhnisid mind nagu kuumade oradega, need noored l-lojused, kes tahavad meie kulul oma uurimistöid teha! Kui ma kord jalule saan, otsin ma selle kõige suurema tõpra üles ja annan talle vastu lõugu! Edaspidi lasen ma enda kallale ainult onu Hansu, mitte ühtegi neist käperdajatest! Nad peaksid alles anatoomikumis laipu lõhkuma, mitte aga elavaid inimesi!»

«Ära pahanda, vennas — ma tean neid, nad on head, nad ei tee ju sulle meelega haiget,» ütles Aimi-Lie paluvalt.

«Või ... head! Kaabakad on nad, aga mitte head!» ütles kapten Kubelik.

«Jah, usu mind, August, nad tahavad sulle ai-nult abiks olla!» ütles Aimi-Lie.

«Jahah, või ainult abiks olla!» kurjustas kapten Kubelik ja puhus läbi nina välja suure suitsupilve. «Nad kardavad, et neid teisiti ei hinnata, need tõprad! Nad ütlesid mulle koguni, et mida enam ma kurjustan, seda kergem olevat mul valule vastu panna. Muuseas, — kas armuline noorhärira Brock, see simulant-argpüks, on alles siin või on ta juba . . . kuhugi mujale saadetud?»

Kapten Kubelik esitas küsimuse nagu juhuslikult, ta silmad vaatasid aga samal ajal väga uurivalt ja kirglikult oodates.

Aimi-Lie võttis kapile asetatud raamatu, lehitses seda ja vastas samuti nagu hoopis juhuslikult:

«Jah, ta on alles siin. Ja ta jääb arvatavasti veel mitmeks päevaks. Onu ütleb niisuguste juhtumite puhul alati, et . . . pole põhjust rutata. Muuseas, vennas, sa teed talle ülekohtu, ta pole ei argpüks ega ka simulant.»

«N-noh, te-a-me! Ohh, need elajad . . .! Mu tagaots lihtsalt hõõgub praegu!» ütles kapten Kubelik. «Pole vist enam kahtlust, et ma lonkuriks jään.»

«Ei, ära räägi rumalusi!» ütles Aimi-Lie ja jätkas raamatu sirvimist. Ja hetke pärast lisas ta: «Noor Brock saab kindlasti vabaks, ta on väga nõrga tervisega.»

«Nii? Vabaks?» venitas kapten Kubelik.

«Jah,» noogutas Aimi-Lie.

Vaikus. Kapten Kubelik kuulas tähelepanu teeseldes haavatud kaelaga kapten Smirnovi pikantseid anekdoote, naeris närvlikult, hüüdis midagi vahele. Leitnant Afanasjev hirnatas nagu hobune ja siputas äkki oma ainsat järelejäänud jalga. Akna all asetsevast voodist kostis ühetoonilist oigamist. Ja kapten Kubelik algas jälle, poetades põrandale helehalli tubakatuhka, mis värises seal kergest õhuliikumisest:

«Jah, kurat neid võtaks, nad võivad rõõmustada — iga päev käib nende käte alt läbi suur hulk inimeste riismeid, kellede kallal nad saavad harjutada. Võid uskuda: kui mul oleks küllalt võimu käes, laseksin ma need kõlupead ühel heal päeval samuti sirgu lauale tõmata ja nende tagumikunärvi ümber skalpelli pea keerutada ... et nad pisutki aimu saaksid, kuidas see mekib!»

Aimi-Lie asetas raamatu tagasi valgele öökapikesele ja muigas vaikselt. Viimaks ütles ta, võppudes praegugi veel äkilistest külmavärinatest:

«Ära kurjusta midagi, vennas. Kõigile vaevadele vaatamata, mis sulle siin tehakse, soovib igaüks meist sulle siiski ainult ja ainult head!»

«Jah, head! Oota aga!» pomises kapten Kubelik. Vaikus. Ja siis uuesti noorhärja Brockist: «Missuguste terviserikete all ta siis õieti kannatab, et teda siin nii põhjalikult uuritakse, see hellitatud ja poputatud pesamunake, see ... see linnapea noorhärja?» küsis ta kõrvale vaadates.

«Arvatavasti on tal midagi lahti südame ja maksa juures,» vastas Aimi-Lie.

Ja nüüd ei suutnud kapten Kubelik enam kauemini teeselda, punastas kõrvuni ja ütles pikkamisi:

«Vaata, õeke, ma mõtlen, et ... Jah, kui sa oleksid nii kena ja peaksid silmas, kas ta õde talle täna külla tuleb. Ja kui ta tuleb ... siis ... ehk sa ütleksid talle minu poolt edasi ... see tähendab endisele preili Brockile ... et mul oleks temalt veel ... midagi küsida. Või üks pagan kõik, mis sulle parajasti meelde tuleb. Kas sa ... katsud seda teha?»

«Jah, ma katsun seda teha,» lubas Aimi-Lie.

«Tänan, tänan sind südamest,» ütles kapten Kubelik.

«Võta heaks, vennas,» naeratas Aimi-Lie hellalt.

Vaikus.

«Ja peale selle ...» ütles kapten Kubelik. «Ma arvan siiski, et kodused võiksid mind nüüd vaatama tulla. Nii ... noh ... kella nelja või viie paiku. Sellepärast, et ... varemini ...»

Ta ei lõpetanud ja läks näost jälle üleni punaseks.

«Jah, ma mõistan,» ütles Aimi-Lie jälle hellalt.

Kapten Kubelik muigas kõveralt ja katsus lõplikult jagu saada järjest süvenevast piinlikkusetundest.

«Pagan võtaks — ma loodan, et sa ei kavatse mind naerdal!» ütles ta kulmu kortsutades.

«Ei, ma ei naera sind,» vastas Aimi-Lie, noogutas hüvastijätuks ja lahkus toast.

Kui ta läbi peakoridori vaļveruumi poole sammus, sat-
tus ta jälle kokku onu Hansuga. Nad käisid veidi maad
kõrvuti, sõnagi lausumata, pilgud põrandal. Kannatuste
ja lootuste maja nende kohal näis sügavasti hingavat,
lõõtsutavat, aeg-ajalt kokku tõmbuvat ja aeg-ajalt taas
välja sirutuvat. Aimi-Liel oli tunne, nagu oleks ta mõis-
tetud neisse värvilistesse lõhnavatesse ruumidesse igave-
sest ajast igaveseks — nagu poleks tal üldse enam loot-
ust siit välja pääseda ja nagu leiaks ta siit ... vajalist
kaitsetki. Kui ta onu kannul selle kabinetti jõudis, jäi ta
laua kõrvale seisma, liigutas närviliselt põlletaskutesse
pistetud sõrmi ja ootas vaikselt.

Doktor Kubelik istus ja vaatas vennatütart läbi ninale
asetatud prillide. Kuulipilduja ragises endise nobedu-
sega: tr-r-ra-ta-ta ... ta-ta-ta! Kuulipilduja ragises ja
mööda aknaklaasi nõrgus alla pikki veeniresid. Kuulipil-
duja ragises, ragises, ragises. Ning Aimi-Lie nõjatas
teise käe lauanurgale, kummardas pea veidi alla ja kü-
sis:

«Sa tahtsid minuga rääkida?»

«Jah tahtsin,» noogutas onu toolile osutades. «Ole
hea ja ära mu juuresolekul seisa ... vähemalt sinagi ...»

ma ei salli seda! Jah, ma tahtsin sinuga rääkida,» ütles ta. Ja veidi aja pärast otsustavalt, peaaegu karmilt: «Ma näen, et sinuga on midagi liimist lahti, ja ma võiksin sulle ehk nõu anda ... elukutseline pihilevõtja, nagu ma olen. Kas see ei puuduta Oskarit? Mis temaga on?»

Aimi-Lie ei vastanud kohe, nuuksatas vaid tasakesi. Ta seisis, pisarad aina voolasid, ta nägu jäi aga samal ajal liikumatuks. Ja mida tugevamaks teda raputav nutt muutus, seda kergemaks muutus ka ta valutav süda, kuni ta tajus, et nüüd-nüüd saab ta oma hirmsat koorimat kellegagi jagada, kellelegi teisele sellest osa anda.

Ta kogeles viimaks katkendlikult, nihutades end onule hästi lähedale, kuni ta seisis viimaks päris selle põlve kõrval:

«Keegi soldat, Oskari sõjakaaslane, tõi mulle eile hommikul kirja. Ta teatab, et ta on omavolilise rindelt lahkumise ja ... vastuhakkamise eest ... sõjakohtu alla antud ja surma mõistetud. Ja see soldat, kes tema kirja mulle kätte toimetas, ütles ... ütles ... et mõni päev tagasi on otsus täide viidud. Surmaotsus ... surmaotsus ... jah ... on täide viidud.»

Vaikus. Doktor Kubelik ei lausunud enam midagi. Ta vaatas üksisilmi akna poole, selle kaudu välja, edasi, aina edasi ... tihedasse udusse ... Tihedasse udusse, mille varjus ragisesid ikka kuulipildujad: tr-r-r-ra-ta-ta ... ta-ta-ta!

EMA LANGEB PÖLVILI

Kohe pärast Aimi-Lie lahkumist hakkas kapten Kubelik ootama. Ta teadis küll, et see on praegusel kellaajal täiesti asjatu, kuid ta ei suutnud midagi selle vastu, ta — pidi!

Ta võttis iga paari minuti pärast öökapilt uuri ja silmitses seda ärevalt. Ja iga kord, kui ta seda tegi, sai ta jälle rikkamaks tillukese pettumuse võrra: osutid liikusid edasi otse uskumatu aeglusega.

Kaelahaavaga ohvitser (suurtükiväekapten Smirnov) lõpetas anekdootide jutustamise, haigutas, tõusis istukile ja tõmbas haigemantli selga. Ka temal oli igav, ka tema ei osanud siinse umbseelt sooja õhuga ja hellitava, kõigist hädaohtudest vaba ajaga midagi peale hakata. Ta läks tuhvleid järel lohistades akna juurde, vaatas alla

hoovile, ütles üle õla, et surnukuuri ukсед olevat părăni lahti ja kõigilt naridelt paistvat väljasirutatud jalgu. Poola rittmeister hüüdis unes ema, amputeeritud jalaga ilus poiss Lõuna-Venemaalt kõrvalvoodis ohkas ja liigutas end ettevaatlikult.

Kapten Kubelik käändus suure vaevaga külili, naeris vihaselt-küüniliselt ja ütles:

«Seal on vist praegu kuradi külm, seal surnukuuris, tähendab! Mina igatahes küll ei tahaks sinna ümber kolida.»

«Kui see meie vägevale keisrile, keisriprouale ja troonipärijale . . . ühtsele ja jagamatule Venemaale ja meie õigeusule kasuks tuleb — kolime ka sinna!» ütles suurtükiväekapten Smrinov — ta sõnad olid väliselt truualamlikud ja siledad, kustki nende truualamlike ning siledate sõnade varjust välgatas aga nagu teravaid okkaid ja lubamatut vaenu sinnapoole, kuhupoole tuli läkitada vaid armastust ja tingimusteta ustavust.

«Jah . . . Mul on piinlik, et ma andsin nende inimeste ja mõistete heaks emakesele mullale ainult ühe jala,» ütles leitnant Afanasjev, ja ka tema sõnad olid väliselt väga truualamlikud ning siledad, ka tema truualamlike ning siledate sõnade tagant välgatas aga nagu teravaid okkaid ja lubamatut vaenu sinnapoole, kuhupoole tuli läkitada vaid armastust ja tingimusteta ustavust.

Vesteldi. Paranemisel oleva lahingumehe pōrandal kahisevad sammud kostsid kord siit, kord sealt. Ta tuli aeg-ajalt üsna kapten Kubeliku voodi juurde, näis oma viltu hoiduva pea tõttu jälle salakavalalt piiluvat ja vandus lärmakalt kõrgeid ülemusi pealinnas ja mujal staa-pides, kes ei oskavat mitte kunagi vajalikku varustust õigel ajal õigesse kohta kohale toimetada.

«Iga laengut pidime me hoidma nagu tütarlaps oma voorust!» hüüdis ta.

«Jah, mul on piinlik, et ma oma keisri, jagamatu Venemaa ja õigeusu eest emakesele mullale ainult ühe jala andsin!» kordas leitnant Afanasjev kibestunult.

Koridorikell lõi üks. Ja mööda tube hulkuv suurtükiväekapten Smrinov hakkas nüüd rääkima oma eraelust, kuna ta oli veendunud, et sõda teda enam ei vaja.

«Kurat seda teab, kelleks ma pean hakkama, kui mind siit välja lastakse! Võib-olla ehk ... metsaülemaks ...» arutas ta.

«Mina hakkan kiirkäijaks-postiljoniks,» ütles leitnant Afanasjev ikka tigidalt.

«Ära aja lollusi, Ipolit Sergeitš, küllap leidub sullegi, kullake, midagi sobivat. Ka maamõõtja-amet poleks ehk paha — mu kõver kael on nüüd nagu loodud sihtide ajamiseks,» ütles kapten Smirnov.

«Mina hakkan kiirkäijaks-postiljoniks, et meie võidusõnumeid hästi ruttu laiali kanda,» ütles leitnant Afanasjev endise tooniga.

«Hoo? Hahahaha, või sellepärast, hu-hu-huu!» naeris suurtükiväekapten Smirnov ja jätkas aina sihitut tamumist.

Kapten Kubelik kuulas veidi aega naabrite vestlust, poetas ise vaid üksikuid sõnu, sulges siis silmad ja mõtles endamisi, et need valutavate südametega irvhambad võiksid kord juba vaikida. Talle näis ühegi põhjusega, nagu peaks endine preili Brock iga silmapilk ukse tasata lahti lükkama ja sisse astuma, ja ta soovis kangi, et mõlemad toakaaslased kohe magama jääksid. Väsitatud üha kestvast monotoonsest sõnadevalingust, millega jutukad mehed ta üle ujutasid, muutus ta viimaks uniseks ja nägi end kuskil suures ruumis õlgedel lamavat, pea kohal laiu oksti sirutav jõulupuu tuhmilt virvendavate küünaldega.

Kui ta kohe jälle virgus, kuulis ta koridorist rohkete

sammude tasast kobinat, mis tuli ukse juurde ja vaikis siis hetkeks nagu aru pidades. Korraga mõistis ta vaistlikult, et... tullakse siia, tema juurde! Uks avanes ja tuppä valgus doktor Kubeliku kannul hulk inimesi. Nii, nii, nad polnud siiski kauem oodata suutnud, need head vanakesed ja kõik nood teisedki! Ema, lihav ja hõõguv, viskus kogu raskusega voodi ette, lükkas tooli ümber, hakkas kõigest jõust poja rippuvat kätt muljuma; ta nuuksus vahetpidamata ja jaksas kogelda vaid segaseid sõnu; ta surus näo vastu kapten Kubeliku habemetüükalist pöske, ja kuna ta kange selg ei lubanud teda hästi kummarduda, langes ta põlvili põrandale; tema paksud värisevad huuled surutusid poja paljale kuklale, liibusid ta kaelale, kobasid ta kõrvalesta. Ikka kuuldavalt nuttes tõusis ta viimaks jälle vaevaliselt püsti, laskus toolile, mis doktor Kubelik talle alla asetask, ja kordask segaselt, kaks kätt kramplikult poja randme ümber:

«Jumal, jumal, jumal! Miks sa ometi juba varem sõna ei saatnud?! Jah, miks — sa — ometi — juba — varem — sõna — ei — saatnud?!»

«Ma olin liiga haige ja tahtsin puhata,» ütles kapten Kubelik naeratada katsudes, et mitte samuti nutma hakata.

«Miks — sa — ometi — juba — varem — sõna — ei — saatnud... poeg... oh poeg?!» kordask ema.

Kui ta veidi rahulikumaks jäi, astus isagi lähemale ja uppus omakorda pisaratesse. Ta häbenes ise oma nuttu, pilgutask kiiresti-kiiresti, ei teadnud, mis ütelda või millest rääkida. Ta seisis voodi juures pikana ja väga sirgena ja ta ei lasknud kedagi teist enne lähedale, kuni ta sai mahti peoga vargsi üle põskede äiata. Ja ta ütles viimaks, püüdes rääkida väga rahulikult:

«Härä Kerich tuli meile täna külla ja... tõi sõna. Ma ei tea, kellelt just oli ta seda kuulnud, ja ka seda, et sul

pole vist enam midagi kardetavat. Jah, see on õige, — sul läks kindlasti tarvis rahu ja puhkust ja ma saan sinust täiesti aru... Me oleksime külaskäikudega sind kindlasti ainult seganud.»

«Taevane arm, et unenäod ka mulle seda ei ilmutanud!» hüüdis ema.

Viimaks ometi õnnestus ka mõisarentnik Martinil end väevõimuga esirinda nihutada. Ta upitas oma tünnejameda ülakeha hästi kikki ja põristas, kuigi ta ise kavatses kõnelda võimalikult vaiksemalt:

«Prrrraavilno, poiss, täitsa õige! Kohe näha, et ka sina ehtne sõjamees, nõnda-ütelda vo-jaa-ka oled! Aga sihukesed mehed, nemad ei kisenda ega virise, nemad lamavad kannatlikult, hambad ristas, lakuvad nagu vanad lõvid oma haavu ja muudkui ootavad aega, mil lahinguväljale tagasi saada! Vaatan sind siin praegu — n-nas-tojaštši Kubelik! Või — što stessj rassustatj, — isegi mitte enam Kubelik, vaid lausa — Kubeljajev... nagu minu Maksim Martõnõtš! No privett siis, terekest, tšort tebää poberii... sa uhke tsaariteener... ho-hohohool!»

«Jah, tere, onu,» ütles kapten Kubelik.

Kõhn mõisaproua, järgnedes oma vägevale küljeluule, julges voodis lamava mehe sõrmi vaid põgusalt puudutada.

«Tere...» ütles ta sosinal.

«Jah, tere, tädi,» ütles kapten Kubelik.

«Onunaine! Ütle onunaine, mitte tädi!» põrutas mõisarentnik Martin.

Kapten Smirnov tuli teisele poole voodit, noogutas tõsiselt ja ütles:

«Malka läheks teile vaja, kapten, tuvike, Avgust Genrikovitš, ai-ai-ai — malka läheks teile vaja! Logelete siin nagu vana paša ega anna endast oma lihastele vanematelegi märku! Ai, ai, jai, jah, püha jumalaema —

malka läheks teile vaja, mitte muud midagi kui aga malkal!»

«Vabandage, kui see meie umbkeelne laadalärm teid ehk segab,» ütles kapten Kubelik, tundes end samal ajal siiski väga õnnelikuna.

«Segab? Noh, kullake!» ütles kapten Smirnov ja lonkis tagasi akna juurde. «Meid Ipolit Sergeitšiga ei sega see põrmugi, pan rittmeister aga... ei kuule veel valjematki kisa!»

Klaara ja Otto, kes olid palatisse astunud kohe isa ja ema kannul, astusid samuti lähemale. Tüdruku silmad olid suured ja tumedad ja vaatasid nagu sügavat imetlust varjates, poisi suu oli lahti vajunud ja isegi ta huul rippus. Nad nihutasid endid voodi poole väga pikkamisi ja teineteisega sammu pidades. Ent nad ei saanud suurele vennale tervitamiseks kättki sirutada, kui onu Martin neile vihaselt vastu kargas ja hurjutas:

«Stopp, stopp, stopp, stopp, molotsõi, kuhu's teie tikute! Vii-sa-ka-malt, pratsõi, siin on peale teie ka teisi külalisi, kes tahavad ametivennale südamlikult tere tulemast ütelda. Sjurpriss, armas August, nastojaštši sjurpriss — sind on, näed sa, vaatama tulnud isegi polkovnik Skobeljev, mu vanem poeg, kes jõudis alles eile koju! Prošuu, polkovnik Skobeljev, prošuu, prošuu!»

Ja ta tegi mõlema käega rea suursuguseid liigutusi, just nagu mõõdaks ta nähtamatut kangast, seda endast vägevate sületäitega vasakule pildudes.

Ent selle asemel et onu sõnadest rõõmu tunda või et neid tähelegi panna, haaras kapten Kubelik juba taandumisel oleva Klaara seelikusabast kinni ja ütles:

«Noh, mu noorem õeke, tule lähemale, tule lähemale! Oo, kui suureks sa oled vahepeal sirgunud! Unistad juba meheleminekust?»

«Kuidas... sina elad?» küsis Klaara, ei leidnud sa-

muti õigeid sõnu ja silmitses venda nagu pisut kartliku pilguga.

«Ole terve huvi tundmast — nüüd juba vahetevahel isegi külili,» ütles kapten Kubelik.

«Nooh, pagana pihta!» uratas onu Martin, ja oli võimatu mõista, kas teda pahandas haavatud vennapoja kerglane toon või selle äsjane tähelepanematus.

Alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) tundis end isa liigse agaruse tõttu ebamugavalt ja ütles sosinal:

«Nuu, nuu, paapa! Umoläju tebää, paapa!»

«Pagan võtaks, polkovnik Skobeljev, siin pole ju midagi paluda, siin võib ainult...» kurjustas onu Martin.

Kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev turtsatas pilkavalt ja sosistas omakorda:

«Näed sa, polkovnik? Aa? Liht-salt naeruväärne!»

«Perestannj! Ja i tebää prošuul!» ütles alampolkovnik Skobeljev kapten Kubeljajevile.

Klaara küsis puhtas eesti keeles, punastades kergesti ja kuidagi rõõmsalt-õnnelikult:

«Kas sa tuled nüüd varsti koju?»

«Varsti, varsti!» vastas kapten Kubelik samal kombel. Vaikus.

«Ja millal sa siin tagasi lähed?» küsis Otto oma esimese bassiga, kohkudes isegi selle ootamatust sügavusest.

«Arvatavasti... ja loodetavasti... mitte kunagi enam,» vastas kapten Kubelik.

Kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev, ärritatud onu-poja jämedajoonelisest teesklemisest, muutus aina vihasemaks ja pomises:

«Loodetavasti? H-hahaa!»

«Nuu... brossj tõi nakonets!» ütles alampolkovnik Skobeljev korruga vaikselts, kuid väga rangelt.

Ema jäi järjest rahulikumaks, pühkis põsed kuivaks ja suutis juba samuti naeratada. Ta kummardus jälle poja käe kohale ja võttis selle jälle oma soojade, rõskete sõrmede vahele. Selles idüllilises leebuses, mis siin praegu valitses, oli midagi paratamatult naeruväärset, ja seda naeruväärsust tajusid nii haavatu ise, doktor Kubelik kui polkovnik Skobeljev ja kapten Kubeljajevgi. Ja kapten Kubelikule paistis äkki, nagu peaks ta seda paratamatult naeruväärsust omaltki poolt veel suurendama, alla kriiputama, jõudumööda rõhutama. Kui sanitarid ja talitajad doktor Kubeliku korraldusele vastavalt toolidega kohale jõudsid, tõmbas ta õe üsna enda ette istuma ja küsis suurendatud huviga:

«Kas sa käid ikka veel koolis?»

«Jah, käin küll,» ütles Klaara.

«Tore!» ütles kapten Kubelik. «Õpi aga, õpi, ja pane kõik see tarkus, millest sulle seal räägitakse, korralikult tallele. Kui vana sa õieti juba oled, — vabanda, see pole mulle kunagi meelde jäänud... Varsti vist kakskümmend?»

Klaara naeris, punastas, naeris jälle. Ta vaatas otse venna rahutult sädelevatesse silmadesse ja vastas alles tükikese aja pärast:

«Kahekümne-aastane? Mina? Kas sa ei arva, et ehk... veelgi vanem!»

«Jummal, missuguste lollustega nad praegu aega viidavad, selle asemel et... ai-jai-jai!» pomises mõisarentnik Martin erutatult, väärutades ikka oma laia kaardikuninga-pead.

«Ššt, ära nüüd jälle...!» keelas alampolkovnik Skobeljev.

Isa ja ema olid elevil nagu lapsed, — ojaa, neile polnud täna kuigi palju vaja, neile aitas vähesestki! Vanahärra oli unustanud kogu senise vimma, pilgutatas naisele

silma, muigas kavalalt, turritas miskipärast halle harjasvurre. Otto tahtis juba mitu korda midagi küsida, muutus aga alati kartlikuks ja vaikis edasi. Ja onu Martin ei suutnud end siiski kauem valitseda — ta uratas äkki südametäiega, nuuskas nina ja hüüdis:

«Hei, sina, poiss... seal teki all, pagana pihta! Kas sa oled kanapime või... aah? Lobised nende paunadega nagu omataolistega ega pane tähelegi, kes kõik on sind vaatama tulnud! Jah, tsort perii küll su tähelepanematust, sina, poiss... seal teki all, hohohoo!»

«Isa, ma palun sind! Omaksed alati kõigepealt!» ütles alampolkovnik Aleksandr Martõnõtš Skobeljev ja kõneldes nüüd samuti koguni heas eesti keeles.

«Õige, õige — omaksed ikka kõigepealt!» ütles kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev ja matkis vanema venna eeskuju.

Doktor Kubelik oli selja vastu kapiserva nõjatanud, veeretas põidraid ja otsustas kahjurõõmsalt, et arvata-vasti lõpeb see ilus idüll suure ja kärarikka pahandusega. Ta mõlgutas kogu aeg mõtteid Aimi-Lie kurvast loost ja oli üsna kindel, et needki õlitatud habemetuttidega sangarid on langeda lasknud mõne säärase otsuse, jälgi, kohutavalt halastamatu surmaotsuse, mis seob elava inimese karistustulba külge, nagu oleks see vaid hädaohtlik loom. Ja ta laskus — ikka kahjurõõmsalt — ettepoole kummargile, et kuulda paremini, kui kapten Kubelik äkilist kohkumist teeskles ja vene keelele üle minnes hoogsalt hüüdis:

«Oo, pardoon, — keda ma näen! Teie kõrgeausus?! Ma olen üllatatud ega taha oma silmi uskuda! See pole ometi võimalik! Ei, palun... äratage mind üles — ma vist magan!»

Mõisarentnik Martin katkestas teda ja küsis:

«Hm-m? Kas sa teda siis seni ei märganud, minu poega... polkovnikut?»

«Jah, ära pahanda, onu, ma ei märganud teda!» hüüdis kapten Kubelik. «Sest — mõtle ise — kuidas saaks! Kuidas oleks võimalik! Teie kõrgeausus — kas te mäletate mind veel? Mäletate? Tä-nan!» Ja kohe haavatud suurtükiväelasele, kes näis ta rõõmu üle samuti rõõmustavat: «Kapten Smirnov, ühele teist kolmest tuli külaline! Polkovnik Skobeljev, tema kõrgeausus! Kas ehk mitte teile endale, ah?»

«Minule? E-ei» venitas kaelahaavaga ohvitser ja tõstis arusaamatuses kulme.

«Oo? Kas tõesti mitte?» hüüdis kapten Kubelik. «Aga siiski! Vaadake siiski hästi teraselt, sest oleks ju piinlik, kui... Saate isegi aru!»

«Vabandage, härra polkovnik,» ütles kapten Smirnov alampolkovnik Skobeljevile ja naeris rõõmsalt.

«Jah, mu onupoeg naljatab, kapten, ta a i n u l t naljatab,» ütles alampolkovnik Aleksandr Martõnõtš Skobeljev, naeratades samuti.

Ka kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev tõmbas suu muigele.

Kuid kapten Kubelik manas näole kohmetusilme, kratsis koomiliselt ninaotsa ja imestas:

«Tähendab — mitte teile? Huvitav, mingipärast pidin ma mõtlema, et just nimelt teile. Veider, kas pole? Jah, niipea kui ma meie kõrget külalist silmasin, niipea ma mõtlesin kohe, et ta on tulnud vaatama meie armast kapten Smirnovi. Hei, leitnant Afanasjev, leitnant Afanasjev, vana sõber, pigistage silmad kinni, käänake nägu kähku siia poole ja tehke siis silmad jälle lahti — teie jaoks on lahke saatus üllatuse valmistanud!» hüüdis ta kohe veelgi läbipaistvamalt vigurdades.

Onu Martini vurrud tõusid solvunult püsti.

«Mh-h, no mis narrimängu sa nüüd mängid, kulla mees?!» ütles ta pahaselt.

Kaks vana naist kuulasid ehmunud ilmel — kumbki neist ei mõistnud kuigi hästi vene keelt.

Doktor Kubelik püüdis rahulikku ilmet säilitada, — kogu aeg kõditas ta kurku vajadus lausa hirnuma hakata.

Alampolkovnik Kubeljajev (hüüdningega Skobeljev) tõsines pikkamisi. Kuid ta jäi väliselt siiski väga sõbralikuks ja ütles isale:

«Onupoeg August naljatab. Ta ainult naljatab.»

Kapten Kubelik hüüdis üle kahe voodi, nägu erutusest punane ja kuidagi veidralt pingule tõmbunud:

«Kujuta ette, tark teadusemees — ma lihtsalt ei taipa enam, mida mõelda või mida tõeks võtta. Kas te ei oleks nii lahke ja ei torkaks mind ja seda polkovnikumundris meest sõrmega... noh, ütleme kõhtu... et ma lõpuks aru saaksin, kas ma magan või olen siiski ärkvel. Sest kumbki mu seltsimeestest ei tunnista polkovnik Skobeljevi oma sugulaseks, aga selle vaese rittmeisteri sugulane ei saa ta kah olla, sest see rittmeister on poolakas, tema kõrgeausus aga sündinud vene mõisnik... vist kuskilt sealt Tambovi kandist... Järelikult — kelle pärast siis on polkovnik Skobeljev meie tuppa tulnud? Muuseas, pardo — enne kui ma sellele küsimusele vastata püüan, tahaksin ma jutustada sulle vahepalaks veel oma esimesest kokkupuutest tema auväärt kõrgeaususega. Ma juhtusin tema kõrgeausust nägema nimelt ühes fronditaguses linnakeses — mina olin parajasti sellest linnast läbi sõitmas, — ja kuna tema kõrgeausus tuletas mulle meelde imelikul kombel minu vanemat onupoega, jooksin ma talle lahtiste kätega vastu, et tere ja nõnda edasi. Noh — tuli välja, et eksisin. Tema kõrgeausus pidi põhjendatud arusaamatu-

ses õlgu kehitama, seda enam, et ma tervitasin teda teemale võõras keeles, eesti keeles. «Andke andeks, ma ei mõista teid,» ütles ta. «Ma ei mõista teid, te vist eksite,» ütles ta. «Mul on väga piinlik, aga pole tõe sti midagi parata, sest ma tõe sti ei tunne teid!» Kas te mäletate veel seda tillukest lugu, teie kõrgeausus? Mäletate? Ei mäleta? Tõesti? Kahju! Vä-ga kah-ju!» lõpetas ta nüüd omakorda eesti keelele üle minnes.

«Kapten August — te olete ju päris ehtne herilanel!» ütles alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev) samuti ikka eesti keeles, naeris jälle ja püüdis halvast olukorrast üle saada heatahtliku naeratusega.

«Ohoo — pagan võtaks, teistkordne eksitus!» hüüdis kapten Kubelik. Ja viibates jälle doktor Kubeliku poole, ütles ta seletades: «Näed, tark teadusemees, ma kukkusin juba teist korda sisse. Pea, pea, pole midagi parata. Haav on mul tagumikus, aga pea ei taha hästi töötada. Palun, kas see on anatoomilises mõttes võimalik? Tuleb välja, et tema kõrgeausus on siiski minu onupoeg Aleksandr Martõnõtš, mitte aga see vene mõisnik kustki sealt Tambovi kandist, nagu ma natuke aega tagasi arvasin.» Ja äkki külili pöördudes ning sügavasti pead noogutades: «Kui nii, siis... tänan väga lahke meelespidamise eest! Tänan väga, tänan väga, teie kõrgeausus!»

Alampolkovnik Kubeljajev lõi kannad kokku, kummardas üliviisakalt, näitas jälle oma laiu valgeid hambaid.

«Kuidas elate, kapten?» küsis ta üha jätkuva lahku-sega, just nagu poleks tal mõttessegi tulnud äsjaste pilgete pärast solvuda.

«Tänan veel kord sõbraliku meelespidamise ja armsa huvi eest,» ütles kapten Kubelik.

«Ai sa pagan, või nii sarnased võivad võõrad inime-

sed omavahel olla!» põlastas onu Martin, ehkki ta näost võis aimata, et ta on kogu olukorra selgesti läbi näinud.

«Miks mitte — juhtub sedagi,» noogutas Henrik kahjurõõmsalt.

Kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev näis samuti veidi lahkemaks muutuvat ja küsis:

«Nagu näha, olete te oma haava väga halba kohta saanud, kallts onupoeg?»

«Jah, just sinna, kus teie praegu istuda võite,» noogutas kapten Kubelik. «Nagu see viimaste kuude jooksul nii paljudele meie võidurikaste vägede ümberpaigutamise ajal juhtuda võib.»

Vestlus tõmbus pikkamisi hoopis rahulikumatele radadele ja kapten Kubelik hakkas kärsitult ootama külaliste lahkumist.

TA OLEKS TULNUD

Kui kapten Kubelik viimaks üksi jäi, tundis ta end ääretult õnnelikuna. Mõlemad paranevad toakaaslastes olid ammu juba uinunud, rinnast haavatud rittmeister akna all asetsevas voodis sonis rahutult. Ja kõigisse nurkadesse tõusis jälle haiglapalati tinane igavus nagu hall ämblikuvõrk.

Kapten Kubelikule tundus, nagu oleks ta end kaua aega lakkamatult pingutanud ja nagu oleks see lakkamatu pinge nüüd kergeks kurbuseks muundunud. Korraga paistis talle naeruväärsena kujutledagi, et naine, kelle järele ta oli viimaste päevade jooksul sellist igatsust tundnud, üldse enam kunagi teda vaatama tuleb, eriti veel täna, pärast äsjast labast laata. «Too eilne käik — kas see polnud tingitud vaid uudishimust?» küsis ta endalt kibestunult. Äkki hakkas ta süda valutama

ja ta katsus enda üle loomusunniliselt nalja heita: «Eh, sa poisike, kas sepitsed jälle mõnd rumalust?»

Et vabaneda sellest valusast ja ebaloogiliselt kasvama hakkavast ootuseärevusest, katsus ta mõtelda hoopis juhuslikest asjadest, kõigest, mis talle vaid meelde tuli. Ta meenutas ema hoogsalt esilepurskunud õrnusi, isa abituid katseid end mehiselt vaos hoida, õe kohkunult vaatavaid tumedaid lapsesilmi, vend Ottot, kes oli kogu aeg midagi tähtsat küsida tahtnud, julgemata seda siiski teha. Ta mõtles kahest ohvitserist, neist elujõuliselt jõhkratest õnneküttidest, kellele oli sõda ikka veel vaid sirge ja sile tee edu poole ja kes olid valmis kaalule panema kas või elu, et aga hästi kõrgele tõusta. Kuid vimm edevate onupoegade vastu ei suutnud tas vähendada üha kestvat ebamäärast õnnetunnet, — ei, mis siis, kas ta ise polnud vaevalt aasta tagasi üks neistsinatseist ülesrühkivatest õnneküttidest, teadlik oma taotlustes, sirgjooneline oma sihisuunas? «Oojah, alam-polkovnik Skobeljev! Oojah, kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev! Oojah, sina ise, kapten Kubelik!» pomises ta endamisi ja tundis äkki vajadust kindlaks määrata seda pöördepunkti, mil ta oli oma tarkadele ideaalidele otsustavalt selja pööranud. Ja ta soris nõndaviisi veel kaua ning põhjalikult möödunud päevade laia kanga kallal, vaadeldes seda igast kandist, leidmata ometi midagi olulist või selgitavat.

Siis muutus kapten Kubelik jälle uniseks: — ta mõtted vajusid jälle laiali, ta jäi jälle tukkuma. Ja ta nägi end kohe kuskil mõnusal meelel põõnutavat — suure puu all, mille okstel kõikusid üles-alla kollaselt leegitsevad küün-lajupid. Hõõrdus esile kujutelm mingist pidulikust sündmusest, ja see kujutelm oli tihedasti vürtsitatud ammu unustatud lapsepõlvelõhnadega: lagritsalõhnaga, kardamomilõhnaga, sulava steariini lõhnaga, kuuselõhnaga.

Ta pikutas, pikutas, pikutas, ja ta jalad olid hubases hooletuses pehmele samblale sirutatud, ja kuskil läheduses pidi olema lillaliseks maalitud alus šokolaadikreemist tordiga, ja kõrgel pea kohal oli kesksuvine mets, ja veelgi kõrgemal, metsa kohal, oli kesksuvine selge taevas. Ja siis nägi ta: kõik need loendamatud kummalist heaolutunnet sisendavad steariinküünlad olid kinnitatud õige rüsaja ja õige sammaldunud vana männi okste külge ega kustunud isegi selle tugeva ja sooja tuule puhumisest, mis hoovas kõikjal armsa-armsa maastiku kohal.

«Preili Brock... preili Brock... peaks ju ometi juba päralt jõudma...» mõtles ta unes ja pööras enda kõhuli.

Ja just sel hetkel, kui ta seda tegi, avas ta nagu kellegi puudutusest silmad, kergitas pead ja nägi, et see, keda ta nõnda ootas, oligi vahepeal tuppa tulnud.

«Vabandage mind, palun,» pomises ta süüdlaslikult.

«Jumaluke, härra kapten Kubelik, ärge tehke minust väljagi. Puhake, puhake, olge head!» ütles naine naeratades.

Kapten Kubelik seletas erutuse pärast neelatades:

«Mul käisid just enne teie tulekut võõrad ja see väsitab mind pisut. Kartsin juba, et te vahepeal ära lähete ega tulegi.»

Kauni noore lese suul kõverduis ikka kerge muie. Ta oli loori tagasi kübarale visanud ja selle tume vari langes kergena, peaaegu õhulisena ta kollakasvalgele otsaesisele. Ta heledates silmades puudus täna see tuttavlik ükskõiksus, mis oli eile tahtmatult pahandanud, — ta näis julgena, loomulikult ja ootamatult kodusena. Kapten Kubelik mõtles, et nõnda siis kuulub see noor ja nõtke keha juba elus kogenud ja kindlasti naudinguid armastavale naisele, mitte aga enam tütarlapsele, keda ta oli

kord luuranud ja seal heinamaavaikusel võrgutada püüdnud!

Naine vaatas haavatud mehele ainiti otsa, oleks teda nagu läbi näinud, tõstis ühe jala teisele ja küsis:

«Te olete tahtnud minuga rääkida. Kas see oli midagi väga tähtsat?»

«Tähtsat?» kordas kapten Kubelik. «Ei, ma ei tea, kuidas seda just võtta.» Ja otsustades korruga täie avameelsusega edasi rühkida: «Vaadake, armuline proua, — ma küsisin teilt eile midagi... teatud kirja kohta. Te ütlesite, et te olete selle kätte saanud. Ärge pange pahaks ja ärge haavuge, kui ma teilt nüüd veel midagi küsin!»

Naine varjas pilgu hetkeks langetatud laugude taha ja ütles siis:

«Jah, palun, — küsige.»

Kapten Kubelik ütles pealtnäha väga rahulikult ja väga selgesti:

«Selles kirjas, millest ma praegu räägin, palusin ma teilt üht kohtamist... nagu te ehk mäletate. Ja mind huvitab praegu, mis te oleksite teinud. See tähendab — kas te oleksite... sinna... tulnud?»

Vaikus. Kapten Kubelik tundis midagi samasugust, nagu alati siis, kui ta kevadel esimest korda muulilt merre sukeldus. Ta pilk püüdis kinni iga varjundikese, mis naise näol tekkis. Ta istus, hõõrus laupa ja nägi: õhukesed ninatiivad võppusid tasakesi; kitsad teravad hambad pigistasid alahuult; vasak suunurk tõmbus paremast veidi madalamale, et kohe jälle endisesse asendisse tõusta, põselohud süvenesid, pikad ripsmed paistsid värisevat nagu kerge tuule käes. Aga ta nägi veel edasigi: ihukarvakesed lõual ning kaelal ajasid end vaevaltmärgatavalt püsti, nahk aga säilitas endiselt oma kollakaskahvatu värvuse — punastumine pidi nagu

tulema, jäi aga siiski tulemata. Ja pilku vähehaaval aina madalamale viies nägi ta veelgi: pikad nõtked sõrmed, mis olid seni ristipandult süles lebanud, avanesid väikeste nõksatuste kaupa — parem käsi tõmbas kleidiesise sirgeks, vasak libises samal ajal kahe tugeva ja suure rinna vahele, vajudes nagu pehmesse nõguspesse. Naine vaikis veidi aega, vaatas maha, muigas siis jälle oma tillukest muiet ja ei katsunudki teeselda ega valetada. Ta ütles:

«Jah, ma oleksin tulnud.»

Kapten Kubelik tundis tahtmist külalisest tugevasti-tugevasti kinni haarata, et teda enda juurde tõmmata, siiasamasse teki alla, vastu oma külge! Kui ta silmad südant põksuma paneva ärrituse pärast kinni pigistas, kerkis ta ette veel üks killuke minevikust, — pilt sellest, kuidas ta oli möödunud suvel otseti naise sooja jalaselja kohale kummardunud, haistes kogu aeg seda tihket ning soolakasmõrudat higilõhna, mis see soe jalaselg endast hingas. Ja ta pidi pingutama, et säilitada välist rahu, kui ta jälle küsis:

«Kas te oleksite... tõesti tulnud...?»

«Jah, ma oleksin tulnud,» kordas naine ja tahtis vist pilku pisut kõrgemale tõsta. Kuid selle asemel muutus ta omakorda punaseks, kehtas end rahutult ja lisas veelgi vaiksemalt: «Õieti — ma ju tulingi. Ja ma ütlesin teile juba eelmisel korral, et mina ju tulin... aga teie ise ei tulnud.» Paus. «Jah, ma ootasin teid terve tunni ja... läksin siis tagasi tuppa.»

Kapten Kubelik oleks meelsasti oigama hakanud — tumma iha pärast, mida ta endas äkki tundis. Mingi ese oleks nagu vastu seinu või voodiotsa löönud ja kui ta terasemalt kuulama jäi, taipas ta, et see oli ikka tema enda meeletu hooga tuksuv süda. Naise hääl tuli väga kaugelt, tungis ta sisemusse, ojaa — see hääl lainetas

tast läbi nagu soe suvetuul, edasi, aina edasi! Ja ta ütles viimaks, vaadates jälle helevalget, ühtlaselt siledat kätt, mis surutus ikka veel kahe rinna vahekohta, neid nagu tasakesi laiali nihutades:

«Jah, ma ei saanud, sõda tuli peale.»

«Sõda... tuli peale,» kordas endine preili Brock ja noogutas mõtlikult.

Kapten Kubelik seadis enda külili. Ta meeled olid kuidagi eriliselt vahedad, nagu ootamatult peenenenud.

Endine preili Brock tegi veel kord katset üles vaadata, sai sellega nüüd hakkama ja küsis:

«Teil polnud siis võimalik tulla?»

«Jah, mul polnud tõesti võimalik tulla...» vastas kapten Kubelik. Ent samas muutus too tilluke hädavale talle endale vastikuks ja ta lisas kohe: «Vaadake — see oleks mul ehk siiski võimalik olnud, aga mulle paistis, et kõik muu on sõja kõrval... liiga tühine ja ülearune. Näete, ma ei taha teile luisata. Aga üht asja te peate uskuma, preili Brock, — ma kahetsen praegu väga oma tookordset rumalust! Jah, ma kahetsen seda... tõesti väga!»

Muie naise suunurkadelt levis kogu näole. Ta silmad läikisid niiskelt ja suurelt, ta meenutas kapten Kubelikule Klaarat, seda süütut noorukit, kes oli vaadanud ennist samasuguste suurte silmadega, samasuguse niiske pilguga. Ja ta kehtas end veel kord pisut teisiti ning ütles muiates:

«Preili Brock?»

«Jah, minule te olete ikka seesama preili Brock, kelle ma läinud suvel läbi lombi kandsin ja kellele ma hiljem... oma kirja saatsin,» ütles kapten Kubelik.

«Vahepeal on paljud asjad sootuks teiseks muutunud,» ütles naine kapten Kubeliku enda eilsete sõnadega.

«On!» noogutas haige mees, neelates ikka kohmetult, ja jätkas pisut elegeiliselt: «Ma tahaksin teilt veel midagi küsida. Lubate?»

«Aga miks mitte! Küsige, palun.»

«Kas te oleksite ka nüüd valmis minu kutset vastu võtma? Muidugi — kui see saaks veel kuidagi võimalikuks...»

Naine viivitas vastusega, tõstis käe, kohendas kübarat. Äkki laskis ta loori nagu kogemata tagasi näo ette. See libises alla suurtes lainelistes voltides, rindade vahele surutud sõrmed jäid selle varju. Ta silmad sädelesid nüüd nagu kustki üsna kaugelt, kustki suure maa tagant, kustki läbi sinaka põuaudu. Siis sõnas ta, rääkides jälle väga mõtlikult, väga kaalutletult ja väga kindlalt:

«Jaa... aga ma ju ütlesin, et vahepeal on paljud asjad hoopis teiseks muutunud.» Paus. Ning — veelgi kindlamalt: «Siiski, — mis ka poleks juhtunud — ma tuleksin!»

Paus.

«Uskuge, preili Brock, — te ei oska kujutleda, kui õnnelik ma praegu olen,» ütles kapten Kubelik viimaks viivitades.

«Kas te... olete seda?» küsis naine samuti alles hulga aja pärast.

«Olen!» ütles kapten Kubelik.

Naine naeris äkki kuuldavalt, — tasakesi, nagu rõõmsalt kudrutades. Ta lükkas loori jälle näo eest kõrvale ja kummardus pisut ettepoole. Kapten Kubelik ulatus talle vastu, võttis ta käest kinni ja tõmbas teda endale lähemale. Nad vaatasid teineteist tükike aega tungivalt-julgelt, vaikisid, ei märganud aga ise seda vaikimist. Suurtükiväekapten Smirnov liigutas end unes, kuid ei ärganud siiski. Paar jämedat vihmapiiska löid läbi udu

vastu aknaruute, venides pikkadeks kõverateks niredeks, mille paisunud otsad ulatusid varsti põikraamini.

Naine ajas enda viimaks uuesti sirgu ja hingas sügavalt, nagu oleks tal õhust puudu tulnud. Kuid ta käsi jäi endiselt mehe kuumade sõrmede vahele ja kapten Kubelik hakkas seda kätt nüüd pisitasakesi oma näo poole nihutama. Ta ootas vastuseisu, seda aga ei tulnud — naine laskus jälle kummargile, peaaegu ta silmade kohale. Rapp, rapp, rapp... langesid suured vihmapiiisad vastu aknaid ja ilm väljas oleks nagu veelgi udusemaks muutunud. «Ma suudlen teda... ma suudlen teda...» mõtles kapten Kubelik ärevalt, ei suudelnud aga siiski, tundis end vaid järjest enam väsima hakkavat. Ja nüüd läbis ta pead kummaline soov — kirglik soov, et naine lahkuks, et tal poleks vaja enam midagi lausuda, et ta võiks vaid lamada, avatud suuga, käedjalad hooletult välja sirutatud, nõnda nagu ta oli lamanud hiljutises unenäos... suure rüsaja männi all, mille okstel leegitsesid loendamatud värvilised steariinküünlad.

«Teil hakkas vist halb?» küsis naine samal hetkel ja tõi ta selle küsimusega tagasi kaine teadvuse juurde.

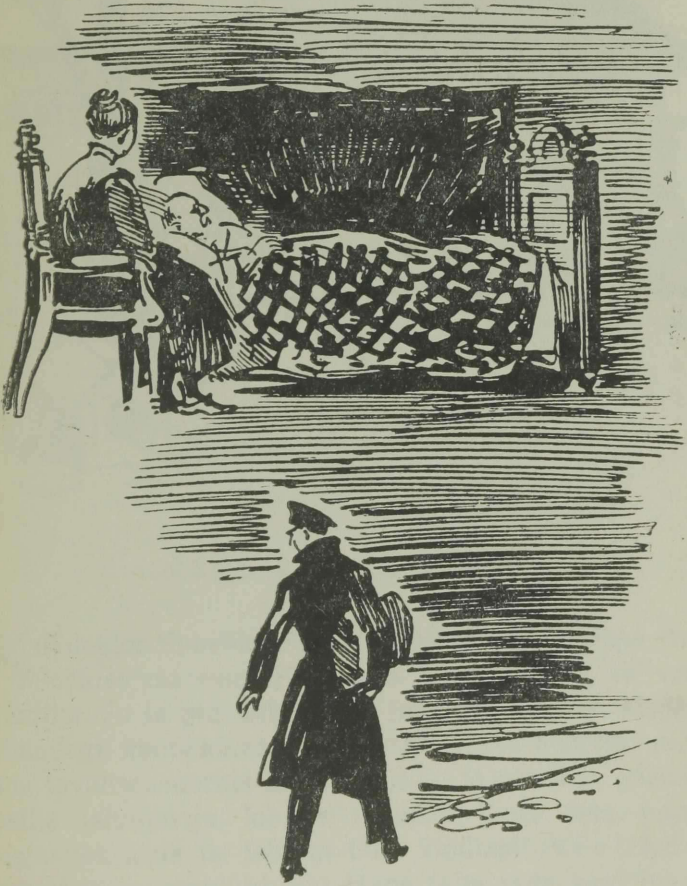
Kapten Kubelik hingas sügavasti ja vastas:

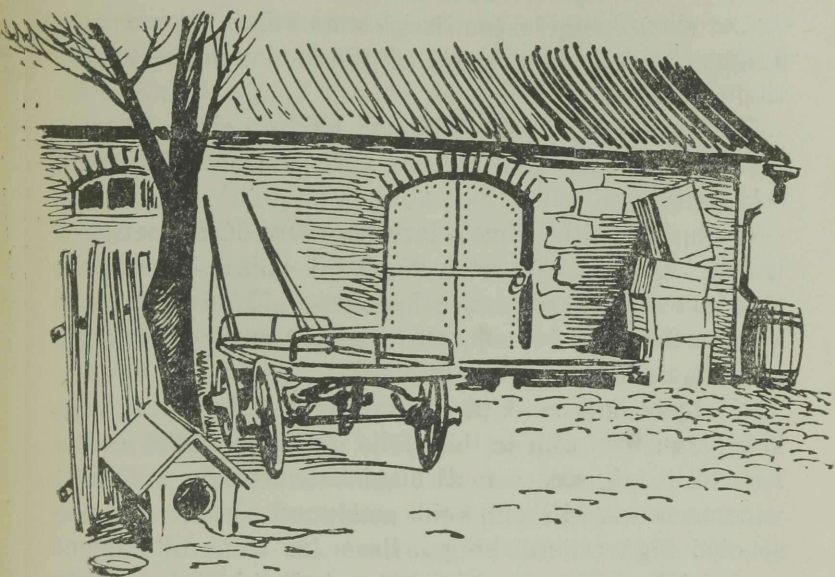
«Ei.» Ning küsis kohe omakorda, pilguga külalise silmadesse kiindunud: «Kas te tuleksite mind ka homme külastama?»

«Tulen...! Muidugi tulen...!» vastas endine preili Brock, naerdes jälle tasakesi.

Suurtükiväekapten Smirnov ärkas ja haigutas kuuldavalt.

N E L J A S J A G U

VEND KIUSAB VENDA

Kui doktor Kubelik kohe pärast kõnetundide lõppu vend Justust vaatama läks, leidis ta sealt eest ka vend Henriku. Ja ta pidi tahtmatult imestama: kõhn kurjade silmadega kaubahärra ei konutanud täna hoopiski mitte oma tavalises mornis linnupoosis, — ta oli ratsa põetaja-toolile istunud ja lobises rõõmsal ilmel oma pojast Augustist, keda ta tahtvat täna kindlasti veel kord külastada... muidugi, kui Hans talle seda vaid lubab!

Justus kuulas tähelepanelikult, hall habemetutt püsti. Ta oli enama osa päevast maganud või niisama rauges poolunes viibinud ja tundis end veidi puhanumana, oli aga kolm päeva tagasi aset leidnud kriisi tõttu veel väga

nõrk. Kuid doktor Kubelik ei tahtnud talle enam liiga rangeid piire seada: vaene vennas oli end niikuinii näidanud ehtsa kangelasena, isegi tema vana, liigsest verehulgast koormatud süda oli kõigile katsumustele vapralt vastu pidanud.

Kui arstist vend jälle lahkuma hakkas, sirutas kaubahärra Justus talle käe, muutus äkki pisarateni halemeelseks ja ütles:

«Noh, hea küll, jääme's terveks, vana. Kahju, et sa ei lasknud Martinit ja selle vägevaid poisse kauem siin olla, ma oleksin nii suure heameelega kuulata tahtnud kord ka tõe list e sõjameeste juttu tõe list e st lahingutelöömisesest ja pealetungimistest!»

«Haigele, kui ta kiiresti paraneda tahab, on kõige kasulikum üksi olla ja ikka jälle üksi olla,» ütles doktor Kubelik ja pigistas samuti pisut halemeelseks muutudes vanema venna niiskeid, veidi pondunud sõrmi. «Üldse — sa oled liiga rahutu hing,» lisas ta. «Vaevalt tunned ennast jälle ivake paremini, kui mokalaat käib kohe nagu su rändurielu ajal kuskil külakõrtsis. Lõpeb niisugune ülepingutamine pahatihti — millega? Aga sellega, vennas, et mõni vedru sus kord väikese üleauruse lõksatuse teeb, ja ... valmis sa oledki!»

«Luiska, luiska, kondisaagija!» ütles kaubahärra Justus ja viibutas vennale naerdes sõrme.

Doktor Kubelik muigas tahtmatult ja vastas samasuguse tooniga:

«Noh, näed, seal sa oled! Aga olgu, olgu! Üks asi on igatahes kindel: pead vastu, n ü ü d pead vastu! Ja see on loomulikult kõige tähtsam, ka kui sa tõesti ei mõtle mu korraldusi täita. — Ma tulen sind hiljem veel kord üle vaatama, nüüd aga — ela hästi, saada Henrik minema ja katsu jälle magama jääda.» Ning ta väljus kohe oma tavalise karme kõnnakuga, pea kuklas, kul-

itud teravate hallide silmade kohal veidi kortsu tõmmatud.

Justus ja Henrik istusid pärast arstist venna lahkumist pisut aega vaikides, muigasid vaid, mõtlesid midagi või tuletasid midagi meelde, — neil mõlemal oli hea olla ja nad ei tundnudki vajadust pikemaks vestluseks. Emand Emilie käis jälle kord toas, pühkis lapiga siit-sealt tolmu, liikus ringi nagu vari, süda täis pakitsevat hirmu, et küdid ta ehk reetsid. Ilm hakkas pikkamisi hämaraks kiskuma, — kell oli juba viis saamas. Kaubahärra Justus ütles viimaks, lükates kämbla põse alla ja liigutades varbaotsaga ajaviiteks paksu vatt-tekki:

«Oh-h, ta on meil tubli ja tore mees, see meie vana-poiss! Ja hea tohter on ta kah, see on samuti nagu aamen kirikus. Ainult — ivake põikpea, mõistad, põikpea. Võta või see tänanegi jutt. Kas ma ise olen oma pika elu ajal's vähe kopsupõletikke näinud! Vaene väike Richard — nüüd ta oleks juba Paulist vanem — läks ju kah sama tõve kätte... Tae-va-ne jumal, kui ma seda ainult meelde tuletan!»

«Kuule, Justus... oleks ehk tõesti parem, kui sa veel liiga palju ei kõnele,» arvas kaubahärra Henrik.

«Mine ikka! Ära sina kah talle järele kiida, meie Kaval-Antsule!» ütles kaubahärra Justus ja pidi oma kurva mälestuse lõpuni mäluma. «Ta lamas vahel päevade viisi meelemärkuseta olekus, enne kui ta viimaks... kustus... mu kallid pojake... Mis olen aga mina sellega võrreldes? Kõige parema tervise juures! Aga küsi meie Kaval-Antsult, küsi! «Kopsupõletik!» ütleb ta. «Tänan!» ütlesin ma talle juba kohe ja... ja... naersin ainult. Milleks, oh-h, milleks seda tarvis on! Muudkui liialdab ja kohutab vaest Emmi... ja see siis aina ulub möödaturki, nagu ei tea, mis!»

«Sa ära ennast siiski nii palju väsita,» ütles Hen-

rik jälle, ja ta näost võis näha, et tal on samal ajal südamel midagi hoopis olulisemat.

«Jah, täitsa kindel — isegi sinu meele ja mõistuse on see veiderdaja segi ajanud!» hüüdis kaubahärra Justus ja naeris jälle rõõmsalt.

«Ettevaatus on... on... tervise emal!» ütles vend Henrik kunagi noorpõlves kuulnud tarka kõnekäändu osavalt ümber kohendades.

«Kiiduväärt sõnad, väga kiiduväärt sõnad, ainult, et praegusel korral ka täitsa tühjad sõnad!» ütles kaubahärra Justus.

«Siiski, siiski!» ütles vend Henrik. Ja kuna ta kõige muu kõrval ei saanud hetkekski unustada ka oma haavatud poega, — alles aasta tagasi oli ta Augusti pärast häbi tundnud, nüüd aga tasuti talle selle eest sajakordselt! — jätkas ta kohe ikka ühesuguse ulja häälega:

«Seda ju muidugi, et Hans-poiss on ivake veider mees, selle vastu ma ei vaidlegi. Aga kui sa teda terasemalt tähele paned, näed sa, et ta mõtleb iga asja üle mitmest küljest järele ja et ta talitab... alati õieti. Võta või lugu meie Augustiga... Kui su naisevend, see va issandakutsar, ennist meile tuli ja pikalt ja laialt keerutades ütles (lühidalt ta, loll, ju kõnelda enam ei oska!), et August on juba ammu siin, meie linna haigemajas, pistsin ma esialgu südametäiega vanduma. Ja ise mõtlesin, et vana on tõesti kas hulluks jäänud või tahab ta meid ei tea mis tuju tõttu taga kiusata. Aga praegu saan ma ta tembust nii hästi aru, et ma pean teda... päris kiitma. Vaene August — me oleksime ta oma külaskäikudega ju surnuks väsitanud! Ja nüüd on mulle selge ka see, miks ta keelas läinud nädalal nii kangete sõnadega kliinikusse mineku ära kõigil neil meie heategevatel vanamooridel, neil... neil... ülekäte läinud latataadel, kes...»

«Ülekäte läinud — kellel?» hüüdis kaubahärra Justus, naeris jälle ja lõi endale patsatades vastu põlve.

«Neil ülekäte läinud latataadel, meie heategevatel vanamooridel!» ütles vend Henrik ja näis selle halvustava hüüdnime üle ise uhkust tundvat. Kuid talle meenus kohe, et ta ei tohi haiget venda millegagi veel erutada ja ta kõneles edasi jälle hoopiski leebema tooniga: «Jah, võta sinagi heaks või pane pahaks, aga tõtt keegi meist pahupidi pöörata ikka ei saa. Inimesed on haavatud ja nõrgad ja vajavad puhkust ja rahu, seal aga suruvad end nende voodite ette mingisugused l-lollid tanted oma odavate ja tühiste pakikestega ja . . . ja kurat teab, missuguste totrate küsimustega. To-be-dad komejandid! Nõnda nagu meie Hans, nõnda peaks neile näkku ütleva iga aus arst, kellel on süda rinnus! Sest see . . . see . . . see koht on ikka haigemaja, aga mitte loomaaed, kuhu minnakse aega viitma!» lõpetas ta uuesti ägedaks minnes ja nagu ikka säärestel kordadel kogeleva hakates.

«No-o-oh!» venitas kaubahärra Justus.

«Tal on õigus, vennas, ära parem vaidlegi!» ütles vend Henrik veendumusega, mis ei kannatanud vasturääkimist.

«Imelik, et ta on osanud juba ka sinu oma mõrda võtta, hahahaha!» hüüdis Justus. «Tuleb välja, et ta on niisuguse ümberpööramise peale päris osav mees, vaata veel, et tükk osavam kui papi Kerich. Ma pole sulle vist veel pikemalt rääkinud — eks minagi läinud ju Hansu ässitamisel oma kalli emanda vastu lausa tooreks metsmeheks, nagu . . . nagu mõni küla-Jants, aga mitte hari tud linnainimene, kelleks ma end seni ikka olen pidanud.»

«Tean, tean! Ja õieti tegid! Täiesti õieti tegid . . . jah!» ütles vend Henrik veendunult, sõnadele peaga takti lüües.

«Noo-o-oh!» venitas kaubahärra Justus jälle.

Söögituppa viiva ukse tagant kostis hiilivat sammudekaja — hirmupannil piinlev emand Emilie oli nähtavasti kuulunud ja eemaldus nüüd kikivarbail.

Ja katsudes endast väevõimuga jagu saada, ruttas Henrik venna tähelepanu mujale juhtima. Ta heietas sõnahaaval, pilk haige selja taha seinale kinnitatud:

«Hea küll, mis me temast ikka nii palju kiidame ja laidame, sellest meie vanapoisist. Ma tulin siia ju ka asja pärast — ma tahan sinuga nimelt ühe küsimuse üle aru pidada. Me võiksime selle arupidamise küll ka edaspidiseks jätta, aga see ei anna mulle enam rahu ja... ma teeksin hästi lühidalt. Sina ära vasta mu jutule peale midagi muud, kui kas «ei» või «jaa», — sellest mulle aitab! — Lugu on niisugune... näed sa... Ühesõnaga — täna, kus ma natukese aja eest haigemajast tulin... oma Augustit vaatamast... mõtlesin ma, et ma peaksin oma elus jälle üht kui teist asja ümber korraldama... Hmm-m-jaa... Ma tahaksin nimelt jälle sinu kompanjongiks hakata.»

«Jälle... minu kompanjongiks?» kordas kaubahärra Justus üllatunult.

«Jah...» vastas vend Henrik pisut erutatult huulimatsutades.

Vaikus. Vend Henrik ootas ja vaatas ikka otse vastu seinale.

Kaubahärra Justuse nägu tõmbus korruga laiale heameelemuigele. Ta haaras venna käest kõvasti-kõvasti kinni ja ütles nagu sisemise juubeldusega, mis pani ülemeelikult särama isegi ta väsinud vanainimesesilmad:

«P-pa-gan, no vaat, see on ju püsti tore plaan! Selge — rengid jälle ühtede vehmrite külge, rengid jälle ühtede vehmrite külge! Oli meie vahel mõnikord ütlemist või mistahes, aga omaette olen ma alati mõtelnud, et... sinu lahtilöömine meie ühisest ärist oli püstirumalus!

Õige, poiss, tule aga kilda ja hakkame aga peale. Just nagu vanasti! Teenistus kujuneb kuni sõja lõpuni küll üsna napiks, see on klaar — sest laod on meil tühjad ja tühjaks nad mõneks ajaks ka jäävad — aga küllap peame vastu. Suurema osa teenijaid laseme lahti ja asume ise tagasi lettide taha! Tubli, tub-li! Usu, ven-nake, ma ei oska tõepoolest praegu muud midagi ütelda, kui tubli ja veel kord tubli!» Ja kaubahärra Justus rapu-tas aina uuesti ning uuesti vanema venna pikki kõvu sõrmi, nagu püüdes neid sirgeks tõmmata või sootuks küljest ära kaksata.

«Oota, oota... kannata...! Kas siis tulu kauplemi-sest on viimasel ajal nii väikeseks jäänud?» küsis vend Henrik ettevaatlikult ja kortsutas kulmu.

«A u s a s t kauplemisest, sõber kompanjong, a u s a s t kauplemisest!» hüüdis vend Justus ja lisas kohe nina krimpsutades: «Vööritsemisest muidugi mitte! Aga... see on kah see viimane leib! See on, jah, see viimane leib, vana!»

«Hmm-m...!» ümises vend Henrik ebamääraselt.

«Jah, vööritsemine, see on see viimane leib,» kordas kaubahärra Justus, kuna see resoluutne otsus näis talle endale jälle kangesti meeldivat. «Igaüks mõistab hukka! Kõigil on õigus su kohta halvaks panevaid nalju heita! — Kust sa teada said, et ma tahan jälle korralikuks äri-meheks hakata? Emmi vist rääkis?»

«Jah, Emmi rääkis...» valetas vend Henrik, pühkis närviliselt higi ja püüdis uues olukorras kiiresti orien-teruda.

Kaubahärra Justus noogutas, hellus silmis.

«Jumala eest, ta on mul kullatükk, kul-la-tükk!» hüü-dis ta.

Vend Henrik vaikis jälle ega suutnud ikka veel üllatu-sest toibuda. Midagi selles jutus ei meeldinud talle —

küllap vist see traagiliselt suur usaldus kõige ja kõigi vastu, mille oli vaene vana äkki omaks võtnud. Ja ta seletas, keerutades närviliselt pöidlaid, kuigi ta ise ei paistnud seda sundliigutust märkavat:

«Ma kardan, et sa saad minust valesti aru.»

«Kuidas nii — valesti?» küsis kaubahärra Justus.

Vend Henrik ütles viivitades:

«Jah, — pisut valesti. Ma ei mõtle ju hoopis, et me peaksime edasipidi nagu kirikurotid oma tühjades aita-des kükitama ja vaskseid kopikad korjama ... idioot ja puupea, nagu ma omal ajal olin! Mis ma selle sammuga kätte sain? Tuhanded rublad on minust mööda lennanud ja üheainsa aastaga olen ma suure hulga oma tagavara-rahastki tuulde lasknud. Mul on aga hulk lapsi ja ma ei tohi neid paljaste tagumikkudega ellu saata. Nii et — kui sa mu peale selle totra tembu pärast enam viha ei kanna, — laseme siit edasi jälle ühise nõu ja jõuga ... ja sinu suure sõbra polkovnik Kvadratovi õnnistusega!» lõpetas ta väikese kohmaka naljakesega, samal ajal suurt ruudulist taskurätti lehvitades ja valju mootori-põrinaga nina nuusates.

«Oi, see ei lähe, see — ei — lähe!» ütles kaubahärra Justus ja raputas energiliselt pead. «Lõpp — mõistad! Vana Kvadratovit aga ... või teisi taolisi mehi ... ma ei lase nüüd enam oma väljakäikugi paha haisu tegema. Unes kah hakati juba sõimama: «Ennäe marodööri ... ennäe spekulanti ... ennäe kõrilõikajat!» Aitab, vana, ai-tab, ma ei taha enam!»

Vend Henrik naeris kohmetult, — ta oli tulnud siia üpris ilusate kavatsuste ning lootustega, ja nüüd oleks teda nagu petetud. Kuid ta muutus juba kohe endiselt lahkeks-sõbralikuks («Ei saa ju tõbist meest vihastada, pagan võtaks!»), noogutas ja sõnas:

«N-nojah ... Sul võib ju õigus olla ... t e a t u d mõt-

tes. Aga sa liialdad siiski, kallis mees! Ma võin sulle puhtast südamest ütelda: mitte sina üksi ei hoia end tänapäeval vee peal nende varustajate Kvadratovite abiga, vaid nõnda teevad... peaaegu kõik.»

«Vale! Ei tee!» ütles kaubahärra Justus.

«Teevad, teevad — usu mind!» vaidles vend Henrik. «Kaubad, mis on praegu kõige suuremateks läbikäigu-artikliteks, on turult kadunud, nii või seda si võib neid kaupu aga siiski hankida, teed sa seda siis kellegi riigivarga kaasabil või teisiti, mis see asja muudab!»

«Muudab, muudab asja, vägagi muudab!» ütles kaubahärra Justus.

«Ei muuda, vana!» ütles vend Henrik jonnakalt, ehkki ikka veel väga pehmelt. «Mõttele ise järele! Inimesed vajavad kaupu? Vajavad! Ja kelle kohus on neid muretsesta, kui mitte meie kohus!»

Kaubahärra Justus mõtleski järele.

«Ei, olgu peale, ma siiski ei taha!» ütles ta viimaks.

Vend Henrik lutsis pisut aega kuivi huuli. Ta tõusis hetkeks, käis kangetel jalgadel paar korda üle toa ja pomises viimaks tujutult:

«Küllap sa tahad, kui sa jälle terveks saad! Tunne-me sind!»

Kuid kaubahärra Justus raputas veel kord pead ja ütles:

«Tunne või ära tunne — ma ei taha! Ja miks ma peaksin sinu arvates siis, kui ma terveks saan, niisugust sigadust rohkem tahtma kui praegu...?»

Kaubahärra Henrik muutus äkki väga rahutuks. Ta heitis pea kuklasse, lutsis huuli nüüd nii valjusti, et seda võis kuulda juba kogu suures toas. Ja korraga esines ta koguni iseäraliku mõttega, mis pani kaubahärra Justuse tahtmatult tõsinema. Vend Henrik ütles:

«Vaata, poiss, inimesed on juba kord ebausklikud, kõige rohkem oleme aga seda meie, ärimehed. Sest meie

elukutses oleneb ju väga palju pimedast juhusest ja — nagu üteldakse — õnnelikust käest. Ja mina kah, kui ma ei tahtnud sinuga enam kaasa teha, olin ühe iseäraliku ebaususe võimuses ja kammitsas. Vaata ... ma kartsin nimelt oma Augusti pärast! Sest ta oli ju algusest saadik sõjaväljal, ja kraam, millega sina sel ajal polkovnik Kvadratovi abil sahkerdasid, oli ju ... sõjaväljakraam. See tähendab — kraam, mis pidi minema sõjaväljale. Nõnda siis ka meie Augustile. Ja ma mõtlesin, et kui ma seda sõjaväljakraami varastada aitan, siis on see niisama hea, nagu omaenda poja tagant röövida. Ja peale selle mõtlesin ma veel, et kui mina nüüd siin selja taga hakkasid niisugust sohki ajama, võib vägede Jehoova kõik Augustile kuhjaga kätte tasuda. Näed nüüd, kas pole veider ja rumal ebausku, mis ... h-hohooool!» lõpetas ta jälle kõrge ning kriiskava häälega

Kaubahärra Justus viivitas ikka vastusega. Korraga oli tal tunne, nagu suudaks ta venda mõista ja nagu oleks selle hing talle praegu põhjani läbinähtav. Kerge külmavärin jooksis üle ta õlgade. Ja ta ütles alles hulga aja pärast, vaadates nagu häbelikult kuhugi kõrvale:

«Ah ... sedasi? Ja nüüd sa's enam ei karda ... oma Augusti pärast?»

«Ei, nüüd ma ta pärast enam ei karda,» noogutas vend Henrik. «Sest mul pole ju enam tarvis karta! Poiss on liinilt õnnega tulema saanud, ta ei lähe sinna loodetavasti enam kunagi tagasi. Leti juures või kontoris see jala-asi teda aga ei takista. Ja sellepärast ... ruttasingi ma kohe siia. Sest kuigi see kavatsus ei andnud mulle ka varem mitmel korral rahu, ei sõandanud ma siiski päris julgesti pihta hakata ...»

Vaikus.

«Nüüd aga ... sõandad?» päris kaubahärra Justus kõõritades.

«Loomulikult ... nagu ma juba ütlesin!» hüüdis vend Henrik.

Jälle — vaikus.

«Ja sa mõtled siis, et mina kardan praegu kah... sellesama ebaususe tõttu?» küsis kaubahärra Justus jälle.

«Täitsa selgel noh! Oma tervisenatukese pärast, oma tervisenatukese pärast!» ütles vend Henrik pisut halvustavalt.

«Nii, nii,» ütles Justus. Ning parajasti siis, kui vanem vend elutarka järeleandmist ootas, raputas ta uuesti energiliselt pead, läks üleni higiseks ja sõnas jonnaka veendumusega, mis poleks talle nagu hästi sobinudki:

«Ei, ma ei taha! Kas sa saad minust aru, vana: ma — ei — taha!»

Tekkis uus, kõigist eelmistest tüki pikem paus.

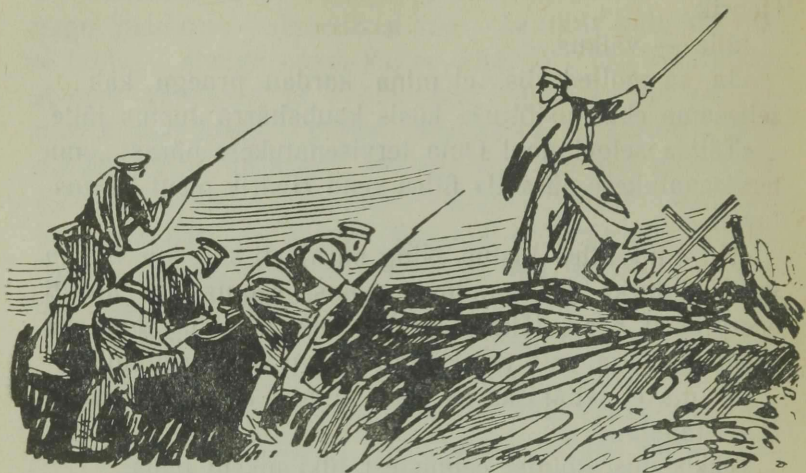
«See tähendab...?» pomises vend Henrik viimaks koomilise falsetiga.

Ja kaubahärra Justus kordas veelgi resoluutsemalt, veelgi enam iga sõna rõhutades:

«See tähendab seda, et ma lihtsalt... ei taha enam! Aitab! Sigatsesin, ja küllalt! Hakkan jälle korralikuks inimeseks ... ja mitte ebausust, nagu sina arvad, vaid omaenda mõtete järgi! Kui tahad — tee kaasa! Mul oleks alati heameel sinuga uuesti ühte hakata, sest eks me ole ju külg külje kõrval endid aina kõrgemale rassinud... ligi nelikümmend aastast järjestikku, kui arvestada ka neid omaaegseid rändamisi mööda külasid ja talusid. Aga ausalt... ainult ausalt, kallis kompanjong!»

«Rrrumalus!» ütles vend Henrik, tõusis jälle, krimputas nägu ja katsus kohe jälle naeratada.

Ent ta ei saanud sellega aga enam hästi hakkama, sest ta oli siiski liiga pettunud, liiga pahane ja liiga erutatud.

ANTON RÄAGIB SUURI SÖNU

Lahkudes vend Justuse juurest, ruttas doktor Kubelik väga, ja Anton, kes ootas teda tänagi väljas tänaval, pidi vaeva nägema, et talle järele jõuda. Kuuldes viimaks end jälgivaid samme, vaatas onu üle õla ja peatus, et poissi oodata. Ta ulatas paksus udus seisvale noorukile kohe sõbralikult käe.

«Ahaa, see oled jälle sina!» ütles ta.

«Mina... mina jah...» vastas Anton.

Doktor Kubelik hoidis tahtejõuetusest lõtvu sõrmi veidi aega peos. Kui see ikka midagi selgitavat ei lausunud, küsis ta viivitades:

«Sa pidid ju eile õhtul mulle külla tulema ... Miks sa ei tulnud?»

«Ma... ma... ei julgenud...» vastas Anton.

Ja doktor Kubelik, kellele oli selle tugeva ning tubli välimusega mehehakatusest kartlik sõnadekordamine

ammugi vastumeelseks muutunud, jätkas jälle kohe teed ning ütles tuseselt:

«Jah, paistab, et sa üldse alati ... midagi ei julge. Miks, armas mees? Sinutaoline peab olema vahva ja kindel, mitte aga nagu märg kana. Millest me siis eile rääkisime ... kui sa oleksid nii lahke ja püüaksid seda mulle meelde tuletada?» (Ta teeskles teadmatust vaid nooruki taganttõukamiseks.)

Anton tõmbas hädiselt ninaga.

«Sellest ... sellest ... et ma tahaksin kodunt lahkuda ja ...»

«... ja sõtta minna? Õige!» ütles doktor Kubelik. Ta võttis kinda käest, vehkis sellega, tundis mõnu külmast tuulest, mis üle ta sõrmede puhus. «Muuseas — luba endale soovitada: räägi oma rääkimised välja hästi selgesti ja hästi lühidalt ja hästi soravalt. Äre pane pahaks, aga mulle ei meeldi põrmugi, kui sa terveid lauseid, üksikuid lauseosaid ... või koguni mõnd sõna ... kaks ja kolm korda läbi mälud. Sest ka kõneviis, kallid sõber, iseloomustab meid ja tekitab meist selle või teise mulje. Noh, kokkuvõtlikult — sa saad ju aru, mis ma mõtlen. Ja ega sa ei pahanda, kui ma sulle otsekohe ja ausalt niisuguseid õpetusi annan?»

«Ei ... ei ... pahanda ...» kogeles Anton.

Doktor Kubelik naeris tahtmatult ning hüüdis:

«Näed sa — «ei ... ei ... pahanda». Mispärast, palun, «ei ... ei ... pahanda»? ütle lihtsalt ja järsult «ei pahanda», ja aitab. Ja kui sa kord nõnda kaugele jõuad, et sa sedasi ei kogeles, siis suudad sa üleolevalt käega lüüa isegi sedalaadi õnnetustele, mille pärast sa praegu nii kangesti pead murrad. Noh, sa pidid mulle meelde tuletama, kuhu me oma viimaste arutlustega jääme?»

«Ma ... ma ju ... tuletasingi juba meelde. Sinna

jäime, et ma tahaksin sõtta minna,» ütles Anton ja kat-
sus loomusunniliselt onu äsjaste õpetuste järgi käia,
seda ometi suutmata.

«Ahaa, õigel» ütles doktor Kubelik ja noogutas mitu
korda järgemööda. «Jah, sa tahad sõtta minna. Õigel
Sest sa oled ju põhjalikkude kaalutluste järel otsusele
jõudnud, et oma kujutletavat süüd lipnik Kääriku ja usu
ning isamaa ees saad sa kõige paremini lunastada
sõttaminekuga. Et muudkui jalutad vastavate ameti-
meeste juurde ja teatad endast seal kui vaimustatud
vabatahtlikust. Ja lähed rindele. Ja tormad surmapõlga-
valt kuulide ja muude tapavahendite ette! Ja keerutad
püssi ja kõigutad piiki või mõõka. Ja lehvitad lippu! Ja
karjud — hurrrrraaaa! Ja peksad vaenlasi, — torkad
neid läbi ja lased neid maha, raiud nende päid ja purus-
tad nende selgrooge, vägistad kõik vaenuliku rahva
naised ja — kui tarvitada piibli väljendust — tapad
kõik selle rahva poeglapsed, kes neist aga iganes vastu
seina kusema ulatavad... Ja teenid selle kõige eest —
nende sangaritegude eest, tähendab, — rinda rohkesti
aurahasid ja riste ja kas langed nõnda möllates auväl-
jal või tuled viimaks tagasi koju, terve ja puutumatu ja
igasugustest naudingutest lausa põnnis... ja jutustad
oma vahvusest küll lastele, küll lastelastele... Nõnda,
eks ole?»

«Ma mõtlesin... et...» ütles Anton.

«Sa mõtlesid, et kui sa kõnealuses loos tõesti süüdi
oled, siis kaob see süü viimse kübemekeseni... juhtugu
sinuga kas nii või teisiti...» ütles doktor Kubelik.
«See tähendab: kas auväljal langedes või verest nõreta-
vate kätega rüüstajana ning vägistajana tagasi koju
tulles? Jah, ma mõistan, ma mõistan. Aga nüüd, vana
sõber, esitaksin ma sulle juba seni esitatud küsimustele
lisaks veel ühe väga olulise küsimuse. Ja nimelt niisu-

guse: mistõttu õieti sa oled arvama hakanud, et sinu oletatavad kangelasteod üldse kõlbavad niisuguse või teistsuguse süüteo lunastusabinõudeks?»

«Ma ... ma ... ei saa aru ...» kogeles Anton.

«Kõnele, palun, pisutki julgema häälega ja tooniga, ära korruta!» ütles doktor Kubelik. «Kuidas nõnda — sa ei saa aru? Noh, olgu nii — ma algan uuesti otsast. Sa sattusid osaliseks teatud kakluses, selles kakluses kaotas su rivaal silma. Sa tead küll, et lööja polnud mitte sina, vaid su onupoeg Kunz, ometi aga pead sa end kogu loos kõige suuremaks süüdlaseks, sest sa tundsid kõnesoleva kakluse vastu i-sik-lik-ku huvi. Ja nüüd sa siis mõtled, et sa pead selle oma süü lunastama. Lu-nas-ta-ma — pane tähele. Kuid mulle on kõigi tundemärkide najal täiesti selge, et sa ei teagi ju veel, mis see sõna tõeliselt tähendab, sest kui sa seda teaksid, ei esineks sa niisuguse rumala ja romantilise plaaniga, nagu sa praegu teed. Aga vaata, sõber, mis mina sulle ütlen: sul on lihtsalt e-ba-mu-gav! Ja sa tahad sellest ebamugavusest vabaneda. Ja et sellest ebamugavusest vabanemine oleks hästi täiuslik, nimetad sa ise seda suure suuga lunastuseks, mis pole aga põrmugi lunastus, vaid hoopis ... midagi muud!»

«Kuidas nii ...? Ma ...» kogeles Anton, ei lõpetanud aga jälle lauset.

Onu naeris ja ütles:

«Üht asja, vana sõber, pane tähele ja pea meeles igavesest ajast igavesti, — seda või teist rumalust ei lunastata selle rumaluse tagajärgede eest plehkupistmisega, vaid hoopis ... vastupidisel teel. Sa ei saa ju lipnik Käärikule ta silma tagasi pähe pista, see peaks sulle ammugi selge olema. Ja kõige vähem aitavad praegusel juhul just niisugused kõrged plaanid, mis sa siin nii kangesti kavatsed. Tähendab — ka selles suhtes

on asi selge. Nii et jääb järele ikka üks hinnang: sa oled arg ja lõdised nagu jänes, kes koera unes näeb. Kui sa poleks mulle nii lähedane, nagu sa siiski oled, ei tahaks ma sinuga kindlasti... isegi mitte juttu ajada, rääkimata veel sinu totruse rahulikust pealtkuulamisest! Mõistad mind, vana sõber, ah?»

Anton nuuksatas, ei lausunud aga midagi.

«Jäta, kurat sind võtaks!» ütles doktor Kubelik järsku väga madala häälega.

Ja Anton jättis tõesti kohe ning pomises:

«Sa... teed mu segaseks... Ma... ma... lihtsalt ei tea enam, mis ma pean ette võtma...»

«Mitte midagi ei pea sa ette võtma!» vastas doktor Kubelik. «Jah, mit-te midagi peale selle, mis sa oled niikuinii juba ette võtnud. See tähendab — tunnistada oma tookordne meeoleolu ja maksvatest normidest üleastumine totruseks, mis ei tohi enam korduda. Ja — kõik! Mitte midagi peale teadmise, et sa oled talitanud nagu viimane togu, nagu loom, nagu mõistusetu olevus, kelle aju on pealuu paksusega võrreldes veel väga tillukesed! Mitte midagi peale arusaamise, et õige inimene pole mitte see, kes tasakaalutult ja ennast naeruvääristades iga esimese meelehärmi puhul vihaselt norskama ja maad kraapima hakkab, vaid see, kes kõige puhul filosoofiliselt õlgu kehitab ja edasi läheb. Nõnda, vana-poiss. Maailm elab oma laia elu — katsu seda jõudumööda, siira südamega kaasa teha, aga ära kunagi rahu kaota! See on kõik, mis mul oleks sulle ütelda! Kõik!»

«Jah... aga... ma ei saa ju! Ma pean oma teo millegagi puhtaks pesema!» hüüdis Anton ahastades.

«Oma teo puhtaks pesema? Ahah, leidsid heale lapsele juba teise nime! Vaata aga vaata, mihuke moraali-pesunaine sa mul oled, hahaha!» hüüdis doktor Kubelik. Ja

hingates endasse suure sõõmu soolakalt lõhnavat mereauru, mille tihedad pilved katsid ikka veel vihmaseid tänavaid, jätkas ta kohe jälle tõsiseks muutudes: «Kõigepealt — ka see sinu uus definitsioon pole täpne, vaid umbkaudne kobamine. Aga ükskõik — su mõte on mulle niikuinii küllalt arusaadav. Ma tooksin sulle nüüd paar konkreetset näidet, mis peaksid asja sulle ivake selgemaks tegema. Oletagem minupärast kas või seda, et noor arst, kes ei taha meelega kellelegi paha teha, vaid vastupidi, just head, eksib ravimisviisis ja põhjustab seega haiguse teravnemise või koguni — mis veelgi kurvem — patsiendi surma. Ja parajasti, kui see on juhtunud, taipab ta ise oma eksitust. Ütle mulle, vennas, mis ta peaks sinu arvates tegema, see noor arst?»

Anton mõtles ja vastas viimaks pikkamisi:

«Ma... ei tea.»

«Näed nüüd — sa ei tea sedagi!» ütles doktor Kubelik. «Aga mina tean! Ja tean seda juba ammu! Kuid vaatame asja kõigepealt sinutaolise kartliku ja tahtejõuetu mehe prillide kaudu... Sa ütled küll, et sa ei tea, aga ometi olen ma päris kindel, et sa siiski tead. Muidugi omamoodi, kõveralt! Sa ainult ei julge oma mõtet praegu välja ütelda, sest mu rohked laitudused ja kibedad arvustused on su veelgi aremaks muutnud, kui sa viimasel ajal niigi juba oled. Sa kujutad nimelt ette, et niisugune arst, kes on nõnda eksinud, peab nutma ja pisaraid valama, otsaesise vastu põrandat muhklikuks peksma ja valju häälega kisendama: «Olen süüdi, olen süüdi... ja hakkan kohe oma süüd lunastama!» Ja et see vaene eksinu ei tohi kunagi enam jätkata oma elukutset! Et ta peab käed risti rüppe panema ja uue eksimisvõimaluse nimel oma suure vaevaga omandatud oskused maha salgama, kuigi ta teab, et see nooruk, kes talle tema kohale järgneb, võib eksida jälle just seal, kus

tema enam iialgi ei eksiks! Jah, nii teeksid sina ja nii teeksid kõik sinutaolised... jänesepüksid. Aga kahe jalaga tegelikus elus seisev mees ei tee kunagi nii. Kahe jalaga tegelikus elus seisev mees kahetseb samuti, võtab aga enda kokku ja läheb edasi. See tähendab — jätkab töötamist. See tähendab — kahekordistab oma tähelepanu, mõtleb ja otsib, püüab kasu ammutada isegi sellest halvast loost, koondab kõik oma teravmeelsuse ja lihvim viimase võimaluseni välja oma hoolikuse ja ettevaatlikkuse. See tähendab — lunastab oma raske eksimuse... t e g u d e g a... tuhat ühe vastu! Ja mis on sinu arvates õigem: kas see, et säärane ebaõnnest tabatud arst vinguks ahastuses ja kisuks isegi lihtsoldati kuue selga, suutmata surnule siiski elu tagasi anda, või jälle see, kui säärane arst pigistab hambad näilise hoolimatusega vastamisi ja katsub oma eksimust lunastada... selle teisena kirjeldatud tee kaudu?»

«Ma... ma... arvan, et...» pomises Anton, kuid katkestas jälle kavatsetud lause.

Doktor Kubelik hüüdis, kuna äkiline iiling poisi hääle uttu laiali viis ja ta pidi vaeva nägema, et teha end kuuldavaks:

«Ilus, ilus, pole tarvis asjata pingutada, ma taipan, mis sa mõtled! Jaah, ma taipan seda juba su näost! Niiis oled sa minuga selle esimese näite puhul ühel arvamisel? Tubli! Ajapikka esitan ma sulle samalaadilisi näiteid veel terve hulga. Muuseas: sul on küllaltki palju kainet mõistust, ole kange mees ja ära lase jumal teab missugustel meeleoludel sellest kainest mõistusest võitu saada, — selle asemel et muutuda ka ise odavahinnaliseks suurtükilihaks, katsu parem välja arvata midagi niisugust, mis teeks edaspidi kõik sihukesed koledused võimatuks! Surra jõuab igaüks meist alati küllalt vara, sellepärast tuleks meil mõelda ainuüksi sellest, kuidas

elada ja elu kaitsta ning säilitada. Ja lõpuks veel üks küsimus: kuidas on tänapäeval lood sinu omaaegse eestimeelsusega?

«Eestimeelsusega?» kordas Anton ja kujutles äkki, nagu oleks onu küsinud temalt midagi sellist juba eile või... veelgi varem.

«Jah. Mineval aastal löid sa sellega meie kitsas, aga väga valitud ringis ju lausa kõrgeid laineid, sina ja väike Klaara,» ütles doktor Kubelik. Ja kuna nad olid vahepeal päralt jõudnud, tegi ta lõbusa kummarduse, viibates kutsuvalt ukse poole. «Palun lahkesti,» hüüdis ta sõbralikult. «Astu sisse ja jätkakem oma huvitavat vestlust klaasi kuuma tee juures.»

Ja nad läksid vaikides majja, mille aknaruudud paistsid läbi udu kuidagi ähmaselt, nagu võitlust pidades pealetükkiva unega.

KAKS MEEST VAIDLEVAD

Anton tammus jalalt jalale, ootas, kuni onu palitu varna riputas. Ta oli ikka väga õnnetu. Ta oli endamisi vargsi lootnud, et ta on oma edaspidisele elule ometi viimaks õige lahenduse leidnud, nüüd oli aga see, kellelt ta tuli kinnitust otsima, ta mõtted ja kavatsused hoopis välja naernud. Too tänane kõnelus skeptilise onuga — kas see polnud nagu ränk vapustus, mis oli ta jalgealuse taas otsustavalt kõikuma pannud, tema luuleliste plaanidele paksu musta risti peale tõmmanud?! Ja seistes nõnda siin soojas eeskojahämaruses, pidi ta paratamatult mõtlema, et nõnda siis on ta sunnitud jälle otsast peale hakkama, — et nõnda siis peab ta jälle üksi jääma oma valusate kahtlustega, kahtlustega, mille küüsis oli ta viimaste päevade jooksul aina vaeveldanud ning viselnud.

Veidi hiljem astusid nad edasi. Ilm oli juba pimedaks läinud ja onu tõmbas akna ette paksud tumedad eesriided. Anton, seistes jälle kuidagi väga vaikselt oma kohal, kujutas end viibivat määratu suures ning tühjas ruumis, kus tal tuleb jumal teab kui kaua sihitult ringi ekselda, et leida unustust. «Unustust?» mõtles ta. «Aga paike, see on ju vaid pagemine!» ütles tas kohe üks teine hääl. «Unustus, see on ju vaid plehkupistmine, see on vaid minemajooksmine! Ojaah, muidugi — see on puhtast argusest, unustus, tähendab!» mõtles ta ja tundis end jälle nagu udu ning tuule käes võppuvat. Ta kukal valutas ja pikkamisi tekkis tas kujutus, nagu oleks onu oma äsjaste väidetega sinna valusa obaduse andnud. Ning alistudes endalegi märkamatuult nende väidete mõjule, kordas ta kohe sosinal, liigutades huuli ja murdes selja taha asetatud sõrmi: «Ära vingi, vennike! Ära vingi! Kurat sind võtaks — ära vingi, noh!»

Sel hetkel täitus kabinet silmipimestava valgusega, mis oleks Antoni nagu ootamatult mingisuguselt paha-teolt tabanud. Doktor Kubelik heitis ta poole usutleva pilgu, naeratas ja ütles:

«Istugem, vana sõber. Tuba on mul, nagu ise tunned, soe ja mugav, ei siia pääse meie kallale enam ei tuulega udu! — Ma pidasin sulle natuke aega tagasi pika ja põhjaliku loengu sinu sõttamineku-plaani rumalusest... Ütle mulle nüüd puhtast südamest: kas minu sõnadel oli ka mingisuguseid tagajärgi?»

«Ma... ei tea,» vastas Anton lihtsameelselt.

«Kui ei tea, siis, tähendab — ei olnud! Nõnda siis olen ka mina juba üks neist hädakõnemeestest, kes ei oskaks isegi oma naisele aru pähe panna... muidugi, kui see mul oleks!»

Anton ohkas.

«Ei, mitte seda... aga...» ütles ta veelgi naiivsemalt.

Doktor Kubelik istus ta kõrvale kušetile ja küsis pea-aegu hella häälega:

«Aga mis siis, kui mitte seda?»

«Vaata, ma ei saa kuidagi ette kujutada, et ma olen sigaduse valmis teinud ja et ma ei saa selle eest kunagi ära tasuda!» hüüdis Anton.

««Lunastada», «maha pesta», nüüd veel ka «ära tasuda», — tratataa ja tratataa!» ütles doktor Kubelik. «Jah, muidugi, — otseselt lunastada, maha pesta või ära tasuda ei saa seda rumalust... kindlasti mitte!» rääkis ta kohe nagu viivitades edasi. «Aga kaudselt küll! Kaudselt — küll! Ja seda just nimelt edasielamise kaudu, mitte aga surma kaudu, kui paljude lip-pude lehvimise ja kui vägevate kogupaukude ragina saatel sind ka ei maetaks! Ja ma usun, et just see kaudne «lunastus», «mahapesemine» ning «äratasumine» oma rumala teo eest ongi see... õige lunastus, mahapesemine ning... noh... äratasumine!»

«Jah... aga...» pomises Anton.

Ja doktor Kubelik hakkas korraga tüdinema, krimp-sutas nägu, heitis käega ning ütles:

«Kuradi pihta, vennas — jätame parem! Oleme seda lunastamise tasumise küsimust arutades sinuga nagu kaks oravat ratast sõtkumas, vestelgem parem millestki muust!»

«Millest...?» pomises Anton.

Doktor Kubelik kehtas õlgu.

«Millest? Noh, kas või näiteks inimeste huvitavast ebaloogilisusest ja mitmepaiksusest,» vastas ta ning jätkas jälle jutukalt: «Rääkisid mulle kord, et sulle olevat väga tülgas näha, et nõnda nagu püüdis suurem osa meie tuttavatest enne sõda oma õiget rahvust unus-

tades sakslasteks muutuda, nõnda püüavad nad nüüd umbkeelseteks venelasteks muutuda. On veel meeles? Ei ole? No-noh, kas ka sina oled siis elus juba nõnda kaugele jõudnud, et võid suurema südamevaluta unustada asju, mille meelespidamine pole enam kasulik? Hästi, olgu, võtame arvesse, vennas! Kuid siiski: ütle mulle ainult, millest see küll tuleb, et sa pead oma pühaks kohustuseks lunastada oma patte sedasama Valget Tsaari teenides, kelle kummargil käivaid truualamlikke teenreid Kubelikke-Kubeljajeveid-Skobeljeve sa kord nõnda siunasid ja häbimärgistasid? Jah, vennas, kuidas sa ise säärast ootamatut metamorfoosi seletad, ah?»

«Mina? Pean nüüd... oma pühaks kohustuseks...? Ma tõesti ei mõista sind!» hüüdis Anton. «Mulle... mulle paistab, nagu ei saaks ma enam... mitte millestki aru!»

«See'p see häda ongi, et sa enam mitte millestki aru ei saa,» ütles doktor Kubelik ja kordas äsjast mõtet pisut teisendatult. «Ega olegi mitte millestki aru saanud! Läinud aastal ajas su harja punaseks meie sugulaste-tuttavate agar ihkamine eestlastest-sündimist maha salata ja end sakslasteks kuulutada, tänapäeval vihkad sa samade ringkondade agarat püüdu end venelastele kaela määrada, ise aga loodad samal ajal nagu mingisugust usulist missiooni leida mõõgakeerutamises keisri ja õigeusu eest. Vaata, sõber, niisuguseid nähte, nagu need ilmnevad viimasel ajal sinu juures, nimetangi ma inimeste ebaloo-gilisuseks ja mitmepaiksuseks. Isegi sulle, arukale opositsionäärile, on siis isakese tsaari rindepolgud isakese suurvürsti juhtimise all sama, mis Mekka muhameedlastele — oled oma sigaduse sooritanud ja muudkui sõidad pühasse paika andestust ja lunastust ära teenimal. Kas sulle endale, armas sõber ja suguvend, ei paista, et säärase vaatevinkli tõttu ei erine sa õieti mitte millegagi

neistsamadest olupoliitikutest, kes on sündinud kord kaubalinnas Breemenis, kord Tambovi pärnametsadest ümbritsetud pärusmõisas, kord Chicago maailmakuulsate lihunikkuude searasvalõhnalistes tubades, kord aga koguni väikese Hollandi suure Ida-India teeistandikkude peremeeste luulelises röövliresidentsis?»

«Kui-das... sedasi?» pomises Anton, ja ta näost võis selgesti aimata järjest suurenevat segadust.

«Aga vaat nii! Kõik!» ütles doktor Kubelik jälle õlgu kehitades.

«Ma... ma... lähen parem minema...» kogeles Anton.

«Kuhu?» küsis doktor Kubelik nägu krimpsutades.

«Sa ju... muud ei teegi... kui aina irvitad mu üle!» hüüdis poiss äkki kirglikult.

Doktor Kubelik vaikis, imes paberossi, tõstis jala pikkamisi põlvele. Ja ütles siis viimaks hoopis vaiksemalt:

«Hea küll, vabanda, ma ei irvita enam su üle, — olgem siitpeale nii tõsised kui vähegi võimalik. — Paistab, et sa oled selle sõttaminekukavatsuse endale nagu nuiaga pähe tampinud ega taha sellest kuidagi enam taganeda. Kui keegi teine oleks mulle niisugust asja rääkinud, oleksin ma ta lihtsalt välja naernud ja talle viisakalt head teed soovinud: «Sõida, kuhu tahad, kas või Rumeeniasse.» Aga sinust on mul südamest kahju. Ja nüüd, kus sa ka oma rahvust meelde tuletad, peaksid sa alles täies valguses nägema, kui lapsikud on kõik sinu senised kavatsused! Ütle mulle — miks, miks on meil, eestlastel, nii kangesti isu vaimustusse sattuda tsaarisoldati rohekashallist mundrist ja neist vägevatest võitlustest, mida see tsaar oma rivaalidega praegu peab... mereväinade, püha haua ja kurat teab, mille nimel veel. Pagana pihta, nuta või naera: isegi meie rahvusliku järelärkamise vägevad ninasarvikud muutu-

sid üleöö riigiustavateks keisrialamateks ja tervitasid esimestel sõjapäevadel Valge Tsaari kohapealseid asevalitsejaid! Meie radikaalsed pead ei liiguta sõrmegi meie intelligentsi ja väljaõppinud töömeeste päästmiseks püssi alt! Meie advokaadid ja ajalehetoimetajad, kes olid omal ajal valmis feodaalkommete vastu sõdides kaalule panema nii oma vabaduse kui nigela kapitaligi, lasksid end ja oma lähedasi püha vaimustust tundes lipnikumundritesse suruda! Ja milleks, vennas? Selleks, et kärvata alandlikult ja sõnakuulelikult sügavate mõtetuste eest... nendesamade feodaalkommete kaitsjate käsul, kelle võimu vastu nad siiani korduvalt häält tõtsid. Eh, eestlased, eestlased... «*Quo vadites*, eestlased?!» Paus. Ning kohe jälle hoopis vaiksemalt: «Sinagi... nutsid mineval aastal magusaid pisaraid Bornhöhe ja Vilde kohal, paruni eneste või neid paruneid ustavalt kaitsvate karistussalkade jõledustest lugedes, et aga juba tänavu andestust ja lunastust otsida... sellesama despootliku ainuvalitsuse kõrgetest ideedest! Ja oled ehk samuti varsti Kubeljajev või Skobeljev, nagu su kuulsad onupojad! Eh, eestlased, eestlased... *quo vadites*, eestlased, kuhu lähete, eestlased?!»

«Venemaa... on ju ka meie kodumaa!» ütles Anton äkki pateetiliselt.

«Lori!» ütles doktor Kubelik. «Venemaa on venelaste kodumaa, meie kodumaa on Eestimaa.»

«Venemaa on... ka meie kodumaa!» ütles Anton jälle ja oleks nagu pahasekski muutunud.

«Venemaa on venelaste kodumaa, ja nad armastavad teda tõsise, siira armastusega. Meie kodumaa on Eestimaa — miks küll ei armasta meie teda niisama tõsise ja siira armastusega?» sõnas doktor Kubelik hetke pärast nukralt naeratades.

Vaikus.

«Kas... siis...?» pomises Anton ikka lauset lõpetamata.

Doktor Kubelik hoidis paberossi õrnalt kahe sõrme vahel ja vaatas selle hõõguvalt otsalt tõusvaid suitsukiude. Ta oli jälle väga väsinud ning kurb ja oleks meelstasti kas magama heitnud või elutuppa läinud, et vestelda proua Näälikuga. Aga ometi ei suutnud ta vaest poissi välja saata, pimedasse painajalikku sügisöösse, kust nad äsja tulid. Ja kehitades pikkamisi õlgu, ohkas ta ning jätkas:

«Ma tean, ma tean, vennas: koolis õpetatakse sulle, et Saksamaal elavad sakslased, Inglismaal elavad inglased, Norras elavad norralased, Rumeenias elavad rumeenlased, Serbias elavad serblased, Venemaal elavad venelased, ja nõnda edasi. Ja sealsamas koolis õpetatakse sulle veel, et Venemaa pinnal elavad ka paljud muulased, nagu näiteks ukrainlased, leedulased, eestlased, ja samuti nõnda edasi ning nõnda edasi. Ja sulle õpetatakse veel, et venelased ja kõik muud Vene pinnal elavad rahvad armastavad väga Venemaa ja Vene tsaari... ja vene keelt ning usku... Aga seda, et keegi ka Ukrainat, Leedu-, Läti- ja Eesti-maad armastaks või nende maade rahvaid, keelt ja kirjandust, seda ei ütle ega õpeta sulle keegi, sest niisugune armastus on separatism ja niisugune armastus on keelatud väga kõva keeluga... Muuseas, sa oled vististi kuulnud ja maakaartidelgi näinud, et ka soomlased kuuluvad Valge Tsaari ülemvalitsuse alla, ja see Valge Tsaar nimetab ennast nii oma suures kui väikeses tiitliga «Soome suurvürstiks». Ometi on tõsiasi, et selle «suurvürsti» sealsed alamad põgenevad pigemini oma kodumaalt välja, võõrsile, kui et ennast segada lasta selle oma «suurvürsti» troonisekeldustesse, — see tähendab, et osa võtta selle «suurvürsti» ja tema dünastia au ning kuul-

suse kindlustamisest. Nagu on samuti tõsiasi, et vägevate Romanovite eest ei taha tegelikult oma verd valada ka kaugelt suurem osa venelastest enestest.»

«Noh... see on juba...!» pomises Anton.

«Sinu meelest riigi äraandmine?» küsis onu.

«Kui see õige on, siis...» pomises Anton.

«Jah, see on õige. Ainult, vennas, — sa tead nii oma kodumaast, sellest rahvatõust, kelle hulgast sa oled võrsunud ja tema keelest... isegi vähem kui mina, kuivanud, juurteta kadakas,» ütles doktor Kubelik. «Ka need väikesed algmed, mis su teele mullu langema hakkasid, sattusid järgnevate suurte sündmuste jalgu ja on nüüd liiva alla maetud. Aga mis sa lausudki, kui ma sulle väidan, et isegi praegusel pineval ajajärgul on inimesi, kes ei taha hoopiski neid kaht asja ühendada, see tähendab meie tibatillukese rahvakillukese ja Valge Tsaari isevalitsuslikke huvisid? Ja mis sa lausuksid, kui ma sulle ütlen, et isegi praegusel pineval ajajärgul on inimesi, kes katsuvad meie mehi kõrvale avitada rindeteenistusest, kupeldades neid rahaahnete ohvitseride abil seljatagustele kohtadele, kust nad võivad sõja lõppedes jälle tagasi oma igapäevase töö juurde minna, selle asemel et kuskil kangelastena kõduneda, nagu neid kõduneb niigi juba enam kui küllalt Ida-Preisimaa soistes metsades ja Karpaatide kaljustel küngastel? Ja mis sa näiteks lausuksid, kui ma sulle ütlen, et isegi praegusel pineval ajajärgul leidub inimesi, kes läheksid veelgi kaugemale, ja nimelt nii kaugele, et nad ei annaks Romanovite kolmesaja-aastase dünastia verise pillerkaaritamise jaoks kahuriliha mitte üksi siit meie mereäärsetest kubermangudest, vaid... ükskõik kust ja ükskõik mihukese rahva hulgast? Nõnda! Arvatavasti nimetaksid sa mu sõnu heameelega valeks ja neid inimesi, kellest ma räägin, kaabakateks ja äraandjateks?» küsis doktor

Kubelik pärast hetkelist pausi tasakesi ja asetaski oma luise, pikkade valgete sõrmedega kämbla nooruki põlvele.

«Ma... ma ei usu seda!» ütles Anton.

«Ei usu? Mõistan, mõistan!» noogutas doktor Kubelik ja lisas ohtes: «Mis seal parata, kui ei usu! — Muuseas: kõigi kuulduste eest, mis selles küsimuses mu kõrvu on ulatanud, ei julge ma muidugi pead pandiks panna. Aga vaata, vennas, mina ise olen päris kindlasti patustanud kõigi sinutaoliste šovinistlik-monarhistliku moraali vastu: ma olen komisjoni arstina minema lasknud väga palju terveid ja tugevaid mehi, et neil poleks tarvis kemplevate keisrite ja kuningate rusikate vahel sääskedena purustatud saada. Ja ma pole seda teinud mitte üksnes omaenda, haritlaste kihti kuuluvate ja minuga üht keelt kõnelevate meestega, vaid... peamiselt just nendega, kelle elutee on nad minu juurde toonud taludest ja vabrikukasarmutest. Muide: haritlastega on tihti üpriski keeruline lugu — need on enda sagedasti juba üsna hea hinna eest maha müünud, neil on seega ka oma peremehe vastu kohustusi, talutaredest ja vabrikukasarmutest tulnutel pole aga praeguse keiserliku liharaiumisega mingit pistmist.»

Anton istus ja kuulas pead viltu hoides. Korraga oli ta kaotanud pisimagi tahtmise onuga vaielda. Tal oli tunne, nagu oleks ta just praegu vastamisi sattunud mingi vana ja kauni mälestusega, magusvalusa mälestusega, mis oli vahepeal kuskil hingesügavuses rahulikult puhunud. Vähehaaval meenusid talle jälle Klaaralt saadud raamatud, nende lugemine, nende lugemise juures valatud pisarad. Ent see vanana ja kaunina näiv mälestus püsis pinnal vaid hetke, vajus varsti tagasi hämarussesse, puged varjule, tõmbus häbelikult kerra. Ta muutus kord-korralt rahulikumaks, kõhatas ja ütles:

«Su jutt on tõesti väga veider. Ega's see, et me sündimise poolest eestlased oleme, ei tähenda veel, et me ei pea sõtta minema... oma kodumaa eest.»

«Ja see kodumaa on — Valge Tsaari impeerium?»

«Jah! Just nimelt! Ja ma mõtlen, et...»

«Koloss-impeerium, mille piirides meie, eestlased, ja kõik teised muulastest-väikerahvad elame?»

«Jah.»

Paus.

«Ütle mulle, sõber, — kui kõrvale jätta igasugune kõmisev romantika, — kas sa usud, et on olemas eesti rahvas?»

«Usun! Muidugi usun!»

«Rahvas ilma territooriumita, rahvas, kes elab mõne teise maa pinnal — mis rahvas see kah on?»

Anton mõtles, mõtles ja — sai järsku vihaseks. Ta kohendas end sõjakalt ja küsis:

«Luba... luba, palun... Mis ajast peale oled sina siis nii kangesti rääkima hakanud «meist, eestlastest»... ja ülepea «rahvast?»»

Doktor Kubelik punastas, sattus segadusse, kuid kogus end kohe jälle ja ütles naerdes:

«Ohoo, sa hakkad ju tuld võtma? Tubli, tubli! Iga tahes on seda kuulata palju meeldivam kui su varasemat vingumist! Sest mida enam sulle verd seljast... ja veelgi madalamalt... vabanda! pähe tõuseb, seda arukamaks muutuvad ka sinu otsused. Nõnda et — mis ajast olen mina nii kangesti rääkima hakanud «meist, eestlastest»? Õige, õige, ma olen vana kadaklane, kelle koduseks keeleks on praegugi saksa keel; kellel polnud vaevalt aasta tagasi mitte midagi selle vastu, kui keegi teda eestlaseks ei pidanud; kelle vennad levitasid isegi trükisõna kaudu lapsikuid kuuldusi Breemenist või Hannoverist sisse sõitnud esivanematest... Õige, õige, õige,

kõik seegi on õige! Aga o m e t i ei taha ma, et ka sinust ja teistest sinutaolistest kadakad või pajud kasvavad. See oleks... õnnetus! Nii sinule endale kui meie tibatillukesele rahvale! Vaatamata isegi sellele, et meie suguvõsa on nagunii viltu veerenud, oleks see sinu puhul siiski suur õnnetus! Pealeselle tahaksin ma sulle pihvida veel midagi: ka omaenda ja oma vendade saatuse pärast olen ma väga rohkesti kahetsust tundnud! Jah, ma usun, et kui mul oleks jätkunud küllalt häbematust, oleksin ma samuti juba ammu suure häälega rääkima hakanud sellest nõndanimetatud «eesti asjast», millest rääkides on nii mõnigi minutaoline kadaklane koguni meie rahva ajalukku läinud. Jah, näed sa — meie, eestlased, oleme imelikud, lõhestatud hingedega inimesed: samal ajal kui me kaine aru arvestuste sunnil sakslastele ja venelastele silmi teeme, ihates nendega ühte sulada, nendeks muutuda, rääkides nende keelt suurema südamerahuga isegi oma kodudes, tunneme me siiski igatsust ka see olla, kes me tõesti oleme. See tähendab — eestlased. Aga minul isiklikult on.. nagu ma juba ütlesin... liiga vähe häbematust ja sellepärast ma... vaikin või jään lõpuni eksiteele. — Olgu see sulle nagu vajalikuks informatsiooniks, et sa minust paremini aru saaksid.»

«Kas ka sina oled siis... eestimeelne?» küsis Anton ja unustas väheks ajaks kogu oma suure ahastuse.

«Eestimeelne? Ei, vennas, ma ei ole eesti m e e l n e, ma olen eestlane,» vastas doktor Kubelik. «Kuid kahjuks ainult saksastunud eestlane. Leht, kes on enda va-ba-tahtlikult emakese puu küljest lahti rebinud... Üks needud ta-ga-ne-ja! Hans Kubelik *Apostata!* Ja säärased *apostata'd*, säärased taganejad võivad oma loomusunnilisele verehäälele järgnedes... ainult kahju teha. See tähendab — rahvusele, kelle nimel ja heaks nad veel häält tõstavad. Ja ma väidaksin koguni, et niiviisi on

oma rahvale kahju teinud ka need ärkamisaegsed tege-
lased, keda praegu tõsieestlaste ringkondades austat-
takse... need minutaolised saksakspüüdjad. Ärkamine
tekkis nendest eemal, nendest lahus, neist ehk... va-
remgi. Nad kleepisid end sellele külge, nad sörkisid
ainult ärkajate sabas, nad pidurdasid ainult tõeliste
ärkajate hoogu ja löid sellest endale kasulikku aupais-
tet. Kui aga neid poleks olnud, oleks aasta hiljem või
varem kasvanud hoopis tervem ja tublim liikumine hoopis
tervema ja tublima juhtkonnaga. Kas pole ehk koguni nii,
et nad... need minutaolised... isegi takistasid ja rikkusid
meie rahva õiget arengut... vähemalt selles osas, mis
puutub meie keele ilusse ning puhtusse? Nii. Nagu sa mu
jutust peaksid taipama, olen ma ise küllaltki teadlik,
missuguses ulatuses ma tohin rääkida «meist, eestlastest»,
aga see ei keela mind siiski võimaluse korral oma
tillukest jõudu suguvendade saatusse segamast, kas
või ainult mõnda neist sõjamõllust eemale tõrjudes.
Ja ära arva, poja, et ma räägin sellest kõigest sulle
edevuse sunnil, oh ei, seda ma ei tee. Katsu mind
mõista ja mõtle ise... veelgi kaugemale edasi.»

Anton ütles viimaks pikkamisi:

«Aga ma olen ju kuulnud mitmel korral, kuidas sa
vaidlesid nendega, kes... kadaklasi ei sallinud. Näiteks
advokaat Seileriga ja ajalehetoimetaja Tammanniga. Ja
mitte üksi, et sa oled nendega vaielnud — sa isegi
mõnitasid neid vahel.»

«Mõnitasin, ei salga!» noogutas doktor Kubelik jälle,
kummardas pisut ettepoole ja jätkas abitu naeratusega:
«Sest — näed sa, vennas — ma... häbenesin! Hä-
bene-sin! Nii neid kui ennast! Ja et seda häbenemist nii
nende kui enda eest varjata, pakkusin ma teises
sihis... pisut üle. Veider, eks ole — sind ma hoiatan

kogu aeg niisuguste ülepakkumiste eest, ise aga tunnistan ma samal ajal kõige suurema südamerahuga, et...»

Doktor Kubelik vaikis, lõi käega.

Anton tajus uuesti äsjase mälestuse tasast liigutamist. Ta oleks nagu vastamisi istunud oma väga hea tuttavaga, endaealisega, keda võis usaldada. Ja ta pomises, hakates end onu eeskujul edasi-tagasi õõtsutama:

«Jah, ma ei teadnud ju arvatagi... Ma mõtlesin alati, et...»

«...et ma olen just üks vihasemaid kadaklasi, saksluse-kummardajaid ja oma tõelise rahvuse salgajaid?» küsis doktor Kubelik.

«Jah,» möönis Anton.

Doktor Kubelik naeris jälle, tõsines aga siis ja sõnas mõtlikult:

«Muidugi, see nõnda-mõtlemine on sinu poolt täiesti loomulik, teistsugusele hinnangule pole mul teps õigustki.»

Nad istusid jälle pisut aega sõnakestki lausumata, mõtisklesid endamisi, noogutasid vaid nobedasti. Doktor Kubelik meenutas veel kord äsjaöeldud rohkeid sõnu ja tundis neist peapööritust. Lunastus, sõjavastatus, kadaklased, need, kes kuulutavad end kord sakslaseks, kord venelaseks, truudus tsaaritroomile, eestimeelsus, — ojaa, ta oli osanud kõik need probleemid segi tampida! Ta ei suutnud endale kuidagi seletada veidrat sümpaatiat, mida ta tundis juba ammu selle pehmeloomulise, kõikuva iseloomuga poisi vastu, — oli see ehk tema enda sihitult arenenud noorus, mis talle Antoniga kõneldes meelde tuli, noorus, mis oleks pidanud vist suunduma tänapäevasse hoopis teisi radu mööda? Ja veidi aega suletud silmadega oma kohal konutanud,

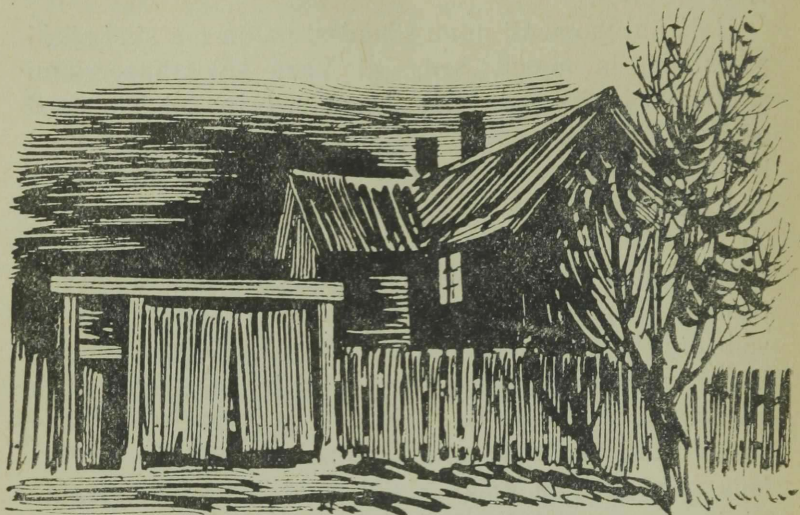
ajas ta enda viimaks pikkamisi püsti, süütas jälle paberossi ja ütles:

«Jah, üht momenti minu sõnadest palun ma sind siiski arvestada, ja nimelt seda, et Vene kolossimpeeriumi ainuvalitseja Nikolai Teise tegemised ja toimetamised peaksid küll viimased asjad olema, kust sa lunastust leiad. Ja veel ära unusta, hea sõber: igaühel meist peavad olema elus oma topograafilised koordinaadid, mis on ära seletatud nõnda, et igaüks meist peab maailmas selle või teise rahva juurde kuuluma ja teda armastama, et igaüks meist peab kõnelema keelt, mida ta võib nimetada oma emakeeleks. Sest kas saab inimene, kes ei austa ega armasta nagu kord ja kohus omaenda kodumaad, ja omaenda rahvast, ja omaenda rahva keelt, — kas saab säärane inimene austada ja armastada nagu kord ja kohus teisigi maid ja teisigi rahvaid? Ei, ta ei saa seda! Ja nõnda tuleb aeg, kus ta, see koordinaatideta inimene, muutub oma rahva elavas organis mis nagu surnud lehekeseks, kes on enda oma emapuust lahti rebinud, kuid on iga teiseigi puu suhtes vaid indifferentne yõörkeha, vaid lahja sõnnikukübemeke, kellel puudub isegi vajalik väetamisjõud. Ja lõpuks — pea meeles kõikidest tõdedest kõige suuremat tõde: rahvas saab läbi ilma sinuta, sina aga ilma temata, ilma oma rahvata — mitte iialgi!»

Anton ei vastanud, kuna ta enda hiljutised mõtted paistsid talle nüüd tõesti naeruväärsetena ja väga labastena... nagu midagi, mis häbistab sügavasti.

Ent samal ajal teadis ta päris kindlasti: ta on oma kavatsemised lõpuni kavatsenud, jah, ta ei loobu neist!

Ka siis mitte, kui need oleksid tõesti vaid suurest rumalusest!

VOIDELDAKSE SURMAGA

Pärast Antoni lahkumist läks doktor Kubelik kohe välja — haige naise saatus seisis tal lakkamatult meeles, selle õnnetu hädavarese saatus, kelle elupäevad hakkasid lõpule jõudma. Ta läks doktor Naberi juurest läbi, et veel kord ka selle arvamist kuulda, talle öeldi aga, et otsitav olevat juba tund aega tagasi kuhugi välja kutsutud. «Siin käis üks hirmsa välimusega soldat, silmad peas nagu hundil või teeröövli, — ma päris kart-sin kohel!» jutustas suur ja tüse proua Naber ja püüdis edvistades kohkunud nägu teha.

Ja doktor Kubelik, endamisi kindel, et vahepeal on midagi halba juhtunud, hakkas veelgi enam ruttama. Ta kihutas jälle läbi maailma katva uduse pimeduse, pik-kade vetruvate sammudega, ettepoole kummargil. Talle

endale näis, nagu oleks ta praegu kellegagi võidu jooksmas, — kellegagi, kes on temast juba kaugele ette jõudnud ja peab end juba võitjaks... surma endaga, paratamatusega, *vis major*'iga! Tuul oli jälle kirdesse pöördunud ja puhus talle kuklasse jäist külmust, midagi väga kergelt ja õrna lendas talle aeg-ajalt vastu kõrvallest, sest lund oli sadama hakanud. Siis jõudis ta ometi viimaks pärale ja peaaegu hüppas vaiksesse trepikoriidori, soojalt lõhnavasse kurusse, mille kitsust ta aimas täna nagu saatuse halastamatust.

Doktor Kubelik jooksis mööda naksuvaid astmeid teisele korrusele, koputas tasakesi, ootas, koputas veel kord. Keegi tuli ettevaatlikult astudes eeskotta; lukk krigises, pehme valguselaine otsekui tõukas maailma valitsevast ööst esile laiade õlgadega mehemüraka, kes viipas talle sõnatult. Ta ei ütelnud midagi, kiskus sineli seljast ja kohendas end rutates. Ja mütsigi varna visanud, käed ikka rahutud ja ebakindlad, pomises doktor Kubelik viimaks sõnahaaval, nagu juba ette kanget hirmu tundes oodatava vastuse pärast:

«Noh... kuidas ta seisukord on?»

«Ei teil maksaks vist üldse enam vaeva näha!» vastas sõdur.

«Doktor Naber... on juba siin?» küsis doktor Kubelik hetke pärast, kuigi ta oli kohe sisse astudes ametivenna rasket kasukat silmanud.

«Jah, ma kutsusin ta,» ütles sõdur. «Aga mis temagi enam...! Või mis te... kahekesigi...!»

«Ei... miks mitte...? Võib olla, et me... siiski... suudame midagi,» pomises doktor Kubelik, kuna ta ju pidi, p i d i midagi lohutavat lausuma.

Nad läksid kohe edasi elutuppa. Väike Agnes, kes oli siiani laua juures istunud ja ahastades nutnud, jooksis doktor Kubelikule vastu, haaras ta sügistuulest veel

külma käe oma tillukeste habraste sõrmekeste vahele. Lapse valjudesse nuuksetesse maetud segasest jutust võis mõista vaid üksikuid lauseid: ema on jälle väga haige, tal on emast nii kangesti kahju, vanaonu tehku ema terveks ja ajagu palavik ning valu ema kehast välja! Küürakas poiss kükitas nurgas oma mänguasjakeste keskel, sõrmitses neid ja nuttis samuti. Ja ainult kõige noorem kolmest lapsest, heledate juustega ja tillukese nösininaga tüdruk, istus oma madalal pulktoolikesel kuidagi väga rahulikult ja väga vaikselt, aegajalt vaid haigutades, kuna pikk päev oli teda väsitanud.

«Ära nüüd nuta ometi, kulla perenaine, ära nuta!» ütles doktor Kubelik ja silitas Agnese pead.

«Emal on ju praegu... vä-ga valus...»

«Pole midagi — varsti on see valu möödas!»

«Möödas, jah! Kindlasti on see varsti möödas!» pomises sõdur kurjalt, nagu oma karmi häälega midagi puruks ragistades.

«See teine arstionu — ta on sinust pal-ju tigemam — ei lase mind ema voodi juurde... Aga ma ju nii kangesti tahaksin. Võta, võta mind enesega kaasa! Kas võtad, vanaonu?»

«Vaata, Agnes, emal on praegu halb, ta peab vaikust ja rahu saama, aga sa segad teda!» ütles doktor Kubelik. «Ja peale selle segad sa teda ka siis, kui sa niiviisi aina nutad ja nutad. Ta jääb sind kuulama ja sinu nutt teeb ta meele kurvaks, aga see, et ta meel sinu pärast kurvaks läheb, ei lase teda paraneda. Nii et — mängi või tee midagi muud, aga ära enam nuta!»

Tüdruk kohkus ja tõstis käe kartlikult suu juurde, ta silmad muutusid veelgi suuremaks ning nukramaks, ta näis mõtlevat. Viimaks sosistas ta, tõustes kikivarbaile, et vanaonu teda paremini kuuleks:

«Kas see minu nutt teeb talle siis tõesti . . . paha?»

«Jah, see teeb talle paha, usu mind, Agnes!» vastas doktor Kubelik veidi karmilt.

Agnes vaatas teda veel silmapilk aega tõsiselt-tõsiselt, läks siis kivistarvairbail käies tagasi laua juurde ja istus endisele kohale. Doktor Kubelikul oli tunne, nagu peaks ta samuti siia jääma — samuti laua juurde istuma, selle väikese aruka tüdruku juurde, või koguni põrandale kükitama, tinasoldadite keskele, nagu see küürakas poiss, kes mängis aina veriseid lahinguid. Sõdur ta selja taga liigutas end ja muutus kärsituks; ja suutmata nüüd kauem kättesse kippuvaid värinaid tagasi hoida, lükkas ta vaheukse tasakesi lahti ning astus haigetuppa, mille summutatud valgus näis samuti tasakesi värisevat.

Doktor Naber istus voodi ees, vaatas üle õla, naeratas talle abitult vastu. See naeratus ütles aga doktor Kubelikule enam kui sõnarikas seletamine, — ta mõistis kohe, et siin polnud enam midagi loota, et kõik olenes veel vaid pimedast juhusest, et tema ja ta ametivend olid sattunud jälle kord vastamisi millegagi, mis eitab üleolevalt nii inimlikku mõistust kui inimlikku ennastsalgavust. Jah, ses tillukeses ruumis, kus nad praegu viibisid, asus nagu keegi, kes oli neist hoopis tugevam — suremine, hääbumine, elava elu lootusetu katkemine, aine kohutav tung tagasi oma ürgolukorda! Elementid olid väsinud teadlikust olelemisest, elementid jäid järjest nõrgemaks ega suutnud enam üksteisest küllalt tugevasti kinni hoida, et luua valke, süsivesikuid, rasvaineid, näärme-eristusi — et moodustada kudesid ja kujundada organeid, elementid kippusid üksteisest eemale, püüdsid asuda igaüks omaette. «Kõigi pühade nimel, laske meid puhkusele . . . laske meid puhkusele!» oleksid inimese elava organismi moodustamisest osa

võtavad elemendid nagu vaikselt-vaikselt talle vastu hüüdnud. Üks maailm võitles oma viimast võitlust, üks otstarbekalt korraldunud arukas mateeriavorm püüdis end kramplikult kaitsta algainete määratseva mässu vastu. Ja vaba tooli ettevaatlikult lähemale tõstnud, istus doktor Kubelik vaikiva ametivenna kõrvale, puudutas teda tasakesi käsivarrest ja küsis sosinal:

«Noh?»

«Nagu te arvasite.»

«Süda?»

Doktor Naber kehitas õlgu ja vaatas enda ette tühjusse. Alles pisut hiljem ütles ta, võttes meelemärguse-tult lamava naise randme oma ülearusest pesemisest tursunud sõrmede vahele, et jälgida veel kord selle pulssi:

«Ma tegin talle mõni minut tagasi kampverisüsti. Aga ma ei looda ise, et see midagi aitab, — kõige algus asub ju mujal.»

«Lubage, palun,» ütles doktor Kubelik ja asus omakorda põdeja tuiksoone jälgimisele.

Eeva käsi oli higine ja esimesel silmapilgul talle pais-tis, nagu oleks sellest ammu juba lahkunud viimnegi elu-raas: soon tuikas vaevalt kuuldavalt, niitjalt, tihti nagu komistades. Ja see kuumus, mida ta seda higist kätt kompides tajus, tuli nagu kustki kõrvalt, kuulus nagu kuhugi mujale, elas nagu omaette, iseseisvalt. Kuid juba hetke pärast tundsid ta targad sõrmed, kuis pulsi rütmi jälle teatud kindlus tekkis — nõrkev elu katsus asjata tagasi saada oma endist toonust, kobas ringi nagu suu-res kohmetuses, ahastas, väsis, katsus uuesti, oli katke-misel. Voodijalutsis seisva sõduri hingamine kostis kõi-geist üle, ähvardas katta seda lõpuvõitlust võitlevat elugi, hakkas äkki nii hirmutama kui vihastama. Aseta-

nud haige käe tagasi vaibavoltidele, kuhu see jäi lamma jubestavalt lõdvalt ja jõuetult, ütles doktor Kubelik viivitades:

«Jah, nõnda see on...»

«Kas ta siis tõesti... ei pääse enam?» küsis sõdur ja nuuksatas nii ootamatult, et arstid sellest võppusid.

«Kui ime juhtub, siis küll, meie tarkus ei maksa käesoleval korral... kuigi palju!» ütles doktor Naber.

Doktor Kubelik vaikis, õõtsutas end jälle tasakesi edasi-tagasi. Ta jälgis kissi tõmmatud laugude vahelt ametivenna suunurkade alateadlikku liikumist ja korraga märkas ta, et see liikumine oli ilmses kooskõlas patuse naise surmaheitlusega. Ta tähelepanuvõime teravnes äärmise piirini, toa hämar valgus ei takistanud teda enam, ta nägi kõike nagu hoolimatult tugevate joontega piiratud tušijoonisel. Ta nägi padjale laotatud tumedaid juuksekahle; ta nägi vahakollast otsaesist, mustendavaid silmakoopaid, õõnsaid põski; ta nägi tagasisirutatud kaela, mille kõõlused ning lihased kiskusid naha kangesti pingule; ta nägi kärmesti-kärmesti õhku ahmivat rinda katkendlikult tõusvat ning vajuvat, asendi tõttu lamedaks vajunud kõhtu, mis väänles valuhoojust, peaaegu ühepikkuste vaheaegade järel kõveraks tõmbuvaid ja taas väljasirutavaid põlvi, inetuid kondiseid põlise töönaise varbaid, millelt oli tekk ära libisenud. Ta nägi seda kestva surmavõitlust tervikuna; ta nägi selle üksikosi; ta nägi nagu seda nõrka, sihitult vingergavat elulõngagi, mis katsus ikka veel vastu pidada, mitte katkeda, end uuesti tugevaks ning sitkeks muuta. Ja siis ei saanud ta enam oma senisele kohale jääda, tõusis, astus akna juurde, surus lauba vastu ruute varjavat eesriiet, mille karmus pühkis silmapilkselt maha selle haiglase mõttetervuse ja andis talle jälle tagasi vahepeal kaotatud enesevalitsuse.

Kui ta pöördus, et uuesti voodi juurde minna, astus sõdur kikivarbail käies ta kõrvale ja küsis:

«Kas te siis tõesti... ei oska teda kuidagi aidata?»

«Peaksite ju nägema — mis vähegi võimalik, seda me ka teeme!» ütles doktor Kubelik vihaselt, häbenes ise kohe selle viha pärast ja lisas: «Praegu oleneb kõik tema enda vastupidavusest. Tuleb oodata. See on kriis, ja kui ta sellest õnnelikult üle jõuab, on temaga jälle kõik korras.»

«Nii et... te loodate veel?» küsis sõdur ja muutus kohe palju rõõmsamaks.

«Kuradi pihta... kas teie siis ei looda enam?» surus doktor Kubelik uuesti tulivihaseks muutudes läbi ristis hammaste ega teadnud isegi äkki, miks ta seda suurt meest veel petta katsus.

Samal hetkel sosistas doktor Naber:

«Pulss... muutuks nagu hoopis tugevamaks ja ühtlasemaks!»

«Jumal... jumal... Jumal!» pomises sõdur, asetades käed risti — küllap vist palvetamiseks.

Kuid doktor Kubelik ei jõudnud veel voodi ette astudagi, kui doktor Naber juba lisas:

«Ei... see oli ainult silmapilguks. Süda on jälle... väga nõrk ja korratu.»

«Süs-ti-gel!» ütles doktor Kubelik silphaaval, ikka läbi ristis hammaste.

«Ei tohi enam!» ütles doktor Naber.

«Süs-ti-gel!» kordas doktor Kubelik.

«Ei tohi enam! Ja pole ka mõtet! Kui hobune koorma ees ära väsib, ei pane teda piitsa abil püsti ka kõige karmim peremees!» ütles doktor Naber otsustavalt, taipas aga isegi selle võrdluse kohatust ning krimpsutas järsku inetult hambaid paljastades nägu.

Ja doktor Kubelik, libistades pikkamisi oma paljast

pealage, ütles kuuldavalt, väga peene häälega, mis oleks nagu murduda tahtnud:

«Jah, teil on õigus, niisugusel rabelemisel pole enam mõtet.»

«Kui see ehk... siiski... aitaks teda...?» pomises sõdur, kes jälgis kogu aeg apla tähelepanuga arstide omavahelisi mõttevahetusi.

«Ei tohi, ei tohi — mõistate mind ometi!» vastas doktor Naber kärsitult ja tõmbas teise jala kuuldava kolina naga tooli alla.

Kohe seejärel läks doktor Kubelik tagasi kõrvaltuppa, — ta tundis, et ta ei suuda siin enam kauem vastu pidada, et tas pole praegu jälgegi vanast rahulikkuse eriteadlasest, kelle kohuseks on nõrkejaid toetada, mitte aga nendega kaasa nõrkeda. Agnes istus endiselt laua juures, oli rusikad lõua alla asetanud ja vaatas teda oma suurte küsivate lapsesilmadega; noorem tüdruk oli magama jäänud, väike küürakas poiss tõstis ikka oma mängusoldateid, asetades neid kord uhketeks marsivateks ridadeks, kord neid suurde paberist kompvekkarpi ladudes: ühishauda, kuna nad olid kõik nooronud Paulid ja olid kõik ta poolt maha lastud ja... täitsa surnud. Tuul keerutas ümber maja — ta oli nagu elav olend, kes ronis aeg-ajalt katusele, peksis meeletult enda ümber, kratsis seinu ja surus näo vastu aknaruute, et näha, mis inimesed toas teevad. Ja Agnes küsis viimaks, liigutades vaevalt-vaevalt huuli, mille nurkadel kõverdus kangelaslikult tagasi surutud nutuvine:

«Kas emal on nüüd parem?»

«Jah, tal on nüüd hoo-pis parem,» vastas doktor Kubelik kuidagi vaikselt-monotoonselt.

Ja tüdruk, kummardudes talle hästi lähedale, kõneles nagu andestust otsides:

«Ma ei teadnud ju, et mu nutt talle halba teeb, sest

siis ma poleks ju suudki avanud! Jah, kas või keelesse oleksin hammustanud, aga mitte ei oleks suudki avanud! Aga keegi ei ütelnud mulle ja ma ju... ei teadnud. Ma tahtsin ainult ema voodi juures olla ja teda, kui tarvis, aidata... sest ema ütleb ju alati, et sina, Agnes, oled nüüd juba suur tüdruk ja võid koduste tööde juures mulle abiks olla... See teine arstionu saatis mu aga välja ja ma mõtlesin, et ta on paha inimene... ja et ta teeb seda tigidusest... ja et ta ei salli mind. Ja sellepärast ma hakkasin veelgi kõvemini uluma. Jah, oleksin ma kas või hin-ges-ki teadnud, et ta ei lase mind seal olla ema pärast, siis... ma oleksin kohe siia istunud ja kannatlikult oodanud, kuni talle oleks mind tarvis läinud. Ja ma ei oleks end liigutanud kah, vanaonu... usu mind! Armas... armas vanaonu... kas ema on homme juba... päris terve?»

«Jah, homme peaks ta juba päris terve olema,» noogutas doktor Kubelik.

«Oi-i, küll mul on aga siis hea meel! Ja kui ta veel pä-ri-selt üles tõuseb...!» ütles Agnes tasakesi. «Mul on siis nii hea meel, et...! Ma ei tee ilmaski enam seda, mis ta mulle keelab! Ma ei läheks üksi välja ega midagi...! Ma kuulaksin ta sõna nüüd nii täpisealt, et...»

«Muidugi — tee seda!» ütles doktor Kubelik.

«Ja kui isa kah veel koju tuleb, siis... siis... pole enam mitte kui midagi häda!» ütles Agnes. «Vaata, vanaonu, kuidas väike Hans praegu magab. Just enne seda, kui sa tulid, hakkas ta unes naerma ja ma mõtlesin, et taevataat näitab talle vist imepildiraamatute abil ema terveksaamist. Mis sa arvad, vanaonu, kas väikesed lapsed näevad niisamuti und nagu meie, suured?»

«Näevad! Kindlasti näevad!» vastas doktor Kubelik.

«Ta peab meiega mõni aeg ühes toas magama,» ütles Agnes. «Nad tõid ta siia — teine tohtrionu ja meie pärisonu. Ta vist ei tahtnud seda ja virises natuke, jäi aga kohe jälle magama... Tamme-tädi ütles, et sõda peaks nüüd varsti otsa saama ja et kõik soldatid tulevad siis kohe koju... Ja meie isa tuleb samuti koju... Mis sa arvad, vanaonu, kas meie isa tuleb varsti koju?»

«Tuleb, tuleb!» ütles doktor Kubelik ja päris kohe ettevaatlikult: «Vaata, Agnes, sa oled minult juba küllalt küsinud, kas sa lubad nüüd, et ka mina sinult midagi küsin?»

«Luban küll, miks siis ei luba!» ütles laps.

Ja doktor Kubelik seletas:

«Meie teise tohtrionuga arvame, et emal oleks veelgi parem, kui teie kõik, sina, su vennas ja õde, täna õhtul minu juurde kolite. Mul on ilusad suured toad — seal saab mängida igasuguseid mängu. Ja mul on teie jaoks ka kangesti hea tädi, kes teid magama paneb. Noh, mis sa arvad — kas te kolite täna õhtul minu juurde, kui ma siit... minema hakkan?»

«Aga emal on järsku mu abi tarvis?» küsis laps kaheldes pärast lühiajalist arupidamist.

«Ooh, ei ole! Onu Peeter jääb ju ta juurde!» ütles doktor Kubelik.

Kuid Agnes kehtas halvustavalt õlgu, mossitas suud ja hüüdis:

«Onu — Peeter?! Aga tema ei oska ju mitte kui midagi teha...! Mit-te — kui — midagi! Tule ta saab küll üles minust kergemini, aga teed või suppi keeta ja kartuleid praadida, vaat sellest pole tal aimugi. Ja ega mehed ülepeagi ei oska vist kuigi hästi toite teha? Isa küll ei osanud. Kas sina, vanaonu, oskad toite teha?»

«Ei, mina kah ei oska,» vastas doktor Kubelik. «Aga

me võime ju su emale mõne targa abilise võtta, kes seda sinu eest teeks. Sest see oleks talle — usu mind — küll väga hea, kui te tänaseks minu juurde tulete. Emal on siis muretu pikutada ja paraneda ja teid ma panen nii pehmesse voodisse magama, et te ei tunne sedagi, kui te endid teisele küljele pöörate. Tulete ju minu juurde öömajale, Agnes, eks ole?»

Vaikus.

«Kas see on siis emale nii kangesti kasulik, kui meid siin, tema juures ei ole?» küsis tüdruk viimaks murelikult.

«On! Usu mind, see on talle kasulik!» noogutas doktor Kubelik.

Ja Agnes ütles nüüd viivitades, tillukesed luised käed kõrvuti laudlinal:

«Hea küll. Kui tal sellest tõesti kasu on, eks me siis lähe siit... ükskõik kuhu.»

Ent tal polnud enam mahti midagi lisada, sest korraga lükati trepile viiv uks suure mürinaga lahti, keegi põrutas jalgu ja tormas läbi pimedada eeskoja otse edasi, eluruumidesse.

See oli Paul.

Ja doktor Kubelik ajas end kiiresti püsti, nähes silmade ees vaid punakat pimedust, milles hüplesid üksikud eredad laigukesed.

ÜHE KANNATUSRIKKA ELU LÖPP

Paul oli ilmsesti purjus — ta nägu oli kahvatu, silmad klaasistunud, huuled kuivad ja lõhenenud, suunurgad ripakil. Ta hingeaur lõhnas vängelt viina, heeringa ja sibula järel, ja see vänge lõhn hakkas kohe väikeses toas laiali lagunema. Ta kandis sinelit lahtiselt õlgadel, selle hõlmad ulatusid peaaegu põrandani, oojaa, ta tundis oma väärtust, see tore ning hooletu mees lakk-nahksetes säarikutes, kasakatutt kõrva ääres, verivastse õlarihmaga, mõõgaga, mis meenutas oma kõvera tupega päris ehtsat türklasemõõka. Kuna onu siinolemine näis teda üllatavat, tõstis ta ühe kulmu imestunult kõrgele üles, lastes teise samal ajal sügavale alla vajuda, seisis ivake aega nagu nähtamatust püssist sihtides paigal ja küsis siis kurjalt kärkiva häälega, mis pidi ta enda arvates vist kõigile hirmu peale ajama:

«Tohoo, pagana pihta, n-no mis p-pärssia turrg ssiin siis lahti on . . . tead?! Ja kust sina's oled enda niisugu-

sel kellaajal kohale vedanud, v-vana k-kägu?! Ei saa enam... tead... s-sammugi liikuda, ilma sinuga ninali kokku p-põrkamata. Või pean ma mõtlema, et... tead... jaa... h-hahahaa! Noh, oota sa, tead... siin võib veel m-märuliks minna, tead!»

Vaikus. Võis ainult kuulda, kuis tuul aknaid rudis ja üle tänava asuvat planku kangutas. Keegi hingas teises toas kiiresti ja ägedalt, — väike valge peaga tüdruk, — ja kohe seejärel ütles küürakas poiss tasakesi: Kur-radi noor-r-onu Paul ronis jälle siia! Aga ma annaks talle, kr'rantsile!»

Doktor Kubelik sai oma äkilisest vihauimast jagu. Ta ütles pikkamisi ja nagu väsinult:

«Ole vait, ära lärma!»

Paul liigutas jälle elumehelikult kulme — see, mis oli seni üles kõrgele tõstetud, vajus nüüd alla, see, mis oli seni alla lastud, kerkis nüüd kõrgele. Ta haavus, kiskus hetk aega viha, astus siis pikkade sammudega paar korda üle toa, kiristas äkki nagu klaasi närides hambaid. Ent see elumehelikkus ei tulnud kuigi hästi välja ja äratas kõigis vaid tülgestust, — ta roosal poisikesenäol peegeldus ääretu, peaaegu sültjas lõtvus ja kõik temas oli nagu kuidagi viltu vajunud, kitsastest õlgadest kuni peene kaela otsas kõikuva pikliku peani.

«Käi m-minema, n-nadikael, m-ma tahan isstudal» pomises ta viimaks, jäi laua juurde seisma ja müksas Agnest rusikaga vastu õlga.

Doktor Kubelik, rääkides ikka väga rahulikult ja väga aeglaselt, ütles:

«Ära toorutse! Võta müts kohe maha!»

«M-mis?!» küsis Paul peaaegu kiljatades, ehkki polnud kahtlust, et ta kavatses häälightseda hästi autoriteetselt.

Agnes tõusis ja taganes venna juurde nurka.

Küürakas poiss ja valge peaga tüdruk piilusid ukse varjust.

Ja doktor Kubelik kordas:

«Võta müts kohe maha! Ko-he, noh!»

Paul muutus nüüd väga aktiivseks ja väga sõjakaks. Ta äsjane loidus oli äkki nagu peoga pühitud, ta hambad välkusid, ta virutas tooli seljatoele rusikaga vägeva obaduse. Ja ta urises, meenutades nüüd tigatedat looma, kes valmistub salvama:

«Kurat — või müts maha?! Noh, s-sina... sa vana r-ruun... sa ära k-keksi siin m-midagi..., tead! Ja ära aja oma k-kitkutud lakka t-turri, tead! Külmade õlaku-tega ohvitserikene... hehehee...! M-mürgissegaja, kelle aukraad ei maksa p-punast k-krossigi! Pea ise suu, kurrrrat, ja võta müts maha ja koori endal kas või... k-kintsud k-kah paljaks! Pon-nätno? Dur-r-rak! Lor-rrri... ma ütlen... tead! Ja ma tahaksin su käest veel küsida, et m-mis sa siin t-tolgendad? Snaajem, snaajem, t-tunneme sind, t-tunneme! Va sseelikukütt! Ah n-nii-viisi sa v-vaeseid haigeid arstimas k-käid, ah? Poed aga m-muudkui võõra mehe k-korterisse, lubad kaelahaigust prraavitada ja mängid samal ajal k-kägu! K-kägu m-mängid, k-kä-gu, o-o-nu-ke!» Ja ta viibutas doktor Kubeliku nina all oma pikka päevitanud sõrme nagu kunagi see, kes loeb manitsussõnu endast nooremale ning rumalamale.

«Vait!» ütles doktor Kubelik tasakesi, suutes suure erutuse pärast vaevalt rääkida.

«Või vwait?! Ole ise vait!» kärkis Paul.

Sel silmapilgul kaotas doktor Kubelik lõplikult enesevalitsuse. Ta ette tekkis jälle pruunikasmust udu täis erepunaseid laiike, selle udu keskel konutas vennapoeg Paul nagu kõigist eraldatud, ihuüksi. Ta ei märganud sedagi, kuis ta pikkade sammudega ümber laua läks,

kuis ta käe tõstis ja kuis ta . . . löi; ta tundis vaid, kuidas ta kämmal suure hooga vastu midagi pehmelt libedat laksatas, selle nõtkuma pani, oma kärke ja täpse liigutusega hingest valusa ahastushoo eemaldas. Kuid see oli ainult üsna tavaline kõrvakiil ja Pauli pea kaldus vaid korraks teisele õlale, et kohe jälle sama jonakana endisse asendisse tõusta.

Doktor Kubelik ütles läbi hammaste:

«Eh, sa siga, kas sa võiksid ometi kord lõugu pidada!»

Paul oleks nagu veidi kainemaks kohkunud, ta pilk avardus, ta tuimadesse silmateradesse sigis kartlik ilme. Ja ta pomises alles hulga aja pärast, katsudes sõrmetestega vasakut põske, kuhu oli hoop teda tabanud:

«Mis sa . . . mis sa tegid praegu, onu?»

«Tegin seda, mis ma oleksin pidanud ammugi tegema!» pomises doktor Kubelik. Ja siis äsjasest veelgi käskivamalt: «Kasi väljal!»

Kuid Paul ei mõtelnudki väljaminemisele, ei, Paul hakkas selle asemel nutma. Ta surus kaks kätt silmadele ja mööda ta peaaegu lapselikult rõõsku põski jooksid alla suured pisarad. Ta äratas oma luksumisega doktor Kubelikus elule mingi väga kauge ja väga vastumeelse mälestuse, mis ei tõusnud aga siiski päriselt nähtavaks. Müts oli saadud löögist teisele kõrvale nihkunud — vastupidi sellele, kuidas ta tavatses seda kanda — ja istus oma kohal naeruväärselt abitult, kasakatutt oli veelgi enam püsti tõusnud, mõlemad kulmud asusid nüüd ühekõrgusel. Ja Agnes, kes oli kogu lugu põneva uudishimuga jälginud, ütles küürakale vennale, kelle pilk oli ähvardavalt sügavale laugude alla tõmbunud ja vahetis sealt välja nagu parajat ründamisvõimalust luurates:

«Nu-tab, togu!»

«Tõinab, jah, va r'räball!» ütles poiss jämeda häälega ja põristas ikka oma vägevat r-tähte.

«Täitsa loll — niisugune! Mis mees see kah on!» ütles tüdruk.

«Mõni mees või...! Nael vo'r'rsti, aga mitte mees!» noogutas väike küürakas.

Pauli nutt muutus aga järjest tugevamaks, järjest inetumaks. Purjus inimese halemeelsus võttis tema üle üha enam võimust, — ojaa, teda oli häbistatud, teda, tegev-väe ohvitseri, kes polnud omateada kellelegi vistart viga teinud! Kui ta jälle viimaks rahuneda suutis, pühkis ta päkaga üle ilaseks muutunud suunurkade, ohkas sügavasti ja kaebles:

«Noo-jah... eks see ole ju mulle tasuks... minu headuse eest... Jah, see on mulle tasuks... minu headuse eest... minu enda korteris. Teised kõik on siin peremehed ja võivad teha, mis nad iganes tahavad, mina aga tulen vahel harva ja mulle virutatakse... vastu molu... nagu mõnele alamväelase-närule! Kelle kulul siin, tead, elatakse, lubage küsida, mu härrad? Kes nende tubade eest üüri maksab, lubage küsida, mu härrad? Kes ostis, tead, siia sisse nii voodi kui laua, nii toolid... kui... kui aknakardinad... tead... lubage küsida, mu härrad? Sellel l-lit-sil polnud enne mitte kui midagi... isegi puhast särki polnud tal... tead! Mina muretsesin! Mina ostsin ja kulutasin! Mi-mina halastasin ta lapseraiskadele ja... toitsin neid käopoegi oma piskust! Mina mõtlesin ja nuputasin... ja... ja... nägin vaeva! Ja sina ronid siia sisse nagu vana varganägu ja... ja... peksad... peksad mind... alatul kombel...! Hea küll, jah, ma võin ju minna, kui mind siin enam tarvis ei ole ja näha ei taheta. Jah, ma võin ju minna... minna... kui... Aga... aga ma ütlen sulle: m-mõõgad või p-püstolid peavad meie vahel kord õigust mõistma, tead... jah!»

«Kasi välja! Ole hea ja kasi välja!» ütles doktor Kubelik, ei omanud aga siiski nii palju tahtejõudu, et tõusta ja poiss trepist alla visata.

«Muidugi... lähen!» pomises Paul. «Lähen jah! Ja eks... eks... eks nad katsugu siis, kust nad veel kõhtu varju saavad!»

«Vana... memm!» hüüdis Agnes.

«Sina kah mul... vördjakenel!» urises Paul halvustavalt.

«S-silmad kassi kusesed, l-lollol!» hüüdis küürakas.

«Kellel? Minul? Sul omal, aga mitte minul! Ja ise oled sa l-loll, aga mitte mina...!» urises Paul. Siis istus ta jälle liikumatult, põsk peopesal, silmad kinni, hakkas kord-korralt unisemaks muutuma. Ta suu oli ikka irvakil, huuled kuivad ja katkised, laud rasked ning rähmused. Viimaks ta hakkas tasakesi midagi ümisema, poetas kahemõttelisi lauseid, ähvardas kuhugi minna ja näis kõik senise unustanud olevat. Ta pea nõksatas järjest madalamale, ja järsku jäigi ta sügavasti magama, laup lauaveerel ja käsi lõdvalt ripakil, sõrmeotsad vastu põrandat.

Doktor Kubelik astus purjus nooruki juurde, et teda äratada ja minema saata, unustas aga kohe selle kavatsuse ja istus nurgas seisvale vanale toolile, otse imiku hälli kõrvale. Ta teadis kogu aeg, et tal pole enam ühtki mõtet end siin või seal vahele segada, et asjad arenevad niikuinii oma loogilist rada mööda; et oleks vaja siit jalamaid lahkuda, oma teed minna, kuskil pikali heita, — surija sureb ilma tematagi, lapsed nutavad oma nutud ema laiba juures ilma tematagi, sõdur neab, vannub ja peksab Pauli samuti ilma temata. «Armas aeg, kas maailmas on siis üldse kedagi, kes ei saaks oma eluga hakkama ilma minuta, omaenda jõu ning

nõuga?» küsis ta endalt kuuldavalt. Mõtted ta peas hakkasid veidralt tuikama, pakitsema, jooksid suurde kihisevasse hunnikusse, keerdusid puntraiks ja... valutasid, valutasid. Kustki väga-väga kaugelt hakkas lähemana pidev, keerlevat kanepitrossi meenutav vali hääl, see hääl venis läbi pimedada öö, see hääl pani seinad ja aknad põrisema, see hääl kadus taas olematusse, — sõitis mööda raske sõjaväeauto ja selle raske sõjaväeauto mootor nagu kisendas kellegi poole, nagu hõikas kedagi, kes talle siiski ei vastanud... Ja kүүraka poisi paras-tavalt tige sosin lõikas nüüd vaikusse otse noa teravusega:

«Magab, tõb-ras! Kui võtaksin pr'raegu selle nuiasii ja vir'rutaksin talle lagipähe nagu här'rjale... tapamajas!»

«Lase olla! Vanaonu andis talle juba... nii et...» keelas tüdruk.

«Mina aga annaksin talle... veelgi r'rohkem!» ütles poiss.

«Ei, lase olla!» kordas õde.

Doktor Kubelik tõusis ja tahtis haigetuppa minna, pörkas aga uktsel kokku doktor Naberiga, kes oli sealt parajasti väljumas. Aimates kohe halba, küsis ta sosinal:

«Noh?»

«Sellega on nüüd... möödas,» vastas doktor Naber pikkamisi.

«Möö-das...?» kordas doktor Kubelik.

«Jah, sellega on nüüd möödas,» ütles doktor Naber jälle. Ja siis: «Üldine mürgitus. Süda oli nõrk. Noh, kuidas nüüd siis lastega jääb?» küsis ta mõtlikult.

Agnes, taipamata kuulnud vestluse mõtet, sosistas kartlikult:

«Kas emal on nüüd parem?»

«Jah, tal on... juba palju parem,» vastas doktor Naber.

«Oii, siis on hea, küll siis on aga hea!» hüüdis Agnes, muutudes väga rõõmsaks. «Vanaonu... suur tänu sulle... aitamise eest! Ega meil olegi enam tarvis sinu juurde tulla? Ega ole, vanaonu?»

«Nii? Te tahate neid siit ära viia?» küsis doktor Naber.

«Jah, see on ju loomulik...» pomises doktor Kubelik suuri pingutusi tehes.

Vaikus.

Doktor Naber läks kööki käsi pesema ja doktor Kubelik lükkas vaheukse tasakesi praokile. Jälle lõi talle haigetoast vastu mahepehme hämarus, mis paitas teda nagu arstimite järele lõhnava vatiga. Kuid see hämarus oli praegu kuidagi tühi, kuidagi jubestavalt külm ja liikumatu, nagu tihe udu, mis tõuseb vee kohale. Summutatud lambivalgus langes kadunu näole ja see näis olevat õige pikaks ja kitsaks veninud: huuled olid lahti, valged hambad läikisid tuhmilt, parema silma laud olid pilukile vajunud, tekitades mulje vargsi piilumisest. Paljas käsi rippus üle voodiveere. Ja sõdur, kes oli põlvili põrandale laskunud ja lauba surnu kõrvale tekile surunud, hoidis seda paljast kätt oma jämedate tõmmude sõrmede vahel, nagu viimses jumalagajätus või millegi pärast andestust paludes.

Doktor Kubelik lükkas ukse jälle kinni ja kaugenes kikivarbail. Ta astus nurgas ootavate laste juurde. Agnes vaatas teda korruga väga tähelepanelikult ja küsis:

«Kas ta... magab?»

«Jah, ta magab,» noogutas doktor Kubelik. Ja lisas kärmesti, kuna ta ei saanud teisiti, kuna ta pidi praegu midagi tegema või ütleva: «Noh, ole nüüd jälle hoolas perenaine ja aita õele ja vennale riided

selga. Ja sea ka ennast valmis... Me peame varsti minema hakkama.»

«Kas siis nüüd... kohe?» küsis Agnes.

«Nüüd kohe! Ikka nüüd kohe!» noogutas doktor Kubelik kõigest jõust muretut nägu tehes.

Laps ütles pikkamisi, nagu pisut segasena:

«Mina aga mõtlesin, et ei olegi enam tarvis siit ära minna. Sellepärast, et... kui ta juba tervem on... Ja... ma tahaksin temaga natuke veel rääkida...»

Doktor Kubelik vaatas kõrvale ja ütles:

«Ei saa, ei saa, tütreke! Ma ju ütlesin ometi, et ta... praegu magab.»

Ja Agnes nõustuski viimaks, ehkki ikka nagu milleski kaheldes:

«Hea siis küll, kui nõnda just... p e a b. Eks me tuleme's homme hästi varakult koju tagasi ja räägime temaga siis. See pole ju kah kuigi kaua eemal olla, see üksainus ööke.»

Suurt kasvu sõdur läks vaikides läbi toa ja tõmbas kõõgiukse enda järel paukudes kinni.

«Muidugi! Olge aga tublid!» ütles doktor Naber ka omalt poolt.

Tüdruk hakkas kohe korraldama, üht kui teist seadma, oli õnnelik oma lunastavas teadmatuses. Ta avas kapiukse, tõi sealt välja nii enda kui õe-venna kulunud talirõivad, askeldas, vaigistas teiste virisemist. Väike valgepäine võitles unega. Vaevalt oli Agnes ta uuesti äratanud, kui ta kohe jälle kõssi vajus ja sügavasti magama jäi. Siis olid nad lõpuks ometi minekukorras, kõik peale imiku, kes lamas ikka veel oma sahtlikeses ja ootas tekisse mähkimist.

Doktor Kubelik tundis jälle kanget vajadust veel kord surnud naisele otsa vaadata, sellele paljukannatanule, keda ta polnud päästa suutnud, ehkki ta oli püüdnud

seda kõigest hingest. Ja veel tahtis ta, et oma paljukanatanud emale võiks juba täna otsa vaadata see väike tragi tüdrukki, kes seadis seal kummutinurga juures küürakale vennale pähe vana jänesenahkset läkiläkit. Ta noogutas Agnesele ja hüüdis tasakesi:

«Noorperenaine — tule korraks siial!»

Agnes tuli, vaatas onu suurte, ärevate silmadega, küsis sosinal:

«Mis on?»

«Kui sa mulle lubad, et sa ema ei hüüa, siis ma näitan sulle, kuidas ta praegu magab,» ütles doktor Kubelik.

«Luban, luban küll!» vastas Agnes erutatult.

Doktor Kubelik võttis tüdruku väikesest soojast käest kinni, lükkas vaheukse praokile.

«Kas sa . . . näed teda?»

«Nä-en! Jumal, jah, kui sü-ga-vasti! See on vist sellepärast, et haigus väsitab teda?»

«Jah, see on sellepärast.»

Doktor Kubelik mõtles, et ta viib tüdruku üsna voodi ette, päris ema juurde. Kuid ta ei saanud oma valusat soovi ometi täide viia, — parajasti kui ta käe vaheukse poole sirutas, ajas Paul enda sirgu, ringutas ja haigutas kuuldavalt. Ta vaatas ringi, tahtis naerma hakata, luskatas ja tõstis käe suu ette. Ta oli oma viltu kuklas istuva mütsiga väga koomiline. Doktor Naber, kes oli vahepeal samuti kööki läinud, tuli tagasi tuppa, vaatas teda imestunult ja küsis:

«Kes see siis on?»

Doktor Kubelik vaikis.

Paul aga vinnas enda raskelt püsti, vihastas ja hüüdis, sest ta näis jälle üht-teist mäletama hakkavat:

«Soo . . . või «kes see siis on»! Kui l-läigatan veel t-teile k-kõigile, te v-vasikad! M-mitte m-minu käest,

tead, ei tule siin toas küsida, et k-kes m-ma olen, vaid t-teilt endilt, tead! Jah, mu härrad, see olen mina, kes peaks teilt küsima, et kes te õige olete? Siia on asutatud ju päris korralik pordumaja, pole midagi ütelda, — sõnne käib sisse ja sõnne käib välja... et lausa vaata ja vanguta pead... h-hahaha!»

Doktor Naber hakkas olukorda taipama ja kehtitas õlgu.

Ja Paul, taarudes kohmakalt üle põrandale, et solvunud ilmelt minema hakata, siunas jälle:

«N-nojah, n-nojah — v-väga kena, mis seal's ikkal L-libu jääb l-libuks... lase teda nälvida või toida teda puhta saiasisuga! Aga ärge m-mõtelgegi, m-mu härrad, et ma sellest välja teen! Ptüi! Mitte põrmugi ei tee ma sellest välja, mu austatud härrad, k-kur-rat v-võtaks... hahaha!»

Ja ta suundus taaruval sammul ukse poole, sinel ikka lahtiselt õlgadel, valguselaigud lakknahksetel säärikutel, mis kriuksusid edevalt.

Doktor Kubeliku kitsas pea nõksatas järsult edasi. Temasse oleks nagu uut elu tulnud — uut ja rabadat elu, mis sundis teda tegutsema. Ta astus kähku vennapojale järele, haaras tugevasti selle õlgadest kinni ja ütles:

«Stopp, ära mine kuhugi. Ja tule siia, et ma sulle näidata võiksin... sinu ilusate tempude tagajärgi! Noh... lähmel!»

«K-kuhu?» küsis Paul ootamatu julgusega.

«Lähmel» kordas doktor Kubelik.

Doktor Naber pöördus ja ütles hoiatades:

«Jätke järele, kolleeg! See ei kõlba. Laste... pärast.»

Ning doktor Kubelik, taibates samuti oma kavatsuse rumalust, laskis käe langeda ja pomises:

«Muidugi... jah... see ei kõlba. Hea küll, mine oma teed!»

«Vana l-loll!» ütles Paul läbi hammaste.

Kuid ta ei saanud nüüdki veel lahkuda, sest vaheuks avanes ja sõdur astus tuppa. Ta silmad olid punased ja märjad, ta suutis end aga siiski valitseda ja näis rahulikuna. Ta pilk puurdus krampliku teravusega nooruki ohvitserimundrisse ning väljakutsuvasse hoiakusse ja temaltki ei nõudnud kuigi suurt vaeva, et samuti kõike mõista. Ta tuli pikkamisi astudes lähemale ja küsis surutud häälega:

«Kas see on... seesama?»

«Jah, see ta on!» noogutas doktor Kubelik, kummar-dus kummutisahtlist hälli kohale ja hakkas magavat imikut ettevaatlikult tekisse mähkima.

«Nii-nii...» pomises sõdur vaikselt.

Doktor Naber krimpsutas nägu, jättis jumalaga ja kadus eeskotta. Ta aimas vaistlikult, mis siin tulema peab ja ta ei tahtnud end sellesse segada. Tasane kahin akende taga kuulutas uue vihmasaju algust.

Sõduri hallid silmad libisesid üle talirõivastes laste, ja kuna ta taipas, et need hakkavad nüüd varsti ühes vana arstiga minema, läks ta Pauli juurde, asetaskäe ta õlale ja ütles tasakesi, kerge korin hääles:

«Jääge veel siia, mul on tarvis teiega kõnelda.»

«Mis...kurat! Või kiputakse käperdama! Si-na... alamväe-lanel! S-svolotšj!» pomises Paul. Kuid raske purjusolek halvas uuesti ta tahtejõu. Ja ta nõustus urisedes: «Hea küll, noh, jään kah, kui ma aga ise tahan, tead! See on igatahes, tead, ainult minu enda asi, kas ma jään veel siia või ei jää... tead!»

«Muuseas — ta on su õemehe onupoeg,» ütles doktor Kubelik lihtsalt, tõstes samal ajal imikut kätele.

«Nii...? Ahaa...» venitas sõdur ebamäärase too-

niga, milles ei võinud aimata enam isegi äsjast vihkamist.

Paul naeris, jõllitas silmi ja ütles:

«Teie olete siis, tähendab, kolmas sõnn, kes... Ja kust kurat see niisugune komme — ohvitser ja alamväelane... ühe litsi juures... h-haahaaha!»

Doktor Kubelik mõtles, et ta peaks kellegi voorimehe järele saatma. Ent see, mis oli siin paratamatult sündimas, sundis ka teda kiirustama, jah, tal polnud enam aega, ta pidi lahkuma. Ja nad polnud veel trepist allagi jõudnud, tema ja ta kolm hoolealust, kui ta kõrvu hakkas kostma sumedaid, jubestavalt jälke mütsatusi, otsekui oleks keegi kuskil paljude seinte taga puid raiunud.

«Vanaonu... kuule... mis asi see on, mis seal nii viisi...?» küsis Agnes kartlikult.

«Ma ei tea. Küllap vist... tuul,» vastas doktor Kubelik.

UNENÄGU KUUSEST JA USSIDEST

Külmetavad lapsed proua Nääliku hoolde andnud, läks doktor Kubelik kohe kabinetti, kustutas tule ja heitis kušetile. Ta oli purustatud, ta oli rusudeks sõtkunud, ta oli väga haige — vana mees liialt pingutatud närvidega, liialt kurnatud ihuga, liialt roidunud hingega! Püüdes kangekaelselt vältida mõtteid äsjustest sündmustest, lamas ta hulk aega raskelt oma kohal, ümises vaid tasakesi, vahtis ukse poole, mille pragude vahelt imbus sisse kitsaid valguskiiri. Aeg-ajalt oli tal tunne, nagu ripuks ta kuskil määratus kõrguses õudselts musta, põhjatu augu kohal ja võiks iga silmapilk... alla kukkuda. Kerged tuksatused jooksid üle ta näo, muutudes viimaks suunurki kõverdavaks krambiks, millekski, mis sarnanes naeratusega, ehkki ta nuuksus samal ajal kuuldava häälega, kogu kehast võppudes.

Korrage uinus ta sügavasti. Kuid ta ei uinunud nagu tavaliselt, ei, ta tundis ise seda uinumist: kõik ta ümber oleks nagu seisma jäänud, midagi sooja ning sumedat voolas tast üle, temast läbi, hõljutas teda ja kandis teda edasi. «Varsti ma magan... magan... ma-gan... nagu magavad kõik teisedki!» mõtles ta kartlikult. Siis muutus kogu maailm väga pimedaks ja väga raskeks, ta tõusis, läks selle pimeduse ja raskuse sisse, jättis selle seljataha, astus tänavale, peksis end miskipärast kämblatega vastu puusi. Ta oli kuueta; ja tal polnud mütsi; ja samuti polnud tal saapaid — ta kuulis kogu aeg oma paljaste küünte krabinat külmadel sillutuskividel. Ja tuul puhus ja taevas oli kaetud mustade veidralt narmendavate ruutudega ja hiigelsuuri veerevaid täringuid meenutavate pilvede tagant vilkusid tähed, helerohelised, madalad, leegitsevad nagu küünlatulukesed. Ja iga tehtava sammu juures suure häälega nuuksudes küsis ta endalt ikka uuesti ning uuesti: «Kuhu, oh kuhu, oh kuhu?!»

Kohe seejärel ta virgus, märkas, et ta ikka veel nuuksus, uinus uuesti ja nägi end nüüd seisvat kõrgel ning kitsal mäeseljandikul. See mäeseljandik oli hambuline ja ta jalatallad valutasid. Torm mühises, rebis teda, virutas talle kuklasse, ta pidi väga ettevaatlik olema, et mitte kuristikku libiseda. Ja ta oli ikka vaid õhukeses särgis, kuueta ja mütsita, jah, ta teadis seda, aga ometi oleks nagu midagi ta paljast pealage katnud, muinasjutuline kübar, mis oli, mida aga siiski ei olnud, ja ometi oleks nagu midagi ta õlgadelt alla lehvinud... muinasjutuline mantel, mis oli, mida aga siiski ei olnud. Ja ta naeris südamest selle kummalise kahepaiksuse üle, naeris ja naeris, kuni ta pidi sellest meeletust naerust kõverdudes maha kukitama, ikka sellele hambulisele mäeseljandikule, kuhu unenägu oli teda toonud.

Tuli uus ärkamine, uus suikumine, tulid ka uued uneviirastused. Ta ei seisnud enam, ei kükitanud enam, ei käinud enam, ta jooksis, ta tormas püstipäi, ta kihutas, kihutas! Kuskil eespool vilksatasid mustad inimkogud ja ta pidi neile inimkogudele järele jõudma. Ja seal oli vend Justus oma kaasaga; ja seal oli Henrik; ja seal oli Anton; ja seal oli Klaara; ja seal oli Henriku poeg August oma kurva õega; ja seal oli surnud sõdurinaine Eeva; ja seal olid kolm väikest orbu, kes kandsid kordamööda kätel nuttu viristavat imikut; seal oli suur kasv sõdur, sünge hingega mees kaugelt tuleliinilt. Ja nad käisid edasi kummargil ja kandsid midagi... kõik need paljukannatanud... ja see, mida nad kandsid, oli suur, jäätunud jõulukuusk, mille pikad oksad libisesid nende vahel edasi kuidagi vaikselt-rahulikult, nagu püüdes iga jäljekest sel raskel teel kärmesti ära pühkida.

«Ai-ta...m-e-i-d!» hüüdis keegi neist õnnetuist ja vaatas üle õla.

Ja lähenedes neile samm-sammult, suure vaevaga, vastas doktor Kubelik kangest ärevusest valjusti lõõtsutades:

«Jah...kannatage...ma aitan teid! Mui-du-gi...ma...aitan teid!»

Siis nägi ta eesminejaid seisatavat, kurbade silmadega talle vastu vaatavat, teda järele ootavat. «Jah, palun teid südamest...sõbrad...oodake mind järele!» hõikas ta neile nuttes. Ja ta läks neist kõigist mööda; ja ta asetas õla kuuse tüve alla, sinna, kus see oli kõige jämedam; ja ta ühines nendega nende hirmsas vaevas. Suur raskus nihkus ta turjale ja ta hakkas kohe jälle edasi minema, naksatavate lihastega, taaruvate jalgadega. Ta kisendas nagu ristisambal: «Halastage mu peale, oo, halastage mu peale!» Aga ta teadis samuti, et ta ei tohi end enam neist viletsatest eemale tõmmata, et

ta peab oma kohale jääma. Ja nõnda ta läks, nõnda ta läks, nõnda ta läks... surmani väsinud vana inimene, küürus ja kõver, üksi oma ahastusega.

Sel hetkel ärkas ta jälle, ajas enda istukile, ulatas käe kirjutuslauale, et võtta sealt veekaravini. Ta jõi otse pudelist, värises, oli üleni higine, laskus tagasi kušetile, surus suu kramplikult vastu nahkset patja. Ja kohe hakkas viirastus jätkuma. Nüüd leidis ta enda seisvat rinnutsi pilvedesse ulatuva terashalli, metallist värava ees. See oli nagu müür, nagu libe sein, selles polnud ühtki pragu ega ühtki augukest. Aga nad pidid ju edasi minema, tema ja nood teised kuusekandjad, jah, nad pidid sellest pilvedeni ulatuvast metallist väravast läbi pääsema, issand jumal, nad olid ju iga silmapilk maha langemas, aga suur puu nende õlgadel ei muutunud teps põrmugi kergemaks... Ja nad seisid, seisid, oigasid kuuldavalt, ning keegi doktor Kubeliku selja taga tõstis jälle häält ja hüüdis: «Koputame!» «Jah, koputame! Koputame!» hüüdsid kõik kooris. «Jah... koputame...!» ütles doktor Kubelik. Ja ta tõstis käe ja lõi sõrmenukkidega vastu paksu halli teraspinda, aga sellest löömisest ei sündinud pisimatki häälekest... mitte pisimatki... mitte pisimatki!

«Kõvemini!» hüüdis keegi.

«Kõ-ve-mi-ni!» karjusid kõik kooris.

«Jah, ma katsun... andke mulle andeks...» pomises doktor Kubelik ja peksis aina edasi, kuni ta labakäsi hakkas järsku kuluma, esmalt sõrmed ja siis kogu kämmal.

«Kõ-ve-mi-ni! Kõ-ve-mi-ni!» ulus ta selja taga jälle nähtamatu koor, lämmatades oma häältega isegi valju tuulevuhina.

Raske värav hakkaski viimaks ometi pikkamisi avanema, aeglaselt, tasakesi kägisedes, rasket halli kuma

heites. Tekkis kitsas praoke — see laienes — doktor Kubelik tundis hirmu ja mõtles endamisi, et niisiis jõuavad nad varsti suurde ja tühja ruumi, kus võib... puhata. «Uks avaneb ja varsti me jõuame suurde ja tühja ruumi...» mõtles ta. «See on läbi... see on läbi... see on ometi viimaks läbi... läbi... ja varsti me jõuame suur-de ja tüh-ja ruu-mi...» mõtles ta. Ja ta astuski kohe üle läve, tillukeste tippivate sammudega, ning vaatas ringi... kõikjale ringi... vasakule ja paremale, otse ette ja isegi pea kohale.

Ent ruum, mis asus teisel pool terasest väravat, polnudki suur, see oli vastupidi ootustele väga tilluke ja hoopiski mitte tühi — seinu katsid sahtelriiulid ja põrandal vedeles rohkesti rämpsus. Ja kuusk õlal litsus endiselt, ja hirm südames puuris endiselt, ja teadmine, et ta ei saa ka praegu veel oma kohalt lahkuda, vaevas endiselt, — jah, ta ei tohi ju neid õnnetuid hukkuda lasta, ta peab neid aitama, ta peab nendega lõpuni kaasa minema, lõpuni... lõpuni...! Üks mees istus keset väikest toaubrikut, ja sel mehel oli seljas mullane sõdurisinel, ja sel mehel olid väga paksud kulmud ja väga mustad käed ja suur must täishabe ja põlvini ulatuvad mustad säärsaapad, ja sel mehel oli piip suus, ja see mees ütles: «Ahaa, sa oled siis nüüd siin!» «Jah, ma olen nüüd siin!» ütles doktor Kubelik. «Hea, see on väga hea!» ütles mees ja puhus talle näkku suure pilve vänget sõdurisuitsu. Ja doktor Kubelik ruttas alandlikult kummardama ja küsis sosinal: «Kas see oled sina, kõrilõikaja?» Ja mees, kes istus keset tuba, naeris müri- nal ja ütles: «Ei, ma ei ole kõrilõikaja, sa eksid, sõber: ma olen Issand, sinu Jumal, kelle kõrval ei pea olema...» «Mida?» küsis doktor Kubelik. «Vait! Pea lõuad!» ütles Issand Jumal, ajas enda sirgu ja hakkas korraga kasvama, ulatus laeni, keerdus nurkadesse, roo-

mas oma kohutavate jäsemetega mööda põrandat, keris enda kokku nagu hiigelmadu, vaatas doktor Kubelikku kord madalalt põrandapõrmust, kord kõrgelt vana ahju kohalt — vormitu kurja tahtega mass, mis pidi paratamatult kõik muu enda alla sõtkuma.

Ent unenägu tegi samas otsekui täispöörde, läks veidi tagasi ja jätkus siis hoopis selgema. Tuba, kus nad nüüd viibisid, oli tõesti väga suur ja väga avar — see nagu polnud mingi lihtne tuba, vaid... vaid... osa lõpmatusest... piiratud osa lõpmatusest. Kõikjale, kuhu ta ulatus läbi rohekassinise hämaruse vaatama, laius hall kännustik, ja maa oli kaetud paksu pehme sambalaga, mis ulatus ligi säärteni, ja jälle istus keegi otse nende teel ja põrnitses neile vastu, klaasised, liikumatud silmad kurjad ning külmad nagu ussil. Ja nüüd oli see istuja jändrik mees määrdunud sanitarikitlis, madala nösiniaga ja salkudena langevate juustega, ja jalas olid sel istujal lagunened kotad, mille lahtirebenenud taldade vahelt vahtisid välja mustad pesemata varbad, ja selle istuja nägu meenutas kangesti mehe nägu, kes töötas kliiniku surnukuuris — vene külamees Fedka, alati laibalõhnaline, alati unine. Ja doktor Kubelik tegi jälle alandliku kummarduse, kõhatas ning küsis: «Andke mulle andeks... kas see on paradiis?» «Jah,» ütles räpane mees, «see on paradiis.» «Ja kas sina oled Issand Jumal, kelle kõrval ei pea olema...?» küsis doktor Kubelik. «Jah, minap see olen, Issand Jumal, kelle kõrval ei pea olema...» ütles räpane mees.

Aga doktor Kubelik kummardas jälle väga alandlikult ja ütles:

«Kui sa oled tõesti Issand Jumal, siis võta meie õlgadelt maha see suur koorem, mida me kanname!»

«Ei, ma ei võta seda suurt koormat teie õlgadelt maha!» ütles Issand Jumal.

«Miks?» küsis doktor Kubelik, rääkides ikka kõigi oma kaaslaste eest.

Ja Issand Jumal naeris ja ütles talle nüüd lauldes, nagu mängiks ta ooperit:

«Ma ei taha! Min-ge... e-da-si! Ma ei ta-ha!»

«Ku-hu... me pea-m-e... mi-ne-ma?» küsis doktor Kubelik ja laulis samuti.

«Min-ge e-da-si!» kõõrutas Issand Jumal.

Doktor Kubelik tahtiski minema hakata, märkas aga äkki, et maad kattev pehme sammal kippus jalgu takistama. Ja see maad kattev pehme sammal kippus takistama ka kõigi teiste jalgu, ka kõigi nende jalgu, kelle koormat ta pidi toetama oma valutava õlanukiga. Ta venitas, venitas, venitas, aga midagi rippus ta varvaste vahel, ja see midagi oli keerdunud samblajuurtesse nagu lõng lõngapuntrasse. Ja see midagi liigutas, ja see midagi vingerdas, ja see midagi liibus vastu ta paljast nahka, ja see midagi oli tohtu hulk kirjused siuge, keda ta küll ei näinud, keda ta aimas aga seda selgemini. Ja nüüd hakkasid need siud ta sääri ning põlvi mööda üles ronima, tükkisid särgi alla, roomasid ümber ta kõhu ja surusid endid vastu ta hirmu pärast ängistuvat rinda... loperguste peadega... külmade silmadega. Ja ta oigas ja hüüdis Issandale Jumalale, kes oli piibu tagasi suhu pistnud ja sirvis venekeelset pildiajakirja «Niva»: «Issand Jumal, võta need ussid meie küljest ära!» «Ei!» vastas Issand Jumal. «Miks... miks?» küsis doktor Kubelik. «Ma ei taha, minge e-da-si!» kõõrutas Issand Jumal. Ja nõnda ta siis läkski, läks, ja läks, ja läks, vimmas nagu haige loom, südames vaid teadmine, et kõik teised ta selja taga olenevad ainult tema jõuraasust, läks, ja läks, ja läks... läbi pehme sambla, põu täis rästikuid...

Doktor Kubelik ägas kuuldavalt, vähkres küljelt kül-

jele, avas jälle silmad ja kargas hirmunult püsti. Talle näis äkki, nagu võiks praegugi veel kuskil ta läheduses usse leiduda, jälke sakilise seljajoonega mürgiseid roomajaid, kes olid teda unes ümbritsenud. Ta liigutas varbaid ja värises jälestusest, kobas rinda ja värises jälestusest, silitas harevile aetud sõrmedega sääri ning põlvi ja värises... värises... värises jälestusest. Ja kulus enne mitu minutit, kuni ta sai kaine mõistuse jälle tagasi; ning et lõplikult rahuneda, komberdas ta käsi-kaudu kobades laua juurde ja vajutas elektri põlema, sukeldudes kohe selle eredatesse valguselainetesse, mis matsid kiiresti ebaloomuliku hirmutunde.

Doktor Kubelik vaatas kella — see hakkas varsti üheksa saama. Tuul puhus vastu aknaid, kuid vihma ei sadanud. Maja oli nagu laisalt maha kükitanud, katuseharja vastu iilinguid pööranud ja mõnules nüüd oma raskes liikumatuses. Kui ta silmad sulges, nägi ta jälle seda groteskset pilti Issandast Jumalast, pilti, mis meenutas talle ikka kliiniku surnukuuri-vahti Fedkat.

Korraga tundis ta tarvidust äsjast unenägu veel kord meelde tuletada, põhjalikult, kõigis selle faasides. Ent samal ajal tajus ta loomusunniliselt, et ta ei tohi seda teha, jah, jah, ta peab hoiduma sellele unenäole mõtlemastki! Kujutlused jooksid, hüplesid, libisesid nagu varjud, sündisid kiiresti, hääbusid kiiresti. Kell arstiriistade-kapi kõrval käis rahuliku ükskõiksusega ja ta tabas enda äkki soovilt midagi pihku võtta ja otse vastu selle venivaid osuteid virutada, nende keskkohale, völli, mille kaudu nad olid omavahel ühendatud.

Paberossi lõpuni suitsetanud, ajas doktor Kubelik enda suuri pingutusi tehes püsti ja läks pikkade sammudega vaheukse juurde. Ta lükkas selle järsu tõukega lahti, meenutas samas kummalist valu tundes hallist terasest unenäo-värvavat ja astus edasi. Proua Näalik

askeldas kõrge puhvetikapi juures, vaatas üle õla, naeratas ja tuli toolilt maha. Ja seda leebet, lohutavat naeratust üha jätkates küsis ta pehme rinnahäälega, mis oleks nagu nähtamatu käe välja sirutanud ja üledoktor Kubeliku põskede silitanud:

«Magasite?»

«Jah, magasin,» vastas doktor Kubelik, läks ahju juurde ja nõjatus vastu selle sooja müüri. «Kõvasti üle tunni. Mõtlesin küll, et laman niisama... veidi... aga silmad vajusid kinni ja... nii see juhtustki.»

«Olete selle tunnikese enam kui kuhjaga ära teeninud,» ütles naine. «Ka teie hoolealused viibivad praegu... meie kurjast maailmast hoopis kaugel. Harilikult te und ei näe — nagu te olete mulle ise mitmel korral rääkinud — täna aga nägite siiski.»

Doktor Kubelik punastas. Kuid ta taipas kohe selle punastamise lapsikust, vihastas endale ja katsus samuti naeratada. Ja ta küsis viimaks:

«Kust te teate, et ma und nägin?»

«Ma kuulsin,» vastas naine. Ja seletas kohe lähemalt: «Te oigasite. Vähkresite ja oigasite, vähkresite ja aina oigasite. Need olid vist väga halvad asjad, mis teid nõnda... piinasid?»

«Halvad? Eil!» ütles doktor Kubelik ikka endise aeglase tooniga. Ta sulges silmad. Ja just sel hetkel, kui valge tuba ta eest punakasmusta pimedusse mattus, lisas ta pilkavalt-kibestunult, ilma et ta ise oleks teadnud, miks ta seda tegi: «Jah, need ei olnud... halvad asjad. Päike paistis ja lilled õitsesid ja linnud laulsid ja soetuul puhus üle halja muru ja inimesed mängisid sel murul imeilusaid mängukesti. Nad ei kõndinud, nad lendasid. Ja Issand Jumal istus laia tamme alla asetatud kuldsel troonil ja jagas kõigile... arvake, mida! Suhkrupräänikuid! Ta habemes ja mantlivoltides pesitsesid aga

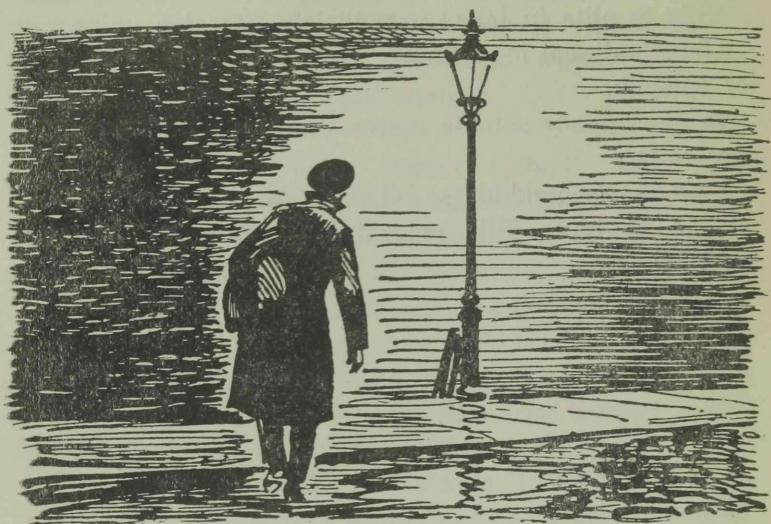
maamesilased ja... turteltuvid. Näete — on see siis halb uni, armas proua Näälük...?»

«Siis te olite ju lausa paradiisis!» naeratas naine.

«Jah, just seal ma olingi... pa-ra-dii-sis!» ütles doktor Kubelik.

Ta avas nende sõnade juures silmad ja katsus samuti naeratada.

Kuid ta pōsenukkidesse oli nagu raske tarretus tekkinud ja ta tajus jälle veidrat hirmutunnet, mis levis kogu kehasse.

OKTOOBRI TUUL PUHUB EDASI

Kella kümne paiku õhtul tõmbas doktor Kubelik sineli selga ja läks välja, — ta ei saanud kuidagi rahu, ta pidi midagi tegema või vähemalt liikumagi. Ta astus uulitsale, nägi, et udu oli vahepeal hoopis hõredamaks jäänud. Tuul suikus, selge ning kõrge taevas säras värisevatest tähekestest, mis oleksid nagu kordkorralt madalamale vajunud ja meenutasid tähti äsja-sest unenäost. Rentslid vulisesid, majad kõnniteede kõrval lõhnasid soojalt. Kui ta käe välja sirutas, libistades hajameelselt sõrmedega end saatvat plankaeda, pidi ta mõtlema järsku kangestuvast laibast, kelle silmad on pärani. Ja õhk, mida ta hingas, oli karge ja väga puhas ja meenutas äsja-sest unenäos viirastunud mäeharja, mi-

da mööda ta oli vaevaliselt edasi läinud, valutavate jalgadega, jääkolakas varvaste all.

Ilma et ta ise oleks teadnud, kuhu või miks ta nõnda kiirustas, ruttas ta kärmel sammul läbi tänavate ja märkas viimaks, et ta oli välja jõudnud maja ette, kus pidi lamama praegu vaene surnud naine, pikali oma voodis, käed ristis rinnal. Ta õiendas kaela, vaatas üle hoovivärava. Ta hoidis pilku kaua valgustatud akna-ruutudel, lükkas viimaks ukse lahti, astus koridori. Käsi-kaudu kobades läks ta teisele korrusele, peatus pimeduses ja koputas ettevaatlikult, nagu kartes kedagi äratada.

Talle ei vastatud ja ta koputas veel kord... veel kord... tugevamini, aina tugevamini. Tal oli tunne, nagu peaksid ta sõrmenukkide sumedad löögid kostma läbi kogu suure maja, pööningukatusest kuni keldripõrandani. Aga ikka veel ei tulnud talle avama, ja kaotanud korruga tasakaalu, virutas ta kõigest jõust jalaga. Ja just siis, kui ta seda tegi, kuuldus võtme läbilõikavat raginat, keegi tõmbas ukse praokile ja küsis vihaselt:

«Noh... kes siin lõhub?»

«Laske sisse... mina olen...» pomises doktor Kubelik.

«Sina? Kes sina?» küsis sama vihane hääl nagu kirvega raiudes.

«Mina... mina noh!» kordas doktor Kubelik.

Vaikus. Sõdur ukse taga näis mõtlevat. Kuklasse pais-
tev valgus muutis ta näole tekkiva varju väga tihedaks, peaaegu süsimustaks, ses süsimustas tihedas varjus vilk-
sid vaid kaks kurja silma, halastamatud nagu kisk-
jal... nagu — kiskjal... mõtles doktor Kubelik. Ja
kuna tas tärkas samal hetkel esimene painajalik kaht-
lusesäde, surus ta põlve täie hooga vastu sissekäiku

varjava mehe kõhtu, tõrjus teda kahe käega lävelt tagasi ning küsis valjusti karjudes:

«Sina ... kuule ... kus Paul on? Kus Paul on?»

«Paul?» urises sõdur ja astus samal hetkel ukse eest kõrvale.

Lai valgusejuga voogas doktor Kubelikule näkku, ta kissitas ebamugavalt silmi ja jäi kohe väga vaikseks: jah, see oli nõnda, tal polnud enam vaja kahelda. Seal ta lamaski, see edev ja kergemeelne poiss, verise meelekohaga, kõveras üle oma põlvede. Ta näis palvetavat või meelt heites nutvat — ta laup toetus põrandale ja ta pumatilõhna levitavad tumedad juuksed olid ainsa suure salguna ettepoole viskunud. Ta nägu oli kukkudes nurka pöördunud ja sellest polnud näha mitte midagi peale tõmmu põse, aga doktor Kubelik pidi siiski kujutlema, et ka tema silmad on lahti ... pärani lahti ... pärani lahti ... Tillukeses kandilises toas, segipaisatud mänguasjade ja põrandatolmus lebava laiba kohal rippus kohutav, otse kehaliselt tajutav vaikus ... surmavaikus, igavese lõpu vaikus, mida ei julge keegi enam segada.

Ettevaatlikult vennapoja kõrvale kummardunud, põlvili selle käe juurde, katsus doktor Kubelik koolnu pead veidi kõrgemale tõsta, jättis aga juba kohe selle kavatsuse, tõusis pikkamisi. Sõdur vaatas teda üksisilmi kuldude alt ja oleks nagu midagi oodanud, — ojaa, ta oli valmis võitlema, tema, kättemaksja, kes oli oma ähvarduse karmilt ning kartmatult täide viinud! Doktor Kubelik puudutas teda nagu kartlikult randmest, rääkis kähinal, vaevalt kuuldava sosinaga, ja küsis:

«Kuidas see ... juhtus?»

«Kuidas?! Väga lihtsalt! Ma virutasin talle ... täägiga!» vastas sõdur, ja jälle kostis ta häälest kurja urnat, mis manitses tahtmatult ettevaatlikkusele.

«Pä-he?» küsis doktor Kubelik.

«Täägiga — pähe?! Lollus! Küllap ma juba tean, kuhu tuleb lüüa, seda tööd on mulle... õpetatud! See seal... oimukohal... tekkis kukkumisest...» pomises sõdur.

Vaikus. Doktor Kubelik nühhkis vahetpidamata näpuotsi, nagu püüdes neilt midagi maha hõõruda. Ta sosistas viimaks tõmblema hakkavate huultega, nõjatudes seljaga vastu uksepiita, kuna ta kartis end iga hetk pikali kukkuvat:

«Jah, muidugi, küllap sa juba tead, kuhu tuleb... täägiga lüüa... seda tööd on sulle, jah, õpetatud...»

Sõduri nägu kõverdus tigatedale muigele, mis paistis pigemini krambina kui naeratusena. Ta suured laiad hambad välkusid ähvardavalt ja kadusid jälle kuidagi kärmosti-kärmosti, nagu end peita püüdes. Ning tõmbunud pikkamisi ukse juurde, varjas ta seda nüüd oma laia vägimeheseljaga ja küsis:

«Sa tahad mind selle lojuse pärast seal... muidugi politsei kätte anda? On nõnda, eks ole?»

Doktor Kubelik, katsudes end raputavaid külmaväri-
naid tagasi suruda, vastas pikkamisi:

«Ei, milleks!»

«Ei... taha?» usutles sõdur.

«Ei taha,» ütles doktor Kubelik.

Ja sõdur astus kohe jälle ukse eest kõrvale, viipas käskivalt ning ütles:

«Hea küll, ma usun sind. Nüüd aga... kasi siit minema, s-si-na hea-te-gi-ja, s-sa meie aja Kristus!»

Doktor Kubelik läks kikivarbail üle toa, tõstis sinelikrae üles. Olles juba lahkumas, küsis ta siiski veel:

«Ja sina ise?»

«Mina ise?» pomises sõdur. «Mis mul enam üle jääb? Tirin selle raibe kuhugi värava alla, et mul tarvis poleks tema pärast istuma minna, matan õe maha ja sõidan oma väeosasse tagasi. Praegusel ajal võib süda-

mega elada veel ainult kaitsekraavides. Sina aga ... pea suu! Ja nüüd ... käi minema!»

Kühmus rindemehe hambad paljastusid jälle nagu suurel tagedal loomal ja doktor Kubelik alistus jõetult ta tahtele. Trepp nagises ... oli väga pime ... kerge tuulehoog lõi talle näkku, vuhises üle ta kõrvade. Udu hakkas jälle tihenema ja üksikud peened vihmapiisad rabisid vastu sineliselga.

Kui doktor Kubelik viimaks ringi vaatas, nägi ta imestades, et ta oli jõudnud juba vend Henriku maja ette. Ta pigistas kramplikult külma kepikonksu, kuulis saapataldade tasaseid latsatusi märjal maal, kuulis mere kohinat, mis veeres talle läbi pimeduse järele, hakkas piki lühikest jalgrajakest ukse poole minema. «Nii, nii, ta tahtis vist ka mind maha lüüa, et pääseda pealekaebajast ...» mõtles ta korraga ja naeris virilalt. Ja pistes sõrme läbi kellatraadi rõnga ning tõmmates seda järsult alla, mõtles doktor Kubelik kohe kuidagi lapsikult-lapsikult edasi, et kindlasti ei tule talle praegu vastu surnukuuri-vahti meenutav Issand Jumal, vaid Henriku tubadeteenija — paks, ihara suuga külatüdruk, valge tanuke peas ...

Ent kui raske uks pikkamisi lahti vajus, pidi ta tahtmatult sammu tagasi astuma: kas see polnud siiski seesama unenäo-Issand, kes tõusis äkki pimedusest ta ette ja vaatas teda tähelepanelikult paksude kulmupõõsaste alt ja salgulise pruuni habeme varjust? Ta pilgutas silmi, aga ilmutus ei kadunud, — jah, lävel seisis jändrik, madalat kasvu surnukuuri-Fedkat meenutav mees pikas tumedas mantlis, suus lühike piibunosu, mis levitas vastikult vänget suitsu. Ja doktor Kubelik küsis järsku, lähenedes jälle uksele ning pahvatades suure häälega naerma — närvlikult, valusa sisemise pinge sunnil:

«Vabandage mind, palun, kas teie oletegi Issand Jumal?»

«Kui-das?» põristas jändrik mees ja laskis pea teise õla poole viltu.

«Vabandage mind, palun, kas teie oletegi Issand Jumal?» kordas doktor Kubelik.

Ja uksel seisja tundis teda nüüd, naeris samuti ning ütles:

«Ei, kallis onu, mina küll ei ole issand jumal. Aga selle eest olen ma tema alandlik sulane preester Nikolai, kui sa ehk oma tühist sugulast veel mäletad. Preester Nikolai, sinu vennapoeg.»

«Ahaa!» ütles doktor Kubelik noogutades.

Aga preester Nikolai hirnus aina edasi ja küsis:

«Mis pagana pärast sa's mind issandaks jumalaks pidasid? Hohohoo! Mina ja — issand jumal?! Hohohoo! Kust sa üldse niisugusele mõttele tulid, niisugusele veidrale mõttele, hohohoo?»

«Ma tahaksin selle härra kuhugi saata,» vastas doktor Kubelik pikkamisi tõsinedes. «Ja kui ma sind siin nägin... üsna tema sarnaselt, siis... ma mõtlesingi, et küllap sa oledki tema isel!»

«Sa tahaksid issanda jumala kuhugi saata? Ära aja hullu juttu, — pole meie issand jumal ju ometi mõni jooksupoiss, kes sinu või minu sõna kuuleks!» hüüdis preester Nikolai. «Ja kuhu siis, heldene aeg? K u h u sa tahaksid meie kõigevägevama saata?»

«Sinna, kus ta võiks ringi vaadata, et... pisut tarkust ja kogemusi koguda,» pomises doktor Kubelik.

Ja preester Nikolai, kellel hakkas säärast juttu kuulates veidi ebamugav, seletas nüüd liialdatud asjalikkusega:

«Juhtusin parajasti siin koridoris olema, kui sa helistasid, ja tulin avama. Muuseas — sind oodatakse. Lauda-

istuminegi jäi sinu puudumise tõttu hiljaks. Viimaks aga ei suutnud peovõõrad enam kannatada ja hakkasid hüvaroogadele pihta andma. Noh, ega siis muud, kui kõbime aga edasi.»

Doktor Kubelik vabastas enda üleriietest. Ta kuulis juba läbi uste segast jutukõminat, naermist, klaaside kõlksatusi. Kõvade sigarite ja paberosside lõhn imbus talle ninna, pani südame pööritama, tundus piinavalt üleliigsena. Varnad olid täis palituid, talikübaraid, tärnidega vormimütse, — need viimased oleksid nagu kõige muu üle pilkavalt muianud, kuna nad tundsid ju oma väärtust... Ja preester Nikolai, kes oli oma hea tuju uuesti tagasi saanud, patsutas arstist onule koduselt õlale ning hüüdis rõõmsa häälega, minnes enesestmõistetavalt üle vene keelele:

«Ilus, et sa tulid, mu poeg, ilus, ilus! Minagi, väike vaene vaimulik, tahaksin ju kellegagi paar klaasikest kokku juua, aga praegu on seda üp-riski raske teha, sest... mu vennad, noh, nad on minust puusadest saadik pikemad, ma ei tohi end neile ometi kaela toppida... hohohoo! Ja teised kõik niisutavad ainult huuli ega oska lugu pidada seitsinatsest jumalaannist, mis ei ole teps mitte patuasi, sest eks teinud viina Kaana pulmalistele meie armas Jeesus Kristuski ja eks sellest muretsenud endale tröösti ja lohutust ka meie vaga esivanem Noa... hohohoo! Ja nõnda ma talitan siin täna selle vana ja kulunud seminaristide-nalja kohaselt, millest sa oled arvatavasti ammugi kuulma juhtunud: võtsin endale pudeli ette, koputan klaasiga selle mõha pihta ja ütlen: «Terviseks, isake...! Olgu õnnistatud sinu maja ja sinu koda, su sulased ja sinu ümmardajad.» Ma loodan, et sina, onuke-tuvike, ennast siiski alandad ja minuga kokku lööd, lihtsa ja tühise jumalasuulasega, kes tuletas sulle pealegi meelde meie armast issandat

ennast, kellega sa paistad ometi viimaks üsna heas vahekorras olevat!» Ja ta pilgutab nende sõnade juures oma tillukesi vesiseid helesinist värvi häid, kuid kavalaid silmi, nagu vanale arstile märku andes, et ta juttu ei maksa võtta siiski päris tõsiselt.

«Loomulikult, vägede Jehoova, miks ma ei peaks siis sinuga kokku lööma!» ütles doktor Kubelik, sattudes jälle erutatud ning lõbusasse meeleollu.

«Täna sind, oo, täna sind südamest!» hüüdis preester Nikolai käsi hõõrudes ja ikka silmi pilgutades.

Nõnda naljatoonil vesteldes ning vastastikku auväärust teeseldes astusid nad saali. Kuid suur ruum oli tühi — siin hõljus vaid rohkesti pakse suitsupilvi. Ja hetk hiljem astusid nad söögituppa, kus neid võeti vastu ülemeelikute hüüatustega:

«Ohoo — tuline silk. . . nüüd see meie doktor on alles päralt jõudnud!»

«Sa vana vigurivänt, kas sa tõesti ei võinud veidi varem . . .?!»

«Sinutaolisele suurele saksale peab vist järgmisel korral kalessi kahe paari hobustega järele saatma, hahahaha?!»

Ja valjemini teistest kisas ikka mõisarentnik Martin, kelle hääl kõlas kõigest muust üle nagu mõirgav hiiglapasun:

«Istu maha, istu maha, noh, sa saadana silmamuna! Silmapilk . . . istu maha, tsort paberii! Ah õige — enne ütles minu poegadele veel tere ja tere tulemast, h-hoo-hohoo! Polkovnik Skobeljevile esimeses järjekorras, ja siis kapten Kubeljajevile kah, ja . . . siis . . . Noh . . . ka preester Kubelikule, isa Nikolaile, sellele taevatee sillutajale, h-hoo-hoo-hoo! Kõrgematele enne ja madalamatele pärast . . . saad aru . . .! nagu üks issandast seatud kord ja komme seda nõuab, saad aru! Noh, soo, nüüd võta ilu-

sasti platsi ja ära lase ennast paluda! Mis teie kah siin linnakividel olete? N-näljarotid, — vaat kes! Kõhnad lehmad piibli-vaarao unenäost, — vaat kes! Minul ja mu poegadel on mõis! Meie mõis on praegu küll rendimõis, aga varsti on see välja makstud kuni viimse moonakanäruni! Me oleme mõisnikud! Ja mu pojad on peale selle veel ohvitserid ja üks neist on preester ja ma ise olen samuti juba ammu õiget usku! Ära pahanda, Genrik Martõnõtš, selle üle, mis su vana vennas Martõn Martõnõtš praegu ütleb, ära pahanda ega mine tigidaks, aga... tõde jääb tõeks ja nali jääb naljaks. Hõi, suru aga oma targem ots toolile, sa vana pärdik, sa kondiväänaja, sa prillmadu, h-hoohoohoo! Ja — lase — käia! Minu enda ja mu vahvate poegade auks ja uhkuseks, nii et aurujuga eest ja tagant välja käib, h-hoohoohoo!» Ja haarates arstist venna kitsastest kondistest õlgadest kogu oma härjajõuga kinni, surus ta selle väevõimuga toolile, lai punane nägu täis õnnejoomust, mis oli sinna otsekui suure pintsliga iga kurru vahele laiali hõõrutud.

Doktor Kubelik ajas enda aga jälle kohe püsti, naeratas, teretas kõiki kättpidi, vaatas ringi. Kuid külaliste näod valgusid ta silmade ees ilmetuteks laikudeks ja tal polnud aimugi, kelle sõrmi ta parajasti pigistas. Preester Nikolai sorakil punakas habe ja sama sorakil ning sama pikad juuksed olid elektrivalguse poolt nagu üle õlitatud; ta juhatas arstist onu vaba koha juurde ja see vaba koht oli õnneks preester Nikolai enda koha kõrval, lärmakast mõisarentnikust hästi kaugel.

Doktor Kubelik istus, õõtsutas end vähe aega edasi-tagasi, võttis siis taldrikule tüki keedusinki, mis meenus oma rasvase läikega preester Nikolai õliseid juukseid, ja hakkas kohe sööma. Äkki aga võpatas ta kohku-

nult ja tõstis kärmesti pea, sest keegi ütles talle väga võõra ning kauge häälega:

«Tere õhtust, armas sugulanel! Mind te ei pannud vist täheleegi... nagu näha.»

See oli muusikaõpetaja Kerich.

Doktor Kubelik vastas talle pisut liiga asjalikult:

«Jah... tere õhtust!»

Preester Nikolai upitas juba klaasi ja hüüdis:

«Terviseks, kallid onul! Võtame ühe piisa seda maitsvat jumalaandi!» Ja viina ainsa suure sõõmuga nagu otse oma punasesse habemesse kalkanud ning suu salvrätiga hoolikalt kuivaks pühkinud: «Kas sa kuulsid nüüd, mis ütles mu kohta minu enda lihane isa? Pole ma ei Skobeljev ega Kubeljajev, olen nagu sinagi — Kubelik. Isegi teretada tuleb mind... kõige viimasena! P-pa-gana pihta, kas ma ei peaks siis niisuguse hindamise puhul kibedaid pisaraid valama ja oma mureliku meele trööstimiseks paar kõva kärakat võtma, aah?»

«Muidugi, seda sa pead, oh vägede Jehoova!» ütles doktor Kubelik monotoonselt.

«Vägede Jehoova... h-hohohoo!» hirnatas punase habemega vennapoeg.

Doktor Kubeliku meeleolu hakkas pisut kindlamaks muutuma ja ta vaatas veel kord ringi. Laud, mille juures ta istus, oli väga pikk ja täitis peaaegu kogu suurt ruumi. Siin oli koos vähemalt paarkümmend inimest, mehi ja naisi, kõik vanad tuttavad. Kaks kauget külalist, kelle auks see õhtusöök oli korraldatud, istusid vend Henriku enda kõrval (polkovnik Skobeljev paremal, kapten Kubeljajev vasakul); siis tuli vend Martin (polkovnik Skobeljevi kõrval), see päevakangelane; siis polkovnik Kvadratov; siis teised sugulased; siis muudki kutsutud ja kutsumata külalised. Piduvõõraste seas norutas isegi kaubahärra Justuse õnnetu eksinud naine

Emilie, kuigi ta oleks pidanud viibima praegu hoopis mujal — oma haige mehe või õnnetut surma surnud poja juures. Polkovnik Skobeljevi nägu oli lahke, ent pisut üleolev, kapten Maksim Martõnõtš Kubeljajev vestles vahetpidamata nii vasakule kui paremale, mõisarentnik (ja tulevane mõisao m a n i k) Martõn Martõnõtš hoidis kahvlit püsti ning vehkis sellega nagu mingi lähimaarelvaga. Siis aga kattus kogu rohkearvuline laudkond jälle hämutava udusagaraga, ja kui doktor Kubelik ikka veel silmi pingutades ringi vahtis, tõstis preester Nikolai uuesti klaasi, kõpsutas selle kabjaga vastu lauda ja ütles:

«Terviseks, armas onu, sa kuldne süda... tuvikel! Võtame v e e l ü h e piisa seda maitsvat jumalaandi!»

«Võtame, vägev Issand, võtame, võtame!» ütles doktor Kubelik.

«Vä-gev issand! Hohohoo!» hirnus preester Nikolai.

Muusikaõpetaja Kerich tõstis imestunud pea ja küsis:

«Vabandage, doktor, mis te talle ütlesite?»

«Kujuta ette, mu armas luteriusku vend issandas, ta vahetas minu juba uksel ära issanda jumalaga,» seletas preester Nikolai.

«Mis, mis? Kuidas... kui-das?!» pomises muusikaõpetaja Kerich oma punakaid särjesilmi pärani ajades.

«Hohohoo!» naeris preester Nikolai jälle purjus seminaristi vabameelsusega.

«Kas te pole siis ikka veel mõistust pähe võtnud, härra doktor!» hüüdis muusikaõpetaja Kerich põlastavalt, muutus viha pärast punaseks ja katsus doktor Kubelikule silmi vaadata. «Isegi mitte tänapäeval, kus te peaksite ju igal sammul märkama ja taipama, pole te, jah, — nagu paistab — mõistust pähe võtnud!»

«Teie, *musicus*, pidage suu, palun!» ütles doktor Kubelik nagu kuidagi hajameelselt. Ja pärast järelmõtlikku

pausi, — ennast pikkamisi toolil pöörates: «Jah, pidage suu, härra *musicus*, palun teid. Või ma... või ma... võtan sellesama pudeli siit ja... annan teile sellega pähe... Ot-se pähe...! La-gi-pähe...! Nii et te... vait jääte... igavesest ajast igavese ajani... mõistate... härra *musicus*!»

«Terviseks, onu!» hüüdis preester Nikolai.

«Terviseks, sa auväärne, sa kõige looja ja juhtija!» ütles doktor Kubelik ja jõi klaasi jälle põhjani tühjaks.

«Jah, jah, võtame veel ühe piisa seda maitsvat taeva-andi!» hüüdis preester Nikolai väikese hilinemisega, jõi ka oma klaasi põhjani tühjaks ja otsekui pistis oma pak-sud punased huuled äkki säbrus habemest välja.

Muusikaõpetaja krimpsutas suud, haavus sügavasti. haaras oma taldriku, asus järgmisele vabale kohale, doktor Kubelikust hoopis kaugele.

«Head teed ja jumal õnnistagu ta äraminekut ja needku seitsmendast põlvest saadik tema võimalikku tagasitulekut, ka minâ ei pea sellest mehest lugu!» ütles preester Nikolai, tegi vagale muusikamehele järele laia ristimärgi, kallast jälle viina.

Ümberringi aga sumiseti, sumiseti, sumiseti. Laused lendasid läbi suitsupilvede ja üksikuks jäävad sõnad hüplesid nende kannul. Doktor Kubelik teadis lakka-matult, et enamiku külaliste rõõmus meeleolu on vaid teeseldud, et varjul koore all magab ja liigutab end midagi hoopis muud... kirju seljatriibuga rästik, nagu ta oli neid hiljuti unes näinud. Ta vaatas emand Emilie naeratavat nägu ja mõtles õnnetut surma surnud Pau-lile; ta vaatas emand Rosalie sulavõina särisevat lah-kust ja mõtles Aimi-Liest, vaesest tüdrukust, kes istub vist praegugi kuskil kliinikutoakeses üksi oma valuga. Ta vaatas veel üht kui teist neist lõbutsevatest inimes-test ja oleks neile meelsasti hüüdnud: «Oo, vaikige,

ärge lärmake, kuulake tähelepanelikult... Laskuge silmi ja nutke oma nutukest... vabalt, ilma vigurdamata!» «Teie haavad sügelevad — ma tean seda — siis sügäge ometi neid haavu!» mõtles ta. Kui ta silmad ahastuse pärast kinni pigistas, kerkis ta ette jälle voodis lamava koolnud naise pilt: selle terav kahvatu nina, vidukil seisev parem silm, lahtivajunud huuled. Ja tapetud poiss põrandal: põrmu kummardunud laip, kohutav oma asendis. Ja ihualasti võõras toas kekslev vennanaine, käed pea kohale tõstetud kleidisse takerdunud, vanad voldilised põlved ürgeevalikult kokku pigistatud. Suutmata pisaraid kauem tagasi hoida, luksatas ta abitult ja ütles enda kõrval istuvale preestrile, kelle paksud punased huuled vahtisid ikka veel läbi habeme:

«Issand Ju-mal... oo, sa vägede Jehoova... kas sa taipad ka ise, mis sa oled meist teinud? Meist, kes me juba ligi kaks aastatuhandet su poole oma palveid hali-seme ja keda sa olevat loonud kord omaenda näo jär-gi...! Röövliid ja kõrilõikajad oled sa meist teinud, Issand Jumal... oo, sa vägede Jehoova! Kas sa taipad seda ka ise, kas sa mõistad ja märkad seda ka ise, sa... halastamatu! Ja kui sa seda taipad, ja kui sa seda mõistad, ja kui sa seda märkad, ja kui sa seda näed, siis milleks, kurat sind võtaks, sa seda nõnda venitad! Lõ-peta! Sa oled vaadelnud meie viletsakeste kannatusi ja meie rumalakeste rabelemisi juba enam kui aasta, lõ-peta, noh! Issand Jumal... lõ-pe-ta!»

Preester Nikolai katsus naljatada, välgutab silmi ja vastas:

«Küllap ma lõpetan kah, kui paras aeg kätte jõuab, praegu ei saa veel! Hohohool!»

«Lõ-pe-ta!» nuuksatas doktor Kubelik.

Preester Nikolai naljatas edasi. Ta virutas rusikaga vastu lauda ja ütles:

«Ei, noh... ei saa veel! Ole kena mees ja ära nori, säh, rüüpa parem viinal Jah, võtame veel ühe pitsi head taevaandi, kallid onu!»

Doktor Kubelik vaikis, kuivatas vahetpidamata higi, õõtsutas end ikka edasi-tagasi, ikka edasi-tagasi... ikka edasi-tagasi. Suits venis läbi toa. Suits venis läbi toa, üle laua, läbi ta südame, pani selle jälle pööritama. Suits venis... venis... üle laua, läbi toa... läbi ta südame... Kaksikümne inimest rääkisid ja naersid ja see rääkimine ja naermine oli nagu loksuv vesi, mis moodustab madalaid laineharju, ja suits venis ja venis... ja su-its ve-nis, ve-nis, ai-na ve-nis! Ja loobiti sõnu, loobiti ning loobiti... «Armuline proua; ei, meid oli kolm; pa-lun... vä-ga; nii, nii, — kanakotletid; tä-nan teid; istusime varjendis; loll, ikka loll!» «Ärge loopige... niiviisi!» mõtles doktor Kubelik. «Är-ge... loopigel» mõtles ta. Aga sõnad lendasid ikka nagu nõtked pallid, ja need pallid tabasid teda oma mõttetusega, ja see mõttetus tekitas ta hinges pideva valutunde, mis aina näris, aina näris, aina näris, aina näris. «Ärge loopige, palun teid, ärge loopigel» pomises ta hädiselt.

Äkki avas ta silmad ja libises kohe tagasi oma äsjaste mõtiskluste juurde. Ja nuuksudes üha edasi, ütles ta nagu ainult endale — nagu kõigist teistest kaugel eemal viibides, tühjas ruumiüksinduses, kus pole enam vaja millegagi arvestada:

«Kõik laguneb, kõik mädaneb läbi, kõik variseb rusedeks, kõik hakkab haisema, muutub varsti hiigelsuureks prügihunnikuks... kõik, milleni jõudmiseks on inimese aju end väsitanud ja pingutanud. Mis sellel hiigelsuurel prügihunnikul kord kasvama hakkab, ütle mulle, vägede Jehoova? On need tarkustaimed, mis arvestavad läbielatud halbu kogemusi, või sünnitab sinu poolt praegu kül-

vatav mürk kord veelgi tapvamat mürki? Ja kuidas sa ise kord selleks tohutuks prüghunnikuks muutunud maailmaga hakkama saad, sa nime järgi kõige vägevam? Mis sa teed nendega, kes sellest leegitsevast põrgust siiski kord tagasi tulevad? Mis sa teed nendega, kes elavad praegu ainult lootustest ja kes saabuvad kord koju rõõmsate lauludega, koju, kus nad leiavad eest vaid kodu varemed? Mis sa teed nendega, kes sõidavad kord oma kaitsekraavidest laiali näljastena õrnuste ja hellituste järele ja keda võetakse vastu vaenu ja põlgusega: «Ära sega meid, kasi minema, eks sa näe, et me oleme end sisse seadnud ilma sinutagi, sa viletsusehunnik!» Mis sa teed leskedega, ja mis sa teed orbudega, ja mis sa teed jalututega, ja mis sa teed käsitutega, ja mis sa teed petetutega, ja mis sa teed petjatega? Mis sa teed lastega, kellelt ei võeta mitte üksnes isa, vaid samuti ka ema? Ja mis teed maimukestega, kes selles lagastavas õhkkonnas kord suureks kasvavad — virildunud hingedega õnnetud, nakatatud juba emakojas? Jah, Issand Jumal, mõtle põhjalikult järele — mis sa nende kõigiga teed, nendega, keda ma siin praegu nimetasin, ja nendegagi, keda ma teips mitte ei nimetanud. Ja kui sa oled tõesti põhjalikult järele mõtelnud, siis ütle mulle, palun sind, — kas sa ei leia, et sa oled oma märatsemisega ammu juba üle piiri läinud ja et homme-tunahomme võib aeg kätte jõuda, mil sa ei suuda meid enam taltsutada?!» Ja ta lõpetas, müksates preester Nikolaid vastu külge: «Jäta juba järele, Issand Jumal! Jäta need koleddused järele, öeldakse sulle!»

Punase habemega vennapoeg oli teda vahepeal teraselt kuulama jäänud, näis pikkamisi kainenevat, muutus järjest tõsisemaks. Oli ilmne, et ta tunneb end pisut ebakindlalt, pisut ebamugavalt, otsekui oleks ta tõesti see, kelleks vana arst teda nimetas ja nagu peaks ta tõesti

vastu vaidlema neile süüdistustele, end nende eest millegagi kaitsma. Ja kuna ta ei teadnud, mida vastata, katsumus ta veel kord naljatada, muigas ning ütles:

«Armas aeg küll, mu auväärne doktor, mis sa nüüd norid! Ma ju kõnelesin sulle, et... ma ei saa veel lõpetada! Ei saa, ei saa! Terviseks! Joome parem!»

Vaikus. Doktor Kubelik pühkis käeseljaga üle lauba, asetaski veiniklaasi tagasi lauale, tõukas selle samas ümber, nihutas taldrikuid, kõlksutades neid saamatult vastamisi. Ja selle korraldustöögi kohe jälle pooleli jätnud, venitas ta sõnahaaval, ikka nagu ainult endale:

«Lori, Issand Jumal, ma tean ju, et sa ei anna endast märki... ka tänapäeval mitte! Sind paluda — see on sama hea kui kummardada kivihunnikut. Või nagu lagedale väljale minna ja karjuda tormihoogudele: «Hei, peatuge, ärge purustage!» Ja ometi — ma tahtsin sinule pühendada kord kogu oma elu ja kogu oma mõistuse, sinule, sa koletis, keda võib tõeliselt ainult vihata! Ma olin loll — ma uskusin su vägevust ja su heldust! Neid sul aga pole... vähemalt viimast mitte! Ma kujutasin sind ette heategijana, kes käib läbi vaevleva maailma, silitab surijate päid ja annab tröösti kannatajatele. Ma mõtlesin, et sa oled valuvõtja, et sa oled piinade vaigistaja... Lori! Kogu inimkond võib su ees põrmus vingerdada ja oma verre lämbuda, sina aga ei liiguta ainustki kulmukarva, et teda ta hädadest välja aidata! Kui mul su kaasabi esimest korda vaja läks, kui-das... ma... sind... siis palusin! Mustad kaljud oleksid mu ahastust nähes pisaraid valanud ja lumivalgeks muutunud ja külm teras oleks selle vaese viletsakese kisendusi kuuldes pehmeks ja soojaks läinud! Sina aga... vaikisid! Vaikisid nagu alati! Vaikisid nagu praegugi, millal miljonid ja miljonid su poole käsi ringutavad. Issand Jumal — kui sa tõesti olemas oled...

kogu oma vägevuses ja kogu oma armulikkuses... miks sa meid siis ei avita?»

Doktor Kubelik vaikis, vaatas tühjusse. Ta näolihased hakkasid tõmblema; silmalaud värisesid, suunurgad hüplesid, põsenukid kangestusid. Ta laskus sügavale küüru, pani käed risti sülle ja tardus oma kohale, nurgeline nagu kivikuju. Ja alles hulga aja pärast suutis ta jälle jätkata:

«Ometi pole ma palunud ega nõudnud sinult mitte midagi endale, kuuled sa... sina nime järgi kõige vägevam! Kui ma olen sind hüüdnud ja sõimanud, siis ikka ja ainult nende pärast, kes sind tõesti vajasid! Noh, sa ei kuulnud! Ja sa ei kuule meid vist iialgi! Ei mind ega neid teisigi, kes ootavad su abi ja kaastunnet. Hästi, maga edasi... head und sulle... eks me katsume ka tulevikus läbi saada omaenda jõuga... Head und, Issand Jumal, head und!»

Ja tõstes korraga käe, lehvitas doktor Kubelik lae poole, pikkade aeglaste viibetega, nagu laiali ajades suitsu, mis moodustas juba ainsa suure, kõikjale ulatava läbitungimatu pilve.

Preester Nikolai nõjatas küünarnukid lauaäärele ja mängis hajameelselt pooliku veinipudeliga. Ta oli enda kokku võtnud, algavast purjusolekust võitu saanud ja ei lasknud nähtavasti kaduma minna ainustki sõnakest, mis onu kõneles. Siblides vasaku käe sõrmedega sügaval oma punases täishabemes, noogutas ta viimaks pikkamisi ja pomises:

«Ei, pagana pihta, need on hirmsad sõnad, mis sa siin praegu pajatad. Aga niiviisi, nagu sa neid põhjendad, panevad nad küll järele mõtlema. Onu, vaata... mulle paistab, et...»

Doktor Kubelik naeris järsku kõlatult, vaatas ringi, näis nüüd nagu unest virguvat. Ta viipeid tegev käsi

tardus õhku, libises laua varju, jäi põlvedele lebama. Ta mõtles jälle kuidagi ruttu-ruttu kahele laibale, suurt kasvu rindesõdurile, Aimi-Liele, Antonilegi. Jah, ta mõtles neile kuidagi ruttu-ruttu ja katsus neid kohe unustada. Kogu ümbrus oli tasakesi hõljuma hakanud — tuba rippus sügava kuristiku kohal, ja selles toas viibivad inimesed jõid, ja need inimesed neelasid aplalt toite, ja need inimesed kuulasid üksteise lõbusaid sõnavõtte, ja need inimesed selles kuristiku kohal hõljuvas toas kisasid, kisasid. Ja need inimesed ei märganudki, et tuba, kus nad viibisid, vestlesid ja õgisisid, rippus kuristiku kohal ning käis suures kaares edasi-tagasi, ikka edasi-tagasi, ikka edasi-tagasi. «Hei, kuradi pihta, kas te siis tõesti ei märka, et tuba, kus te viibite, ripub sügava kuristiku kohal ning käib suures kaares edasi-tagasi, ikka edasi-tagasi... teie seal, alampolkovnik Kubeljajev (hüüdnimega Skobeljev)!» mõtles doktor Kubelik. «Ja teie seal, kapten Maksim Martõnõtš!» mõtles doktor Kubelik. «Ja teie seal, emand Emilie, ja teiegi seal, armuline proua Rosalie!» mõtles doktor Kubelik. Üksikud tormihood, tulles kustki sügavalt suure vaikuse tagant, lõngutasid aknaluuke ja raputasid ülemeelikult lahtijäänud jalgvärvavat. Ja preester Nikolai vaatas teda nüüd teravalt kortsus kulmude alt, siblis ikka sõrmedega oma punases, veidi räpases täishabemes ning ütles tasakesi:

«Veider küll, et ma pole veel kunagi seni niisuguseid kahtlusi kuulnud... kelleltki teiselt, tähendab! Väga veider, pagan võtaks!»

«Vaata, Issand Jumal...» algas doktor Kubelik.

Kuid preester Nikolai sai korraga pahaseks ja keelas teda:

«Jäta, jäta, ja ära vigurda enam... selle issand ju-

malaga! Sa tead ju väga hästi, kes ma olen... Palun, onu, ära vigurda!»

«Jah, vaata, Issand Jumal, — see on tõesti veider, kui sa ise pole siiani märganud, kuidas sa meid praegu keedad ja kuidas sa meid praegu kupatad. Kogu maailm kükitab määratu suures katlas, see katel podiseb, ja muutub, muutub! Me teame, missugustena sa meid sellesse katlasse paiskasid, aga seda me ei tea teps mitte, missugustena me sealt kord jälle välja tuleme. Üks on kindel — endiseks me ei jää! See keetmine ja kupatamine, mis me praegu üle elame, paiskab meis kõik põhjani segi, sellest segadusest kasvavad uued vormid ja uus sisu — kas sa tead, Issand Jumal, missugused vormid ja missugune sisu? Jah, kas sa tead seda, Issand Jumal?»

«Onu, see jutt, mis sa siin praegu räägid, ei kõlba tõesti enam mitte kuhugi!» pomises preester Nikolai jälle.

Ja doktor Kubelik naeris veel kord, ohkas ja ütles nagu võidurõõmutsedes:

«Noh, tubli, servus — maga edasi!»

Ja ta tõusis kohe, lahkus toast, tõmbas eeskojas sineli selga ning astus jälle välja tänavale.

Ilm oli veelgi tormisemaks läinud. Sadas jälle väga tihedat ning tugevat vihma ja taevas oli peaaegu must, tursunud ja muhklik nagu kōdunev koolnukeha.

Kui doktor Kubelik koju jõudis, läks ta kohe töötuppa, tundis äkki mäena kasvava väsimuse lähenemist ja hakkas enda ees laual lebaval paberilehel midagi kritsel-dama. — jämedatüvelist puud, mille oksad libisesid mööda maad. Ise vahetpidamata tasakesi nuuksudes tegi ta selle kandjateks rea armetuid kriipsmehi, allakummardatud peadega, turjad kõveras. —

«Aga sel ajal juhtus veel järgmist:»

Kuskil sadade verstade pikkustel rinnetel surid inimesed oma veres lämbudes ega teadnud teps mitte, mille nimel ja mille eest pidid nad oma elu andma;

haavatud mehed tuhandete kliinikute ja laatsarettide umbsetes palatites visklesid oma piinade käes ja oigasid valu pärast — kes ilmsi, kes unes sonides;

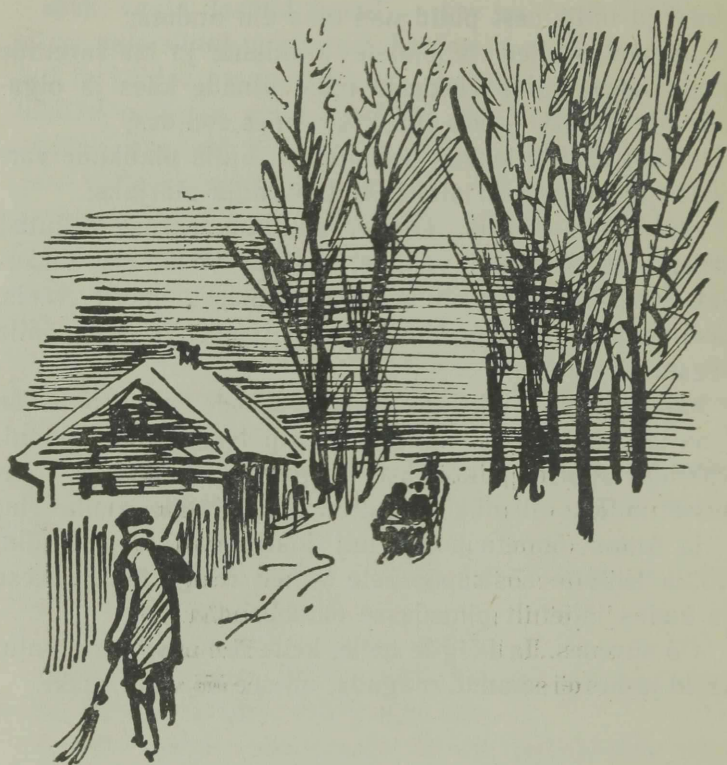
emand Emilie lahkus pidumajast, hiilis plankude varjus koju, puges teki alla ja nuttis padja märjaks;

kaubahärra Justus, kes ei suutnud pärast hiljutist kriisi silmapilgukski vaikida, kõneles voodi ees tukkuvale põetajale oma tulevikukavatsustest, naeris, väsis, läks segamini, algas uuesti otsast peale ja läks jälle segamini;

halastajaõde Aimi-Lie istus vaikselt pilkaspimedas toas ja hoidis paljaste käsivartega põlvede ümbert kinni, vahtides suurte palavikust hõõgivate silmadega tühjusse, milleks oli nüüd muutunud kogu tema maine elu;

ja Anton, õnnetu poiss, tuli kikiarbail trepist alla, võttis lehitute sõstrapõõsaste vahelt mingi kompsukese ja kadus jäljetult pimedasse oktoobriuttu.

Öö süvenes. Ja kõigile neile, kelle ihu ning hing valutasid ja kes ei saanud magada, oli see öö väga raske.

Mõni päev enne jõule, ühel vaikel ja päikesepaistelisel talvehommikul, palkas doktor Kubelik raudteejaama juurest voorimehe ja sõitis Justuse maja ette. Jättes sõiduki välja ootama, läks ta kohe sisse. Vaene vana kaubahärra, suutmata ikka veel leppida end tabanud õnnetustega, istus nukralt akna all ja veeris läbi prillide tillukest usulise sisuga raamatut, mille oli talle hiljuti saatnud muusikaõpetaja Kerich, tema väga naisevend.

Kui doktor Kubelik koputamata tuppa astus, tõusis ta ohates ja ütles vaikselt:

«Hea, et sa tulid. Ma mõtlesin ise sind üles otsida, sest mul oleks tarvis sinult veel ühele kui teisele asjale vastust saada. Olgu mis on, aga ma ei suuda tõesti mõista, kuidas...»

«Armas vennas, — kas sa ei võiks siiski kõik need vastusesaamised veel mõneks ajaks ära unustada ja ilma nendeta edasi elada?» ütles doktor Kubelik. «Sa ei suuda aru saada? Mis siis, see pole ju ka tähtis. Tänapäeva elu on kord juba niisugune, seal pole midagi parata, — on inimesi, kes peaksid sind siin endaga võrreldes vägagi õnnelikuks. — Vaata, ma kavatsen sind täna su hämarast ja umbsest koopast välja tirida, värske õhu kätte. Saan seisab tänaval, tõmba muudkui kasukas selga ja lähme! Paistab, nagu oleksid sa praegu üsna üksi kodus?»

«Jah, Emilie läks Henriku prouale abiks, poiss ja tüdruk on koolis,» vastas Justus.

«Ega siis midagi, hakka aga ennast kohe seadma!» käis doktor Kubelik peale.

Justus naeratas haledalt. Seda tehes tõmbus ta väga kõhnaks jäänud nägu kuidagi kõveraks, kattus loendamatute kibrakestega, näis tasakesi värisema hakkavat. Ta oli lühikese aja jooksul raugaks muutunud, — tas polnud enam mitte midagi ei kunagisest muhedast rändkaupmehest, ei endisest nalja armastavast paksust linnakodanikust. Ta õlad olid vimma vajunud, ta silmad näisid kartlikult kõõritavat, ta suur kõht oli nagu ära sulanud, jättes kuuehõlmad lotendama ja vesti vormitult alla rippuma. Ta välimusse oli siginenud midagi määrdunud ja hooletut, midagi, mis äratas neis, kes teda lähedalt tundsid, kaastunnet, neis aga, kellele ta oli võhivõõras, kergelt jälestust. Ta lumivalge habemetutt

tudises lõua otsas mingi jübestava jõuetusega, sassi aetud hajameelsest näppimisest, viltu kooldunud alatisest silitamisest, ta lõuaalustesse voldikestesse oleks nagu paksu tolmu kogunenud. Ta käed kippusid viimasel ajal värisema ja sestap oli ta oma rinnaesise kastmetilkadega kirjuks määrinud. Liigutades kogu aeg erutatult oma laiu nurgelisi lõuapärasid, just nagu vahetpidamata midagi süüa mugides, vaatas ta doktor Kubelikust mööda, raputas pead ja ütles:

«Ei, ära pane pahaks, aga — ma ei taha.»

«Mis asja — pagana pihta — sa ei taha?» küsis noorem vend.

«Noh, sinuga välja sõita,» vastas kaubahärra Justus.

Doktor Kubelik vihastas korraga, krimpsutas nägu.

«Kurat võtaks, mees, sulle läheks tõesti malka vaja!» hüüdis ta jälle pead väärutades. «Sellest saadik, kui sa tõvevoodist välja said, pole sa oma jalga üldse vist üle läve viinud... ma ei arvesta muidugi palvemaja. Seal aga on õhk veelgi paksem kui praegu siin. Mõtle ometi oma kopsudelegi, — ilm on täna nagu sula palsamit täis, külma on vaevalt viis või kuus kraadi ja hanged aina säravad päikesest. Noh, noh, läki, läki! Teeme ühe pooletunnise ringi ja tuleme jälle tagasi. Noh, vennakene, ära nüüd vaidle, palun sind!»

«Ei, ma ei taha!» ütles Justus ikka tasakesi, kuid kindlalt.

«Vähemalt minu meeleheakski!» hüüdis doktor Kubelik. «Mul on praegu veidi vaba aega ja ma tahaksin samuti oma igapäevamuredest korraks lahti saada. Ma tulin praegu komisjonist. Henriku poiss August oli ees ja laskis enda tagasi sõjaväkke määrata. Me oleksime ta kindlasti kõlbmatuks tunnistanud, sest ta jäi ju... pisut lonkama... aga ta ise ei tahtnud sellest kuuldagi. Muuseas — ta kavatseb vist abielluda. Noh, hakka ennast

kord juba seadma, ole kallis!» hüüdis ta jälle energiliselt tagant sundides.

Kaubahärra Justus tahtis vennale veel kord vastu vaielda, jättis aga selle tegemata ja vaarus raskel sammul kõrvaltuppa. Doktor Kubelik saatis teda pilguga, ohkas murelikult. Kõikjal ümberringi valitses sügav vaikus, mida lõhestasid aeg-ajalt vaid harjutusi pidavate raskepatareide sumedat äikesemürinat meenutavad kogupaugud. Ja kerged tuulehood, mis puhusid harvade tugevate tõugetena vastu suure maja esikülge, raputasid aia veeres kasvavate vahtrate laiu oksa, pekstes sealt maha jäätükikesi ja väikesi kaua ringi tiirlevaid lumehelbeid.

Isand Justus tuli varsti tagasi, jäi ukse juurde ootama, oli sügavasse mõttesse vajunud. Doktor Kubelik tõusis, astus vennast mööda.

Nad läksid eeskotta ja pugesis oma rasketesse karusnahksetesse kasukatesse, ikka vaikides, ikka nagu millegi pärast teineteisele pahandades. Teenija sulges nende kannul ukse ja jälgis neid veidi aega läbi tillukese koridoriakna, voorimees tõstis saanivaiba kõrvale, kahmas mütsi alandlikult peast.

Kõrge, lehrina laia karakullkrae varjust välkusid vaid Justuse tuhmid silmad; doktor Kubelik istus ta kõrvale, patsutas teda põlvele ja ütles:

«Näed sa, vana, kas see ilm pole just nagu meie jaoks loodud? Vaata, kuhu sa iganes tahad — valgus, valgus, aina valgus! Säärane paks lumi katab kinni isegi vereloigud kallil vanal maakamaral. Ole esialgu ainult ettevaatlik: hinga hästi väikeste sõõmudega, et kopsud välisõhuga pisut harjuda saavad. Nii. Hei, sina seal — lase linnast välja!» hüüdis ta häält kõrgendades pukis istuvale karvase kuklaga voorimehele.

«Kuhupoole, härra?» küsis räme hääl pahuralt üle õla.

«Riia poole!» vastas doktor Kubelik ja naeris ise pisut liiga valjusti oma tillukese nalja üle.

Vaikus. Hobune jooksis sörki ja pildus neid lumekamakatega. Majade seinad tänava kõrval sillerdasid härmanõelakestest, mis paistsid aeg-ajalt kohta vahetavat nagu tillukesed lendlevad tulesädemed. Kojamehed, küürus oma luuakontsude kohal, pühkisid kõnniteid; puuturul õppisid sõdurid täägitorkeid — põikpuude külge seotud inimesekujulised heinakotid kõlkusid edasi-tagasi nagu hukatud surmamõistetud, kõhetud varjud libisesid mööda või kogunesid tänavanurkadele, et vahetada ringiliikuvaid kuulujutte. Ja kustki kargas neile vastu rõõmsaid naerukilkeid, — uulitsapoisid, kes mängisid vanade murelikule ilmele tähelepanu pööramata oma muretuid mängukesti.

Pärast veerandtunnist kiiret kihutamist jõuti viimaks linnast välja. Sirge lai maantee sukeldus nüüd kahe tiheda metsamüüri vahele — suurte vanade tüvede vahele, mille krobelistest koorest levis kosutavat vaikust, madalale hangedele langevate okste vahele, mis lõhnasid jõulude järele. Kõikjal sillerdas ikka puhas valge lumi, tekitades mulje millestki väga pehmest ja painduvalt nõtkest, ja parv vareseid lendas hääletult läbi selge õhu kauge küla poole, mis paistis üle hangede alla maetud tühjade põldude.

Doktor Kubelik kehtas enda paremini istuma ja ütles viimaks:

«Vaata, ma olen tahtnud sinuga ammu juba veidi pikemalt juttu ajada... mitte üksi nagu vend vennaga, vaid ka nagu mees mehega. Sa ei mõtle ju ometi, et ma ei märka, kuidas sa ennast piinad ja kuidas sa enda selle piinamisega ära kurnad. Ja ma ütlen sulle veel kord, — ei maksa, ei maksa! See on õige: sul pole viimasel ajal kerge olnud. Aga ära iialgi unusta, ven-

nas — meie elu võib olla õnnelik ja võib olla vägagi õnnetu, sest inimesepoja maine rännak koosneb kahe-
sugustest päevadest, headest ja halbade. Aga ka need
halvad päevad . . . on elu! Jah, Justus, ka see on elu, kui
sa oma kannatustekoorma all nõrkemas oled ja pisara-
tesse upud, mehine mees, kes pole veel kunagi sinnani
suutäit nuttu nuuksunud! Vennakene, usu mind, ka see
on elu!»

Kaubahärra Justuse nägu hakkas tõmblema. Kuid ta
katsus jälle kõigest jõust rahuneda ja ütles:

«Ma tean, ma tean! Aga mis see aitab, et ma tean!
Ja mis aitab seegi, et ma tean, et kogu see õnnetuste-
rodu on saadetud mulle . . . karistuseks jumala enda
poolt! Ma olen ta oma ülbuses unustanud ja oma jõuku-
ses edevaks läinud ja nüüd on ta oma pale minust ära
pööranud ja oma tulise sõrme mu pea kohale tõst-
nud. Kaks . . . poega . . . võttis ta minult jälle ära!
Paul on surnud, — ma tean vähemalt sedagi, kuhu
te ta matsite. Aga mis saab Antonist, mis saab
Antonist?!»

«Loodame, et tal läheb hästi,» ütles doktor Kubelik.
«Kõiki seal ju ometi ei tapeta, osa mehi tuleb kind-
lasti tervelt tagasi, — miks ei või ka tema selle tagasi-
tuleva osa seas olla? Pealegi pole ta veel üldse kasar-
muväljakutest kaugemale saanud, sõda on aga kestnud
juba poolteist aastat, kord peab see ometi lõppema! Ma
sain Klaaralt ta aadressi ja kirjutasin talle, et ta kat-
suks pääseda mõnda lipnikukooli. Seal kuluks tal veel
vähemalt kolm kuud ja praegusel ajal loeb kolm kuud
kümme korda rohkem kui harilikul ajal kolm aastat.»

Justus nuuksatas äkki kuuldavalt.

«Ja kui ma . . . kui ma . . . vähemalt niigi palju teak-
sin, mispärast ta siit põgenes! Mis ma talle tegin? Ütle
mulle, armas vend, ütle mulle . . . mis asjaga ma teda

nii hirmsasti haavas ja häbistasin, et ta ei saanud enam koju jääda ja soldatiks hakkas?»

«Mitte millegagi!» ütles doktor Kubelik veendunult.

«Aga... aga... miks ta siis niisuguse sammu astus?»

«See oli ajajärk, mis sundis teda seda sammu astuma, praegune ajajärk oma vaimuga ja meeleoludega,» ütles doktor Kubelik õlgu kehitades ja jätkas kohe: «Ma ju tean. Ta rääkis mulle oma kavatsustest ja ma laitsin need maha. Ja ma uskusin, et ta säärasele rumalustele enam ei mõtle. Noh, ma eksisin — ta oli visam, kui ma teadsin seda arvata.»

«Ei, ei, Hans, ma olen kindel, et ta läks... häbi pärast, mis ma oma jumalavallatu eluga talle valmistasin!» ütles Justus.

«Lori, vana!» ütles doktor Kubelik, samal ajal endamisi mõteldes, et niisiis aimab vennas Justuse isasüda üpriski selgelt Antoni valusat kurbmängu ega püüagi vähendada enda ees oma süü suurust.

Kaubahärra Justus pomises:

«Ja peale selle olen ma kuulnud räägitavat veel ühest kaklusest... Aga keegi ei seleta mulle pikemalt, milles see kaklus seisis! Ära vähemalt sina salga, jutusta mulle kõigest... tõevaimus...! Issanda jumala nimel... ju-tus-ta!»

Doktor Kubelik tõmbas kinda käest ja surus oma kõvad luised sõrmed vanema venna paljale randmele. Ta katsus naeratada ja ütles:

«Ah tahad kuulda ka sellest kaklusest? Jah, midagi niisugust juhtus tõesti, aga sündmuste käiku ei mõjutanud see karvavõrdki. Ta tõi selle kakluse küll oma kavatsuste põhjendusteks, ainult, et ta pettis sellega nii teisi kui ennast. Nõndaks, vennake — jäta muretsemine ja vaata oma saatusele vastu nagu kunagi... endine

sitke ning kõva talupoeg. Aitab tuha päheraputamisest ja enda süüdistamisest! Maailmas juhtub mitmesuguseid asju, aga suurte katsumuste päevil pole inimesepojal tepts vägevamat abimeest, kes teda toetaks või kinnitaks, kui ainult ta enda kindel meel. Aga nagu ma juba ütlesin, — ka see on elu, mida tuleb elada ja mida me ei tohi endast kergel käel ära heita!»

Isand Justus nuuksatas jälle kogu kehaga.

«Ja... ma ei saanud... teda jumalagagi jätta! Just niisamuti, nagu ma ei saanud Paulile oma liivapeotäitki visata... Jah, jah, ma ei saanud teda jumalagagi jätta, oma kallist pojakest, kes pidas sõttaminemist paremaks... kodusest elust, mis ma talle pakkusin.»

«Ma palun sind veel kord — ära vaeva ennast ilma-asjata!» ütles doktor Kubelik. «Sest jumalaga jätta ei saanud teda mitte keegi — peale minu. Jah, vennas, mina olin see ainus, kes seda sai. Aga sellest oled sa ju mitmel korral kuulnud, seda pole enam vaja korrata.»

Kuid kaubahärra Justus palus teda kohe peaaegu lapseliku alandlikkusega:

«Ei... räägi mulle... sellest, Hans! Kuidas... kuidas see oli? Nad tõid sulle ta kirja ja sa jooksid kohe jaama, sest sa teadsid, et...»

Ja doktor Kubelik rääkiski vaikselt, nagu lapsele, et uinutada seda magama:

«Jah, ma teadsin, et väeosa, mida ta nimetas, pidi samal päeval linnast välja sõitma. Ma juhtusin sellest üsna juhuslikult kuulma ja ma taipasin kohe, et ta on samas ešelonis... Su naine ja Henriku tüdruk Klaara tulid minuga kaasa ja me tahtsime perroonile minna. Mina olin mundris, ma pääsesin sinna, teisi aga läbi ei lastud. Rong pidi iga minut sõitma hakkama ja sellepärast polnud mul enam aega jaamakomandandiga kaup-

lema minna. Ma ütlesin neile, et nad ootaksid mind väljas, ja kihutasin ise kohe vagunite juurde. Ma püüdsin siin-seal üle lahtiste uste sisse vaadata, ma ei näinud teda aga kuskil. Ohvitserid andsid juba käsu ära sõita, ja siis polnud mul teha enam midagi muud, kui... hüüda. Ja ma hüüdsingi! Jooksin vaguni juurest vaguni juurde ja... hüüdsin nagu hull! Ja siis ma kuulsingi järsku, kui ta mulle vastas: «Jah, onu! jah, onu, ma olen siin!» Keegi ütles talle kohe, et ta lõuad peaks ja vait oleks, ja mehed tulid kõik korruga hunnikus uksele, et mind mitte ligi lasta. Siis hüüdsin ma teda veel kord... kogu jõust. Aga ma ei jaksanud enam vaguniga kaasa joosta, sest rong läks juba väga kiiresti, ja kui ma seal ikka nõnda järelejätmata hüüdsin, ilmus ta pea korruga kaaslaste õlgade vahelt nähtavale ja ta kisendas mulle kõigest jõust: «Ter-vita! Tervita... isa! Ja tervita... ema! Ja ter-vi-ta... kõikil!» Noh, siis ma ei suutnud enam ja jäin seisma. Ja näed... see ongi kõik!»

«Ter-vi-ta... isa...» pomises kaubahärra Justus taksesi, küllap vist juba mitmesajandat korda.

«Jah, tervita isa, — nii ta ütles! Kuulsin seda sama selgesti nagu praegu sind, just nii!» noogutas doktor Kubelik.

Kaubahärra Justus küsis vähese aja pärast:

«Ja hiljem sa... telegrafeerisid?»

«Hiljem ma telegrafeerisin,» vastas doktor Kubelik. «Ma teatasin järgmisse peatuskohta ette, et ešeloniga sõidab kaasa alaealine poiss, keda palutakse tagasi koju saata. Noh, nad ei teinud seda. Ja midagi rohkem polnud mul enam võimalik ette võtta, et teda sellest supist välja urgitseda.»

«Jah, ma... ma... tean. Ma... tean...» pomises kaubahärra Justus ja hakkas nutma. Ta luksus abitult ja kaua, rahunes aga siis jälle ja katsus end kokku

võtta. Pühkides kindalabaga üle pisaratest märgade põskede, jätkas ta pikkamisi: «Mu jumal, kuidas see mind tabas, kui ma viimaks kõigest kuulda sain! Nagu... noaga rindu! Paul, vaeseke, ta oli tubli mees, need metsloomad pidid ta ilma ühegi põhjusega surnuks pussitama... Ja siis tuli Anton. Nüüd... vaata... on mul elus veel ainult kaks asja, mida ma jumalalt palun. — Esiteks see, et ta karistaks mu vanema poja mõrtsukaid ja et ta juhataks politsei nende jälgedele... Ja teiseks see, et Anton jälle õnnelikult koju tagasi jõuaks. Need, vennas, on minu viimased soovid, midagi muud ma maailmas enam ei oota.»

Doktor Kubelik pööras näo kõrvale ja vaikis.

Varsti sõitsid nad tagasi linna. Kogu tee jooksul ei rääkinud nad jälle ainustki sõna ja vaatlesid vaid end ümbritsevaid helevalgeid lumehangi. Üksikud vaiksed tuulehood löid läbi karmi talveõhu ja puude ladvad õõtsusid mõtlikult.

Sellele päevale järgneval ööl puges isand Justuse truu sõber, vaene vana mägrakoer Neero oma kuudikestest välja, läks üle sinises kuuvalguses helkiva hoovi ja kraapis nuuksudes ust. Siis jooksis ta veidi aega kärsitult edasi-tagasi, istus, lõdises külma pärast. Et teda aga ei kuulnud, heitis ta viimaks külili paljale trepikivile, sirutas jalad õieli ja vaikis... igavesest ajast igavesti.

Ja koidu eel hakkas puhuma väga vali ning vinge kirdetuul, mis pöördus keskpäeva paiku põhja ja paisus varsti linna raputavaks vägevaks hingetormiks.

JÄRELMÄRKUS

Romaanitsükli «Igavesed eestlased» esimene osa «Vaikne õhtu» valmis 1937. aasta kevade ning suve jooksul ja ilmus trükist sama aasta sügisel; tsükklisse kuuluv teine romaan «Oktoobrituul» (I ja II köide) valmis ning ilmus järgneval, s. o. 1938. aastal; tsükli kolmanda osana kavatsatud kaheköitelisest teosest «Lumi sulab» jõudis sõja puhkemise tõttu lugejani vaid esimene köide (1940. aastal), kuna teine köide saab päikesevalgust näha alles nüüd, 1960. aasta paiku, nõnda siis kahekümne aastase hilinemisega.

Kolme nimetatud romaani taustaks on Esimese maailmasõja eelsed päevad, selle hiigla-tulekahju raske hingus inimeste elule, üha süvenevad vastuolud ühiskonnas, nende vastuolude üleminek revolutsiooniks, mis murdis lahti ukse uude, tänasesse maailma. Kõike koos hoidvaks selgrooks teostes on aga verevermetena sajandite jooksul meie väikese rahva elust läbi ulatuv hell-valus probleem armastusest oma rahva vastu, oma rahvuse salgamisest ning häbenemisest, oma keele halvakspidamisest ja unustamisest. Või teiste sõnadega — kõik see, mida iseloomustavad teose peategelase dr. Kubeliku nukralt mõtisklevad sõnad oma esimesi kahtlusi kahtlevale vennapojale:

«... Ja veel ära unusta, hea sõber: igaühel meist peavad olema elus oma topograafilised koordinaadid, mis on ära seletatud nõnda, et igaüks meist peab maailmas selle või teise rahva juurde kuuluma ja teda armastama, et igaüks meist peab kõnelema keelt, mida ta võib nimetada oma emakeeleks. Sest kas saab inimene, kes ei austa ega armasta nagu kord ja kohus omaenda kodumaad, ja omaenda rahvast, ja omaenda rahva keelt, — kas saab säärane inimene austada ja armastada nagu kord ja kohus teisi maid ja teisi rahvaid? Ei, ta ei saa seda! Ja nõnda tuleb aeg, kus ta, see koordinaatideta inimene, muutub oma rahva elavas organismis nagu surnud lehekeseks, kes on enda oma emapuust lahti rebinud, kuid on iga teisegi puu suhtes vaid indifereentne võõrkeha, vaid lahja sõnnikukübemeke, kellel puudub isegi vajalik väetamisjõud. Ja lõpuks, — pea meeles kõikidest tõdedest kõige suuremat tõde: rahvas saab läbi ilma sinuta, sina aga ilma temata, ilma oma rahvata — mitte iialgi!»

«Valitud teoste» sarjas ilmuvad romaanid «Vaikne õhtu» ning «Oktoobrituul» peamiselt vormiprobleemidega piirduvate paranduste, täpsustuste ja üldise süvendamisega.

Tallinnas, 25. aug. 1959. a.

Autor.

SISUKORD

Esimene jagu

Esimene peatükk. Mugav hommik	7
Teine peatükk. «Pea suul!» ütleb Martin	17
Kolmas peatükk. Inimesed jaamaesisel	27
Neljas peatükk. Klaara nutab, Anton kehitab õlgu	39
Viies peatükk. Anton muutub veel kord araks	50
Kuues peatükk. Kapten Kubelik paraneb	60
Seitsmes peatükk. Mängitakse kaarte	71
Kaheksas peatükk. Kapten Kubeliku lohutussõnad	83
Üheksas peatükk. Aimi-Lie puhkeb nutma	93

Teine jagu

Esimene peatükk. Kahetsev patune	105
Teine peatükk. «Kiri, armuline proual!»	119
Kolmas peatükk. «Ära vingu, palun!»	132
Neljas peatükk. Agnese unistusi	142
Viies peatükk. Rindemees ähvardab	155
Kuues peatükk. Kapten Kubelikku külastatakse	164
Seitsmes peatükk. Rahutus	176

Kolmas jagu

Esimene peatükk. Oodatakse kangelaste ärkamist	191
Teine peatükk. Sangarid saabuvad söögituppa	201
Kolmas peatükk. Emand Emilie palub jälle abi	213
Neljas peatükk. Sõdur ähvardab teist korda	224
Viies peatükk. «Kuidas te neid... tapate?»	241
Kuues peatükk. Aimi-Lie lugu	252
Seitsmes peatükk. Ema langeb põlvili	261
Kaheksas peatükk. Ta oleks tulnud	274

Neljas jagu

Esimene peatükk. Vend kiusab venda	285
Teine peatükk. Anton räägib suuri sõnu	296
Kolmas peatükk. Kaks meest vaidlevad	304
Neljas peatükk. Võideldakse surmaga	318
Viies peatükk. Ühe kannatusrikka elu lõpp	329
Kuues peatükk. Unenägu kuusest ja ussidadest	342
Seitsmes peatükk. Oktoobrituul puhub edasi	352
Epiloog	372
Järelmärkus	382

Аугуст Якобсон

Избранные произведения
том 12

ОКТЯБРЬСКИЙ ВЕТЕР
(Вечные эстонцы II)

Роман

Книга вторая

На эстонском языке

Иллюстрации Р. Кальо

Оформление П. Лухтейна

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja T. H u i k

Kunstiline toimetaja H. V i t s u r

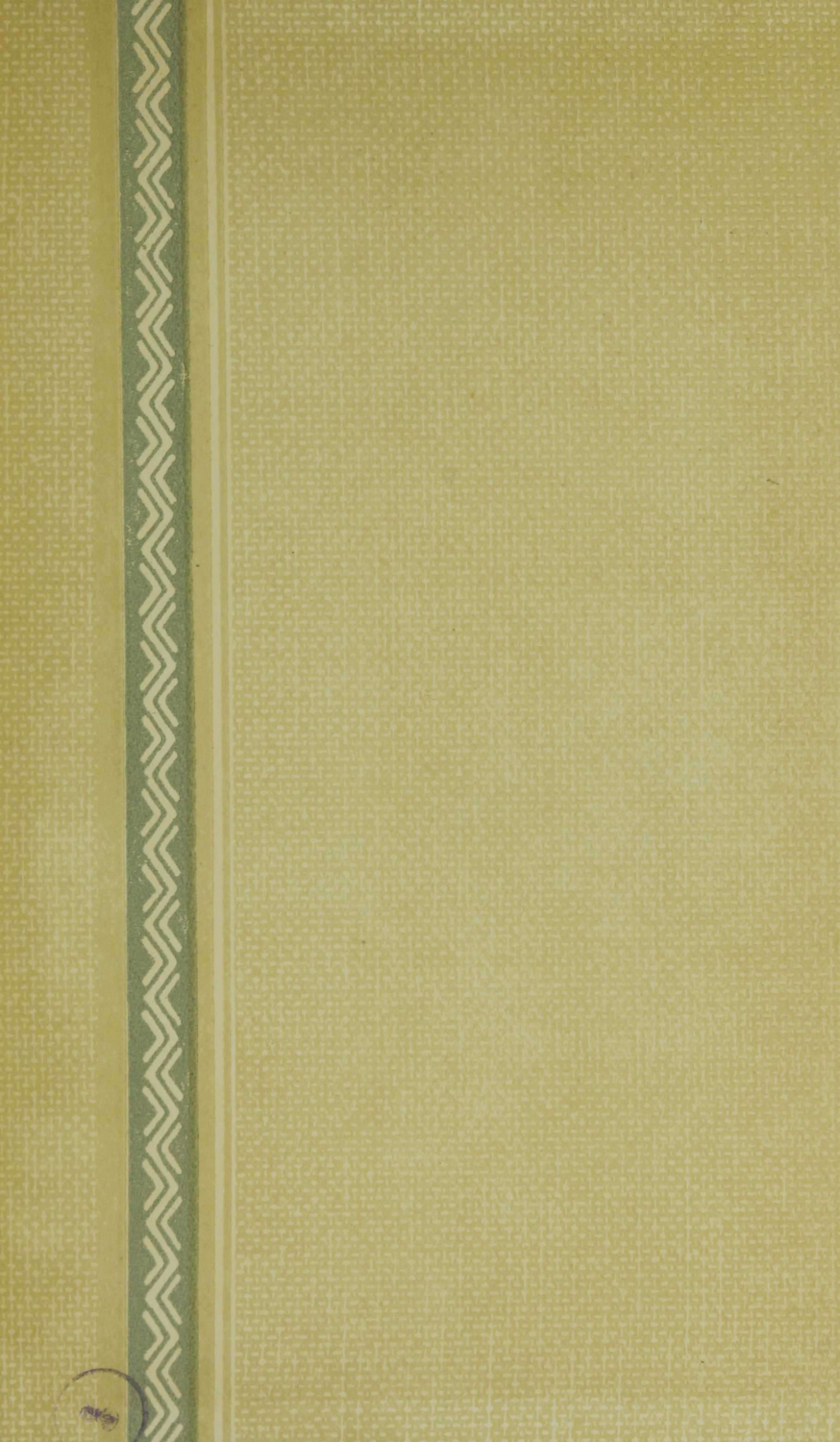
Tehniline toimetaja A. T õ n i s s o n

Korrektorid L. Golberg ja E. Kask

Ladumisele antud 5. V 1959. Trükkimisele antud 27. VII 1959. Paber 54:84, 1/16. Trükipoognaid 24. Formaadile 60:92 kohaldatud trükipoognaid 19,68. Arvutuspoognaid 16,48. Trükiarv 18 000. MB-07036. Tellimise nr. 861. Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk tänav 54/58.

Hind rbl. 7.55

Rbl. 7.55